

The Project Gutenberg eBook of Näkymättömiä siteitä: Kertomuksia, by Selma Lagerlöf

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Näkymättömiä siteitä: Kertomuksia

Author: Selma Lagerlöf

Translator: Kaarin Francke

Release date: April 26, 2015 [EBook #48799]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NÄKYMÄTTÖMIÄ SITEITÄ: KERTOMUKSIA ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

NÄKYMÄTTÖMIÄ SITEITÄ

Kertomuksia

Kirj.

SELMA LAGERLÖF

Suom. Kaarin Francke

Suurten kertojain teoksia VI.

WSOY, Porvoo, 1905.

SISÄLLYS:

Jouluvieras.
Reorin satu.
Waldemar Atterdag verottaa Visbytä.
Rouva Paasto ja Pekka Pohjola.
Mamselli Fredriikka.
Kertomus kalastajan vaimosta.
Äidin valokuva.
Jutelma Halstanäsistä.
Kukistunut kuningas.
Ruben eno.
Henkipatot.
Jumalan rauha.
Kivikumpu.
Legenda linnunpesästä.
Tale Thott.
Hautakirjoitus.
Veljekset.
Köynnösruusustossa.
Untuvainen.

JOULUVIERAS.

Muuan niistä, jotka olivat eläneet kavaljeerielämää Ekebyssä, oli pieni Ruster, joka osasi käyttää huilua ja soittaa kappaleita eri äänilajeissa. Hän oli alhaista syntyperää ja oli köyhä. Hänellä ei ollut kotia eikä sukulaisia. Kun kavaljeeriparvi hajosi, koitui hänelle kovat ajat.

Hänellä ei sitten enää ollut omaa hevosta eikä ajopeliä, ei turkkia eikä punaiseksi maalattua eväskirstua. Hänen täytyi vaeltaa jalkaisin talosta taloon ja kantaa tavaroitaan siniruutuisessa pumpulinenäliinassa. Takkinsa napit hän pani kiinni aina kaulusta myöten, sillä ei kenenkään tarvinnut tietää, mitä laatua paita ja liivit olivat, ja takin tilavissa taskuissa hän säilytti kalleimmat tavaransa: aukiruuvatun huilun puoliskot, litteän taskumattinsa ja nuottikynänsä.

Hänen ammattinaan oli nuottien kirjoittaminen, ja jos ajat olisivat olleet entiset, ei häneltä olisi työtä puuttunut. Mutta vuosi vuodelta harrastettiin Vermlannissa yhä vähemmän soitantoa. Kitarat lahoine silkkinauhoineen ja kuluneine ruuveineen ja ruttuinen vaskitorvi haalistuneine tupsuineen ja nyöreineen kannettiin rojukasaan ullakolle ja tomu peitti tuuman paksulta rautavanteista viululaatikkoa. Mutta kuta vähemmin pikku Ruster sai olla tekemisissä huilun ja nuottikynän kanssa, sitä uutterammin täytyi hänen hoitaa taskumattiaan, ja vihdoin viimein tuli hänestä juopporenttu. Oli hyvin sääli pikku Rusteria.

Kumminkin otettiin hänet vielä vastaan herraskartanoissa vanhana ystävänä, mutta nuristiin kun hän tuli, ja iloittiin, kun hän lähti. Hän löyhki paloviinalle ja lialle, ja kohta kun hän oli saanut pari ryyppyä tai yhden totilasini, kävi hän sekavaksi ja kertoi vastenmielisiä juttuja. Hän oli vierasvaraisten talojen vaivana.

Erään joulun aikaan hän tuli Lehtolaan suuren viuluniekkan Liljekronan kotiin. Liljekrona oli myöskin ollut Ekebyn kavaljerina, mutta majurinnan kuoltua oli hän vetäytynyt oivaan taloonsa Lehtolaan ja asettunut sinne. Nyt tuli Ruster hänen luokseen joulun-aluspäivinä, kiireimpänä aikana, ja pyysi työtä. Liljekrona antoi hänelle vähän nuottien kirjoittamista.

"Olisit mieluummin antanut hänen mennä tiehensä", virkkoi vaimo, "nyt hän tietenkään vitkastelee niin, että meidän täytyy pitää hänet joulun yli täällä."

"Jossainhan hänenkin pitää olla", vastasi Liljekrona. Ja hän tarjosi Rusterille totia ja paloviinaa, seurusteli hänen kanssaan, ja he elivät muistoissaan Ekebyn aikoja. Mutta Liljekrona kyllästyi ja ikävystyi häneen kuten muutkin, vaikka ei tahtonut sitä näyttää, sillä vanhaa ystävyyttä ja vieraanvaraisuutta hän piti pyhänä.

Mutta täällä Liljekronan talossa oli ainakin kolme viikkoa varustauduttu joulua vastaanottamaan. Oli

eletty kiireessä ja epäjärjestyksessä, silmät olivat punoittuneet talikynttilän ja päreän valossa valvomisesta, oli väristy aitoissa lihoja suolatessa ja panimotuvassa olutta pannessa. Mutta niin rouva kuin palvelusväkikin olivat tähän nurkumatta alistuneet.

Kunhan kaikki puuhat päättyisivät ja juhailta joutuisi, olisi suloinen lumous valtaava heidät. Joulun vaikutuksesta olisi leikki, laulu ja hauskuus aivan itsestään kerkiävä heidän kielelleen. Kaikkien jalat saisivat halun pyörähdellä tanssissa ja muiston pimeistä sopukoista tanssileikkien sanat ja sävelet pulppuaisivat ilmoille, vaikkei olisi voinut luulla siellä niitä piilevänkään. Ja sitten he kaikki olisivat niin hyviä, hyviä.

Mutta kun Ruster nyt tuli, tuntui Lehtolan joukoista, että koko joulu oli tärveltynyt. Talon rouva, vanhimmat lapset ja vanhat palvelijat olivat kaikki yhtä mieltä. Ruster herätti heissä tuskallista epätoivoa. Sitä paitsi he pelkäsivät, että kun Liljekrona hänen kanssaan alkaisi kaivella vanhoja muistojaan, kuohahtaisi taaskin taitavan viuluniekkan taiteilijaveri ja koti kadottaisi hänet. Entisaikoina hän ei ollut kauan voinut viihtyä kotona.

On mahdotonta kuvata, kuinka nyt kaikki rakastivat isäntää, saatuansa pitää häntä kodissa parisen vuotta. Ja kuinka paljon hänellä oli antamista! Ja miten paljon hän kodilleen merkitsi, erittäinkin jouluna! Hänen paikkansa ei ollut jossain sohvalla tai kiikkutuolissa, vaan korkealla, kapealla, kiiltäväksi kuluneella puupenkillä uunin nurkassa. Hän istahti sinne ja alotti ratsastuksensa seikkailujensa retkille. Hän riensi ympäri maan, nousi tähtitarhoihin, ja vieläpä korkeammallekin. Hän puhui ja vuoroon soitti, ja kaikki talon väki keräysi hänen ympärilleen kuuntelemaan. Koko elämä muuttui yleväksi ja ihanaksi tämän yhden ainoan sielun rikkouden säteillä siihen loistoon.

Siksi he rakastivat häntä, niinkuin rakastetaan iloa, joulua ja kevätaurinkoa. Ja kun pikku Ruster tuli, oli heidän jouluriiemunsa pilalla. He olivat turhan vaivan nähneet, kun tuo nyt tuli houkuttelemaan isännän pois. Voi surkeutta, jos tuo juoppo saisi nyt istua hurskaan talon joulupöydässä ja tarvella koko jouluriiemun!

Aattopäivän aamupuolella oli Ruster saanut nuottinsa loppuun kirjoitetuksi, ja hän virkkoi muutaman sanan pois-lähdöstä, vaikka hänen tarkoituksensa tietysti oli jäädä taloon pyhiksi.

Yleinen harmistuminen oli tarttunut Liljekronaankin, ja hän sanoi sentähden aivan välinpitämättömästi ja laimeasti, että kaiketi oli parasta Rusterin jäädä sinne missä oli joulunpyhiksi.

Pikku Ruster oli kipakka ja ylpeä. Hän kierteli viiksiänsä ja ravisti mustaa taiteilijantukkaansa, joka kuin tumma pilvi yleni hänen otsaltaan. Mitä Liljekrona tarkoitti? Pitäisikö hänen jäädä, syystä ettei hänellä ollut muita paikkoja, mihin mennä? Oi sentään, miten häntä odotettiin Bron pitäjän rautatehtaalte. Vierashuone oli hänelle varattu ja tervetuliaispikari täytettynä. Hänellä oli hyvin kiire. Hän vain ei tietänyt, kenen luo ensiksi menisi.

"Kaikella kunnioituksella", virkkoi Liljekrona, "saat kyllä mennä."

Iltapäivällä pikku Ruster lainasi hevosen ja reen, turkin ja nahkaset. Lehtolan rengin oli kyydittävä hänet ruukille johonkin taloon ja hänen piti ajaa kiireesti, sillä näytti tulevan oikea herran ilma.

Ei kukaan uskonut, että hän voisi minnekään olla odotettu vieras, tai että olisi ainoatakaan paikkaa, jonne hän olisi tervetullut. Mutta he tahtoivat niin mielellään päästä hänestä, että he eivät olleet sitä tietävinään, ja antoivat hänen mennä. "Se oli hänen oma tahtonsa", he sanoivat. Ja sitten he päättivät olla nyt oikein iloisia.

Mutta kun he kello viiden tienoilla kokoontuivat saliin juomaan teetä ja tanssimaan joulukuusen ympärillä, niin Liljekrona oli äänetön ja nyreä. Hän ei istunut seikkailujen penkille, hän ei koskenut teehensä eikä punssiin, hän ei muistanut ainoatakaan polkkaa, viulu oli epäkunnossa. Keitä halutti, saivat kyllä leikkiä ja tanssia ilman häntä.

Silloin hänen vaimonsa kävi levottomaksi, lapset tulivat tyytymättömiksi, kaikki oli hullusti koko talossa. Tuli mitä surullisin joulunaatto.

Puuro paloi pohjaan, kynttilät kärjisivät, puut savusivat, ylti pyryämään ja tuuli huokui kovaa kylmyyttä huoneisiin. Rusteria kyyditsevä renki ei tullut kotiin. Taloudenhoitaja itki, piiat riitelivät.

Vihdoin viimein Liljekrona muisti, ettei oltu ainoatakaan lyhdeettä asetettu varpusille, ja hän moitti ankarasti kaikkia talonsa naisia, jotka olivat hylänneet vanhan tavan ja olivat uudenaikaisia ja sydämettämiä. Mutta kaikki ymmärsivät, että häntä vaivasi paha omatunto, kun oli sallinut joulunaattona pikku Rusterin lähteä kotoansa.

Kesken kaikkea hän pistäysi huoneeseensa, lukitsi oven ja alkoi soittaa tavalla, jolla hän ei ollut

soittanut siitä päivin, kun oli lakannut kiertämästä. Siinä oli vihaa ja ivaa, ikävää ja myrskyä. Aioitte sitoa minut, mutta te taotte omia kahleitanne. Aioitte tehdä minut pikkumaiseksi, niinkuin te itse olette. Mutta minä pakenen pois maailmaan, vapauteen. Arki-ihmiset, kotiorjat, vangitkaa minut, jos teillä on siihen voimaa!

Kun vaimo kuuli sävelet, niin hän sanoi: "Huomenna hän on poissa, ellei Jumala tee yöllä ihmettä. Nyt on meidän vierasvaraisuudenpuuttemme saanut aikaan juuri sen, mitä sillä tahdoimme välttää."

Tällä välin pikku Ruster ajeli pyryilmassa. Hän matkusti talosta taloon ja kyseli, oliko heillä työtä antaa hänelle, mutta häntä ei otettu missään vastaan. He eivät pyytäneet häntä edes nousemaan reestä. Toisilla oli talo täynnä vieraita, toiset aikoivat matkustaa pois juuri joulupäiviksi. "Mene liki-naapuriimme", sanoivat he jokainen.

Hän kyllä sai tulla parin arkipäivän hauskuutta häiritsemään, mutta ei joulunaatto-iltaa. Vuodessa oli yksi ainokainen joulunaatto ja siitä olivat lapset koko syksyn iloinneet. Ei sitä miestä voinut asettaa joulupöytään talossa, missä oli lapsia. Ennen he olivat mielellään ottaneet hänet vastaan, mutta ei nyt, kun hän oli heittäytynyt juopoksi. Missä häntä veijaria sitten pitäisi? Renkitupa oli liian halpa hänelle ja vieraskamari liian hieno.

Niin muodoin sai pikku Ruster ajaa talosta taloon vihavassa pyryilmassa. Märät viikset riippuivat hervottomina yli suun, silmät olivat sameat ja veristävät, mutta paloviina oli huuhtoutunut pois hänen aivoistaan. Hän alkoi kummailla ja ihmetellä. Oliko mahdollista, oliko mahdollista, ettei kukaan tahtonut ottaa häntä vastaan?

Niin hän yhtäkkiä näki oman itsensä. Hän näki, miten kurja renttu hän oli, ja hän käsitti, että hän oli ihmisten vihaama. Olen mennyttä miestä, ajatteli hän. Nuottienkirjoittaminen on loppunut, huilu on häviöllä. Ei kukaan maailmassa tarvitse minua, ei kukaan armahda minua.

Rajuilma riehui ja leikki, tuprutti kinoksia ja vyörytti ne kokoon, koppasi lumipatsaan syliinsä ja tanssitti sitä pitkin ketoa, tempasi hiutaleen pilvien korkeuteen ja upotti sen alas syvyyteen. "Niin se on, niin se on", sanoi pikku Ruster, "kaikki on leikkiä niin kauan kun tanssitaan ja matkustetaan, mutta kun täytyy kinokseen hautautua ja unohtua, niin silloin on murhe ja suru." Mutta hautaanhan kaikkien piti joutua, ja nyt oli hänen vuoronsa. Ajatteles, hän oli nyt matkansa päähän päässyt. —

Hän ei kysynyt enää, minne renki häntä kyyditsi. Hänestä tuntui, että hän ajoi kuoleman valtakuntaan.

Pikku Ruster ei polttanut jumaliansa tällä matkallaan. Hän ei kironnut huilunsoittoa, ei kavaljeerielämää, hän ei ajatellut, että olisi ollut parempi, jos hän olisi kyntänyt maata tai ommellut kenkiä. Mutta sitä hän valitti, että hän nyt oli kulunut soittokone, jota ilo ei enää voinut käyttää. Hän ei moittinut ketään, sillä hän tiesi, että kun vaskitorvi on haljennut ja kitara ei pysy enää vireessä, niin silloin on niiden loppu käsissä. Hän muuttui yhtäkkiä hyvin nöyräksi mieheksi. Hän ymmärsi, että nyt joulunaattona hänen loppunsa tulee. Nälän tai pakkasen kouriin hän nyt kuolisi varmaan, sillä hän ei mitään ymmärtänyt, ei kelvannut mihinkään, eikä hänellä ollut yhtään ystävää.

Silloin reki pysähtyy, ja yhtäkkiä on valoisaa hänen ympärillään, hän kuulee ystävällisiä ääniä, joku kuljettaa hänet lämpimään huoneeseen ja kaataa lämmintä teetä hänen suuhunsa. Turkki kiskaistaan hänen päältään ja useat ihmiset huutavat hänelle tervetuloa ja lämpimät kädet hierovat hänen jäykistyneitä sormiaan.

Kaikki tämä huumasi häntä niin, ettei hän päässyt tajuunsa ainakaan neljännestantiin. Hänen oli mahdotonta arvata, että oli palannut takaisin Lehtolaan. Hänellä ei ollut aavistustakaan siitä, että renki kun oli kyllästynyt ajelemaan edestakaisin pyryilmassa, oli kääntynyt kotiin.

Hän ei myöskään käsittänyt, miksi hänet otettiin niin ystävällisesti vastaan Liljekronan talossa. Hän ei voinut arvata, että Liljekronan vaimo ymmärsi, miten raskasta hänen matkansa oli ollut tänä joulunaattona, kun hänet oli karkoitettu pois joka portilta, jota hän oli kolkuttanut. Rouvan kävi niin sääliksi häntä, että unohti oman surunsa.

Liljekrona jatkoi rajua soittoa huoneessaan. Hän ei tietänyt, että Ruster oli tullut. Tämä sillä välin istui salissa hänen vaimonsa ja lapsiensä kanssa. Palvelijat, jotka tavallisesti olivat myöskin sisällä herrasväen luona joulun aattona, olivat ikävystyneet ja pakenivat keittiöön.

Emäntä kiirehti antamaan työtä Rusterille. "Ruster kuulee kai", hän sanoi, "että Liljekrona vain soittaa koko illan, ja minun on huolehdittava pöydän kattamisesta ja ruoasta. Lapset ovat vallan turvattomia, Ruster saa ottaa hoitoonsa nämä kaksi pienintä."

Lasten kanssa Ruster oli kaikkein vähimmän ollut tekemisissä. Hän ei ollut tavannut heitä

kavaljeerirakennuksessa, ei sotilasteltassa, ei majataloissa eikä maanteillääkään. Hän oli miltei ujo heidän parissaan eikä tietänyt, mitä hän heille sanoisi, joka olisi kyllin hienoa heille.

Hän otti huilun esille ja opetti heitä painelemaan nappuloita ja reikiä. Toinen heistä oli neli-toinen kuusivuotinen. He saivat opetusta huilunsoitossa ja olivat siitä hyvin huvitettuja. "Tämä on a", hän sanoi, "ja tämä on c", ja sitten hän puhalsi säveleitä. Mutta nyt pienokaiset tahtoivat tietää, mikä ihmeen a ja c se soi.

Ruster otti esille nuottipaperia ja piirsi pari nuottia.

"Eipäs", he virkkoivat, "se ei ollut oikein." Ja he juoksuttivat hänelle aapisen.

Silloin pikku Ruster alkoi kysellä heiltä aakkosia. He osasivat, eivätkä osanneet. Tieto oli vajanaista. Ruster innostui, nosti kummankin pojan polvelleen ja alkoi opettaa heitä. Liljekronan vaimo liikkui, puuhaili ja kuunteli aivan kummissaan. Se kuului leikiltä, lapset nauroivat koko ajan, ja oppivat kumminkin.

Ruster jatkoi sitä hetken, mutta hän ei ollut oikein mukana siinä, mitä hän teki. Hän kartutteli pyryilmassa alkaneita ajatuksiaan. Nyt oli herttaista ja hyvää, mutta hänen kohtalonsa oli kumminkin kaikessa tapauksessa päättyvä. Hän oli mennyttä. Hänet viskattaisiin pian pois. Ja keskellä kaiken peitti hän kasvonsa käsiinsä ja hyrskähti itkuun.

Liljekronan vaimo tuli kiireesti hänen luokseen.

"Ruster", hän sanoi, "ymmärrän kyllä, että luulette kaiken olevan lopussa. Soitannon harjoittaminen ei teille onnistu ja turmelette itsenne paloviinalla. Mutta ei kaikki ole vielä lopussa, Ruster!"

"On se", nyyhki pieni huilunsoittaja.

"Mutta nähkääs, istua kuten tänä iltana pienokaisten kanssa, se se olisi jotain hänelle. Jos tahtoisitte opettaa lapsia lukemaan ja kirjoittamaan, niin olisitte pian tervetullut kaikkialle. Sellaiset soittokalut eivät ole mitättömämpiä soiteltaviksi, Ruster, kuin viulu ja huilukaan. Katsokaahan heitä, Ruster."

Hän asetti molemmat pienokaiset hänen eteensä, ja Ruster katsoi heitä räpytellen silmiään kuin olisi tarkastanut aurinkoa. Oli, kuin hänen sumeat silmänsä olisivat hävenneet katsellessaan lasten silmiin, jotka olivat suuret, kirkkaat ja viattomat.

"Katsokaa heitä, Ruster!" kehoitti Liljekronan vaimo.

"En uskalla", virkkoi Ruster, sillä hän oli kuin kiirastulessa nähdessään herttaisten lapsensilmien läpi tahrattomien sielujen kauneuden.

Silloin Liljekronan vaimo nauroi kovasti ja iloisesti. "Teidän tulee tottua niihin, Ruster. Saatte jäädä kotiimme koulumestariksi täksi vuodeksi."

Liljekrona kuuli vaimonsa naurun ja tuli huoneestaan.

"Mistä on kysymys?" sanoi hän. "Mitä on tekeillä?"

"Ei sen kummempaa", virkkoi hänen vaimonsa, "Ruster on tullut takaisin ja minä olen tilannut hänet pikkupoikiemme koulumestariksi."

Liljekrona oli aivan hämmästyksissään. "Kuinka uskallat, kuinka sinä uskallat? Onko hän luvannut lopettaa — — —"

"Ei", virkkoi vaimo, "Ruster ei ole mitään luvannut. Mutta hänen täytyy monessa suhteessa pitää vaaria itsestään, voidaksensa joka päivä katsoa pikku lapsia silmiin. Tuskinpa olisin uskaltanut tätä, ellei nyt olisi ollut joulu, mutta koska Herramme uskalsi panna pienen lapsen, joka oli hänen oma poikansa, meidän syntisten keskuuteen, niin toki uskallan minäkin antaa pikku lapsieni koettaa pelastaa yhden ihmisen."

Liljekrona ei voinut sanaakaan virkkää, mutta hänen kasvojensa joka ryppy hytki ja värähteli niinkuin aina silloin, kun hän kuuli jotain suuremmoista.

Sitten hän suuteli vaimoansa kädelle hartaasti kuin pieni lapsi, joka anoo anteeksi, ja huusi kovasti: "Tulkaa kaikki lapset suutelemaan äidin kättä!"

He riensivät suutelemaan ja sitten vietettiin iloinen joulu Liljekronan kodissa.

REORIN SATU.

Hänen nimensä oli Reor. Hän oli kotoisin Fuglekärristä Svarteborgin pitäjältä ja häntä pidettiin koko kihlakunnan parhaimpana ampujana. Hänet kastettiin silloin kun Olavi kuningas juurrutti uuden opin Vikenissä ja siitä pitäen hän oli harras kristitty. Hän oli vapaa-syntyinen, vaikka köyhä, kaunis, vaikka ei pitkä varreltaan, voimakas, mutta lempeä. Sanoillaan ja katseillaan hän kesytti nuoria hevosia ja voi yhdellä ainoalla vihellyksellä houkutella pikkulinnun luokseen. Enimmäkseen hän oleskeli metsissä. Luonnolla oli suuri vaikutusvalta häneen. Puiden puhkeaminen, nurmen nousu, jänisten kisat ahoilla, ahventen hyppelyt illan tyynissä järvissä, ilman vaihdokset ja vuoden aikojen taistelut, ne olivat hänen elämänsä pääseikkoja. Ne olivat hänen ilojansa ja surujansa, eikä se mitä ihmisten keskuudessa tapahtui.

Eräänä päivänä tämä kelpo metsästäjä sai oivan saaliin. Hän tapasi korven perukalla karhun ja kaatoi kontion yhdellä ainoalla laukauksella. Terävä nuolen kärki syöksi suoraan korven kuninkaan sydämeen, ja se kellahti kuolleena metsästäjän jalkoihin. Kesäturkki tosin ei ollut tiheä eikä tasainen, kumminkin nylki metsästäjä sen, kieritteli sen kovaksi kääroksi ja läksi taivaltamaan otson nahka olkapäällään.

Kauaksi hän ei kumminkaan ehtinyt kun tunsu erittäin voimakkaan hunajantuoksun. Se levisi pienistä kukista, jotka peittivät maan. Ne olivat hentoja, pieniä vanakasveja, joissa oli tiheät, valkeat kukkatertut ja joiden helakan vihreissä, kiiltävissä lehdissä suonet kauniisti kiertelivät. Kukkien terät olivat pieniä, mutta niistä pisti esiin hedekimppu, jonka siitepölyllä täytetyt ponnet lepattivat valkoisien palhojen päissä. Reor ajatteli, kulkiessaan ja kukkia katselessaan, että nuo yksinäiset, unohdetut, salon siimeksessä kukoistavat kukkasat lähettävät kehotuksia kehotusten perästä, kutsuja kutsujen perästä. Voimakas hunajan tuoksu oli heidän huutonsa, se tunkeusi puiden pylväikköön, kohosi pilvien korkeuteen. Mutta tuossa raskaassa lemuksessa oli jotain kovin tuskallista. Kukkasat olivat kattaneet pöytänsä, täyttäneet pikarinsa siivekkäitä vieraitaan odottaen, mutta ei ketään kuulunut. He olivat kuolla ikävään haikeassa yksinäisyydessään pimeällä, tyynellä metsäkummullaan. Tuntui kuin ne olisivat tahtoneet huutaa ja valittaa, kun eivät kauniit perhoset halunneet tulla heille vierailemaan. Missä kukat olivat tiheimmin ryhmittyneet, siellä ne tuntuivat kuorossa laulavan yksinäistä lauluaan: "Tulkaa kauniit vieraat, tulkaa tänä päivänä, huomenna me olemme jo kuihtuneet, huomenna makamme kuolleina kuivilla lehdillämme".

Reor saikin nähdä kukkaseikkailun iloisen päättymisen. Hän kuuli takaansa kuin vienointa tuulen huminaa ja näki metsän hämyssä vankkojen runkojen välissä valkean perhosen harhailevan. Se liiteli edestakaisin ikäänkuin tietä etsien. Mutta se ei ollutkaan yksin, perhonen toisensa perästä pyrähti esiin pimennosta, kunnes lopuksi ilmestyi koko parvi valkosiipisiä hunajan hakijoita. Tuo ensimmäinen oli heidän johtajansa; tuoksun opastamana oli se löytänyt kukkasat. Perässään koko perhosparvi se hyökkäsi kuten voittaja saaliin kimppuun odottavien kukkasten keskeen; valkeat siivet kuin lumisade peittivät ne.

Syntyi juhlat ja juomingit joka kukkatertun ympärillä. Hiljaista riemua henki koko metsä.

Reor taivalsi edelleen, mutta hunajan tuoksuinen ilma tuntui seuraavan häntä, mihin hän menikin. Ja hän huomasi, että metsässäkin piili kaipuu, voimakkaampi kuin kukkasien, ja että siellä oli jotain, joka veti häntä luokseen, niinkuin kukat perhosia houkuttelivat. Hän kulki edelleen riemumielin, kuin suurta tunteimatonta onnea odotteleisi.

Tunnelmaa häiritäsi ainoastaan pelko siitä, ettei hän löytäisi tietä sinne, missä häntä odotettiin.

Hänen edessään kapealla polulla luikerteli valkea tarhakäärme. Hän kumartui onnea ennustavaa elukkaa ottamaan, mutta käärme solahti hänen käsistään ja ryömi nopeasti tietä ylös. Sitten se kääriytyi sykkyrään ja makasi liikkumatta, mutta kun metsästäjä uudelleen tavoitti sitä, niin se liukkaana kuin jää solui hänen hyppysistään. Reor yhä innokkaammin halusi saada haltuunsa eläimistä viisaimman. Hän juoksi käärmeen jälessä, mutta ei jaksanut sitä saavuttaa, ja niin se hänet viekötteli tieltä pois, poluttomille salomaille.

Sellaisessa hongikossa kuin täällä tapaa harvoin ruohoa maassa. Mutta nyt loppuivat yht'äkkiä kuiva sammal, ruskeat havunneulaset, sananjalat ja puolukanvarret, ja Reor tunsu silkinhienoa ruohoa jalkainsa alla. Vihreällä nurmella nuokkui höyhenen kepeitä, hiukan kaartuvavartaisia kukkasarjoja, pitkien, soukkien lehtien lomitse pilkisteli punaisia, puoleksi auenneita neilikankukkia. Tällaista oli ainoastaan pieni ala ja sen yllä levittelivät korkeat hongat rosoisia, paikkapaikoin tuuheilla neulakimpuilla peitettyjä punaisenruskeita oksiaan. Auringon säteet pujottelivat näiden lomitse maahan, joka hehkui kuumana.

Pikku niityn toisella puolen kohosi jyrkkä tunturiseinä. Auringon kirkaasti siihen paistaessa näkyivät

selvästi jäkäläpeitteiset kivien pinnat sekä tuoreet murroskohdat, mistä viime talven pakkanen oli mahtavia paasia lohkonut. Siellä näkyi myöskin suuria kallioimarrepehkoja, jotka olivat tunkeneet ruskeat juurensa mullan täyttämiin halkeamiin, ja tuuman leveitä pengermiä, joille putkijäkälät olivat asettaneet punareunaiset maljakkonsa ja missä muuan ruohonvihreä sammallaji neulanhienoilla varsilla kannatti harmaita itiöpesäkkeitään.

Vaikka tämä tunturiseinä näytti kaikin puolin muiden tunturiseinien kaltaiselta, älysi Reor kumminkin joutuneensa jättiläisen asunnolle, ja hän keksi sammalien ja jäkäliden alta saranat, joilla vuoren harmaakiviövi aukeni.

Nyt hän luuli, että käärme oli luikertanut ruohikkoon piiloon, kunnes kenenkään huomaamatta voisi luikahtaa vuoren sisään, ja Reor herkesi sitä tavoittelemasta. Hän tunsu taas suloisen, odottavista kukkasista leviävän hunajantuoksun ja huomasi, että täällä vuoren juurella vallitsi tukahduttava kuumuus. Oli myös merkillisen hiljaista, ei lintukaan liikahtanut, ei havukaan heilahtanut, oli kuin kaikki täällä olisi henkeä pidättäen kuunnellen odottanut, sanomattomassa jännityksessä. Tuntui kuin hän olisi tullut huoneeseen, jossa hän ei ollut yksin, vaikkei nähnyt ketään. Hän tunsu, että joku häntä tarkasteli, ja tuntui, että häntä oli odotettu. Tämä ei tuntunut hänestä tuskalliselta, vaan hän tunsu suloisen värityksen, ikäänkuin aavistaen kohta saavansa nähdä jotain sanomattoman kaunista.

Samassa silmänräpäyksessä hän huomasi käärmeen. Se ei ollut piiloutunutkaan, vaan päinvastoin kiivennyt lohkareelle, jonka pakkanen oli uurtanut vuoren pinnasta. Valkean käärmeen kohdalla hän älysi nurmikolla nukkuvan tytön. Hänen valkean ruumiinsa verhona oli ainoastaan jotain hunnuntapaista, ohutta kuin hämähäkin verkko. Hän nukkui siinä sellaisena, kuin olisi heittäytynyt siihen koko yön liehuttuansa keijuen tanssissa. Heinän helpeet ja untuvan kevyet kukkakimput painuivat nukkuvan päälle, niin että Reor voi ainoastaan eroittaa ruumiin pehmeät piirteet. Hän ei kumminkaan astunut likemmä paremmin nähdäkseen. Hän vain vetäsi tupestaan puukon ja viskasi sen vuorensinän ja tytön väliin, ettei terästä pelkäävä jättiläisen tytär herättyänsä uskaltaisi paeta vuoren onkaloon.

Reor seisottui ja oli mietteissään. Sen hän varmasti tiesi että tytön, joka tuolla nukkui, hän tahtoi omistaa, mutta hän ei ollut oikein selvillä, miten menetteleisi hänen kanssaan.

Mutta silloin hän päätti, koska ymmärsi paremmin luonnon ääniä kuin ihmisten puheita, kuunnella vakavan metsän ja ankaran vuoren neuvoa. Ne sanoivat: "sinulle, joka rakastat erämaata, annamme me ihanan impemme. Paremmin kuin laakson tyttäret sopii hän sinulle. Reor, oletko jaloimman lahjan arvoinen?"

Silloin, ylistäen suurta, anteliasta luontoa, hän päätti ottaa tytön vaimokseen eikä vain orjattarekseen. Mutta hän arveli, että tyttö kääntynytään kristinuskoon ja totuttuansa ihmistapoihin varmaan häpeisi, kun oli niin peittelemätönnä maannut. Reor irroitti silloin karhun nahkan harteiltaan, aukaisi sen käärestään ja heitti takkuisen, vanhan, harmaan nahkan tytön peitoksi.

Samassa kun hän sen oli tehnyt, remahti vuorensinän takaa nauru sellainen, että maa vapisi. Pilkalta se ei kumminkaan kuulunut, vaan ikäänkuin joku olisi istunut kauheassa pelossa eikä voinut olla nauramatta, kun hän yhtäkkiä oli siitä päässyt. Hirveä hiljaisuus ja painostava kuumuus loppuivat silloin myös. Nurmen yli lihoitteli vilpoisa tuuli ja havun oksat alkoivat suhisevan soittonsa. Onnellinen metsästäjä tunsu, että koko metsä oli henkeä pidättäen pelännyt, miten ihmislapsi kohtelisi erämaan tyttärtä.

Tarhakäärme livahti korkeaan ruohikkoon, mutta tyttö nukkui loihdittuna liikahtamatta. Silloin Reor hänet kietoi karkeaan karhun taljaansa, niin että ainoastaan pää pilkoitti takkuisen nahkan sisästä. Vaikka hän olikin vanhan vuoren jättiläisen tytär, oli hän hento ja hienojäseninen, ja väkevä metsästäjä nosti hänet käsivarsilleen ja kantoi hänet pois metsän läpi.

Hetken kuluttua hän tunsu jonkun kohottavan hänen leveälieristä hattuaan. Hän katsoi ylös ja huomasi, että jättiläisen tytär oli valveilla ja istui tyynenä hänen käsivarrellaan. Tyttö tahtoi nähdä, miltä hänen kantajansa näytti. Reor ei häntä häirinnyt, otti vain pitempiä askeleita, mitään virkkamatta.

Mutta näyttipä siltä, kuin tyttö olisi huomannut, että aurinko paahtoi liian kuumasti Reorin päähän, koska hän alkoi kannattaa hattua kuin päivänvarjoa hänen yllään. Hän piti hattua aina niin korkealla, että voi alati nähdä hänen kasvonsa. Nyt Reor huomasi, ettei hänen tarvinnut kysyä eikä puhua mitään. Hän kantoi tytön äitinsä majaan ja koko hänen olentonsa värähteli onnesta. Ja kun hän seisoj kotinsa kynnyksellä, näki hän kotionnea ennustavan valkean käärmeen luikertavan kivijalan sisään.

VALDEMAR ATTERDAG VEROTTA VISBYTÄ.

Sinä keväänä, jona Hellqvistin suuri taulu *Valdemar Atterdag verottaa Visbytä* oli näytteillä taidenäyttelyssä, menin minä eräänä rauhallisena aamupäivänä sinne, tietämättä taideteoksesta. Tuo suuri, väririkas maalaus teki kohta ensi näkemässä valtavan vaikutuksen. En voinut silmätäkään muita tauluja, vaan suoraapäätä menin sen luo, otin istuimen ja vaivuin katselemiseen. Puolen tunnin ajan elin keskiajan elämää.

Pian olinkin keskellä näytelmää, jota näyteltiin Visbyn torilla. Minä näin olutamme, joka oli täyttymäisillään kultaisella juomalla, — sillä kuningas Valdemar oli sitä vaatinut, ja joukot, jotka olivat keräytyneet sen ympärille. Näin rikkaan kauppiaan ja hovipojan, joka on uupua kulta- ja hopeavtien painosta, nuoren porvarin, joka pui nyrkkiä kuninkaalle, munkin, joka kasvot terävinä tarkkaa valtiasta, ryysyisen kerjäläisen, joka uhraa kolikkonsa, ja toisen ammeen viereen vaipuneen naisen, kuninkaan valtaistuimellaan, sotajoukon, jota tulla myllertää ahtaasta veräjämästä, korkeat kartanoiden päädyt sekä siellä täällä ryhmissä pöyhkeileviä sotilaita ja niskoittelevia porvareita.

Mutta yhtäkkiä selvenee minulle, että taulun päähenkilö ei ole kuningas, eikä kukaan porvareista, vaan eräs kuninkaan rautapukuisista kilvenkantajoista, joilla on kypärin silmikko alas vedettynä.

Tähän henkilöön taiteilija on valanut tavatonta voimaa. Itse ihmisestä ei näy hitustakaan, terästä ja rautaa on koko mies, ja kuitenkin hän vaikuttaa kuin olisi koko kohtauksen herra.

"Minä olen väkivalta, minä olen ryöstönhalu", virkkaa hän. "Minä se verotan Visbytä. En olekaan ihminen, olen rautaa ja terästä vain. Tuska ja ilkeys on iloni. Menkööt ja kiduttakoot toisiaan. Tänäpäivänä olen minä valtiias Visbyn torilla."

"Katso", hän sanoo katsojalle, "etkö näe, että minä se olen herra? Niin kauaksi kuin silmäsi kantavat, et keksi täällä mitään muuta kuin ihmisiä, jotka vainoovat toisiaan. Huoaten tulevat voitettut ja luovuttavat kultansa. He ovat vihoissaan ja uhkaavat, mutta tottelevat kumminkin. Mutta voittajan saaliinhimo hurjistuu yhä, kuta enemmän kultaa hän saa kiristetyksi. Minun palvelijoitani vain ovat Tanskan kuningas ja hänen sotilaansa tänäpäivänä. Huomenna he astuvat kirkkoon tai huvittelevat rauhallisesti oluttuvissa taikka ovat hyviä perheen-isiä omissa kodeissaan, mutta tänäpäivänä he palvelevat minua, tänäpäivänä he ovat rikoksien ja väkivallan tekijöitä."

Ja kuta kauvemmin häntä kuuntelee, sitä selvemmin ymmärtää taulun merkityksen. Tämä ei ole mitään muuta kuin tuo vanha tarina siitä miten ihmiset voivat kiusata toisiaan, kuvattuna. Siinä ei ole pienintäkään sovittavaa piirrettä, ainoastaan julmaa väkivaltaa, uhkaavaa vihaa ja toivotonta kärsimystä.

Mutta olihan sovittu, että kun nuo kolme olutammetta olisi täytetty, ei Visbytä sitten ryöstettäisi eikä poltettaisi. Mutta miksi eivät nyt tule hansakauppiaat innostusta leimuten? Miksi eivät naiset riennä koristeineen, juopottelijat pikareineen, papit pyhäinjäännös-arkkuineen, miksi eivät he kaikki hehkuvien mielin riennä uhriensa kantamaan? "Sinun edestäsi, sinun edestäsi, rakkahin kaupunkimme! Tarpeetonta on sotamiehillä meitä haettaa, kun sinä olet kysymyksessä! Oi Visby äitimme, kunniamme! Ota takaisin se, mitä olet meille antanut."

Mutta sellaisina ei taiteilija ole tahtonut heitä nähdä, eikä asia niin ollutkaan. Ei innostuksen kipinääkään, ainoastaan pakkoa, lannistettua uhkaa, tuskaa ja valitusta vain. Kultra on heille kaikki kaikessa, miehet ja naiset kantavat huokailleen kultiansa, joista heidän on luopuminen.

"Katso heitä!" virkkoi väkivalta seisoen valtaistuimen rappusella. "Heistä on sydäntäsärkevää, kun heidän on pakko luovuttaa aarteensa. Sääliköön heitä, ketä haluttaa. He ovat saitoja, voitonhimoisia ja uhkamielisiä. He eivät ole ahnasta ryöväriään parempia, jonka olen heidän joukkoonsa lähettänyt."

Eräs nainen on taintunut maahan ammeen viereen. Kullan jättäminenkö hänelle noin kauheita tuskia tuottaa? Vai olisiko hän juuri syyllinen? Onko hän tämän kurjuuden aikaansaattaja? Hänkö se petti kaupungin? Niin, hän on se sama, joka oli kuningas Waldemarin lemmitty. Siinä makaa Juhana nuoremman tytär.

Hän tietää kyllä, ettei hänen tarvitse luopua kalleuksistaan. Hänen isänsä huonetta ei kumminkaan ryöstetä, mutta hän on kerännyt kaiken, mitä hänellä on, ja tuonut sen tänne. Torille tultuaan hän kauhistuu kaikkea kurjuutta katsellessaan ja rajattoman epätoivon vallassa vaipuu maahan.

Reipas ja iloinen! oli ollut se kultasepän sälli, joka mennä vuonna palveli hänen isänsä luona. Suloista oli ollut astella hänen rinnallaan tämän saman torin poikki kuun noustessa kartanoiden takaa ja valaistessa Visbytä loistollaan. Ylpeä hän oli ollut, ylpeä nuorukaisesta, ylpeä isästään ja kaupungistaan.

Ja nyt hän makaa siinä tuskan murtamana. Mutta kumminkin viattomana, kumminkin viattomana! Mies, joka istuu valtaistuimella, istuu kylmänä ja julmana. Hän, joka tuhon on tuonut kaupungille, onko hän se sama, joka kuiskaili heliä sanoja tytölle? Häntä tavatakseenko tyttö oli hiipinyt viime yönä ja varastanut isänsä avaimen ja aukaissut kaupungin portin? Ja kun hän sitten tapasi kultasepänsällinsä sijasta aseilla varustetun herran, teräkseen puettu sotajoukko perässään, mitä hän silloin ajatteli? Eikö hän menettänyt järkeään nähdessään teräsvirran vyöryvän siitä portista sisälle, jonka hän oli aukaissut? Valituksesi on liian myöhäistä, neito! Miksi lemmit kaupunkisi vihollista? Visby on kukistettu, sen loisto on loppunut. Miks' et heittäytynyt keskelle porttia ja antanut vihollistesi polkea itseäsi kuoliaaksi? Tahdoitko elää saadaksesi nähdä salaman ruhjovan rikoksellisen?

Oi neito, kuninkaan rinnalla seisoo nyt väkivalta ja suojelee häntä. Ei säästä edes Jumalalle pyhitettyjä temppeleitäkään. Loistokivet kirkon seinästä hän kiskoo irti viimeisen juoma-ammeen täytteeksi.

Kaikki taulun henkilöt muuttavat paikkaa. Kaikki elävät olennot valtaa kauhu, sokea kauhu. Rajuinkin sotaurho väljenee, porvarit kääntävät kasvonsa taivasta kohti, kaikki odottavat Jumalan rangaistusta, kaikki vapisevat, paitsi väkivalta valta-istuimen rappusella ja kuningas, joka on hänen palvelijansa.

Olisin toivonut, että taiteilija olisi saanut elää niin kauan, että hän olisi voinut viedä minut Visbyn satamaan ja näyttää meille nämä samat porvarit, kun he katseillaan seuraavat pois purjehtivaa laivastoa. He huutavat kirouksia yli aaltojen. "Hävitä heidät! Oi meri, sinä olet ystävämme. Riistä takaisin aarteemme! Aukaise syvyytesi nielevä kuilu jumalattomien, uskottomien petturien alle!"

Ja meri murahtaa kumean myöntymyksensä ja väkivalta, joka upeilee kuninkaan laivassa, nyökkää hyväksyvästi. "Se on oikein", hän sanoo. "Vainotkaamme ja meitä vainottakoon, se on minun lakini. Tuhotkoon meri ja myrsky ryövärin laivaston ja riistäköön kuninkaallisen palvelijani aarteet! Sitä pikemmin pääsemme kiiruhtamaan uusille hävitysretkille."

Ja porvarit, jotka seisovat rannalla, kääntyvät kaupunkiansa katsomaan. Se on ryöstetty, tulipalo on riehunut siellä, ja särkyneiden ikkunoiden takaa ammoittavat runnellut asunnot. Näkyy nokisia kartanojen päätyjä, näkyy ryöstettyjä kirkkoja, verissään viruvia ruumiita kapeilla kaduilla, ja kauhusta mielipuolia naisia juoksentelee kaupungissa. Täytyykö heidän tyyminä katsella kaikkea tätä kauheutta? Eikö ole ketään, johon heidän kostonsa voisi kohdistua, eikö ketään, jota he vuorostaan voivat vainota ja kiusata?

Oi, taivaan herra, katsokaa! Kultasepän taloa ei ole ryöstetty eikä poltettu. Mitä se merkitsee? Oliko hän liitossa vihollisen kanssa? Eikö hän tallentanut yhtä kaupungin porttien avainta? Voi sinua, Juhana nuoremman tytär, vastaa, mitä tämä merkitsee!

Kuninkaan laivan perässä seisoo väkivalta ja kypärinsä aukosta katselee hymyillen kuninkaallista palvelijaansa. Kuules myrskyä, minun herrani, kuule myrskyä, herrani! Ryöstämäsi kullat makaavat kohta meren pohjassa, sinulle saavuttamattomina. Käänny katsomaan Visbytä, minun korkea kuninkaani! Naista, jonka petit, kuljettavat papit ja sotamiehet kaupungin muurien luo. Etkö kuule häntä seuraavan kansajoukon kirouksia ja parkunaa? Katso, muurarit tulevat kaikkineen ja muurauslapioineen. Katso, naiset kantavat kiviä! Kaikki, kaikki kantavat kiviä!

Oi kuningas, vaikka et voi nähdäkään, mitä Visbyssä tapahtuu, niin kuule ja tietäös kumminkin, mitä siellä tehdään. Ethän kumminkaan ole raudasta ja teräksestä, niinkuin väkivalta vieressäsi. Kun vanhuuden synkät päivät joutuvat, on Juhana nuoremman tytär muistuva mieleesi.

Olet näkevä hänen kalpeana vaipuvan maahan kansansa pilkkaamana ja häpäisemänä. Olet näkevä pappien ja sotamiesten kuljettava retuuttavan häntä kellojen soidessa ja ylistyslaulujen kaikuessa. Hän onkin jo kuollut kansan silmissä. Kuolleeksi hän tuntee itsensä, kuolleeksi kaikelle, mitä oli rakastanut. Olet näkevä hänen astuvan torniin, näet miten kivi kiveen liitetään, kuulet muurauslapion raaputuksen ja kansan melun, kun he kiirehtien kantavat kiviänsä. Ota minulta, ota minulta, muurari! Käytä minun kiveni kostotyöhön! Käytä niitä sulkemaan Juhana nuoremman tytär ilmasta ja päivän valosta! Kukistunut on Visby, ihana Visby! Jumala kostotyötänne siunatkoon, muurarit! Ja ylistysvirret kohoavat ja kellot soivat kuin kuolleelle.

Oi Valdemar, Tanskan kuningas, sinunkin aikasi joutuu, sinutkin kuolema kohtaa. Silloin vuoteellasi maatessasi olet näkevä paljon ja tunteva paljon tuskaa. Olet kuuleva nämä muurauslapion raaputukset, nämä koston huudot. Missä soivat silloin ne pyhät kellot, jotka kaiullaan voittaisivat sielusi tuskat? Missä ovat silloin nuo ammoittavat metallikidat, joidenka kielet anovat Jumalalta armoa sinulle? Missä on silloin sulosointua heläjävä ilma, joka sielun ylentää Jumalan avaruuksiin?

Oi, auta Esrom, auta Sorö ja sä suuri kello Lundissa!

Minkä synkän tarinan tämä taulu kertoikaan! Tuntui vieraalta ja kummalliselta astua jälleen kuninkaalliseen puutarhaan, säteilevään auringonpaisteeseen ja elävien ihmisten pariin.

ROUVA PAASTO JA PEKKA POHJOLA.

I.

Ystävällisenä kuin koti kuvastuu pikkukaupunki mieleeni. Se on niin pieni, että helposti opin tuntemaan kaikki sen sopukat ja nurkat, tulin jokaisen lapsen ystäväksi ja yksin koiratkin tunsin nimeltään. Kadulla kulkija tiesi hyvin, minkä akkunan kohdalla hänen piti katsahtaa ylös, nähdäksensä ruudun takaa kauniit kasvot, ja ken käveli kaupungin puistossa, tiesi tarkoin, milloin hänen oli siellä oltava, tavataksensa ketä halusi.

Jokainen ylpeili naapurin puutarhan kauniista ruusuista, ikäänkuin ne olisivat kasvaneet hänen omassaan. Jos tapahtui jotakin pikkumaista tai alhaista, hävettiin sitä aivan kuin se olisi tapahtunut omassa perheessä, mutta pienimmästäkin seikkailusta, tulipalosta tahi katukahakasta kerskailtiin ja sanottiin: "Katsokaapa vain, millainen yhteiskunta! Voiko sellaista tapahtua muualla? Mikä ihmekaupunki!"

Ja tässä minun rakkaassa kaupungissani ei mikään muutu. Kun joskus taas sinne palaan, tapaan siellä jälleen samat talot ja puodit, jotka tunnen jo vanhastaan, samoihin kuoppiin kadulla olen kompastua ja samat jäykät lehmusaidat sekä pyöreiksileikatut syreenipensaat vetävät ihailevan katseeni puoleensa. Jälleen näen vanhan raatimiehen, joka hallitsee koko kaupunkia, astua jyskyttelävän raskain askelin katua pitkin. Patriarkka ja kaitsemus, miten turvalliselta tuntuukaan nähdä sinun vaeltavan tuolla! Ja kuuro Halfvorson puuhaa alati puutarhassaan ja hänen vetiset silmänsä tuijottavat ja etsivät, ikäänkuin ne tahtoisivat sanoa: "Kaikki, kaikki tyyni olemme tutkineet, nyt, maa, me tunkeudumme sinun sisimpääsi".

Mutta pientä, pyylevää Pekka Pohjolaa en kumminkaan enää tapaa sieltä, tuota pientä vermlantilaista, te muistatte hänet, joka oli Halfvorsonin rihkamakaupassa ja joka huvitteli ostajia pienillä, keksimillään koneilla ja valkeilla hiirillään. Hänestä voikin kertoa koko pitkän jutun. Joka ihmisestä ja joka asiasta tässä kaupungissa onkin oma omituinen tarinansa. Ei missään muualla tapahdu niin ihmeellisiä asioita.

Pieni Pekka Pohjola oli talonpojan poika. Hän oli lyhytkasvuinen ja tukeva, ruskeasilmäinen ja hymyilevä. Hänen hiuksensa olivat vaaleammat syksyisen koivun lehtiä, poskensa olivat punakat ja haiveniset. Kotoisin hän oli Vermlannista. Kohta ensi näkemällä arvasi hänen kotipuolensa. Hänen oiva kotiseutunsa olikin varustanut hänet mainioilla ominaisuuksilla. Reipas hän oli toimissaan, näppärä sormiltaan, sukkela kieleltään ja selvä ajatuksiltaan. Sen lisäksi hän oli aika hulluttelija, oikea velikulta, hyvänsuopa ja pöyhkeilevä, siivo ja riidanhaluinen, utelias ja lörpöttelijä. Tuon hupakon oli vallan mahdotonta osoittaa pormestarille suurempaa kunnioitusta kuin kerjäläiselle! Mutta sydäntä hänellä oli, joka toinen päivä hän rakastui ja koko kaupunki oli hänen uskottujansa.

Puotitehtävänsä tämä lahjakas lapsi hoiti mitä eriskummallisimmalla tavalla. Hän palveli ostajia ja ruokki samalla pieniä, valkoisia hiiriään. Hän vaihtoi ja laski rahat asettaessaan pyöriä pieniin itsestään pyöriviin vaunuihin. Ja jutellessansa ostajille viimeisimpiä rakastumisiaan, hän piti silmällä tuoppia, johon ruskea siirappi hiljalleen kiemurrellen valui. Ihmetteleviä kuulijoita huvitti nähdä pojan tuotapikaa puikahtavan myymäpöydän ylitse ja hyökkäävän kadulle saadaksensa pienen ottelun ohikuljeskelevan katupojan kanssa, ja nähdä hänen sitte otsa tyynenä palaavan takaisin sitaisemaan rihmaa tavarakäärin ympärille, tahi mittaamaan kangaspalaa.

Olihan siis aivan luonnollista, että hänestä tuli koko kaupungin suosikki. Pidimme kaikki velvollisuutenamme tehdä kauppaa Halfvorsonilla Pekka Pohjolan sinne tultua. Ja tulipa vaikka itse vanha raatimies, hänkin oli ylpeä, kun Pekka Pohjola vei hänet mukanaan erääseen pimeään nurkkaan ja näytti hänelle häkit valkoisine hiirineen. Rottien näytteleminen oli näet sekä pelonalaista että jännittävää, sillä Halfvorson oli kieltänyt häntä pitämästä niitä puodissa.

Sattuipa sitten yhä valkenevien helmikuun päivien joukossa pari sumuista, leutoa päivää. Pekka Pohjola kävi yhtäkkiä totiseksi ja vaiteliaksi. Hän antoi valkoisien hiirien pureskella teräslankahäkkiään syöttämättä niitä. Tehtävänsä hän teki nuhteettomasti, mutta katupoikien kanssa ei

painiskellut. Kenties ei Pekka Pohjola voinut kärsiä, että talven selkä oli taittunut?

Kaikkea vielä, asia oli niin, että hän oli löytänyt viisikymmenkruunun muutamalta ylähyllyltä. Hän luuli sen tulleen viskatuksi sinne jonkun kangaspalan mukana ja oli aivan huomaamattaan pistänyt sen erään juovikkaan pumpulivaatepakan sisään, joka oli niin vanhanaikuista ettei sitä enää koskaan otettu alas hyllyltä.

Pojan mielessä kyti sammumaton viha Halfvorsonia vastaan. Tämä oli tappanut häneltä kokonaisen rottaperheen, ja nyt hän aikoi kostaa. Hän näki vielä silmänsä edessä valkean äidin avuttomien poikiensa keskellä. Paeta ei se koettanutkaan, vaan järkähtämättömän sankarin tavoin jäi makaamaan paikoilleen, katsoa tuijottaen punaisin, palavin silmin sydämetöntä murhaajaansa. Tuollaiselle kelvottomalle oli kyllä parahiksi, että sai olla hiukan aikaa hädissään. Pekka Pohjola tahtoi nähdä hänen kalman kalpeana tulevan konttorista ja alkavan etsiä viisikymmenkruunuistaan. Hän tahtoi nähdä hänen vetisissä silmissään saman tuskan, minkä oli nähnyt valkean rotan granaatinpunaisissa. Kauppias saisi etsiä, hän saisi penkoa ylösalaisin koko puodin, ennenkuin Pekka Pohjola sallisi hänen löytää setelin.

Mutta viisikymmenkruununun sai olla piilossaan koko päivän kenenkään sitä kaipaamatta. Se oli uuden uutukainen, monivärinen ja loistava ja sen jokaisessa nurkassa oli suuret viidenkymmenen numerot. Kun Pekka Pohjola jäi yksin puotiin, asetti hän portaat hyllyjä vasten ja kiipesi pumpulivaatepakan luo. Hän otti esille viisikymmenkruunun, silitteli siitä rypyt ja ihaili sen kauneutta.

Keskellä kiihkeintä kaupantekoa hän kävi levottomaksi, että jotakin oli tapahtunut viisikymmenkruunuselle. Hän oli etsivinänsä milloin mitäkin hyllyltä ja hapuili vaatepakan sisustaa, kunnes tunsi sileän setelin ratisevan sormissaan.

Tuo seteli oli yhtäkkiä merkillisesti tenhonnut hänet. Eiköhän siinä vain piilylet joku elävä olento? Leveiden renkaiden ympäröimät viidenkymmenen numerot olivat kuin houkuttelevat silmät. Poika suuteli niitä ja kuiskasi: "sinun kaltaisiasi haluaisin omistaa monta, äärettömän monta".

Hänen mieleensä lensi jos jonkinlaisia ajatuksia setelistä ja siitä, miksei Halfvorson sitä kaivannut. Kenties se ei ollutkaan Halfvorsonin? Kenties se oli kuljeksinut jo kauankin rihkamapuodissa? Ehkä sillä ei ollutkaan enää omistajaa?

Ajatukset tarttuvat. — Halfvorson alkoi illallispöydässä puhua rahoista ja rahamiehistä. Hän kertoi Pekka Pohjolalle monesta köyhästä pojasta, jotka olivat keränneet itselleen rikkauksia. Hän alkoi Whittingtonista ja lopetti Astorilla ja Jay Gouldilla. Halfvorson tunsi kaikkien heidän elämäkertansa, hän tiesi, miten he olivat kilvoitelleet ja kieltäytyneet, miten heillä oli ollut sekä kekseliäisyyttä että uskallusta. Hän kävi kaunopuheliaaksi, kun puhe johtui tänne. Hän kärsi nuorten rikkautentavoittelijain kärsimyksiä, seurasi heitä menestyksen päivinä ja riemuitsi heidän voitoistaan. Pekka Pohjola kuunteli aivan lumottuna.

Halfvorson oli ihan kuuro, mutta se ei haitannut vähintäkään keskustelua, sillä hän ymmärsi huulien liikkeestä kaikki, mitä hänelle sanottiin. Mutta omaa ääntään hän tietystikään ei kuullut ja siksi se vyöryikin niin omituisen yksitoikkoisena kuin kaukaisen kosken kohina. Ja tuo kummallinen puhetapa vaikutti, että kaikki, mitä hän sanoi, takertui niin muistiin, ettei siitä voinut vapautua moneen päivään. Pekka Pohjola parka!

"Rikastumisen välttämätön ehto on", sanoi Halfvorson, "pohjaraha — vaan sitä ei kukaan voi ansaita. Pane huomioosi se, että he kaikki ovat löytäneet sen kadulta, tahi panttitavaran huutokaupasta ostamansa takin päällisen ja vuorin välistä, tahi ovat voittaneet sen pelissä, tahi on joku kaunis, armelias nainen heille sen almuna antanut. Mutta kun he kerran ovat tuon siunatun rahan löytäneet, on kaikki heille onnistunut. Kultavirta pulppuaa siitä kuin lähteestä. Ensimmäinen mitä tarvitaan, Pekka Pohjola, on pohjaraha."

Halfvorsonin ääni kaikui yhä kumeammin ja kumeammin. Nuori Pekka Pohjola istui aivan huumautuneena, nähden vain pelkkiä rahoja edessään. Pöytäliinalle kasaantui tukaattikokoja, lattia lainehti valkoisena hopeaa, ja likaisten seinäpaperien hämärät kuvat muuttuivat nenäliinan kokoisiksi seteleiksi. Ja hänen silmiensä edessä leijaili leveiden renkaiden ympäröimiä viidenkymmenen numeroita, jotka houkuttelivat häntä kuin kauneimmat silmät. "Kukapa tiesi", ne silmät hymyilivät, "ehkäpä tuo viisikymmenkruununun juuri onkin sellainen pohjaraha?"

"Huomaa tarkoin", sanoi Halfvorson, "paitsi pohjarahaa on kaksi asiaa välttämätöntä niille, jotka tahtovat päästä mahtiasemiin. Työ, raudankova työ, Pekka Pohjola, on ensimmäinen ja kieltäytyminen on toinen. On kieltäydyttävä leikeistä, rakkaudesta, lörpöttelystä ja naurusta, aamu-unista ja

hämärähetken kävelyistä. Totta totisesti, niille, jotka tahtovat onnea saavuttaa, on kaksi ehtoa välttämätöntä. Työ on ensimmäinen ja kieltäytyminen on toinen."

Pekka Pohjola näytti alkavan itkettää. Tietysti hän tahtoi tulla onnelliseksi, mutta eihän onni toki noin tuskien ja katkeruuksien takana lie. Onnenhan pitäisi tulla aivan odottamatta. Pekka Pohjolan paraillaan otellessa katupoikien kanssa pysäyttäisi se jalona naisena vaununsa puodin kohdalle ja tarjoaisi vermlantilaispojalle paikan rinnallansa.

Mutta nyt jymisi Halfvorsonin ääni lakkaamalla hänen korvissaan, täyttäen hänen aivonsa kokonaan. Hän ei tiennyt, ei uskonut enää mitään muuta. Työtä ja kieltäytymistä, työtä ja kieltäytymistä on elämä ja elämän päämäärä. Hän ei halunnutkaan mitään muuta, eikä rohjennut luulla koskaan muuta toivoneensakaan.

Seuraavana päivänä ei hän uskaltanut suudella viisikymmenkruunusta, ei uskaltanut edes katsoakaan sitä. Hän oli hiljainen ja apea, täsmällinen ja ahkera. Kaikki askareensa hän hoiti niin moitteettomasti, että kenen hyvänsä oli helppo huomata, etteivät hänen asiansa olleet aivan oikein. Poika alkoi vanhaa raatimiestä huolestuttaa ja hän teki mitä voi, häntä lohduttaakseen.

"Onko Pekka Pohjola aikonut tulla laskiaistanssiaisiin tänä iltana?" kysyi ukko. "Vai ei hän aio, no sittenpä minä häntä pyydän. Ja saattepa nähdä, että hän tulee, sillä muussa tapauksessa kielin Halfvorsonille, missä hän säilyttelee rottahäkkejänsä."

Pekka Pohjola huokasi ja lupasi tulla tanssiaisiin.

Laskiaistanssiaisiin, ajatteles, Pekka Pohjola lähtee laskiaistanssiaisiin! Pekka Pohjola saa nähdä kaikki kaupungin kauniit immet, hienoina, valkoisiin puettuina ja kukiteltuina. Luonnollisesti Pekka Pohjola ei saisi tanssittaa ainoatakaan heistä. No, se olikin yhdentekevää. Hän ei ollutkaan tanssittuella.

Tanssiaisissa hän seista värjötteli ovella, eikä askeltakaan pyörähtänyt. Jotkut olivat koettaneet saada hänet karkeloon, mutta hän oli järkähtämättä kieltäytynyt. Hän ei osannut näitä tansseja. Ja kukapa noista hienoista neitosista olisi halunnutkaan tanssia hänen kanssaan! Hän oli heille aivan liian halpa.

Mutta hänen siinä seisoessaan alkoivat hänen silmänsä loistaa ja sädehtiä ja hän tunsu ilon virtaavan jäseniinsä. Tanssisoitto, kukkatuoksu ja kaikki kauniit kasvot, jotka hän näki edessään, sen vaikuttivat. Ja hetkisen kuluttua hän oli niin säteilevän iloinen, että jos ilo olisi tulta, olisi se korkeina liekkiä hänen ympärillään hulmunnut. Ja jos rakkaus olisi tulta, kuten monet sitä väittävät, olisi siinä käynyt yhtä hullusti. Hän oli aina rakastunut johonkin kauniiseen tyttöön, mutta tähän asti vain yhteen kerrallaan. Mutta kun hän nyt näki kaikki kaupungin kauniit neidot samalla kertaa, ei hänen kuusitoista vuotisessa sydämessään roihunnut enää vain yksi ainoa liekki, vaan se oli kokonaisuena kulovalkeana.

Hän katseli väliin saappaitaan, jotka eivät suinkaan olleet mitkään tanssikengät. Mutta miten mainiota olisikaan ollut polkea tahtia noilla leveillä anturoilla ja pyörähdellä paksuilla pohjilla. Oli kuin jokin olisi repinyt ja nyhtänyt häntä ja tahtonut kimmahuttaa hänet lattialle kuin pallon. Hän oli hillinnyt itsensä kumminkin näin kauan, vaikka hänen sisäinen kiihkonsa kasvoi yhä valtavammaksi, kuta enemmän yö kului. Hän hurmaantui ja lämpeni. Hohoi, eipä hän ollutkaan enää köyhä Pekka Pohjola! Hän oli nuori tuuliaispää, joka kuohuttaa meret ja murskaa metsät.

Eipä aikaakaan, niin soitettiin hambopolkkaa. Talonpoikaispoka oli hurmauksissaan. Ja nyt siellä helähtikin polkka, Vermlannin polkka!

Samassa Pekka Pohjola kiepsahti tanssitanhualle. Kaikki herrastemput olivat poispyyhkäistyt. Hän ei ollutkaan enää raatihuoneen tanssiaisissa, vaan Juhannuskarkelolla kotona riihenvajassa. Hän astui esiin polvet koukussa, pää olkapäiden väliin kyyristettynä. Hän kietasi pyytämättä kätensä erään neitosen vyötärölle ja vetäsi hänet mukaansa. Ja sitten alkoi tanssia polkkaa.

Tyttö seurasi häntä vitkastellen, puoli väkisin. Hän ei pysynyt tahdissa, eikä tietänyt, mitä tanssia se oli, mutta yhtäkkiä se sujui aivan itsestään. Tanssin salaisuus selveni hänelle. Polkka kantoi häntä, hänen jalkansa saivat siivet, hän kävi kepeäksi kuin ilma. Hänestä tuntui, kuin olisi lentänyt.

Vermlanninpolkka onkin mitä ihmeellisin tanssi. Se uusiksi luopi maan raskasjalkaiset lapset. He liehuvat äänettömästi tuumanpaksuilla kengänpohjillaan höyläämättömällä vajan lattialla. He kieppuvat keveinä kuin lehdet syysmyrskyssä. Se on pehmeä, vilkas, äänetön ja sulava tanssi. Sen jalot, hallitut liikkeet vapauttavat ruumiit ja sallivat niiden tuntua keveiltä, joustavilta, liehuvilta.

Kun Pekka Pohjolan tanssi kotiseutunsa tanssia, niin koko seurue vaiken. Aluksi naurettiin, mutta pian selveni kaikille, että tämä vasta olikin tanssia. Tuo leijaileminen tasaisissa nopeissa pyörteissä oli todella tanssia, jos mikään.

Silloin Pekka Pohjola keskellä hurmaustansa huomasi ympärillään vallitsevan ihmeellisen hiljaisuuden. Hän pysähtyi paikalla ja pyyhkäsi otsaansa. Ei ollutkaan mustaa lattiaa, ei lehvillä koristettuja seiniä, ei valoisa kesäyötä eikä iloista talonpoikaistyttöä siinä todellisuudessa, johon hän nyt katsahti. Hän häpesi ja aikoi hiipiä pois.

Mutta hän oli jo saarrettu ja valloitettu. Nuoret neitokset tunkeusivat puotipojan ympärille ja huusivat: "Tanssittakaa meitä! Tanssittakaa meitä!"

He tahtoivat opetella polkkaa. Kaikki tahtoivat oppia tanssimaan polkkaa. Tanssiaiset häiriytyivät tavallisesta kulustaan ja muuttuivat melkein tanssikouluksi. Kaikki vakuuttivat, etteivät he olleet tietäneetkään, mitä tanssiminen on. Ja Pekka Pohjola oli illan sankari.

Hänen täytyi tanssittaa kaikkia noita hienoja neitoja ja he olivat ylen määrin ystävällisiä hänelle. Pekkahan oli vain poikapahanen, ja sitä paitsi niin hauska hupakko. Ei kukaan voinut olla häntä hemmoittelematta.

Silloin Pekka Pohjola tunsu, että tämä oli onnea. Olla naisten suosikkina, uskaltaa puhutella heitä, olla keskellä valoa ja liikettä kaikkien huomion ja hemmottelun esineenä, tietenkäpä oli se onnea.

Hän oli tanssiaisten päätyttyä hyvin onnellinen. Surusta ei ollut tietoaakaan. Hän halusi päästä kotiin, saadaksensa hiljaisuudessa miettiä, mitä oli kokenut tänä iltana. —

Halfvorson oli naimaton, mutta hänen luonaan asui hänen veljentyttärensä. Tämä, vaikka oli köyhä ja Halfvorsonista riippuvainen, kohteli aika ylpeästi setäänsä sekä Pekka Pohjolaa. Hänellä oli monta ystävää kaupungin hienoimpien joukossa, ja häntä kutsuttiin perheisiin, joihin ei Halfvorsonia koskaan päästetty. Hän ja Pekka Pohjola palasivat yhdessä kotiin tanssiaisista.

"Tiedättekö Pohjola", kysyi Edit Halfvorson, "että Halfvorson piakkoin vedetään oikeuteen luvattomasta viinanmyynnistä? Ettekö sanoisi minulle, miten asia on?"

"Ei niiden siitä asiasta kannattaisi käydä rettelöimään", sanoi Pekka Pohjola.

Edit huokasi. "Tietysti siinä on jotain perää. Ja siitä tulee oikeusjuttu, sakkoja ja häpeää loppumattomiin. Haluaisin tietää tarkoin, miten asianlaita on."

"Parasta sentään on olla mitään tietämättä", virkkoi Pekka Pohjola.

"Nähkääs, Pohjola, minä, minä tahdon yletä", jatkoi Edit, "ja tahdon samalla kohottaa Halfvorsoninkin, mutta hän pudota puksahtaa aina käsistäni, keskellä kaiken tehden jonkun kepposen, niin etten minäkään enää mitään voi. Huomaan hänestä nyt, että hänellä on jotain tekeillä. Ettekö te, Pekka Pohjola tiedä, mitä se on? Olisi hyvä saada tietää."

"En", vastasi Pekka Pohjola pitemmittä puheita. Oliko inhimillistä puhella tällaista sille, joka palasi ensimmäisistä tanssiaisistaan?

Puodin vieressä oli puotipojan pienoinen huonekomero. Siellä istui tämänpäiväinen Pekka Pohjola käyden oikeutta eilisen Pekka Pohjolan kanssa. Kuinka kalpealta ja raukkamaiselta tuo Pekkaparka nyt näytti. Nyt hän sai tietää, mikä hän oikeastaan oli. Rosvo ja saitori. Muistikko hän seitsemännen käskyn? Oikeastaan hänen sietäisi saada kaksikymmentä paria raippoja. Se hänen kyllä sietäisi.

Jumalalle olkoon kiitos ja kunnia, joka oli antanut hänen mennä tanssiaisiin saamaan uuden mielen! Hyi, miten rumaa hänen sisällänsä oli ollut, mutta nyt oli kaikki toisin. Rikkausko muka olisi sen arvoista, että sille kannattaisi uhrata omantuntensa ja sielunrauhansa! Ikäänkuin se olisi valkoisen hiirenkään veroinen, ellei hän saisi samalla olla iloinen.

Hän löi käsiänsä yhteen ja huusi riemuiten: "Olen vapaa, vapaa, vapaa!" Ei hitustakaan halua viisikymmenkruunun omistamiseen ollut hänen sielussaan. Niin herttaista oli olla onnellinen!

Levolle laskeuduttuaan hän päätti aikaisin huomenaamuna näyttää viisikymmenkruunun Halfvorsonille. Sitten hän kävi levottomaksi siitä, että kenties kauppias ehtisikin aamulla ennen häntä puotiin, etsisi setelin ja löytäisi sen. Silloin hän varmaan luulisi Pekka Pohjolan sen piiloittaneen pitääksensä sen. Se ajatus ei antanut hänelle rauhaa. Hän koetti karkottaa sitä, mutta se ei onnistunut. Hän ei voinut nukkua ja nousi ylös, hiipi puotiin ja kopeloi esille viisikymmenkruunun. Sitten hän nukkui hyvin seteli tyynyn alla.

Tunnin perästä herätettiin hänet. Räikeä valo häikäsi häntä, käsi haparoi hänen päänalustaan ja kumajava ääni torui ja kiroili.

Ennenkuin poika ehti oikein herätä, oli seteli jo Halfvorsonin kädessä. Hän näytti sitä kahdelle naiselle, jotka seisoivat komeron ovella. "Nyt näette, että olin oikeassa", sanoi Halfvorson. "Näette, että maksoi kyllä vaivan ajaa teidät ylös yösijallanne, saadakseni teidät todistajiksi häntä vastaan. Katsokaa, hän on varas!"

"En ole, en, en", huusi Pekka Pohjola parka. "En aikonut varastaa. Minä vain piilotin setelin."

Halfvorsonhan ei kuullut mitään. Molemmat naiset seisoivat selin huonepahaseen, aivan kuin olisivat päättäneet olla mitään näkemättä, kuulematta.

Pekka Pohjola istui sängyssä. Hän näytti yhtäkkiä niin surkuteltavan heikolta ja pieneltä. Kyyneleet tulvivat. Hän voivotteli kovasti.

"Setä", sanoi Edit, "hän itkee ja parkuu."

"Antaa hänen parkua", sanoi Halfvorson, "antaa hänen parkua!" Ja hän astui pojan luo ja katsoi häntä.

"Arvaan kyllä, että parut kauheasti", virkkoi hän, "mutta ei se minua liikuta".

"Voi, voi", huusi Pekka Pohjola, "minä en ole mikään rosvo. Kätkin setelin ilman aikojani — kiusatakseni teitä. Tahdoin rangaista teitä rottieni puolesta. En ole mikään varas. Eikö kukaan kuule minua? — En ole mikään varas."

"Setä", sanoi Edit, "oletko jo kylliksi kiusannut häntä, niin että kenties saamme lähteä levolle?"

"Arvaan kylläkin, että se kuuluu kauhealta", sanoi Halfvorson, "mutta sitä ei voi auttaa". Hän oli hilpeä, oikein hyvällä tuulella. "Olen pitänyt kauan sinua silmällä", sanoi hän pojalle. "Aina oli sinulla minun tullessani puotiin jotain piilotettavaa. Mutta nyt olet satimessa. Nyt on minulla todistajat sinua vastaan ja nyt lähden viskaalia hakemaan."

Poika päästi kamalan huudon. "Eikö kukaan voi minua auttaa, eikö kukaan voi minua auttaa?" hän huusi. Mutta silloin Halfvorson jo oli poissa ja matami, joka hoiti taloutta, tuli hänen luokseen.

"Ylös, pukimiin, Pekka Pohjola! Halfvorson on mennyt viskaalia hakemaan ja sillä aikaa ehdit livistä tiehesi. Neiti, menkää te keittiöön keräilemään jotain hänelle eväspussiin. Minä kokoilen hänen kapineitaan."

Kauhea parku lakkasi paikalla. Kotvasen kiirettä pidettyä oli poika valmisna. Hän suuteli molempia naisia kädelle nöyrästi kuin ruoskittu koira. Sitten hän läksi juoksemaan.

He seisoivat ovella ja katselivat hänen jälkeensä. Kun hän oli poissa, päästivät he helpotuksen huokauksen.

"Mitähän Halfvorson nyt sanonee?" virkkoi Edit.

"Hän arvatenkin on tyytyväinen", vastasi taloudenhoitajatar. "Rahat hän on varmaan tahallaan asettanut pojalle, arvelen minä. Hän vain tahtoi päästä hänestä."

"Kuinka niin? Tuo poikahan kumminkin oli paras, mikä meillä on ollut puodissa moneen vuoteen."

"Hän tietystikään ei tahtonut häntä todistajaksi paloviinajutussa."

Edit seiso i ääneti ja hengitti kiivaasti. "Se on inhottavaa. Se on inhottavaa", mutisi hän ja pui nyrkkiä konttoria ja tuota pientä lasiruutua kohti, josta Halfvorson voi katsella puotiin. Edit tuns i halua hänkin paeta ulos maailmaan, pois kaikesta tästä kurjuudesta.

Edit kuuli rapinaa kaukaa puodin perältä. Hän kuunteli, astui likemmä, hapuili ääntä kohti ja löysi vihdoin sillitynnyrin takaa häkin, jossa olivat Pekka Pohjolan valkeat hiiret.

Hän otti sen ylös, asetti sen myymäpöydälle ja aukaisi häkin. Hiiri toisensa perästä livisti tiehensä kadoten laatikoiden ja tynnyrien taa.

"Viihtykääte ja lisääntykääte!" lausui Edit, "ja muistakaa kostaa ja tehdä vahinkoa isännällemme!"

II.

Pieni kaupunkimme uinui ystävällisenä punaisen vuoren juurella. Se oli niin täynnä puistikkoja, että kirkontorni töin tuskin pääsi näkyville. Kapeilla penkerillä kohosi puutarha puutarhan vieressä kohti vuoren huippua, ja kun ei niillä enää ollut alaa levitä sinnepäin, niin ne valloittivat kadut ja levisivät

sinne tänne siroteltujen talojen väliin, ja vieläpä leveään joen rannalla olevalle kapealle maakaistaleelle, kunnes vesi tuli esteeksi.

Kaupungissa oli aivan tyyntä ja hiljaista. Ei ainoatakaan ihmistä näkynyt, puita ja pensaita vain ja sieltä täältä joku talo. Ainoa ääni, jonka saattoi erottaa, oli keilapallojen vyöryntä keilaradalla, ja sekin kuului kuin etäiseltä ukkosen jyminaltä kesäisenä päivänä ja lisäsi vain hiljaisuutta.

Mutta nyt ratisi torin epätasainen kivitys rautahelaisten kengänkorkojen alla. Karkeat äänet kumahtelivat raatihuoneen ja kirkon seinistä, kimmahdivat takaisin vuoresta ja levisivät esteettömästi pitkin pitkää katua. Neljä matkamiestä häiritsi aamupäivän rauhaa.

Oi suloinen hiljaisuus, oi vuoden pituinen juhlapäivän rauha!
Melkeinpä saattoi havaita, kuinka ne livistivät pakoon vuoripoluille.

Yksi noista pikkukaupungin rauhan rikkojista oli Pekka Pohjola, vermlantilaispoika, joka varkaudesta syytettynä kuusi vuotta sitten karkasi kaupungista. Muut kolme hänen seuralaistansa olivat rantajätkeä täältä parin peninkulman päässä olevasta suuresta kauppakaupungista.

Kuinka oli käynyt pienen Pekka Pohjolan? Hyvin oli hänen käynyt. Hän oli saanut mitä ymmärtävällisimmän ystävän ja seuralaisen.

Kun hän sinä pimeänä, sumuisena helmikuun aamuna pakeni pikkukaupungista, soivat polkan sävelet pauhaten hänen korvissaan. Ja yksi niistä kaikui lakkaamatta. Se oli se piiritanssilaulu, jota he kaikki olivat laulaneet.

Nyt joulu omppi taas,
Nyt joulu omppi taas,
Ja jäljestä joulun on pääsiäinen.
Mut' totta ei tuo,
Mut' totta ei tuo,
Sill' jäljestä joulun paasto viel' on.

Pikku pakolainen kuuli laulun niin selvän selvästi, ja niin tunkeutui pienen nautinnonhaluisen vermlantilaispojan mieleen tuohon vanhaan piiritanssilauluun kätkeyty viisaus, iskeytyi joka lihas-syyhyn, sekoittui joka veripisaraan, imeytyi aivoihin ja ytimiin. Niin se on, sitä se tarkoittaa. Joulun ja pääsiäisen, syntymä- ja kuolemajuhlien välillä on elämänpaasto. Elämältä ei saa mitään pyytää, se on vain köyhää, kurjaa paastamista. Siihen ei ole koskaan luottaminen, miltä se sitten näyttäneekin. Seuraavassa tuokiassa se taas on harmaata ja rumaa. Ei se sitä voi auttaa, raukka, ei ole sillä annettavaa.

Pekka Pohjola tunsu itsensä melkein ylpeäksi, koska oli saanut urkituksi elämältä sen syvimmän salaisuuden.

Hän oli näkevinään kalpean keltaisen Paasto-rouvan hiipivän yli maan kerjäläisen haamussa vitsakimppu kädessä. Ja hän kuuli sen kähisevän hänelle: "sinä olet aikonut viettää ilon ja hauskuuden juhlaa keskellä paastoaikaa, jota elämäksi nimitämme. Ja siitä syystä se nyt häpäisee ja masentaa sinua siksi, kunnes teet parannuksen."

Ja hän oli tehnyt parannuksen, ja Paasto-rouva oli häntä suojellut. Hänen ei koskaan tarvinnut paeta suurta kauppakaupunkia kauemmaksi, sillä häntä ei koskaan tiedusteltu. Siellä työväen korttelissa oli Paasto-rouvalla turvallinen tyyssija hänelle. Pekka Pohjola rupesi työmieheksi konetehtaaseen. Hän varttui vankaksi ja voimakkaaksi. Hän oli vakava ja säästäväinen. Hänellä oli hienot pyhävaatteet. Hän lisäili tietojaan, lainasi kirjoja ja kävi luennoilla. Oikeastaan ei entisestä pienestä Pekka Pohjolasta ollut muuta jäljellä kuin kellertävät hiukset ja ruskeat silmät.

Tuona pakoyönä oli jotain murtunut hänessä, ja raskas työ tehtaassa teki murron yhä täydellisemmäksi, niin että vermlantilaisveitikka oli aivan kokonaan livahtanut hänestä pois. Hän ei lörrötellyt enää hassutuksia, sillä puheleminen tehtaassa oli kielletty ja siellä tottui vaikenemaan. Hän ei tehnyt enää pikku keksintöjä, sillä siitä pitäin, kuin hänen piti todenteolla hoitaa vieteriä ja rattaita, eivät ne enää häntä huvittaneet. Hän ei rakastunutkaan enää, sillä sittenkuin hän oli päässyt tuntemaan pikkukaupungin kaunottaret, eivät työväenkorttelin naiset voineet häntä viehättää. Ei hänellä ollut hiiriä eikä oraviakaan enää, ei kerrassan mitään leikkikapineita. Hänellä ei ollut aikaakaan sellaisiin, hän ymmärsi, että semmoiset olivat vain jonkin joutavia, ja kauhulla hän ajatteli aikoja, jolloin vielä otteli katupoikien kanssa.

Pekka Pohjola ei uskonut elämässä olevan muuta kuin harmaata, harmaata, harmaata vain. Pekka Pohjolalla oli aina ikävä, vaikka hän oli siihen niin tottunut, ettei hän itse sitä huomannut. Pekka Pohjola oli ylpeä siitä, että oli muuttunut niin kunnolliseksi. Muutoksen itsessään katsoi hän alkaneen

sinä yönä, jolloin ilo petti hänet ja hän oli valinnut Paasto-rouvan ystäväksensä.

Mutta kuinka tämä kelpo Pekka Pohjola kumminkin voi keskellä työpäivää tulla pikkukaupunkiin seuranaan kolme jätkeä, jotka näyttivät niin siivottomilta ja renttumaisilta?

Pekka Pohjola poloinenhan oli aina ollut hyvä poika. Noita kolmea jätkeä hän oli aina koettanut auttaa, minkä oli voinut, vaikkakin hän halveksi heitä. Hän oli tuonut talven tuimimpana ollessa halkoja heidän kurjaan hökkeliinsä, oli paikannut ja korjailut heidän vaatteitaan. Kaikki kolme miestä olivat yksituumaiset kuin veljekset pääasiallisesti siitä syystä, että he kaikki olivat Pekkoja nimeltään. Se nimi yhdistikin heitä paljoo lujemmin kuin jos olisivat olleet veljekset. Näin kaimamiehinä he sallivat pojan tehdä heille ystävällisiä palveluksiaan. Ja kun he iltaisin olivat laittaneet "puolikuppisensa" ja asettuneet mukaviin asentoihin jakkaroilleen, huvittivat he vierastaan, joka istui parsien heidän sukkiensa ammottavia reikiä, hirtehisen huumorilla ja seikkailurikkailla valheillaan. Tämä miellytti Pekka Pohjolaa, vaikkei hän tahtonut sitä tunnustaa. Nuo miehet nykyisin tuottivat hänelle melkein samaa huvia kuin rotat ennen muinoin.

Sattuipa sitten, että nämä miehet saivat kuulla kaikenlaisia juoruja pikkukaupungista. Kuuden vuoden perästä toivat he Pekka Pohjolalle sen tiedon että Halfvorson oli tahallaan pannut viisikymmenkruunusen hänelle, tehdäkseen hänet todistajaksi kelpaamattomaksi. Heidän tuumansa oli nyt, että Pekka Pohjolan pitäisi lähteä pikkukaupunkiin ja antaa Halfvorsonille selkään.

Mutta Pekka Pohjola oli maltillinen ja hänellä oli tervettä järkeä. Hän ei lainkaan halunnut ryhtyä mihinkään sellaiseen.

Pekat levittelivät jutun koko työmieskorttelin tiedoksi. Kaikki ihmiset sanoivat Pekka Pohjolalle: "Mene toki ja läksytä Halfvorsonia. Kun sitten joudut vankeuteen, niin koko juttu tulee oikeuden tutkittavaksi, siitä kirjoitetaan sanomalehtiin ja sittenkös Halfvorsonia häväistään kautta koko maan." Mutta Pekka Pohjola ei tahtonut. Saattaisi se tosin olla hauskaakin, mutta kosto on kallista huvia ja Pekka Pohjola tiesi, että elämä on köyhää. Elämässä ei ole varaa sellaisiin huvituksiin.

Mutta nuo kolme jätkeä tulivat kerran aikaisin aamulla hänen luokseen ja sanoivat menevänsä hänen puolestaan lölyttämään Halfvorsonia, "että oikeus voitaisi maan päällä", kuten sanoivat.

Pekka Pohjola uhkasi lyödä heidät kaikki kuoliaiksi, jos he astuisivat askeltakaan pikkukaupunkiin päin.

Silloin yksi heistä, joka oli pieni tallukka ja jonka pilanimi oli "Pitkä Pekka", piti Pohjolan Pekalle puheen.

"Tämä maa", alkoi hän, on "omena, joka riippuu rihmassa tulen päällä paistumassa. Tulella tarkoitan pahuuden valtakuntaa, Pekka Pohjola, ja omenan täytyy riippua likellä tulta tullaksensa mureaksi ja makeaksi, mutta jos lanka katkeaa, niin omena putoaa liekkiin ja turmeltuu. Siksipä, Pekka Pohjola, onkin tärkeää millainen lanka on. Ymmärrätkös, mitä langalla tarkoitetaan?"

"Arvatenkin on teräslanka siihen parasta", virkkoi Pekka Pohjola.

"Langalla minä tarkoitan oikeutta", sanoi Pitkä Pekka, synkän totisesti. "Ellei oikeutta noudateta maan päällä, niin kaikki romahtaa tulen tuhottavaksi. Siksipä kostaja ei saa jättää rankaisematta, tahi, ellei hän sitä tahdo, täytyy toisten se tehdä."

"Varmasti on tämä viimeinen naukku, jonka tarjoan kenellekään teistä", sanoi Pekka Pohjola vähintäkään välittämättä puheesta.

"Niinpä niin, mutta ei se asiaa muuta", virkkoi Pitkä Pekka. "Oikeus on maan perivä."

"Emme tee sitä sulta kiitosta saadaksemme, vaan ettei tuo rehellinen Pekka nimi joutuisi huonoon huutoon", lisäsi toinen, joka kävi Pullukka-Pekan nimellä ja joka oli pitkä ja kiukkuinen.

"Vai niin se nimi on kunnianarvoinen", sanoi Pekka Pohjola halveksien.

"Niinpä niinkin, kiusallista se vain on, että kaikissa kapakoissa aletaan jutella sinun aikoneen varastaa viisikymmenkruunusen, koska et tahdo rangaistusta kauppiaille."

Se sana koski syvästi Pekka Pohjolaan. Hän syöksähti seisaalleen ja sanoi nyt tahtovansa lähteä antamaan selkäsaunan kauppiaille.

"Me tietenkkin tulemme sinua auttamaan", sanoivat jätkät.

Sitten läksi neljä miestä kulkemaan kaupunkia kohti. Pekka Pohjola oli alkutaipaleella äreä ja tyyliä

vihaisempi ystävilleen kuin koskaan vihämiehilleen. Mutta kun hän joen sillalta näki kaupungin, niin hän kokonaan muuttui. Tuntui kuin olisi kohdannut täällä pienen, itkevän pakolaisen ja kuin olisi tämä hiipinyt hänen sieluunsa. Ja kuta enemmän hänessä ehti kotiintua tuo muinoinen Pekka Pohjola, sitä paremmin selveni hänelle, minkä verisen vääryyden kauppias oli hänelle tehnyt. Ei siinä kyllin, että hän oli viekotellut häntä ja tahtonut häntä turmella, vaan pahinta oli se, että hän oli karkoittanut hänet pois tästä kaupungista, jossa Pekka Pohjola olisi saanut olla koko elämänsä ajan Pekka Pohjolana. Oi, miten hauskoja ne ajat olivat olleet, miten iloinen ja lystikäs hän oli ollut, miten avoin hänen sydämensä ja miten ihana maailma! Herra Jumala, jospa hän vain olisi saanut jatkaa elämäänsä siellä! Hän katsoo itseään menneeksi mieheksi — sellaisena, mikä hän nyt oli: vaiteliaana ja ikävänä, totisena ja uuraana.

Silloin hänen vihansa Halfvorsonia vastaan kuohahti ja sen sijaan, että hän ennen oli pysytellyt toveriensa jäljessä, hän nyt pyyhkäisi heidän edelleen.

Mutta jätkät, jotka eivät olleet lähteneet tänne ainoastaan Halfvorsonille kostamaan, vaan saadaksensa päästää vihansa valloilleen, tiesivät tuskin, mihin ryhtyä. Täällä ei ollut vihastuneelle miehelle mitään tekemistä. Ei näkynyt ainoatakaan koiraa, jota takaa ajaisi, ei ainoatakaan kadunlakasijaa, jonka kanssa kinastelun alkaisi, ei yhtäkään hienoa herraa, jolle herjaussanan singahuttaisi.

Vuosi ei ollut vielä pitkälle kulunut, siksi vain, että kevät juuri oli muuttumaisillaan kesäksi. Oli kirsikankukkien ja tuomenkukkien valkoinen aika, aika, jolloin syreenitertut koristavat korkeita pyöreiksileikatuita pensaita ja jolloin omenakukat tuoksuvat. Tämä kaikki vaikutti omituisesti miehiin, jotka kaduilta ja laivarannasta olivat tulleet suoraan tähän kukkasten valtakuntaan. Kolme kouraparia, jotka olivat olleet päättäväisesti nyrkkiin puserrettuina, vaipui, ja kolme anturaparia kalahteli hiukan leppeämmin katukivitykseen.

Torilta näkivät he tien, joka kohosi kiemurrellen vuorenharjalle. Kahden puolen tietä kasvoi nuoria kirsikkapuuta, joiden valkeat latvat kaaria ja holveja muodostivat. Holvit olivat keinuvan keveitä, oksat hennon hentoja, kaikki tyyni nuorta ja hienoa.

Tämä kirsikkatie veti ehdottomasti miesten huomion puoleensa. Mikä epäkäytännöllinen luola tämä olikaan, jossa istutetaan kirsikkapuut niin että kuka hyvänsä voi poimia marjat pois! Nämä kolme Pekkaa olivat ennen pitäneet tätä kaupunkia oikeana jumalattomuuden pesänä, julmuuden ja hirmuvallan tyyssijana. Nyt he alkoivat sitä nauraa ja hieman halveksiakin.

Mutta neljäs joukosta ei nauranut. Hänen kostonhalunsa kuohui yhä raivokkaammin, sillä hän tunsi, että tämä oli se kaupunki, jossa hänen olisi pitänyt asua ja vaikuttaa. Tämä oli hänen kadotettu paratiisinsa, tämä. Muista välittämättä hän rivakasti astui katu ylös.

He seurasivat perässä, ja kun he huomasivat, että kaupungissa oli vain yksi ainoa katu, jonka varrella he näkivät vain kukkia ja uudestaankin kukkia, kasvoi heidän halveksumisensa ja hyväntahtoisuutensa. Tämä kenties oli ensimmäinen kerta heidän elämässään, jolloin heidän huomionsa oli kukkasiin kiintynyt, mutta täällä eivät he muuta voineet, sillä syreenitertut pyyhkäisivät hatut heidän päästään ja kirsikankukkien lehtiä sateli heidän päälleen.

"Mitä kansaa luulette tässä kaupungissa asuvan?" kysyi Pitkä Pekka mieltäväisesti.

"Mehiläisiä", sukaisi siihen "Puukenkä Pekka", joka oli saanut nimensä siitä, että hän kerran oli asunut samassa talossa kuin puukenkien tekijä.

Vähitellen he sitten tapasivat joitakuita ihmisiäkin. Kirkkaiden akkunaruutujen ja valkeiden uudinten takaa älyivät siellä täällä kauniit, nuoret kasvot ja lapsia näkivät pengermillä leikkimässä. Mutta ei pieninkään melu häirinyt hiljaisuutta. Heistä tuntui, ettei edes tuomiorvikaan saisi kaupunkia hereille. Mitä peliä he nyt voisivat pitää moisessa kaupungissa? He pistäysivät erääseen myymälään oluen ostolle. Siellä he kauhealla äänellä kyselivät kauppiaalta kaikenlaista. He tiedustivat, pitikö palokunta ruiskunsa kunnossa, ja mahtoiko kirkonkellossa olla kieltä, jos sattuisi hätäkellojen soittoa tarvis?

Juotuansa oluen kadulla lennättivät he pullot nurkkaan. Yks kaks olivat ne yhtenä murskana. Rätisi ja räisky ja sirpaleet sinkoilivat heidän silmilleen. Silläkös väliä, pieni hälinä ei ollut pahitteeksi!

Samassa he kuulivat takaansa askeleita, todellisia askeleita ja ääniä, kovia, selviä ääniä ja naurua, oikeata nauruntyrskettä ja lisäksi kuin raudan kalsketta. He hätkähtivät ja vetäysivät piiloon erään portin taa. Oliko nyt jo koko komppania liikkeellä?

Niinpä olikin, mutta ne olivat nuoria neitoja vaan. Kaupungin palvelijattaret menivät joukolla laitumelle lypsämään.

Tämä teki kerrassaan repäisevän vaikutuksen näihin maailman Matteihin ja suuren kaupungin miehiin. Kaupungin neitokset astelevat maitokiuluineen! Eikö se jo ollut vallan liikuttavaa!

He ryntäsivät äkkiarvaamatta porttikäytävästä ja "ätäts!" peloittelevat tyttöjä.

Koko parvi hajoaa siinä silmänräpäyksessä. Tytöt juoksevat, huutavat. Hameet hulmuavat, huivit laukeavat ja maitopunkat putoilevat kadulle.

Samassa kuului pauketta pitkin katua, kun ovet ja portit paiskattiin kiinni ja lukittiin säpeillä, linkuilla ja telkimillä.

Etäämpänä kadun päässä olevan lehmuksen juurella istui vanha mummo pöytänsä ääressä karamellejä ja lehkäisiä kaupitellen. Siinä hän istui liikkumattomana, päätänsäkään hievahuttamatta, vaikk'ei nukkunutkaan.

"Hän on puusta", sanoi Puukenkä Pekka.

"Ei, vaan savesta", väitti Pullukka Pekka.

He astuivat kaikki kolme rinnatusten. Juuri hänen edessään alkoivat veikistellä ja kulkivat suoraan häntä kohti. Se tempu tepsii. Muija alkoi torua.

"Ei hän ole puusta, eikä savesta", sanoivat he, "pelkkää kiukkua, pelkkää kiukkua vain."

Koko aikana ei Pekka Pohjola välittänyt heistä mitään, mutta nyt viimeinkin he olivat Halfvorsonin luona, ja siellä hän odotteli heitä.

"Melkeinpä saattaa sanoa, että tuo kauppaliike tuossa on minun omaisuuttani", virkkoi hän ylpeästi, osottaen puotia. "Nyt tahdon mennä yksin sisälle tekemään tilin asiasta Halfvorsonin kanssa. Ellei se minulle onnistu, niin koettakaa te!"

Miehet suostuivat ehdotukseen. "Mene vaan, Pekka Pohjola! Me täällä ulkona odottelemme."

Pekka Pohjola meni sisälle. Siellä ei ollut muita kuin nuori puotipalvelija. Häneltä hän sai tietää Halfvorsonin olevan matkoilla ja koko joukon muitakin isäntää koskevia tietoja. Halfvorsonia ei oltu koskaan syytetty viinanmyynnistä. Kaikki tiesivät hänen menettelynsä Pekka Pohjolaa kohtaan, mutta ei kukaan enää puhunut siitä. Halfvorson oli muuttunut edukseen, eikä hän enää ollut niin vaarallinen. Hän ei kohdellut enää sydämettömästi velallisiaan ja oli lakannut virittämästä pauloja puotipojilleen. Viime vuosina hän oli alkanut harrastaa puutarhanhoitoa. Hän oli perustanut puutarhan kaupunkitalonsa ympärille ja kyökkikasvipuutarhan tullin luokse. Nyt hän työskenteli niin innokkaasti puutarhassaan, että tuskin enää ajatteli rahojen kokoomista.

Pekka Pohjola tunsi piston sydämessään. Niinpä oli ukkokin muuttunut hyväksi. Hän oli saanut jäädä paratiisiin. Tietysti täytyi muuttua hyväksi, kun sai asua täällä.

Edit Halfvorson oli yhä setänsä luona, mutta hän oli nykyisin sairaana. Hänen rintansa oli vieläkin heikko talvellisen keuhkotulehduksen perästä.

Pekka Pohjolan tätä ja paljoa muuta kuunnellessa seisoivat nuo kolme miestä ulkona odotellen.

Halfvorsonin varjottomaan puutarhaan oli laitettu koivumaja, että Edit saisi siellä oleskella kauniina, lämpiminä kevätpäivinä. Voimien varttumisen kävi hitaasti, mutta nyt ei enää ollut mitään hengenvaaraa.

On ihmisiä, joista voisi luulla, etteivät he viitsisi elää. Ensi taudin sattuessa he kohta ovat valmiit kuolemaan. Halfvorsonin veljentytär oli jo kauan sitten väsynyt kaikkeen, konttoriin, pieneen, pimeään puotiin ja rahankeinotteluun. Hänen ollessaan seitsentoistavuotias kiihoitti häntä hyvän ystävä- ja seurapiirin hankkiminen. Sittemmin hän pani päämääräkseen koettaa pysyttää Halfvorsonia hyveen tiellä; mutta nyt oli sekin saavutettu, eikä hän nähnyt mitään mahdollisuutta päästä pikkukaupungin yksitoikkoisuudesta. Hän saattoikin jo kyllä toivoa kuolemaa.

Hän oli noita jänteviä teräsrousilunteita, jotka ovat pelkkää hermostoa ja eloa silloin, kun jokin asia painaa ja vaivaa heitä. Miten väsymätön hän oli ollutkin käyttämään naisellista viekkauttaan, hyvyttään ja uhkaansa, ennenkuin oli saanut setänsä niin pitkälle, että hän käsitti, ettei sellaisia Pekka Pohjola-juttuja tulisi enää kysymyksenäkään. Mutta nyt hän oli masentunut ja uupunut eikä ollut mitään, mikä olisi pitänyt hänen mieltänsä vireillä. Eikö hän nytkään vielä saisi kuolla! Siinä hän nyt loikoi ja mietti, mihin parattuansa ryhtyisi.

Mutta yhtäkkiä hän säpsähti kuullessaan jonkun kovalla äänellä sanovan, että hän yksin tahtoi tehdä

tilin Halfvorsonin kanssa, johon toinen vastasi: "Mene sinä vaan, Pekka Pohjola!"

Pekka Pohjola, se nimihän oli onnettomin, julmin nimi maailmassa. Sen kanssa heräsivät kaikki vanhat kauhistuttavat muistot. Edit nousi vavisten, ja juuri samassa vetäysivät ne kolme renttua piilostaan ja asettausivat häntä tirkistelemään. Oli vain matala rinta-aita ja ohut pensasrivi hänen ja kadun välissä.

Edit oli yksin. Palvelijattaret olivat menneet lypsylle ja Halfvorson työskenteli puutarhassaan tullin luona, vaikka hän oli käskenyt puotipojan sanoa hänen olevan matkoilla, sillä hän häpesi puutarhainnostustaan. Edit pelästyi kauheasti näitä miehiä, samoin kuin sitäkin, joka oli mennyt puotiin. Hän oli varma siitä, että he tahtoivat tehdä hänelle jotain pahaa, ja siksi hän alkoi juosta vuorelle liukkaita, jyrkkiä käytäviä ja pieniä, lahoja puurappuja myöten, jotka johtavat penkereeltä toiselle.

Näistä muukalaisista oli sanomattoman hullunkurista, että tyttö pakeni heitä. He eivät voineet olla peloittelematta, että he muka ottaisivat hänet kiinni. Eräs heistä kapusi aidalle ja kaikki kolme hoilasivat kauhealla äänellä.

Edit juoksi niinkuin unessa juostaan huohottaen, kaatuillen, kuoleman hädässä, tuntien kauhulla, ettei päässyt paikalta pälkähtämään. Jos jonkinlaisia tunteita tulvi hänen mieleensä, pelästyttäen häntä niin, että hän luuli kuolevansa. Kun hän oli päässyt korkeimmalle pengermälle ja uskalsi katsahtaa taakseen, huomasi hän miesten seisovan kadulla katsomattakaan enää häneen päin. Silloin hän aivan voimatonna heittäysi maahan. Ponnistus oli ollut suurempi kuin mitä hän silloin jaksoi kestää. Hän tunsikin, että jotain katkesi hänessä. Kohta pulppusikin veri hänen huuliltaan.

Piiat löysivät hänet lypsyltä palatessaan, miltei puolikuolleena. Hänet saatiin kumminkin virkoamaan, vaikka tuskin uskallettiin toivoa hänen saavan kauan elää. Sinä päivänä ei hän voinut puhua edes sen vertaa, että olisi saattanut kertoa, miten hän oli pelästynyt. Jos hän olisi voinut sen selittää, niin olisi ollut tietymätöntä olisivatko nuo muukalaiset miehet päässeet elävinä kaupungista. Joka tapauksessa kävi heille kyllin huonosti. Pekka Pohjolan palattua heidän luokseen ja kerrottua, ettei kauppias ollut kotona, menivät he kaikki kolme hyvässä sovussa ulos tullista ja etsivät päiväpaisteisen mäen kulutellaksensa aikaansa siellä kunnes kauppias ehtisi palata.

Mutta, iltapäivällä, kun kaikki kaupungin miehet, jotka olivat olleet työssä pelloilla, palasivat koteihinsa, kertoivat naiset heille jätkien menettelystä, heidän uhkaavista kysymyksistään puodissa, josta olivat olutta ostaneet, ja koko heidän ärsyttävästä esiintymisestään. Naiset liioittelivat ja suurensivat asian, sillä he olivat istuneet kotonaan koko iltapäivän peloissaan. Miehet luulivat talonsa ja kotinsa uhatuiksi. He päättivät ottaa kiinni rauhanhäiritsijät, ja saatuaan uskaliaan miehen johtajakseen, ottivat he kunnon seipäät mukaansa ja läksivät.

Nytkös syntyi eloa kaupunkiin! Naiset tulivat rappusille ja peloittelivat toisiaan. Tämä oli samalla sekä kauheaa että jännittävää.

Eipä kaukaa kestänytkään, ennenkuin pyydystäjät palasivat saaliineen. Heillä oli hallussaan kaikki neljä. He olivat piirittäneet ne heidän maatessaan ja ottaneet heidät kiinni. Tähän urhotyöhön ei oltu tarvittu mitään sankarimaisuutta.

Nyt he kuljettivat heitä kaupunkiin, ajaen heitä ikäänkuin elukoita. Kostonhalun vimma oli vallannut voittajat. He löivät saadaksensa lyödä. Kun joku vangituista pui heille nyrkkiä, sai hän iskun päähänsä, niin että meni nurin niskoin, ja sitten sateli lyöntejä siksi, kunnes hän nousi ja alkoi astua eteenpäin. Nuo neljä miestä olivat kuolemankielissä.

On kaunista lukea vanhoista runoista kuinka vangitun sankarin joskus täytyy kulkea kahleissa voittajansa, vihollisen, riemusaatossa ja miten hän on ylväs ja ihana vielä vastoinkäymisessäänkin. Katseet etsivät häntä, yhtä hyvin kuin onnellista voittajaakin. Kauneuden sepeleet ja kyyneleet kuuluvat hänelle, vielä onnettomuudessaankin kadehdittavalle.

Mutta kukapa haluaisi haaveilla Pekka Pohjolan parasta? Hänen takkinsa oli rikki revitty ja hänen kellervät hiuksensa verellä tahratut. Hän oli saanut useimmat iskut, sillä hän oli tehnyt enemmän vastarintaa. Hän oli kauhean näköinen tuossa kulkiessaan. Hän ulisi tietämättään. Poikia riippui hänessä kiinni ja hän laahasi heitä jäljessään pitkät matkat. Kerran hän seisottui ja paiskasi poikanulikat katuun, mutta juuri kun oli pakoon pääsemäisillään, sai hän seipästä läimähdyksen päähänsä ja vaipui maahan. Mutta samassa hän kapsahti pystyyn puolipyöryksissä ja hoiperteli eteenpäin, raipan iskujen viuhussa ympärillään ja poikien iilimatojen lailla kiikkuessa hänen käsivarsissaan ja säärissään.

Sitten he tapasivat vanhan raatimiehen, joka tuli kestikievarin puutarhasta vistinpeluusta. "Vai niin", sanoi hän esijoukolle. "Niinpä niin, te viette heidät vankilaan."

Hän asettautui joukkueen johtajaksi, huusi ja komensi. Kotvasen kuluttua näytti kaikki siivolta. Vangit sekä vanginvartiat astelivat nyt rauhassa ja järjestyksessä. Mutta kaupunkilaisten posket leimusivat, muutamat paukuttivat kangellaan katua, toiset asettivat ne kiväärin tavoin olalleen. Ja vihdoin jätettiin vangit poliisiin ja viskaalin huostaan ja heidät suljettiin torin likellä olevaan vankilaan.

Kaupungin pelastajat seisoivat kauan torilla jutellen rohkeudestaan ja mainerikkaasta urhotyöstään. Ja kestikievarin pienissä huoneissa, savun kiertyessä tiheäksi pilveksi ja mahtavien miesten sekoitellessa puoliyötotejansa, kerrotaan taas sankaristyöstä suurennellen. Silloin kasvavat kertojat keinutuoleissaan, paisuvat sohviensa nurkissa, silloin jokainen heistäkin on sankari. Mitä tarmoa ja pontta piileekään tässä suurten muistojen pienessä kaupungissa! Oi, sinä peloittava perintö, sinä vanha viikinkiveri!

Mutta asia ei miellyttänyt vanhaa raatimiestä. Hän ei voinut suopeasti katsella sitä, että viikinkiveri taas oli kuohahtanut. Tätä ajatellessaan hän ei saanut unta, vaan läksi kävelemään ja astuskeli hiljaa rantatorille päin.

Pikkukaupunki uinui kevät yön lempessä hämyssä. Tornikellon ainoa viisari osoitti yhtätoista. Pallot olivat lakanneet vyörymästä keilaradalla. Uutimet olivat lasketut. Näytti kuin talot olisivat nukkuneet silmät ummessa. Kohtisuorasti kohoavat vuoret olivat mustina kuin surussa. Mutta kaiken tämän unen keskellä valvoi joku, — kukkastuoksu ei nukkunut. Se lehahti lehmusaitojen ylitse, puikahti ulos puutarhoista, ajelehti ylös ja alas aaltoillen pitkin katua, kohoten jokaista raollaan olevaa akkunaa ja jokaista raitista ilmaa imevää ullakkoluukkua kohti.

Jok'ainoa, jota vastaan kukkastuoksu lemahti, näki kohta edessään tuon pienen kaupungin, vaikkakin hämärä oli sen huntun kietonut. Hän näki kukkaskaupunkinsa, jossa talo ei liity taloon, vaan puutarha puutarhaan. Hän näki kirsikkapuut, jotka kaarruttelivat valkoisia holvejansa jyrkän metsäpolun yli, syreenitertut, nuppuset, joita upeat ruusut uhkuivat, ylpeät pionit ja karisseet kukkalehtikinokset maassa tuomien kohdalla.

Vanha raatimies asteli syvissä mietteissä. Hän oli niin viisas ja vanha. Seitsemänkymmenvuotias hän nyt jo oli, ja viisikymmentä vuotta hän oli johtanut kaupungin kohtaloita. Tänä yönä hän nyt kysyi itseltään, oliko hän tehnyt oikein, kun oli aina hillinnyt ja tyynnyttänyt. "Kaupunki oli minun käsissäni", hän ajatteli, "mutta minä en ole kohottanut sitä suureksi". Hän muisteli sen muinaista suuruuden aikaa ja kävi yhä epävarmemmaksi menettelytapansa oikeudesta.

Hän seiso i torin laidassa, josta näköala avautui joelle. Siellä soudettiin veneellä. Muutamia kaupunkilaisia palasi huvimatkalta. Vaaleapukuiset tytöt liikuttelivat airoja. He käänsivät veneen silta-arkkujen väliin, mutta koski oli siinä voimakas ja työnsi heidät takaisin. Syttyi kiiivas ottelu. Heidän hennot ruumiinsa taipuivat taakse päin, melkein veneen laitojen tasalle. Pehmeät käsivarrenlihaksat jännittyivät. Aivot kaarina notkuivat. Melu, nauru ja huuto täytti ilman. Virta voitti kerta toisensa perästä heittäen hellävaroen veneen takaisin. Kun tyttöjen sitten vihdoin täytyi astua maihin satamatorille ja jättää vene miesten kotiin kuljetettavaksi, silloinkos he punoittivat ja olivat harmistuneita, ja silloinkos he nauroivat! Se heidän naurunsa helähteli sitten pitkin katua, ja heidän vaaleat leveäreunaiset hattunsa, heidän kevyet, liehuvat kesäpukunsa elähdyttivät hiljaista yötä.

Vanha raatimies näki silloin ajatuksissansa — sillä hämärässä ei hän voinut heitä tarkasti erottaa — heidän suloiset, nuoret kasvonsa, heidän kauniit, kirkkaat silmänsä ja punahuulensa. Hän oikaisi he ylvästä. Olipas tälläkin pienellä kaupungilla oma omituinen loistonsa. Muut yhteiskunnat saattavat ylvästellä muusta, mutta hän ei tietänyt paikkaa, joka olisi kukkien ja naisten silmiä hyväilevästä ihanuudesta rikkaampi.

Silloin vanhus virkistyneellä rohkeudella ajatteli työtänsä. Ei hänen tarvinnut pelätä tämän kaupungin tulevaisuutta. Ei tällaisen kaupungin tarvitse ankarilla laeilla itseänsä suojata.

Ja nyt hän armahti noita vankiraukkoja. Hän meni herättämään viskaalia ja neuvotteli hänen kanssaan. Viskaali oli aivan samaa mieltä. He menivät yhdessä vankilaan ja aukaisivat sen ovet Pekka Pohjolalle ja hänen tovereilleen.

Nuo vallanpitäjät tekivätkin oikein, sillä tuo pikku kaupunki on kuin melolainen Afrodite. Se on houkuttelevan ihana, mutta siltä puuttuvat kiinnipitävät käsivarret.

III.

Tuntuupa siltä, kuin minun olisi pakko jättää todellisuus ja paeta satujen ja mahdolluuksien maailmaan, voidakseni kertoa, mitä nyt tapahtui. Jos nuori Pekka Pohjola olisi ollut Pekka Sikopaimen, jolla oli kultakruunu hattunsa alla, niin tuntuisi kaikki luonnolliselta ja ymmärrettävältä. Mutta nyt tuskin kukaan minua uskonee, jos sanon, että myöskin Pekka Pohjola kantoi kellervillä hiuksillaan

kuningasseppelettä. On uskomatonta, miten monta merkillistä asiaa tuossa pienessä kaupungissa tapahtuu. Kukapa voisi aavistaakaan, kuinka moni lumottu prinsessa siellä odottelee seikkailujen paimenpoikaa.

Aluksi näytti siltä, ettei sen kummallisempia seikkailuja sattuisikaan, sillä sittenkuin vanha raatimies oli vapauttanut Pekan ja hänen häpeällä täytyi paeta pikkukaupungista, tulivat samat ajatukset kuin viimeinkin paetessaan hänen mieleensä. Nytkin helähtivät yhtäkkiä polkansävelet hänen korvissaan ja yllinnä niistä kaikui vanha piiritanssilaulu:

Nyt joulun ompelut taas,
Nyt joulun ompelut taas,
ja jällestä joulun on pääsiäinen.
Mut' totta ei tuo,
Mut' totta ei tuo,
Sill' jällestä joulun paasto viel' on.

Ja hän näki selvästi taas kellan kalpean Paasto-rouvan hiipivän yli maan vitsakimppu käsivarrellaan ja kuuli hänen huutavan: "tuhlari, tuhleri! Sinä olet aikonut viettää koston ja tilinteon juhlaa paastoaikana jota elämäksi nimitetään. Luuletko olevan varaa sellaisiin huvituksiin, houkkio?"

Silloin hän oli taas vannonut häntä tottelevansa, ja hänestä oli tullut hiljainen ja säästäväinen työmies, joka seisoi rauhallisena ja tyytyväisenä työnsä ääressä. Oli vaikea uskoa, että tämä oli sama mies, joka oli purkanut vihaansa kaduilla ja oli paiskannut pienokaiset maahan niinkuin ahdistettu hirvi hätistää luotaan koirat.

Muutamien viikkojen kuluttua tuli Halfvorson hänen luokseen tehtaaseen. Hän tuli tapaamaan häntä veljentyttärensä tahdosta, joka halusi jos mahdollista vielä samana päivänä puhella hänen kanssaan.

Pekka Pohjolaa alkoi värisyttää ja vapisuttaa nähdessään Halfvorsonin. Hänestä oli, kuin olisi nähnyt liukkaan käärmeen. Hän ei ollut oikein selvillä, mitä tekisi löisikö häntä vai läksisikö pakoon; mutta silloin hän huomasi, että Halfvorson näytti hyvin murheelliselta.

Kauppias oli sen näköinen, kuin olisi kovasta tuulesta tullut. Kasvolihakset olivat jännitetyt, suu oli kokoonpuristettu, silmät olivat punaiset ja vesikiehteessä. Hän näytti niin kärsivältä. Ainoa, mikä oli entisellään, oli hänen äänensä. Se oli yhtä epäinhimillisen ilmeetön.

"Teidän ei tarvitse pelätä sitä vanhaa juttua, eikä uuttakaan", sanoi Halfvorson. "On kyllä tullut tunnetuksi, että olitte noiden miesten joukossa, jotka mellakoivat kaupungissamme tuonnoin. Otaksuimme teidän olevan täällä ja saimme pian tietää olinpaikkanne. Edit kuolee kohta", jatkoi hän ja hänen koko kasvonsa vavahtelivat, niin että olivat vähällä mennä pirstaleiksi. "Hän haluaa puhella kanssanne ennenkuin kuolee, me emme tahdo teille mitään pahaa."

"Tulen kyllä", sanoi Pekka Pohjola.

Kohta he kumpikin olivat laivalla menossa. Pekka Pohjola istui siinä siistittynä, hienoissa pyhävaatteissaan. Hänen hattunsa alla leikkivät hymyillen kaikki hänen poikaunelmansa, solmien kuningasseppelettä hänen vaaleille hiuksilleen. Editin kutsu vallan huumasi hänet. Sitähän hän aina oli uskonut, että hienot naiset rakastivat häntä! Tässä oli nyt yksi heistä, joka tahtoi nähdä häntä ennen kuolemaansa. Tämä oli ihmeittäkin ihmeellisempää! — Hän istui nyt muistellen Editiä sellaisena, kuin hän ennen oli ollut. Niin ylpeä, niin elämänhaluinen! Nytkö hän siis kuolisi! Editin kohtalo teki hänet murheelliseksi. Kaikki nämä vuodet oli tyttö kumminkin häntä muistellut! Hänen mielensä kävi lämpimäksi ja suloisen surulliseksi.

Jo pilkisti jälleen esille vanha Pekka Pohjola hupakko hänessä. Ja kun hän lähenei pikkukaupunkia, niin Paasto-rouva inhoten, halveksuen erkanikin hänen luotaan.

Halfvorson ei voinut pysyä hetkeäkään paikoillaan. Kova myrsky, jota hän yksin tunsu, ajoi häntä kulkemaan edestakaisin laivan kannella. Pekka Pohjolan ohi kulkiessaan hän aina mumisi jonkun sanan, niin että tämä älysi, mitä tietä hänen surulliset ajatuksensa kulkivat.

"He löysivät hänet maasta puolikuolleena — verilätäköt hänen ympärillään", sanoi hän kerran. Ja toisella kertaa taas: "Eikös hän ollut hyvä? Eikö hän ollut kaunis? Kuinka saattoi hänelle käydä niin huonosti?" Kerran taas: "Hän on minutkin tehnyt hyväksi. En hennonnut nähdä hänen istuvan päiväkausia surullisena ja tuhrivan kassakirjaa kyynelillään." — Sitten hän sanoi: "Aika veitikka sitä paitse. Laittautui hyvin väleihin kanssani. Teki kotini minulle hauskaksi. Hankki minulle hienoston seuraa. Ymmärsin kyllä hänen aikeensa, vaan en voinut häntä vastustaa." Hän kulki laivan keulaan saakka ja palattuaan voihki: "En jaksa kestää sitä, että hän nyt kuolee".

Kaikin tämän hän sanoi tuolla avuttomalla äänellään, jota hän ei voinut vähääkään muuttaa eikä taivuttaa. Pekka Pohjola tunsu ylpeydellä, että miehellä hänenlaisellaan, jolla oli kuningasseppele otsalla, ei ollut oikeutta olla vihoissaan Halfvorsonille. Halfvorson oli tuon vammansa takia erotettu ihmisistä eikä voinut voittaa heidän rakkauttaan, ja siksi oli ymmärrettävää, että hänen täytyi kohdella heitä vihollisinaan. Häntä ei saanut arvostella samalla mitalla kuin muita ihmisiä.

Mutta pian Pekka Pohjola jälleen vaipui unelmiinsa. Edit siis oli muistellut häntä noina pitkinä vuosina eikä nyt voinut kuolla, ennenkuin oli saanut häntä tavata. Kuinka merkillistä sentään, nuori tyttö on kaikkien näiden vuosien aikana muistellut, rakastanut ja kaivannut häntä!

Kohta maalle tultuaan ja kauppiaan talolle päästyään, vietiin hänet Editin luo, joka odotteli häntä lehtimajassa.

Onnellisen Pekka Pohjolan ei tarvinnut herätä kuvitteluistaan nähdessään hänet. Hän oli ihana kuin unelma, tuo tyttönen, joka kuihtui kilvan ympärillään olevien juuretonten koivujen kanssa. Hänen suuret silmänsä olivat tummenneet ja kirkastuneet. Hänen kätensä olivat niin ohuet ja läpikuultavat, että tuskin uskalsi koskettaa tätä hengeksi muuttunutta ainetta.

Ja tuo neitonen tuossa rakasti häntä. Luonnollisesti syttyi hänessä heti vastarakkaus, hän lempi häntä ylevästi, jalosti ja palavasti! Oli autuasta tuntea jälleen näin monen vuoden perästä sydämensä lämpenevän nähdessään jonkun ihmisen.

Pekka Pohjola oli jäänyt seisomaan lehtimajan ovelle, silmiensä, aivojensa ja sydämensä mitä kiihkeimmin työskennellessä. Edit kun näki hänen seisovan ja tuijottavan häneen, alkoi hymyillä tuskallisinta hymyilyä maailmassa, tuota sairaan hymyä, joka sanoo: "Katsokaa, tällaiseksi olen mennyt, mutta älkää huoliko minusta! En voi olla kaunis enkä miellyttävä enää. Minä kohta kuolen."

Tämä palautti Pekka Pohjolan todellisuuteen, hän huomasi, ettei hän ollut tekemisissä minkään unikuvan kanssa, vaan hengen, joka oli jo muuttomatkallaan ja olikin siksi kuluttanut vankilansa seinät niin kuultaviksi ja helposti murtuviksi. Samassa voi selvästi huomata Pekka Pohjolan kasvoista ja tavasta, kun hän tarttui Editin käteen, että hän sillä kertaa kärsi hänen kärsimyksiään ja että kaikki muu oli unohtunut suruun siitä, että tytön täytyi kuolla. Tästä sairas rupesi tuntemaan samaa sääliä itseään kohtaan ja kyyneleet kierivät hänen silmiinsä.

Oi, miten Pekka Pohjola kohta ensi hetkestä oli säälinyt häntä. Hän käsitti heti, ettei Edit tietysti tahtonut näyttää mielenliikutustaan, vaikka luonnollisesti häneen syvästi vaikutti, kun sai nähdä sen, jota niin kauan oli kaivannut. Hänen heikkoutensa muka vain oli synnä siihen, ettei hän nyt voinut salata sitä, vaikka tietysti toivoi ettei Pekka Pohjola olisi sitä huomannut. Siksi Pekka alottikin aivan viattoman puheluaineen.

"Tiedättekö, mihin minun valkeat hiireni joutuivat?" virkkoi hän.

Edit katsahti häneen ihmetellen. Tuntuipa, kuin hän tahtoisu johtaa hänet suoraan asiaan. "Minä päästin ne irti puotiin", sanoi Edit. "Hyvin ne ovat huolehtineet itsestään."

"Vai niin! Onko niitä vieläkin?"

"Halfvorson sanoo, ettei hän koskaan pääse Pekka Pohjolan rotista. Ne ovat kostaneet teidän puolestanne, ymmärrätte kai", sanoi Edit tarkoittavaisesti.

"Ne olivatkin erinomaista rotua", liitti siihen Pekka Pohjola ylpeästi.

Keskustelu pysähtyi tuokioksi. Edit sulki silmänsä kuin levätäkseen ja hänen vieraansa vaikenä kunnioittavaisesti. Tämän viimeistä vastausta ei Edit ymmärtänyt. Pekka Pohjola ei ottanut jatkaaksensa kustosta. Kun Pekka oli alkanut puhella rotista, Edit luuli hänen ymmärtävän, mitä hänen mielessään oli hänelle sanottavaa.

Edit oli kyllä käsittänyt, että kostomielessä poika parka oli tullut heille pari viikkoa sitten. Monasti oli Edit muistellut häntä ja miettinyt, miten poloisen lienee käynyt. Useina öinä oli pelästyneen pojan parkuna kaikunut hänen korvissaan. Tavallaan hän olikin Pekka Pohjolan tähden, ja ettei hänen enää tarvitsisi elää toista samanlaista yötä, alkanut parantaa setäänsä. Tehden kodin hänelle kodiksi oli hän antanut tuon yksinäisen olennon tuntea, minkä arvoista oli omata osaaottavainen ystävä läheisyydessään. Taaskin olivat Pekka Pohjolan ja hänen kohtalonsa yhdistyneet. Tämän kustoretki oli pelästyttänyt hänet vähällä kuoliaaksi. Niin pian kuin hän oli vähänkin toipunut sairaudestaan, oli hän pyytänyt Halfvorsonia ottamaan selkoa Pekka Pohjolasta.

Siinä nyt Pekka Pohjola istui luullen Editin rakkauden takia hänet kutsuttaneen. Kuinkapa hän olisi voinut arvata, että Edit piti häntä kostonhaluisena, raakana juopporenttuna ja tappelupukarina. Eihän

hän, jota työmieskorttelissa pidettiin toveriensa esikuvana, voinut aavistaakaan, että Edit oli hänet kutsunut tänne saarnatakseen hänelle hyveistä ja hyvistä tavoista ja, ellei muu auttaisi, sanoakseen hänelle: "Katsokaa minua, Pekka Pohjola, teidän ymmärtämättömyytenne ja kostonhalunne on ollut syynä minun kuolemaani! Ajatelkaa tätä ja aloittakaa uusi elämä!"

Nuurukainen oli tullut elämänhalunsa ja unelmiensa houkuttelemana viettämään rakkauden juhlaa, ja siinä loikoi hänen lemmittynsä, aikoen upottaa hänet katumuksen mustaan kuiluun.

Mutta varmaan lienee Edit nähnyt jonkunlaista heijastusta kuningasseppeleestä, sillä hän kävi miettiväiseksi ja päätti ensin kuulustella poikaa.

"Pekka Pohjola, olitteko te todellakin täällä noiden kolmen kauhean miehen kanssa?"

Pekka Pohjola punastui ja katsoi maahan. Sitten täytyi hänen kertoa Editille juurtajaksain koko kostoretki kaikessa halpamaisuudessaan. Ensiksikin, miten miehuuttomasti hän oli vitkastellut oikeutta hankkiessaan ja miten hän pakosta oli seurannut, ja sitten, kuinka häntä oli lyöty ja runneltu sen sijaan, että hän itse olisi saanut lyödä. Hän ei uskaltanut katsahtaa ylös puhuessaan, ei rohjennut toivoa edes noiden lempeiden silmien häntä sääliä tuomitsevan. Hän tunsi siinä istuessaan, että hän nyt silpoi itseltään koko sen loiston, joka Editin unelmissa oli häntä ympäröinyt.

"Mutta, Pekka Pohjola, quinkahan olisi käynyt, jos olisitte tavannut Halfvorsonin?" kysyi Edit hänen lopetettuaan.

Hän painoi päänsä yhä syvemmä. "Minä näin hänet kyllä", vastasi hän. "Hän ei ollutkaan matkalla, vaan työskenteli puutarhassaan tullin luona. Puotipoika kertoi minulle kaikki."

"Miksi ette sitten kostanut?" liitti Edit.

Sekin vielä piti hänen tunnustaa. — Hän tunsi itsessään Editin tutkivat, tarkkaavat katseet ja hän jatkoi tottelevaisesti. "Kun miehet olivat jääneet mäelle makaamaan, menin yksin etsimään Halfvorsonia, sillä tahdoin tavata hänet kahdenkesken.

"Hän puuhaili siellä kepittäen hernemaataan. Lienee varmaan ollut rankkasade edellisenä päivänä, sillä herneet retkottivat pitkin maata, lehdet mullalla tuhrittuina ja repaleisina. Puutarha oli kuin sairashuone ja Halfvorson kuin lääkäri. Hän kohotteli varsia sievästi, karisteli niistä mullan ja auttoi hentoja raukkoja tarttumaan varpuihin kiinni. Minä seisoin ja katselin. Hänhän ei kuullut mitään, eikä hänellä ollut aikaa vilkua ympärilleen. Minä koettelin pitää vihaani vireillä, mutta mitä piti minun tehdä? Enhän voinut hyökätä hänen kimppuunsa hänen puuhaillessaan herneiden kanssa. 'Tulee vielä minunkin aikani', ajattelin.

"Mutta sitten hän kapsahti seisoaalleen, löi otsaansa ja riensi taimilavalle. Siellä hän kohotteli laseja ja katseli lavaansa, ja minä pilkistin myös, sillä hänet näytti valtaavan katkera epätoivo. Voi kauheaa! Hän oli unohtanut suojata taimia auringonpaahteelta ja lasien alla oli varmaan ollut tavattoman kuuma. Kurkut retkottivat puolikuolleina huokuen viimeisiä henkäyksiään. Lehdet olivat aivan palaneet ja nuutuneet. Tämä koski minuunkin, niin etten muistanut olla varuillani, ja Halfvorson älysi varjoni. 'Kuuleppas, sieppaapa vesikannu parsapenkien luota ja juokse joelle vettä hakemaan!' sanoi hän katsomatta ylös. Hän varmaan luuli minua puutarharengiksi. Ja minäkös juoksemaan."

"Niinkö todellakin, Pekka Pohjola?"

"Niin, nähkääs, eipä suinkaan kurkkujen tarvinnut kitua meidän vihollisuutemme tähden. Se kyllä oli mielestäni tarmottomuutta ja sen semmoista, mutta en voinut olla sitä tekemättä. Tahdoin nähdä, voivatko ne vielä virkistyä. Kun palasin, oli hän nostanut lasit pois ja seiso katsoa tuijottaen yhtä epätoivoisena. Pistin kannun hänen käteensä ja hän alkoi holvata vettä taimille. Se virkisti silminnähtävästi niitä. Minusta ne melkein näyttivät kohoavan, ja niin varmaan hänenkin mielestään, sillä hän alkoi nauraa. Sitten juosta lippasin tieheni."

"Lähdittekö te pois, Pekka Pohjola, lähdittekö todellakin?" Edit kohottihen lepotuolissaan.

"En voinut häntä lyödä", virkkoi Pekka Pohjola.

Edit tunsi yhä selvemmin kuningasseppeleen loiston köyhän Pekka Pohjolan pään ympärillä. Vai niin, häntä ei tarvinnutkaan upottaa katumuksen kuiluun synnin raskas taakka kaulassa. Vai sellainen mies hän olikin, niin hellä ja hienotunteinen. Edit vaipui takaisin tuoliinsa, sulki silmänsä ja ajatteli, että hänen ei tarvinnutkaan sanoa hänelle, mitä oli aikonut. Hän ihmetteli itsekin, miten suurelta helpotukselta tuntui, kun hänen ei tarvinnut saattaa hänelle surua.

"Olen hyvin iloinen siitä, että olette jättänyt kostotuumat, Pekka Pohjola", alkoi hän ystävällisesti. "Sitäpä juuri tahdoin teiltä pyytää. Nyt voin tyynenä kuolla."

Pekka Pohjolalta pääsi syvä huokaus. Edit ei ollut epäystävällinen. Hän ei näyttänyt pettyneen hänen suhteensa. Kuinka rakas hän mahtoi olla Editille, koska hän voi antaa kaiken hänen raukkamaisuutensa hänelle anteeksi. — Kun Edit sanoi kutsuneensa hänet pyytääksensä häntä kostohankkeista luopumaan, niin sen hän sanoi vain ujoudesta ja päästäksensä tunnustamasta kutsumisensa oikeata syytä, ja oikeassahan tyttö olikin, sillä hänenhän, miehenä, tietysti oli sanottava ensi sana.

"Kuinkahan Halfvorson ja nuo muut voivat antaa teidän kuolla, kuinka he sen hennovat! Jos minä olisin täällä, niin kieltäisin teitä kuolemasta. Kaiken voimani minä antaisin teille ja ottaisin teiltä kaikki teidän kärsimyksenne."

"Tuskani eivät ole kovia", virkkoi sairas hymyillen rohkeille tarjouksille.

"Istun tässä ja tuumin, että tahtoisin kantaa teidät pois kuin vilussa värisevän linnun, lämmittäisin teitä povellani kuin oravanpoikasta. Oi onnea, miltä tuntuisikaan työskennellä, kun jotain niin lämmintä ja pehmeää olisi kotona minua odottamassa! Mutta jos te olisitte terve, niin niitä olisi varmaan monta..."

Edit katsahti häneen väsyneenä ja ihmeissään, valmiina osoittamaan hänelle, mikä oli hänen rauhaansa sopivaa, mutta hän lienee nähnyt taaskin jotain unelmien taikaseppeleen tapaista pojan pään ympärillä, sillä hän ei menettänyt malttiaan. Eihän poika sillä mitään tarkoittanut, hän vain niin sanoi, hänhän ei ollut muiden kaltainen.

"Kaikkea muuta", sanoi Edit välinpitämättömästi, "ei niitä niin monta olisi, Pekka Pohjola. Tuskinpa on ollut ainoatakaan todenperästä."

Mutta nyt tapahtui taaskin käänne Pekka Pohjolan eduksi. Editissä heräsi yhtäkkiä tuo sairaiden ahnas jano saada osakseen sääliä. Hän tahtoi saada kaiken sen hellyyden ja osanoton, jota tuo köyhä työmies voi hänelle lahjoittaa. Hän halusi saada istua kauan tuon syvän, epäitsekkiään säälin suojassa. Siitä eivät sairaat koskaan saa kylliksensä. Hän tahtoi saada lukea sääliä hänen silmistään ja koko hänen olennostaan, sanat olivat hänelle vähemmänarvoiset.

"Minulle on mieleistä nähdä teitä täällä", sanoi hän. "Istukaa hetkinen vielä ja kertokaa, kuinka nuo kuusi vuotta ovat kuluneet."

Pekka Pohjolan puhuessa lepäsi Edit ja nautti siitä nimettömästä, jota virtasi heidän välillään. Hän kuuli eikä kuullut, mutta hän tunsi, miten jokin ihmeellinen myötätuntoisuus vahvisti ja virkisti häntä.

Se käsitys jäi hänelle kumminkin vieraan kertomuksista, että hänelle avautui vallan uusi maailma, elämä työväen korttelissa, uhkuvaa voimaa ja toiveita täynnä. Kuinka siellä oli uskallusta ja luottamusta! Kuinka siellä vihattiin ja kärsittiin!

"Oi te sorretut, kuinka te sittenkin olette onnellisia!" huudahti Edit.

Ja yhtäkkiä elämänhalun elpyessä välähti hänen mieleensä, että siellä kelpaisi elää hänenkin, hänen, joka tarvitsi aina pakkoa ja sortoa voidaksensa pitää elämää elämisen arvoisena.

"Jos olisin terve", virkkoi hän, "kukaties lähtisin kanssanne sinne. Olisi hauska tehdä työtä, kilvoitella ja edistyä rinnan toverin kanssa, josta pitää."

Pekka Pohjola vavahti. Tässähän oli nyt se tunnustus, jota hän kaiken aikaa oli odottanut. "Oi, koettakaa elää!" pyysi hän, säteillen onnesta.

Edit kävi miettiväiseksi. "Tämähän on rakkautta", sanoi hän itsekseen. "Ja nyt hän luulee minunkin olevan rakastuneen. Sellainen hupakko se on se vermlantilaispoika!"

Hän tahtoi heti herättää Pekka Pohjolan hänen haaveistaan, mutta tänä voitonpäivänä oli tässä jotain, joka esti Editiä. Hän ei hennonnut häiritä hänen valoisaa tunnelmaansa. Hän armahti häntä ja antoi hänen yhä elää houreissaan. "Mitäpä se haitannee, minähän kumminkin kohta kuolen", sanoi hän itsekseen, mutta otti kumminkin pojalta pian hyvästit ja vieraansa kysyessä, saisiko hän tulla toiste, kielsi hän sen tykkönään. "Mutta muistakaa, Pekka Pohjola, hautausmaata tuolla vuoren harjalla", sanoi hän. "Sinne voitte te mennä muutaman viikon perästä kiittämään kuolemaa tästä päivästä."

Kun Pekka Pohjola tuli puutarhasta, tapasi hän Halfvorsonin, joka kulki edestakaisin epätoivoissaan. Ainoana lohdutuksena hänellä oli, että Edit nyt siellä katumuksen taakkaa syylliselle asettelee. Vain siitä syystä, että saisi nähdä hänen väenteleivän hirveissä omantunnon tuskissa, oli hän pojan tänne kuljettanut. Vaan nyt, kun hän tapasi tuon nuoren miehen, huomasi hän kohta, ettei Edit ollut hänelle kaikkea sanonut. Hän kyllä näytti totiselta, mutta samalla kumminkin huimaavan onnelliselta.

"Sanoiko Edit teille nyt syyn, miksi hän kuolee?" kysyi Halfvorson.

"Ei", vastasi Pekka Pohjola.

Halfvorson laski kätensä hänen olalleen ikäänkuin estääkseen häntä pakenemasta.

"Teidän tähtenne hän kuolee, teidän kirotnun retkenne tähden. Hän oli hiukan kipeä ennestään, mutta ei vaarallisesti. Ei kukaan luullut hänen kuolevan, mutta sitten tulitte te tänne noiden kolmen lurjuksen kanssa ja ne pelästyttivät häntä teidän puodissa ollessanne. He ajoivat häntä takaa ja hän pakeni heitä, juosten niin, että sai verensyöksyn. Sitäpä te juuri tahdoittekin, te halusitte kostaa minulle tappamalla hänet, te tahdoitte tehdä minut yksinäiseksi ja onnettomaksi, ilman ainoatakaan ihmistä läheisyydessäni, joka minusta pitää. Kaiken minun iloni, kaiken minun iloni, tahdoitte ryöstää minulta."

Hän tahtoi jatkaa kauan soimauksiensa syytämistä Pekka Pohjolalle, murhata hänet sadatuksillaan, mutta tämä kiskaisi he irti ja läksi juoksemaan, ikäänkuin maanjäristys olisi kaupunkia tärisyttänyt ja kaikki kartanot olleet kukistumaisillaan.

IV.

Vuorensenät kohoavat pystysuorina kaupungin takana, mutta kun jyrkkiä kivirappuja ja havunneulasista liukkaista käytäviä olemme kiivenneet ylös, huomaamme vuoren siellä leviävän laajaksi, aallokkaaksi ylätasangoksi. Ja tuolla ylhäällä löydämme lumotun metsän.

Koko vuorialuetta kauttaaltaan peittää havumetsä, jossa ei ole neulasia, metsä, joka kuihtuu keväällä, mutta viheriöipi syksyllä, eloton metsä, joka puhkeaa elämän-iloon muiden puiden pudottaessa pois vihreän pukunsa, metsä, joka kasvaa kuin taitottuna, hohtaen vihreänä huurteen alla, vaan on kastepeitossa ruskea.

Metsä on vasta noussutta. Nuorien petäjien on täytynyt juurtua harmaan kallion rakoihin. Terävän kiilantavoin ovat ne työntäneet sitkeät juurensa rosoihin ja halkeamiin. Tämä onnistui hyvin jonkun aikaa, nuoret puut ylenivät kauniina kuin valtikat, ja juuret kaivautuivat reippaasti harmaaseen kiveen. Mutta kohta ne eivät päässeet sen syvemmälle. Silloin valtasi metsän närkästys, jota se ei voinut peitellä, sillä se ei tyytynyt vain pyrkimään korkealle, se tahtoi myöskin syvälle. Vaan nyt, kun tie oli siltä suljettu alaspäin, tuntui olemassaolo siitä vähäpätöiseltä, ja joka kevät oli se valmis tyytymättömänä viskaamaan pois koko elämäntaakan. Sinä kesänäkin, jolloin Editiä katsottiin kuolevaksi, oli nuori metsä aivan ruskea. Korkealla kukkakaupungin yläpuolella nähtiin synkkä rivi kuihtuvia puita.

Mutta tuolla vuorenhuipulla on muutakin kuin vain synkeyttä ja kuolontaistelua. Parhaillaan kulkiessasi ruskeiden puiden välitse ja kun mielesi on murheesta menehtymäisillään, pilkoittaa vihreitäkin puita. Kukkastuoksu lemahtaa, lintujen liverrys riemuiten houkuttelee. Muistuu mieleen linna, joka oli nukkuvassa metsässä, sadun paratiisi, jota pistävä viidakko ympäröi. Saavuttuasi sitten vihreälle paikalle kukkastuoksun ja linnunlaulun tienoille, huomaat joutuneesi pienen kaupungin kätöksessä olevalle hautausmaalle.

Kuolleiden koti sijaitsee muhevamultaisessa vuoren alanteessa. Tuolla harmaan kiviaidan sisällä lakkaa kuihtuminen ja elämäänkyllästyminen. Syreenit kumartuvat raskaiden kukkaterttujen painosta molemmin puolin porttia. Lehmukset ja vaahterat kaarruttavat rehevinä, kasvunhaluisina pilvenkorkuisen holvin koko seudun yli. Jasminit ja ruusut kukoistavat ystävällisinä vihitystä maasta. Muratti- ja talvikiköynnökset kiertelevät suuria, vanhoja hautapatsaita.

Metsän sisässä on paikka, jossa havupuut mastopuiden korkuisiksi kohoavat. Tokipa nuoren näreikön tuolla täytyisi hävetä heitä katsellessaan! Siellä kasvavat pensasaidatkin vapaina, hoitajiensa saksia ja veistä muistamattakaan.

Kaupungilla on nyt toinenkin, uudempi hautausmaa, johon kuolleiden ei ole niin hankala, päästä. Vaikea olikin heidän matkata tuonne ylös talvisin, kun iljanne peittää jyrkkiä metsäteitä ja raput ovat liukkaat ja umpeentuiskutut. Arkku natisi, kantajat läähättivät ja vanha rovasti nojasi raskaasti lukkaria ja haudankaivajaa vasten. Nyt ei ole tarvis ketään haudata sinne ylös, ellei hän itse sitä toivo.

Haudat eivät ole siellä kauniita, sillä harvat osaavat valmistaa kuolleille suloisia suojia. Mutta tuore nurmikko levittää rauhansa ja ihanuutensa kaikkien niiden ylitse. On juhlallista ja ylentävää tietää, että ne, jotka lepäävät siellä, lepäävät siellä mielellään. Kun joku elävistä, kovan päivätyönsä päätyttyä, pakenee sinne, kulkee hän siellä kuin ystävien parissa, sillä hän tietää, että nekin, jotka siellä lepäävät, ovat rakastaneet hiljaisuutta ja korkeita puita.

Jos joskus joku vieras osuu sinne ylös, ei hänelle kerrota kaipaudesta ja kuolemasta, vaan jyrkeillä

paasilla ja leveillä pormestarien hautakivillä istuen jutellaan vermlantilaispojasta Pekka Pohjolasta ja hänen rakkaudestaan. Se satu soveltuukin kerrottavaksi siellä, missä kuolema on kadottanut kauhunsä. On kuin vihitty maaperä riemuitsisi siitä, että sekin on kerran saanut olla uudestaan elpyvän onnen ja heräävän elämän näyttämöpaikkana.

Sillä tapahtui niin, että kun Pekka Pohjola oli paennut Halfvorsonin käsistä, löysi hän hautausmaalla itselleen pakopaikan.

Ensin hän juoksi joelle päin ja läksi tehdaskaupunkiin kääntyvälle tielle. Mutta sillalla hän pysähtyi, pakolaisparka. Ei ollut merkkiäkään kuningasseppeleestä hänen otsallaan. Se oli kadonnut, kuin olisi se ollut auringonsäteistä kudottu. Suru oli hänet syvään kuuristanut, koko hänen ruumiinsa värisi, sydäntä kirveli ja aivoja poltti kuin tulella.

Silloin hän oli näkevinään Paasto-rouvan kolmannen kerran tulevan luokseen. Hän oli paljon ystävällisempi ja armollisempi kuin ennen, mutta Pekka Pohjolan mielestä hän näytti vain yhä peloittavammalta.

"Voi poloista sinua", sanoi hän, "nyt kumminkin hassuttelusi lienevät lopussa! Olet halunnut viettää rakkauden juhlaa tänä paasto-aikana, jota elämäksi nimitämme; mutta näethän, miten sinulle käy. Seuraa nyt ja ole minulle uskollinen, jo olet koettanut kaikkea, eikä sinulla ole ketään kehen turvata, paitsi minua."

Mutta Pekka ojensi kätensä torjuen hänet luotaan. "Minä tiedän mitä minulta vaadit. Sinä tahdot viedä minut työhön ja kieltäytymiseen, mutta ikinä en voi. En voi, Paasto-rouva, en voi!"

Kellan kalpea Paasto-rouva hymyili yhä leppeämmin. "Sinähän olet syytön, Pekka Pohjola. Elä rupea huolehtimaan siitä, mihin et ole syypää! Olihan Edit sinulle hyvä! Näithän, että hän oli antanut sinulle anteeksi! Tule kanssani työhön ja elä, niinkuin tähänkin asti elit." Mutta poika huusi yhä raivokkaammin: "Onko mieleistä sinusta, että olen tappanut juuri sen, joka oli hyvä minulle, joka piti minusta? Parempi toki olisi ollut, että olisin surmannut jonkun, jota tahdoin surmata. Minun täytyy sovittaa kaikki. Minun täytyy pelastaa hänen henkensä. En voi ajatellakaan työtä nyt."

"Voi sinua hullua", sanoi Paasto-rouva. "Se sovintojuhla, jota nyt tahdot viettää, on hullutuksistasi suurin."

Silloin Pekka Pohjola nousi kapinaan monivuotista ystävänsä vastaan. Hän nauroi pilkkanaurua hänelle. "Miten oletkaan petkuttanut minua", hän sanoi, "olet koettanut uskotella minulle, että olet ikävä, kärtyisä vanha rouva, syli täynnä pieniä, siivoja vitsoja. Sinä oletkin kummitus, aave, sinä elämä. Olet hirviö. Olet samalla sekä ihana että kauhistuttava. Itse sinä et tiedä määrästä etkä rajasta; pitäisikö minun niistä sitten välittää? Miten sinä voit saarnata paastoa, sinä, joka tahdot vyöryttää minulle sellaisen surujen paljouden? Mitä minun viettämäni juhlat ovat niiden rinnalla, joita sinä yhäti itsellesi valmistelet! Nyt minä tahdon olla hullu aivan niinkuin sinäkin."

Hän ei voinut astua askeltakaan suurta tehdaskaupunkia kohti eikä myöskään suoraan kääntyä takaisin ja mennä pitkää katua kaupunkiin, vaan hän poikkiesi vuorelle vievälle tielle, nousi lumottuun havumetsään, harhaili jäykässä, pistävässä männikössä, kunnes ystävällinen polku johti hänet hautausmaalle. Siellä hän etsi itsellensä piilopaikan siitä kolkasta, jossa kuuset mastopuiden korkuisina kohoavat, ja heittäysi kuolonväsyneenä maahan.

Hän ei ollut oikein selvillä asioista. Hän ei tiennyt, kuluiko aika, vai oliko se pysähtynyt. Mutta hetkisen kuluttua kuului askeleita ja hänen tajuntansa hiukan heräsi. Tuntui kuin hän olisi ollut kauan, kauan jossain. Nyt hän näki ruumissaaton lähenevän, ja samassa heräsi hänessä sekavia ajatuksia. Kuinka kauan hän oli loikonut täällä? Oliko Edit kuollut? Ja etsikö hän häntä täältä? Oliko kuollut kirstussa lähtenyt murhaajaansa takaa ajamaan? Hän vapisi ja hikoili. Hän makasi hyvässä piilossa, tummassa näreikössä ja häntä kauhistutti ajatella, mitä voisi tapahtua, jos ruumis hänet löytäisi. Hän siirsi oksia ja pilkisti niiden raosta. Hätyytetty pakolainen ei voi villimmin vilkaista takaa-ajajiaan.

Se oli jonkun köyhän miehen ruumissaatto, se oli sekä koruton että harvalukuinen. Arkku laskettiin ilman seppeleitä hautaan. Kenenkään kasvoilla ei näkynyt kyynelien jälkiä. Pekka Pohjola oli vielä sen verran tajussa, että hän käsitti, ettei tämä voinut olla Edit Halfvorsonin ruumissaatto.

Mutta vaikkapa se ei ollutkaan Edit itse, niin kukaties se kumminkin oli tervehdys häneltä. Pekka Pohjola tunsu, ettei hänellä ollut oikeutta paeta. Edit oli kehoittanut häntä nousemaan hautausmaalle. Hän varmaan tarkoitti, että hänen tuli odottaa Editiä siellä, niin että hän tapaisi hänet ja saisi antaa hänelle hänen rangaistuksensa. Ruumissaatto merkitsi Editin tahtovan, että hänen tuli odottaa häntä hautausmaalla.

Hautausmaan matala muuri kohosi hänen sairaissa aivoissaan korkeaksi kuin linnanvalli. Hän katsoa

tuijotti pelokkaasti heikkoa rautaporttia, se oli hänestä kuin tukevin tammiovi. Hän oli vankina täällä ylhäällä. Hän ei pääsisi mitenkään täältä pois, ennenkuin Edit itse tulisi häntä hakemaan ja määräisi hänelle rangaistuksen.

Hän ei tietänyt, miten Edit tulisi menettelemään hänen kanssaan. Se ainoastaan oli hänellä selvänä ja varmana, että hänen tuli odottaa siellä siksi kuin tyttö tuli hänet noutamaan. Kenties Edit veisi hänet kanssaan hautaan, kenties käskisi hänen viskautua vuoren rinteeltä alas. Sitä hän ei tietänyt — ja siksi täytyi hänen odottaa niin kauan.

Järki taisteli toivotonta taisteluaan. Olethan syytön, Pekka Pohjola. Elä huoli tehdä itsellesi surua siitä, mikä ei ole sinun syysi! Hän ei ole lähettänyt mitään sanomaa sinulle. Käy työhösi! Kohota jalkasi, niin olet muurin toisella puolen, sysää sormellasi, niin portti sinulle aukeaa!

Mutta hän ei voinut. Useimmiten oli kaikki utuista, sekavaa, hän oli kuin horroksissa. Ajatukset ajalehtivat epäselvänä kuin juuri nukkumaisillaan ollessa. Sen vain tiesi hän, että hänen piti pysyä siellä, missä oli.

Joutuipa sitten tieto tästä hänellekin, joka kuihtui kilvan juuretonten kasvujen kanssa. Pekka Pohjola, jonka kanssa sinä leikit kesäisen päivän, kuljeskelee hautausmaalla sinua odotellen. Pekka Pohjola, jonka setäsi säikytteli tajuttomaksi, ei voi jättää hautausmaata, ennenkuin sinun kukkasilla kaunistettu kirstusi tulee sinne häntä hakemaan.

Tyttö avasi silmänsä ikäänkuin vielä kerran katsoaksensa maailmaa. Hän lähetti hakemaan Pekka Pohjolaa, sillä häntä suututtivat hänen hassut kujeensa. Miks'ei hän saanut kuolla rauhassa? Hänen tahtonsa ei suinkaan koskaan ollut, että Pekka Pohjolan pitäisi kärsiä hänen tähtensä mitään omantunnon tuskia.

Hakija palasi ilman Pekka Pohjolaa. Hän ei voinut tulla. Muuri oli liian korkea ja portti liian luja. Oli olemassa yksi ainoa, joka voi hänet sieltä pois noutaa.

Niinä päivinä ei pikkukaupungissamme ajateltu mitään muuta "Hän oleskelee siellä, yhä vain", kerrottiin joka päivä. "Onko hän hullu?" kysyttiin useasti, ja ne, jotka olivat Pekka Pohjolaa puhutelleet, sanoivat hänen aivan varmaan siksi tulevan, kun tyttö tulee sinne. Mutta he ylpeilivät tästä rakkauden marttyyristä, joka lisäsi loistoa heidän kaupungilleen. Köyhät veivät ruokaa hänelle ja rikkaat hiiviskelivät vuorella saadaksensa vilahdukseltaan nähdä hänet.

Mutta Edit, joka ei päässyt paikalta pälkähtämään, joka makasi siinä voimatonna, kuolemaisillaan, hän, jolla oli niin viljalti aikaa ajatella, mitä hän mielti? Mitkä ajatukset pyörivät hänen aivoissaan yöt päivät? Voi poloista Pekka Pohjolaa, voi poloista Pekka Pohjolaa! Luonnollisesti täytyi hänen nähdä ajatuksissaan aina mies, joka rakasti häntä ja oli menettämäisillään järkensä hänen tähtensä, joka todellakin piileskeli hautausmaalla hänen arkkuaan odotellen.

Kas tässä oli jotain hänen teräsousiluonteelleen. Siinä oli alaa mielikuvitukselle ja kuihtuville tunteille. Oli aihetta ajatella, miten se Pekka Pohjolaan vaikuttaisi, jos hän tulisi tuonne ylös, jos hän tulisikin sinne elävänä.

Koko kaupungissa puhuttiin tästä, tästä eikä juuri muusta. Kuten muinaisaikojen kaupungit olivat helineet pylväspyhiään, samoin tämäkin pikkukaupunki rakasti Pekka Pohjola parkaa. Mutta ei kukaan mennyt mielellään häntä hautausmaalle puhuttelemaan. Hän kävi yhä villimmän näköiseksi. Mielipuolisuuden pimeys peitti yhä synkemmin hänet. "Miksi ei Edit kiiruhtanut parantumistaan?" sanottiin. "Olisi suuri vääryys, jos hän kuolisi."

Edit oli miltei vihoissaan; hänenkö, joka oli niin valmis elämästä erkanemaan, olisi pakko jälleen ottaa sen raskas taakka harteilleen? Mutta kaikessa tapauksessa hän alkoi rehellisesti siihen pyrkiä. Tuolla hänen ruumiinsa sopukoissa korjailtiin ja paranneltiin näinä viikkoina kuumeisella kiireellä, eikä siellä aineita säästetty. Tavattomia määriä käytettiin kaikkea sellaista, mikä antaa elonvoimaa, olipa se sitten nimeltään: mallasekstraktia tai hylkeenrasvaa, raitista ilmaa tai auringonpaistetta, haaveita tai rakkautta.

Ja miten herttaisia ne päivät olivat, pitkiä, lämpimiä ja pilvettömiä!

Vihdoin antoi lääkäri luvan kantaa hänet ylös vuorelle. Koko kaupunki oli levoton ja peloissaan, kun hän tuolle matkalle läksi. Oliko hän sieltä palaava tuoden mielipuolen tullessaan? Voitiinko näiden viikkojen kurjuutta enää poistaa poika paran aivoista? Oliko Edit turhaan ponnistellut saadaksensa hänen jäämään eloon, ja jos niin surullisesti kävi, miten tyttö siitä suoriutuisi?

Olikin syytä levottomuuteen, kun hän nyt mieli jännityksessä, kalpeana, mutta kumminkin toivehikkaana lähti matkalle. Ei kenellekään ollut salaisuus, että Pekka Pohjola oli aivan liian suuressa

määrässä valloittanut tytön mielikuvituksen. Hän oli tuon ihmeellisen pyhimyksen innokkain ihailija. Kaikki esteet olivat kerrassaan hävinneet, kun hän kuuli, miten mies parka kärsi hänen tähtensä. Mutta miten oli käypä tyttösen haaveilujen, kun hän todellakin sai nähdä hänet? Mielipuolisuus ei voi herättää ihailua.

Kun Edit oli saatettu hautausmaalle, erosi hän kantajoistaan ja asteli yksin leveää keskikäytävää pitkin. Hänen katseensa harhailivat ympäri vihantaa kenttää, mutta hän ei keksinyt ketään. — Yhtäkkiä hän kuuli pientä ritinää näreiköstä ja näki villien, vääntyneitten kasvojen pilkistävän sieltä. Hän ei ollut koskaan nähnyt kauhun noin selvästi kasvoista kuvastuvan. Hän säikähti niitä kauheasti ja oli pelästyksissään vähällä lähteä tiehensä.

Mutta silloin leimahti hänessä pyhä, valtava tunne. Rakkauden haaveet olivat haihtuneet, nyt valtasi hänet ainoastaan pelko siitä, että yksi kurjista kumppaneistansa täällä murheenlaaksossa joutuisi noin hukkaan.

Hän ei peräytynyt askeltakaan, vaan pysähtyi, jotta mielipuoli vähän kerrassaan voisi tottua katselemaan häntä. Hän keskitti koko voimansa katseeseensa ja pakotti tahtonsa tarmolla miehen tulemaan luokseen, samoin kuin hän sillä oli voittanut oman sisäisen tautinsakin.

Mies vetäysi piilostaan kalpeana, villinä ja siivoamattomana ja hivuttausi Editiä kohti, kauhun kumminkaan katoamatta hänen kasvoiltaan. Hän oli sen näköinen kuin olisi ollut lumottu ja hänen olisi ollut pakko tulla villipedon luo, joka oli tullut häntä repimään. Kun hän oli aivan likellä Editiä, laski tämä molemmat kätensä hänen olkapäilleen ja katsoi hymyillen hänen kasvoihinsa.

"No niin, Pekka Pohjola, miten on laitanne? Teidän pitää lähteä täältä pois. Mitä te tarkoittatte sillä, että oleskelette niin kauan täällä hautausmaalla?"

Pekka Pohjola vapisi ja lyyhistyti kokoon. Edit tunsi hallitsevansa häntä katseillaan. Hänen sanansa sitä vastoin eivät tuntuneet tekevän vähintäkään vaikutusta.

Edit lievensi hiukan ääntään. "Kuulepa, mitä minä sanon, Pekka Pohjola! Minä en ole kuollut, enkä kuolekaan. Olen parantunut vain sitä varten, että pääsisin tänne ylös sinua pelastamaan."

Pekka seisoి yhä saman tylsän kauhun valtaamana. Taaskin tytön ääni muuttui. "Sinä et ole syössyt minua kuolemaan", sanoi hän yhä sydämellisemmin, "sinä olet lahjoittanut minulle elämän."

Tämän hän uudisti kerran toisensa perästä. Vihdoin hänen äänensä alkoi värähdellä liikutuksesta ja hänen puheensa kävi nyyhkytyksistä epäselväksi, mutta mies ei vielääkään ymmärtänyt mitään hänen sanoistaan.

"Pekka Pohjola, sinä olet minulle niin rakas, niin rakas", huudahti Edit.

Pekka Pohjola oli vain yhtä välinpitämätön.

Nyt ei Edit enää tiennyt mitä koettaisi. Hän varmaan sai viedä miehen mukanaan kaupunkiin ja antaa ajan ja hoidon vaikuttaa.

Ei ole helppo sanoa, mitä unelmia Edit oli mukanaan tuonut tuonne ylös ja mitä hän oli odottanut tästä tapaamisestaan sen miehen kanssa, joka häntä rakasti. Nyt kun hänen täytyi luopua niistä kaikista ja kohdella häntä kuin mielipuolta, täytti hänet tuska, kuin olisi ollut kysymyksessä kalleimman kadottaminen, mitä elämä oli hänelle antanut. Tämän katkeran kaihon valtaamana hän veti miehen luokseen ja suuteli häntä otsalle.

Se oli tarkoitettu hyvästijätöksi sekä onnelle että elämälle. Hän tunsi nyt voimensa pettävän, ja kuolon raukeus uuvutti häntä.

Mutta silloin hän oli huomaavinaan heikon elonmerkin miehessä. Tämä ei ollut aivan yhtä velto ja tylsä. Hän alkoi vapista yhä kovemmin. Edit seurasi häntä yhä kasvavalla tuskalla. Hän herää, mutta kuinka käy? Vihdoin mies parka purskahti itkuun.

Edit vei hänet eräälle hautakivelle, istuutui itse sille, asetti hänet eteensä ja painoi hänen päänsä polvilleen. Nyt hän istui ja hyväili häntä hänen itkiessään.

Pekka Pohjola tunsi jotain samankaltaista kuin pahasta unesta herätessä. "Miksi minä itken?" kysyi hän itseltään. "Niin kyllä tiedän, uneksin jotain niin kauheaa. Mutta se ei ole totta. Hän elää. En ole murhannut häntä. On niin tyhmää itkeä unen tähden."

Ja vähän kerrassaan selveni hänelle kaikki; mutta hänen kyynelensä eivät lakanneet vuotamasta. Edit

istui yhä hyväillen häntä, hänen kyyneleidensä vielä kauan virratessa.

"Minä kyllä tarvitsen itkeä", sanoi hän.

Sitten katsahti hän ylös ja hymyili. "Onko nyt pääsiäinen?" kysyi hän.

"Mitä sillä tarkoitat?"

"Eikös se ole kuolleistanousemisen juhla?" jatkoi hän, ja sitten hän alkoi kertoa Editille, ikäänkuin tämä olisi ollut hänen monivuotinen uskottunsa, Paasto-rouvasta ja kapinastaan hänen valtaansa vastaan.

"Niin, nyt on pääsiäinen, ja hänen hallitusaikansa on nyt päättynyt", sanoi Edit.

Mutta kun Pekka Pohjola ajatteli, että Edit istui hyväillen häntä, purskahti hän jälleen itkemään. Hänen tarvitsikin kyllä saada itkeä.

Tarvittiin kyllä kyyneleitä sulattamaan pois kaikkea epäluottamusta elämään, jota onnettomuudet olivat tuohon pieneen vermlantilaispoikaan juurruttaneet, sillä kaiken täytyi poistua hänestä, kaiken epäilyksen itseänsä kohtaan, kaiken epäilyksen siitä voivatko rakkaus, ilo, kauneus ja voima kukoistaa maan päällä. Kaikki se kaikkosikin pois, sillä nyt oli pääsiäinen, eikä Paasto-rouva enää koskaan ollut pääsevä valtaansa.

MAMSELLI FREDRIIKA.

Oli oikea jouluyö. Peikot kohottivat kallioita korkeille kultapilareille ja viettivät keskitalven juhlaa. Tonttu tanssi uudenuutukainen punainen myssy päässä joulupuuron ympärillä. Vanhat jumalat kiertelivät linnaa harmaissa sadevaipoissa ja Österhaningen kirkkotarhassa seisoi manan hevonen. Se kaapi kavioidensa jäistä maata merkiten siihen uuden haudan paikan.

Vähäisen matkan päässä sieltä oli Årstan vanha herraskartano. Mamselli Fredriikka nukkui siellä tyyntä ja rauhallista unta, vaikkakin Årstan linna on tunnettu kummitusten tyyssijaksi. Hän oli vanha ja väsynyt pitkien työpäiviensä ja matkojensa perästä — sillä hänhän olikin kulkenut miltei maapallon ympäri. Nyt hän oli palannut lapsuutensa kotiin rauhaa nauttimaan.

Yöllä kajahti linnan lähellä rohkea torventoitutus. Kuolema oli noussut harmaalle ratsulleen ja karahutti linnan portille. Avara tulipunainen viitta ja upea hatunsulka liehuivat yötuulesa. Ankara ritari tahtoi valloittaa haaveilevan sydämen; siksi hän esiintyi harvinaisessa loistossa. Turhaa on, turhaa on, herra ritari, vaivasi! Portti on lukossa ja sydämesi haltija nukkuu. Parempaa aikaa ja sopivampaa tilaisuutta odottaos! Koeta tavata hänet, ankara herra ritari, kirkkotiellä, koeta saavuttaa hänet, kun hän ajaa aamusaarnaan!

* * * * *

Vanha Fredriikka mamselli makasi rauhallista unta rakkaassa kodissaan. Kukapa ansaitsikaan paremmin kuin hän rauhan suloisuutta? Äsken hän istui kuin jouluenkeli lasten keskellä ja kertoi heille Jesuksesta ja paimenista, kertoi niin, että hänen silmänsä säteilivät ja hänen kuihtuneet kasvonsa ikäänkuin kirkastuivat. Nyt vanhoilla päivillä ei kukaan tehnyt enää muistutuksia hänen ulkonäöstään, vaan päinvastoin ne, jotka näkivät hänen hennon olentonsa pienine, hienoine käsineen ja hänen ystävälliset, viisaat kasvonsa, tahtoivat säilyttää hänen kuvansa mielessään rakkaimpana muistonaan.

Fredriikka mamsellin huoneessa, monien muistojen joukossa, oli pieni, kuiva pensas. Se oli Jerikon ruusu, mamselli Fredriikan itsensä tuoma Itämailta. Nyt jouluyönä se puhkesi kukkimaan aivan itsestään. Kuivat lehdet tulivat täyteen punaisia nuppua, jotka tulikipunoiden lailla loistivat ja valaisivat koko huoneen.

Säkenien valossa näkyi pieni, hento, vanhanpuoleinen nainen, joka istui suuressa keltaisessa nojatuolissa ja otti vastaan vieraita. Se ei voinut olla Fredriikka mamselli itse, sillä hänhän nukkui suloisessa rauhassa, ja kumminkin se oli hän. Hän se siinä istui ja piti vastaanottoa muistoilleen. Huone olikin niitä täpötäynnä. Sinne lentää lehahti ihmisiä ja koteja, ajatuksia, esineitä ja keskusteluja. Lapsuuden ja nuoruuden muistot, rakkausseikkailut, kyyneleet, kunnianosoitukset ja katkera pilkka, lentää suhahuttivat kohti kalpeaa olentoa, joka istui ja hymyili lempeästi, katsellessaan kaikkea. Hänellä oli jokaiselle leikkilinen tai surunvoittoinen sana.

Yöllä esiintyvät kaikki asiat oikeassa laadussaan ja suuruudessaan. Ja niinkuin ainoastaan yöllä voimme nähdä taivaan tähtiä, näemme silloin maan päälläkin paljon sellaista, jota emme päivällä koskaan huomaa. Niinpä nytkin Jerikon ruusun punaisten nuppujen valossa nähtiin Fredriikka mamsellin salongissa joukko merkillisiä olentoja. Siellä oli jäykkä "ma chère mère", hyväluontoinen Beata Jokapäiväinen, ihmisiä Itä- ja Länsimailta, haaveileva Nina, tarmokas, taisteleva, valkeapukuinen Hertha.

"Sanokaa, miksi ihmisen aina täytyy olla valkeihin puettuna?" kysyi leikillään pieni olento nojatuolissa, kun hän keksi hänet.

Mutta kaikki muistot puhkesivat puhumaan vanhukselle: "Katso, näin paljon olet sinä nähnyt ja kokenut, näin paljon olet toiminut ja hyödyttänyt! Etkö ole väsynyt ja etkö halaja jo lepoa?"

"En vielä", vastasi varjo keltaisesta lepotuolista. "Yksi kirja on vielä minulla kirjoittamatta. En voi laskeutua levolle, ennenkuin se on valmis."

Niin katosivat varjot, Jerikon ruusu sammui ja keltainen nojatuoli oli tyhjänä.

* * * * *

Vainajat viettivät Österhaningen kirkossa puoliyön messua. Eräs heistä nousi torniin tervehtimään joulua kellonsoitolla, toinen kierteli kaikkialla sytytellen joulukynttilöitä ja kolmas alkoi kyhmyisillä sonnillaan soittaa urkuja.

Avatuista ovista tulla myllersi heitä yöstä ja haudoistaan säteilevään, valoisaan Herran huoneeseen. He tulivat juuri sellaisina kuin olivat olleet täällä eläissään, ainoastaan hiukan vaaleampina. He aukaisivat penkkien ovet helistellen avaimiaan ja supattelivat ja kuiskailivat astuessaan pääkäytävää.

"Tässä nyt kaikki ne kynttilät, jotka *hän* on lahjoittanut köyhille, valaisevat Herran huonetta."

"Meidän on lämmin maata haudoissamme niin kauan, kuin hän antaa köyhille vaatteita ja halkoja."

"Nähkääs, hän on puhunut niin monta voimallista sanaa, jotka ovat avanneet ihmisten sydämiä, ne sanat ovat meidän penkkiemme avaimet."

"Hän on ajatellut kauniita ajatuksia Jumalan rakkaudesta Ne ajatukset nostavat meidät ylös haudoistamme."

Niin he supattelivat ja kuiskailivat, ennenkuin asettautuivat penkkeihinsä ja rukouksessa painoivat kalpeat otsansa kuihtuneisiin käsiinsä.

* * * * *

Mutta Årstassa tuli joku mamselli Fredriikan huoneeseen ja laski ystävällisesti kätensä nukkuvan käsivarrelle.

"Nouse, Fredriikkaseni! On aika lähteä aamusaarnaan."

Vanha Fredriikka mamselli avasi silmänsä ja näki Agatan, rakkaan sisar vainajansa seisovan vuoteensa vieressä kynttilä kädessä. Hän tunsi hänet heti, sillä hän oli aivan näköisensä, niinkuin hän oli ollut täällä maan päällä. Mamselli Fredriikka ei pelästynyt, hän ainoastaan ihastui nähdessään rakkaan vainajan, jonka rinnalla hän mielellään tahtoi viime untaan nukkua.

Hän nousi ylös ja pukeusi kiireimmiten. Ei ollut aikaa keskustella, vaunut odottivat portilla. Toiset varmaan olivat jo menneet, sillä ei ketään muita, paitsi mamselli Fredriikka ja hänen kuollut sisarensa, liikkunut koko talossa.

"Muistatko sinä, Fredriikka", sanoi sisar, heidän istuessaan vaunuissa ja hyvää kyytiä ajaessaan kirkolle, "muistatko, miten ennen aina istuit ja odotit, että joku ritari tulisi kirkkotiellä ja ryöstäisi sinut mukaansa?"

"Sitähän odotan yhä", sanoi vanha mamselli Fredriikka nauraen. "Aina kun matkustan tätä tietä, istun ja tähystelen ritariani."

Kuinka he riensivätkin, tulivat he kumminkin liian myöhään. Pappi laskeutui alas saarnastuolista heidän astuessaan kirkkoon ja loppuvirttä alotettiin. Mamselli Fredriikka ei ollut koskaan kuullut niin kaunista laulua. Oli kuin sekä maa että taivas olisivat yhtyneet lauluun, kuin joka penkki, kivi ja seinähirsikin olisi laulanut mukana.

Kirkkoakaan ei ollut hän koskaan nähnyt niin täynnä. Alttaripöydällä ja saarnastuolin rappusilla istui

ihmisiä, käytävillä seisoi heitä, penkit olivat täpösen täynnä ja ulkona oli tie pakaten väkeä, jotka eivät olleet sopineet sisälle. Sisarukset saivat kumminkin paikan, sillä väki siirtyi antaen heille tietä.

"Fredriikka", virkkoi sisar, "katso ihmisiä!"

Ja mamselli Fredriikka katsoi ja katsoi.

Silloin hän huomasi kuten nainen sadussa saapuneensa kuolleiden messuun. Kylmä väristys karmi hänen selkäpiitään, mutta kävi nyt kuten usein ennenkin, että hän tuli enemmän uteliaaksi kuin pelästyi.

Ja nyt hän huomasi keitä kirkkoväki oli. Pelkkiä naisia siellä oli, harmaita, kuuruselkäisiä olentoja, pyöreiksi leikattuine kauluksineen ja vaalistuneine kauhtanoineen, kauneutensa kadottaneine hattuineen ja käännettyine, rikkihelmaisine hameineen. Hän näki suunnattoman joukon kurttuaisia kasvoja, köykällään olevia leukoja, himmeitä silmälaseja, ryppyisiä käsiä, mutta kumminkaan ei ainoatakaan kättä, jonka sormessa olisi väikkynyt kahta sileää sormusta.

Mamselli Fredriikka ymmärsi kyllä nyt, että kaikki Ruotsinmaan manalle menneet mamsellit ne pitivät yömessua Österhaningen kirkossa.

Silloin hänen sisar vainajansa kumartui häneen päin.

"Sisar, kadutko mitä olet tehnyt näiden sisariesi hyväksi?"

"En", vastasi Fredriikka mamselli. "Mitäpä muuta ilon aihetta minulla olisikaan, paitse se, että minun oli suotu työskennellä heidän hyväkseen. Uhrasin kerran kirjailijamaineeni heidän tähtensä. Olen iloinen, että tiesin mitä uhrasin, ja kumminkin tein sen."

"Niinpä voit sitten jäädä ja kuulla enemmän", liitti sisar.

Samalla kuuluikin joku ääni kuorista puhuvan lempeästi, mutta selvästi.

"Sisareni", virkkoi ääni, "meidän surkuteltavaa sukuamme, meidän taitamatonta, pilkattua sukuamme ei ole kauan enää olemassa. Jumalan tahto on, että meidän on hävittävä maan päältä."

"Rakkaat ystävät, kohta kerrotaan meistä ainoastaan saduissa. Vanhojen mamsellien määrä on täytetty. Kuolema ratsastaa vaanien kirkkotiellä tavatakseen meistä viimeisen. Ennen ensi puoliyön messua on viimeinen vanha mamselli kuollut."

"Sisaret, sisaret! Me olemme niitä yksinäisiä maanpäällä, syrjään sysättyjä vieraspidoissa, kiitosta saamatta palvelevia kodeissa. Pilkkaa ja ynseyttä oli ympärillämme. Vaelluksemme oli raskasta ja nimemme tuli pilkkanimeksi."

"Mutta Jumala on armahtanut meitä."

"*Yhdelle* meistä antoi hän voimaa ja neroa, yhdelle meistä antoi hän koskaan puuttumatonta hyvyttä."

"Yhdelle meistä antoi hän sanan ihanan lahjan. Hän oli kaikkea sitä, mitä meidän olisi pitänyt olla. Hän levitti valoa meidän himmeään kohtaloomme. Hänestä tuli kodin palvelija, kuten mekin olimme olleet, mutta hän jakeli lahjojaan tuhansille kodeille. Hän oli sairaiden hoitaja, kuten me olimme olleet, mutta hän taisteli ennakkoluulojen valtavia vammoja vastaan. Hän kertoi satujansa tuhansille lapsille. Hänellä oli köyhiä ystäviä joka maassa. Hän antoi runsaammilla käsillä ja lämpimämmällä mielellä kuin me. Hänen sydämeensä ei sopinut vähääkään meidän katkeruuttamme, sillä hän oli rakkaudella senkin voittanut. Häntä kunnioitettiin kuin kuningatarta. Miljoonat sydämet ovat kantaneet kiitollisuuden aarteita hänelle. Hänen sanansa ovat painaneet paljon ihmiskunnan suurissa kysymyksissä. Hänen nimensä on kaikunut kautta uuden ja vanhan maailman. Ja kumminkin on hän vain vanha mamselli."

"Hän on kirkastanut meidän himmeät kohtalomme. Siunattu olkoon hänen nimensä!"

Ja kuolleet yhtyivät tuhatääniseen ylistykseen: "Siunattu olkoon hänen nimensä!"

"Sisareni", kuiskasi mamselli Fredriikka, "etkö voi kieltää heitä saattamasta minua köyhää vaivaista ihmistä ylpeäksi?"

"Mutta, sisaret, sisaret", jatkoi yhä ääni, "hän on kääntynyt sukumme puoleen koko suurella voimallaan. Hänen huutaessaan vapautta ja työtä kaikille, on vanha, pilkattu armonkerjäläis-suku kuollut sukupuuttoon. Hän on murtanut hirmuvallan rajat. Hän on vienyt nuoret tytöt elämän täydelliseen todellisuuteen. Hän on tehnyt lopun yksinäisyydestä, taitamattomuudesta ja ilottomuudesta. Sellaisia onnettomia, halveksittuja vanhoja mamselleja kuin me, joiden elämä on ilman tarkoitusta ja sisältöä, ei tule enää olemaankaan."

Taaskin vyöryi varjojen ääni, riemuiten kuin metsästäjäin laulu metsässä, kuin iloisen lapsilauman huudot: "Siunattu olkoon hänen muistonsa!"

Sitten myllersivät kuolleet ulos kirkosta ja mamselli Fredriikka pyyhki kyöneen silmänurkastaan.

"Minä en tule kanssasi kotiin", sanoi hänen sisarvainajansa. "Etkö sinäkin tahtoisit nyt samalla tiellä jäädä tänne?"

"Tahtoisin kyllä, mutta en voi. Minun täytyy ensin saada eräs kirja valmiiksi."

"No, niinpä hyvää yötä sitten ja varo ritaria kirkkotiellä", virkkoi hänen sisarvainajansa ja hymyili vanhaan tapaansa veitikkamaisesti.

Ja Fredriikka mamselli ajoi kotiin. Kaikki Årstassa nukkuivat vielä ja hän meni hiljaa huoneeseensa, pani levolle ja nukahti vielä kerran.

* * * * *

Muutaman tunnin perästä hän ajoi todelliseen aamujumalanpalvelukseen. Hän ajoi umpinaisissa vaunuissa, mutta hän avasi ikkunan, voidaksensa katsella tähtiä; sekin oli mahdollista, että hän kuten ennenkin tähysteli ritariansa.

Ja tuolla hän olikin, tuolta hän rientäen pyrki vaunun ikkunaa kohti. Muhkeana hän istui korskuvan juoksijansa selässä. Tulipunainen viitta liehui tuulessa. Hänen kalpeat kasvonsa olivat ankarat, mutta kauniit.

"Tahdotko tulla omakseni?" kuiskasi hän.

Silloin tuo korkea olento, liehuvine sulkieneen hurmasi hänen vanhan sydämensä ja hän unohti, että hän tarvitsi vielä elää yhden vuoden.

"Olen valmis", hän kuiskasi.

"Sitten tulen tästä viikon päästä hakemaan sinut isäsi talosta."

Ritari kumartui suutelemaan häntä ja katosi sitten; mutta kuoleman suudellessa alkoi mamsellia kovasti paleltaa ja värisyttää.

Hetkisen perästä mamselli Fredriikka istui kirkossa, samalla paikalla, missä hän oli lapsena istunut. Siellä hän unohti sekä ritarin että kummitukset ja istui hymyillen ja ihastuksella ajatellen Jumalan ihanuuden ilmestymistä.

Mutta lieneekö se ollut syystä, että hän oli väsynyt eikä ollut saanut nukkua koko yötä, vai liekö lämpö, tukehuttava ilma, kynttilöiden savu vaikuttanut häneen kuten moneen muuhunkin niin uuvuttavasti, että hän nukahti, nukahti vain sekunnin ajaksi. Hän todellakaan ei voinut sille mitään.

Kukaties Jumala tahtoikin avata hänelle portin unien maahan.

Mutta tuon sekunnin aikana, jonka hän uinahti, näki hän nyt ankaran isänsä, kauniin, hienon äitinsä ja ruman pienen Petrean istuvan myös kirkossa. Ja lapsen sielua kouristi tuska suurempi kuin kenenkään aikuisen sydäntä.

Pappi seiso i saarnastuolissa ja puhui ankarasta, kostavasta, rankaisevasta Jumalasta, ja lapsi istui kalpeana, vavahtelevana, kuin olisivat sanat olleet kirveeniskuja, jotka viilsivät hänen sydäntään.

Oi, millainen Jumala, millainen hirmuinen Jumala!

Seuraavan hetken hän oli hereillä, mutta häntä vapistutti ja kammostutti kuin kuoleman suudeltua häntä kirkkotiellä. Hänen lapsuutensa raju suru vangitsi vielä kerran hänen sydämensä.

Hänelle tuli yhtäkkiä niin kiire, että hän oitis olisi tahtonut rientää pois kirkosta. Hänen täytyi päästä kotiin ja kirjoittaa kirjansa, ihana kirjansa rauhan ja rakkauden Jumalasta.

* * * * *

Ei mitään sen kummempaa, joka voisi tuntua mainitsemisen arvoiselta, tapahtunut Fredriikka mamsellille ennen uudenvuoden yötä. Elämä ja kuolema kuten päivä ja yö vallitsivat hiljaisessa sovinnossa maailmaa vuoden viimeisenä viikkona, mutta kun uudenvuoden yö joutui, silloin kuolema otti valtikan ja julisti, että vanha Fredriikka mamselli kuului nyt hänelle.

Jospa vain olisi tämä tiedetty, niin varmaan olisi koko Ruotsin kansa yhtynyt yhteiseen rukoukseen

saadakseen pitää vielä elossa puhtaimman henkensä, lämpimimmän sydämensä. Silloin olisi valvottu tuskassa ja murheessa monessa kodissa, eri maissa, missä rakkaat ystävät häntä kaipasivat. Silloin olisivat köyhät, sairaat ja puutteelliset unohtaneet oman hätänsä ja muistaneet hänen kärsimystään, ja silloin olisivat kaikki ne lapset, jotka nyt ovat suuriksi kasvaneet hänen työnsä siunauksen turvissa, panneet ristiin kätensä ja rukoilleet elämän aikaa vielä yhdeksi vuodeksi parhaimmalle ystävälleen. Rukoilleet yhtä vuotta hänelle, että hän olisi saanut antaa täyden kirkkauden elämäntyölleen ja painaa siihen viime sinettinsä.

Sillä kuolema tuli liian aikaisin mamselli Fredriikalle.

Myrskysi tuolla ulkona uudenvuodenyönä, myrskysi hänen sisimmässään. Hän tunsikin elämän ja kuoleman tuskien riehuvan itsessään.

"Voi tätä tuskaa, voi tätä tuskaa!" hän huokasi.

Mutta tuska tyyntyi ja rauha tuli ja hän kuiskasi hiljaa: "Kristuksen rakkaus — paras rakkaus — Jumalan rauha — iäinen valo!"

Ja tästä olisi hän tahtonut kirjoittaa kirjaansa ja kenties paljon muustakin yhtä ihanasta ja kauniista. Kuka tietää? Yhden vain tiedämme, että kirjat unohdetaan, mutta elämää sellaista kuin hänen ei unohdeta.

Vanhan ennustajan silmät sulkeutuivat ja hän vaipui näkyihin.

Hänen ruumiinsa taisteli kuolon taistelua, mutta hän ei siitä tietänyt. Hänen omaisensa istuivat itkien kuolinvuoteen ympärillä, mutta hän ei huomannut heitä. Hänen henkensä oli alkanut muuttoretkensä.

Nyt hänen unelmansa muuttuivat todellisuudeksi ja todellisuus unelmaksi. Nyt hän seisoikin kuten joksikin kerran oli nuoruutensa unelmissa nähnyt, odottaen taivaanportilla, ympärillään kuolleiden lukemattomat joukot. Ja taivas aukeni. Hän, ainoa, autuudentuoja seisoikin siinä avoimella portilla. Ja hänen ääretön rakkautensa herätti kaihoavissa hengissä ja tässä tulijassa halun lentää hänen syliinsä, ja heidän kaipuunsa kantoi heitä ja he liitivätkin kuin siivillä ylöspäin.

Seuraavana päivänä oli suru Ruotsinmaassa, suru laajoissa osissa maapalloa.

Fredrikka Bremer oli kuollut.

KERTOMUS KALASTAJAN VAIMOSTA.

Kalastajakylän perukalla oli pienoinen pirtti matalalla, valkealla merenhiekkakummulla. Se ei ollut niin rakennettu, että olisi kelvannut yhteen riviin tasakorkeiden, komeiden, suorakulmaisten kartanoiden kanssa, jotka ympäröivät avaraa, vihreätä verkonkuivaus-kenttää, vaan tuntui kuin olisi se ollut työnnetty pois rivistä ja lykätty etäälle hiekkatöyräälle. Köyhä leski, joka oli sen rakennuttanut, oli itse ollut rakennusmestarina. Hän oli tehnyt tupansa jyrkän olkikaton muita kattoja korkeammaksi ja sen seinät muiden tupien seiniä matalammiksi. Lattia oli syvällä maan sisässä. Ikkuna ei liioin ollut suuri eikä korkea, vaan ulottui kumminkin katon rajasta maahan asti. Liedelle ja hanhikarsinalle ei kumminkaan riittänyt pahaistakaan paikkaa tässä ainoassa, ahtaassa huoneessa, vaan niille oli täytynyt muurata neliskulmaisia ulkonemia. Tämän tuvan ympärillä ei ollut kuten muiden omaa puutarhatilkkuakaan, karviaispensaineen, joissa kiertokasvit kiemurtelevat ja takiaiset ahdistavat seljapuita. Kalastuskylän koko kasvullisuudesta olivat ainoastaan takiaiset osuneet tänne hiekkatöyräälle. Ne olivat kyllä kauniita kesällä, kun niillä oli terveet, tummanvihreät lehdet ja koukkupiikkiset mykeröt täynnä kirkkaan punaisia kukkia. Mutta syyspuoleen, kun väkäset olivat kovettuneet ja siemenet kypsyneet, laiminlöivät ne ulkoasunsa ja törröttivät kuivina ja surkean rumina, käpristyneine, repaleisine lehtineen, kehnoon, tomuiseen hämähäkinverkkohuntuun kietoutuneina.

Tupa ehti olla vain kahden omistajan hallussa, sillä tuskin kahden sukupolven aikaa se savesta ja korsista kyhätyillä seinillään jaksoi kannattaa raskasta kattoaan. Mutta niin kauan kuin se pystyssä pysyi, kuului se köyhille leskille. Toisen noista siellä asuvista leskistä parhaana ilona oli katsella takiaisia, varsinkin syksyllä, kun ne olivat muuttuneet koviksi ja kuihtuneiksi. Sellaisina ne muistuttivat sitä leskeä, joka oli pirtin pystyttänyt. Hän niinkään oli ollut kurttuinen ja kuiva, ja hänellä oli ollut kyky takertua kiinni ja pysyä mukana, ja kaiken tarmonsä oli hän käyttänyt sen lapsen hyväksi, joka oli ollut hänen huolehdittavanaan maailmassa. Hänen seuraajaansa, joka täällä nyt yksin istui, itketti sekä

nauratti menneisyyttä muistellessa. Ellei vanhus olisi ollut tuollainen takiaisluonne, miten toisin olisikaan kaikki voinut olla, vaikka kuka tiesi, olisiko sittenkään ollut onnellisempaa?

Yksinäinen nainen istui usein miettien kohtaloaan, joka oli kuljettanut hänet tänne, tämän hiljaisen kansan keskuuteen, tänne lakealle Skånen rannikolle, kapean salmen partaalle. Hän oli syntynyt norjalaisessa merenrantakaupungissa, joka sijaitsi kapealla rantaäärällä jyrkän tunturin ja aavan meren välissä. Isänsä kuoltua, joka oli ollut kauppias ja jättänyt perheensä köyhyyteen, hän tosin oli elänyt pienissä varoissa, mutta hän oli kumminkin tottunut elämään ja edistykseen. Hänen tapansa oli kertoa mielessään yhä uudelleen elämäkertansa, niinkuin luetaan moneen kertaan syvämietteistä kirjaa, jonka tarkoitusta on vaikea saada selville.

Hänen elämänsä merkkivaiheet alkoivat sillä, että kun hän eräänä iltana palasi kotiin ompelijattaren luota, jossa hän teki työtä, ahdisti häntä kaksi merimiestä ja kolmas pelasti hänet. Tämä taisteli todellisessa hengenvaarassa hänen puolestaan ja saattoi hänet sitten kotiin. Tyttö vei hänet silloin äitinsä ja siskojensa luo ja kertoi innostuneena hänen menettelystään. Hänestä tuntui, kuin elämä olisi saanut uutta arvoa senkautta, että toinen oli pannut alttiiksi niin paljon häntä puolustaaksensa. Hänen omaisensa ottivat miehen heti ystävällisesti vastaan ja pyysivät häntä tulemaan heille niin usein, kuin hänelle sopi.

Hänen nimensä oli Börje Nilsson ja hän palveli merimiehenä skånelaisessa "Albertina" nimisessä aluksessa. Niin kauan kuin laiva oli satamassa, tuli hän melkein joka päivä tytön kotiin, ja siellä ei todellakaan voitu luulla hänen olevan vain halpa merimies. Hänen kaulaltansa välkkyi aina valkea, alaskäännettävä paidankaulus ja hänen sininen merimiespukunsa oli hienoa verkaa. Hän oli reipas ja vapaa aina heidän seurassaan, aivan kuin olisi tottunut liikkumaan samoissa piireissä kuin he. Vaikka hän ei juuri suoraan koskaan sitä sanonut, saivat he hänestä sen käsityksen, että hän oli hyvästä kodista ja oli rikkaan lesken ainoa poika. Hänen vastustamaton halunsa merille oli saattanut hänet rupeamaan halvaksi merimieheksi sillä näyttääksensä, että hän tarkoitti totta. Jahka hän vain suorittaisi tutkintonsa, hankkisi äiti kyllä hänelle oman aluksen.

Yksinäinen perhe, joka oli vetäytynyt erilleen kaikista entisistä ystävistään, otti hänet vastaan ilman vähintäkään epäilyä. Ja hän kuvasi ilomielin ja sattuvin sanoin kotiansa korkeine suippokattoineen, ja sen avaraa ruokasalia avoimine takkoineen ja pienine ikkunaruuuineen. Hän kuvasi niinikään myös kotikaupunkinsa hiljaisia katuja ja pitkiä, tasakorkeita, vierä viereen rakennettuja huonerivejä, joiden joukossa hänen kotinsa säännöttömine seinälokeroineen ja osastoineen oli miellyttävänä poikkeuksena. Ja hänen kuulijansa luulivat hänen polveutuvan jostakin noista vanhoista porvarikartanoista, joissa oli kuvilla koristetut päädyt ja ulkonevat yläkerrat, jotka näyttävät niin rikkailta ja muhkeilta ja ikänsä kautta herättävät kunnioitusta.

Tyttö huomasi kohta, että Börje piti hänestä, ja siitä äiti ja sisaret suuresti iloitsivat. Nuori, rikas ruotsalainen tuli pelastamaan heitä kaikkia köyhyydestä. Ja vaikkapa tyttö ei olisi pitänyt kukaan pojasta, kuten nyt olivat asiat, ei olisi tullut kysymykseenkään vastata kieltävästi hänen kosintaansa. Jos tytöllä olisi ollut isä tai täysikasvuinen veli, olisi hän hankkinut tarkan selon muukalaisen syntyperästä ja toimesta, mutta tyttö ei enemmän kuin äitikään ajatellutkaan ryhtyä todellisiin tiedusteluihin. Sittemmin selveni kyllä, että he olivat suorastaan pakottaneet poikaa valehtelemaan. Aluksi hän oli antanut heidän itsensä muodostaa suuria ajatuksia hänen rikkaudestaan, mutta sittenkin hän huomasi, miten he siitä iloitsivat, ei hän uskaltanut tunnustaa totuutta pelosta että kadottaisi mieltietänsä.

Ennenkuin hän matkusti pois, kihloutuivat he, ja aluksen palattua, vietettiin häät. Oli pettymys tytölle, että hänen sulhasensa palattuaankin esiintyi merimiehenä, mutta Börjen oli pakko pysyä sitoumuksessaan. Hänellä ei myöskään ollut minkäänlaisia terveisiä äidiltä. Tämä oli odottanut poikansa valitsevan toisin, kertoi Börje, mutta hän kyllä ihastuu ikihyväksi, kun saa nähdä Astridin.

Laivuri tarjoutui luovuttamaan hyttinsä nuorikolle, jos hän vain haluaisi lähteä hänen laivassaan, ja ilolla suostutuinkin ehdotukseen. Börje sai silloin melkein täyden vapauden töistään, ja hän istui enimmäkseen peräkannella juttelemassa vaimonsa kanssa. Ja nyt hän tyhjensi hänelle kaikki onnekaat kuvittelunsa, joissa hän itse oli elänyt melkein koko ikänsä. Kuten enemmän hän ajatteli pientä, puoleksi hiekkatöyräaseen haudattua hökkeliä, sitä korkeammaksi hän kohotti sen palatsin, jonka hän olisi tahtonut vaimollensa tarjota. Hän antoi hänen kuvitteluissaan liukua lipuilla ja köynnöksillä koristettuun satamaan, jossa Börje Nilssonin morsianta odotettiin. Hän antoi hänen kuulla pormestarin tervehdyspuheen. Hän antoi hänen ajaa karahuttaa kunniaportista miesten silmäin häntä seuratessa ja naisten käydessä kateudesta kalpeiksi. Ja hän vei hänet komeaan kotiin, jossa hopeasuortuvaiset palvelijat seisovivat rivissä kumarrellen pitkin leveäin rappusten kaidepuita, ja jossa juhla-ateriaksi katettu pöytä notkui vanhan perintöhopean painosta.

Kun Astridille perille päästyään selveni totuus, otaksui hän ensin, että laivurit olivat Börjen kanssa liitossa häntä pettämässä, mutta sittemmin hän huomasi, ettei niin ollut laita. Laivassa oli totuttu leikillä puhumaan Börjestä kuin suurmiehestä. Silloin se vasta leikki luistikin, kun puheltiin kuin

täytenä totena Börjen rikkaudesta ja hienosta suvusta. He pitivät varmana, että Börje oli sanonut totuuden vaimolleen, ja luulivat, että tämä vain yhtyi heidän leikinlaskuunsa, kun hän puhui hänen suuresta talostaan. Niinpä olikin mahdollista, että hän vielä silloin, kun laiva laski satamaan, joka oli lähinnä Börjen kotia, piti itseään rikkaan miehen vaimona.

Börje sai sitten vuorokauden loman viedäksensä vaimonsa tulevaan kotiinsa ja asettaaksensa hänet uuteen elämäänsä. Kun he nyt laskivat satamaan, jossa lippujen olisi pitänyt liehua ja johon ihmiset riemuiten olisivat rientäneet äskenvihityitä vastaanottamaan, vallitsi siellä vain tyhjyys ja arkipäivän rauha. Börje älysi, että hänen vaimonsa katsoi ympärilleen huomattavasti pettyneenä.

"Me olemme tulleet liian aikaisin", sanoi hän silloin. "Matka on käynyt niin merkillisen sukkelaan näin kauniilla ilmalla, siksi eivät ole vaunut vastaan-ottamassa. Nyt on tosin meillä pitkä matka käveltävänä, sillä talo on kaupungin ulkopuolella."

"Ei se mitään tee, Börje", vastasi Astrid. "On terveellistä kävellä istuttuamme näin kauan laivassa."

Ja sitten he alkoivat vaelluksensa, tuon kauhun matkan, jota hän ei vielä vanhoilla päivilläänkään voinut ajatella voihkimatta ja tuskissansa käsiään vääntelemättä. He kulkivat leveitä, autioita katuja pitkin, jotka hän kohta tunsikin Börjen kertomuksista. Nähdessään kirkon ja tasakorkeita puurakennuksia, tuntui kuin olisi tavannut vanhoja tuttuja, mutta missä välkkyi kuvilla koristettu pääty ja leveät marmoriportaat korkeine kaidepuineen?

Börje oli silloin nyökkäyttänyt hänelle päätään ikäänkuin olisi arvannut hänen ajatuksensa. "On vielä pitkältä sinne", virkkoi hän.

Jospa hän edes olisi ollut armelias ja kerralla musertanut hänen toiveensa. Börjehän oli hänelle niin rakas silloin. Jos hän vapaaehtoisesti olisi tunnustanut hänelle kaikki, niin ei viha miestänsä kohtaan olisi päässyt juurtumaan hänen sieluunsa. Mutta että mies näki hänen pettymyksensä ja tuskansa ja kumminkin saattoi jatkaa petkutustaan, se lisäsi hänen mielensä katkeruutta. Hän ei koskaan voinut täydellisesti antaa sitä miehelleen anteeksi. Hän selitti usein kyllä itsekseen, että Börje rakkautensa vuoksi oli tahtonut viedä hänet kanssaan niin kauaksi kuin mahdollista, ettei hän voisi paeta hänen luotansa, mutta tuosta petoksesta versoi sellainen kuoleman kylmyys hänen sielussaan, ettei mikään rakkaus voinut sitä kokonaan sulattaa.

He kulkivat kaupungin läpi ja tulivat läheiselle tasangolle. Siellä luikerteli monia kierroksia tummia vallihautoja ja korkeita vihreitä maavalleja, muistoja niiltä ajoilta, jolloin kaupunki oli ollut linnoitettu. Siinä, missä nämät yhtyivät linnoituksen ympärille, näki hän muutamia vanhan-aikuisia rakennuksia ja suuria pyöreitä torneja. Hän heitti aran silmäyksen sinne päin, mutta Börje läksi niille valleille, jotka mutkittelivat pitkin rantaa.

"Tässä on oikotie", virkkoi hän, kun vaimonsa näkyi ihmettelevän, että sinne johti vain kapea polku.

Börje oli muuttunut varsin harvasanaisiksi. Astrid ymmärsi sittemmin hänen mielialansa; Börje oli havainnut nyt, ettei ollutkaan niin hauskaa kuin oli kuvitellut tulla vaimoineen köyhään pikkutaloon kalastajakylään. Se ei tuntunut hänestä nyt niin suurelta, että voisi viedä sinne parempien ihmisten lapsen. Hän hätääntyi ja pelkäsi mitä Astrid tekisi, kun saa tietää totuuden.

"Börje", virkkoi Astrid viimein, kun he pitkän ajan olivat seuranneet terävissä käännteissä mutkittelleita rantavalleja, "mihin me menemme?"

Hän kohotti kätensä ja viittasi kalastajakylään päin, jossa hänen äitinsä asui majassa hiekkatöyräällä, mutta Astrid luuli, että hän osoitti erästä maalaistaloa, joka näkyi etäältä tasangon laidasta, ja ihastui uudelleen.

He laskeusivat autiolle lietemaalle, ja siellä Astridin tuska palasi uudelleen. Siellä, missä joka mätäs, jos tahtoo vain sitä huomata, tarjoaa kauneutta ja vaihtelua, näki hän ainoastaan rumaa, liejuista kenttää. Ja tuuli, joka siellä on ainaisessa liikkeessä, puhalsi vinkuen ja kuiskaellen heille onnettomuudesta ja petoksesta.

Börje rupesi astumaan yhä reippaammin, ja kohta olivat he lietemäen laidassa ja saapuivat kalastajakylään. Astrid, joka viimeiseltä ei ollut ensinkään uskaltanut tehdä kysymyksiä, sai taas rohkeutta. Täällä hän taas näki yksitoikkoisen talorivin, jonka hän vielä paremmin kuin kaupungin tunsikin Börjen kertomuksista. Kukaties, kukaties ei hän kumminkaan ollut valehdellut.

Mutta niin murtuneet olivat hänen toiveensa, että hän olisi ollut sydämestään iloinen, jos olisi saanut pysähtyä johonkin näistä pienistä asunnoista, joista näkyi kukkia ja valkeita uutimia kirkkaiden ikkunaruuhtujen takaa. Häntä suretti, että hänen täytyi kulkea niidenkin sivu.

Silloin hän yhtäkkiä älysi mitä kurjimman hökkelin kalastaja-kylän perukalta, ja tuntui kuin hän jo kauan olisi nähnyt sen sielunsa silmillä, ennenkuin sen todellisuudessa keksikään.

"Onko se nyt tämä?" virkkoi hän ja pysähtyi juuri hiekkakummun ääreen.

Börje nyökäytti tuskin huomattavasti päätään ja kiiruhti kulkuaan pienelle mökille päin.

"Odota", huusi Astrid hänelle, "meidän täytyy puhua vähä, ennenkuin astun kotiisi. Sinä, sinä olet valehdellut!" jatkoi hän uhkaavasti, kun Börje kääntyi häneen päin. "Sinä olet pettänyt minua pahemmin kuin pahinta vihollistasi. Miksi olet näin tehnyt?"

"Minä tahdoin saada sinut vaimokseni", vastasi hän matalalla, hapuilevalla äänellä.

"Jos edes olisit narrannut minua jonkun verran, jonkun verran! Miksi kuvasit kaikki niin kauniiksi ja rikkaaksi? Luulitko minua niin rahan ahnaaksi? Mitä varten kerroit sinä palvelijoista, kunniaporteista ja kaikesta muusta komeudesta? Etkö nähnyt, että minä olin sinuun niin rakastunut, että olisin seurannut sinua vaikka minne? Kuinka tulit ajatelleeksikaan, että sinun oli tarvis pettää minua, ja että sinulla oli sydäntä jatkaa valheitasi viime tinkaankin?"

"Etkö tahdo käydä sisälle ja puhua äidin kanssa?" sanoi Börje aivan avuttomasti.

"En aio astua sinne."

"Lähdetkö kotiisi sitten?"

"Kuinka voisin tulla kotiin! Kuinka voisin kotiin palaamalla saattaa noille rakkaille niin suurta surua, he kun luulevat minua onnelliseksi ja rikkaaksi! Mutta sinun luoksesi en kumminkaan jää. Ken osaa tehdä työtä, selviytyy aina jotenkin."

"Jää!" pyysi Börje, "menettelin näin vain saadakseni sinut."

"Jos olisit sanonut minulle totuuden, niin olisin jäänyt."

"Jos olisin ollut rikas mies ja olisin valehdellut olevani köyhä, niin olisit silloin kyllä jäänyt."

Astrid kohautti olkapäitään ja kääntyi pois lähteäksensä, mutta silloin hökkelin ovi aukeni ja Börjen äiti astui ulos. Hän oli pieni, kuiva eukko, ryppyinen ja harvahammas, ei niin vanha vuosiltaan eikä mieleltään kuin ulkonäöltään.

Hän varmaan oli osan kuullut ja arvasi loput, sillä hän tiesi, mistä he väittelivät. "Niin", virkkoi hän, "tämäkö on se hieno miniä, jonka olet hankkinut minulle? Ja olet vielä käyttänyt petosta, kuulemma." Mutta Astridin luo hän tuli ystävällisenä ja taputti häntä poskelle. "Tule nyt vain luoksesi, raukka! Olet kylläkin väsynyt ja uupunut. Tämä näes on minun tupani. Börjeä ei oteta tänne, mutta tule sinä vain. Olethan nyt tyttäreni ja ymmärräthän, etten voi antaa sinun mennä vieraiden luo."

Hän taputteli miniätään ja leperteli hänelle ja melkein huomaamatta veti häntä ovea kohti. Askel askeleelta houkutteli hän häntä eteenpäin ja sai hänet vihdoin pirttiin, mutta aivan oikein, Börjen hän jätti ulos. Ja sitten vanhus istuutui kyselemään, kuka hän oli ja kuinka kaikki oli käynyt. Ja hän itki hänen kohtaloaan ja houkutteli hänet itsensäkin itkemään surkeuttansa. Hirveän ankarasti eukko arvosteli poikaansa. Astrid oli oikeassa, hän ei voinut jäädä sellaisen vaimoksi. Se oli totta, totta oli, että hänellä oli tapana valehdella.

Hän kertoi Astridille, millainen hänen poikansa oli ollut. Jo pienenä oli hän ollut niin kaunis kasvoiltaan ja jäseniltään, että täytyi ihmetellä, että hän vaan oli köyhän lapsi. Hän oli kuin pieni eksynyt prinssi. Ja sittemminkin oli aina tuntunut, ettei hän ollut oikealla paikallaan. Börje ei voinut arvostella oikein, kun oli kysymys hänestä itsestään. Äiti oli usein itkenyt sen asian tähden, mutta Börje ei vielä ollut koskaan tehnyt kellekään pahaa valheillaan. Siellä, missä hänet tunnettiin, naurettiin vain häntä. — Mutta nyt hän varmaan oli joutunut kovin suureen kiusaukseen... Eikö Astridkin sentään ajatellut, miten oli mahdollista, että he olivat antaneet kalastajan pojan pettää itseään? Hän oli aina osannut niin hienosti esiintyä, se oli hänessä ikäänkuin synnynnäistä. Kyllä se oli niin, että hän oli joutunut väärälle paikalle maailmassa. Katso, tämäkin oli yksi todistus siitä, että hän ei ollut koskaan ajatellutkaan valita itsellensä vaimoa omasta säädystään.

Vanhus puhui ja puhui. Astrid oli ääneti ja ajatteli. "Katsos", sanoi mummo muun muassa: "minähän en koskaan onnistuisi karistamaan kerskailevaisuutta ja ylpeyttä pois hänestä, mutta joku minua viisaampi sen kenties voisi. Ja minun poikanihan on kunnollinen ja hyvä, niin että kyllä se maksaisi vaivan. Mutta sinä kyllä saat lähteä huomenna. Sen kyllä saat."

"Missä hän nukkuu tämän yön?" kysäsi Astrid äkkiä.

"Arvelen, että hän nukkuu jossain hietikolla täällä lähistössä. Hän ei tietenkään malta lähteä täältä."

"Eikö liene parasta, että hän tulee sisälle", sanoi Astrid.

"Rakas lapsi, etpä tahtone nähdä häntä täällä. Hän kyllä tulee toimeen tuolla ulkona, kun annan hänelle peitteen."

Äiti antoi hänen todellakin nukkua ulkona hietikolla sen yön ja lähetti hänet aikaisin aamulla kaupunkiin, pitäen parhaana, ettei Astrid saanut nähdä häntä. Ja miniänsä kanssa hän puhelemistaan puheli ja pidätti häntä ei pakolla eikä teeskentelyllä, vaan viisaudella ja todellisella hyvydellä.

Mutta kun hän vihdoinkin oli päässyt niin pitkälle, että oli saanut miniänsä jäämään poikansa luo ja saanut nuoret sopimaan ja oli opettanut Astridille, että hänen elämänsä tehtävä oli olla Börje Nilssonin vaimona ja tehdä hänelle niin paljon hyvää kuin voi — ja tämä ei ollut yhden iltapuhteen, vaan monen päivän työ — oli vanhus nukahtanut viime lepoonsa.

"Tällä elämällä", arveli Börje Nilssonin vaimo, "oli tarkoitusta: uskollinen huolehtiminen pojasta."

Omassa elämässään sitä vastoin hän ei nähnyt mitään päämäärää. Hänen miehensä hukki muutaman vuoden perästä ja hänen ainokaisensa kuoli lapsena. Hän ei ollut voinut vaikuttaa muutosta miehessään. Ei ollut voinut istuttaa häneen vakavuutta eikä totuutta. Muutos paremminkin näkyi hänessä itsessään, sillä hän yhä enemmän oli sulautunut kalastajakylän väkeen. Hän ei ensinkään tahtonut nähdä ketään omaistaan, sillä hän häpesi sitä, että hän kaikessa oli muuttunut kalastajan vaimoksi. Jospa tästä edes olisi ollut jotain hyötyä! Jospa hän, joka nyt eli kehräämällä kalastajille lankaa, tietäisi edes, miksi eli! Jospa hän olisi tehnyt jonkun onnelliseksi tahi paremmaksi!

Ei koskaan juolahtanut hänen mieleensä, hänen joka piti elämänsä turhana, koska ei ollut tehnyt hyvää muille, että kenties tämä mielen nöyryys sentään oli hänen oman sielunsa pelastanut.

ÄIDIN VALOKUVA.

Eräässä kalastajakylän sadoista taloista, jotka kaikki kooltaan ja muodoltaan muistuttivat toisiaan, joissa kaikissa oli yhtä monta ikkunaa ja samankorkuiset savupiiput, asui vanha luotsi Mattsson.

Kaikissa kalastajakylän huoneissa on samanlaisia huonekaluja, kaikilla akkunalaudoilla kasvaa samankaltaisia kasveja, joka talon nurkkakaapissa on samanlaisia simpukankuoria ja koralleja, ja kaikilla seinillä riippuu samanlaisia tauluja. Esi-isiltä perittyä tapaa seuraten elivät kaikki kalastajakylän ihmiset samankaltaista elämää. Vanha Mattssonkin ijälliseksi tultuaan ojensi elämänsä tarkasti tavan ja sääntöjen mukaan. Hänen talonsa, hänen huoneensa ja elämänsä oli juuri niinkuin toistenkin.

Seinällä vanhan Mattssonin sängyn kohdalla riippui hänen äitinsä valokuva. Eräänä yönä hän näki unta, että äiti astui pois puitteistaan, seisahti hänen eteensä ja virkkoi kovalla äänellä: "sinun pitää mennä naimisiin, vanha Mattsson!"

Silloin vanha Mattsson alkoi selittää äidin kuvalle, että se on mahdotonta. Hänhän oli jo seitsenkymmenvuotias. Mutta kuva uudisti yhä painokkaammin: "Sinun on mentävä naimisiin, Mattsson!"

Vanha Mattsson piti suuressa arvossa äidin valokuvaa. Se oli ollut hänen neuvonantajanaan monessa vaikeassa pulmassa ja hänelle oli aina käynyt hyvin, kun hän oli totellut sitä. Mutta tällä kertaa ei hän ymmärtänyt sitä, sillä sen menettely soti aivan hänen ennen ilmaisemiaan mielipiteitä vastaan. Vaikka hän makasi nyt ja uneksi, muisti hän kumminkin selvästi ensimmäiset naimapuuhansa. Hänen paraallaan pukeutuessansa sulhaspukuun luiskahti naula seinästä ja valokuva romahti lattialle. Hän ymmärsi silloin, että valokuva varoitti häntä ottamasta vaimoa; mutta hän ei totellut. Hän sai kumminkin kohta kokea, että valokuva oli ollut oikeassa. Hänen lyhyt avioliittonsa oli ollut hyvin onneton.

Kun hän toista kertaa pukeutui sulhaseksi, sattui samalla lailla. Kuva suistui lattialle, ja sillä kertaa ei häntä haluttanut olla tottelematon. Hän heitti morsiamensa, pakeni häistään ja palkkautui merimieheksi. Vasta monta kertaa purjehdittuaan maan ympäri uskalsi hän palata kotiseudulleen.

Ja nyt se sama valokuva astui seinältä alas ja käski hänen naida! Niin hyvä ja tottelevainen poika kuin hän olikin, tohti hän kumminkin ajatella, että kuva kujeili hänen kanssaan.

Mutta äidin kuva ankarine merituulten ja suolaisen vaahdon karkaisemine kasvopiiirteineen oli tuiman totinen kuten ainakin. Ja äänellä, joka monivuotisesta kalankauppaamisesta kaupungin torilla oli käynyt kimakaksi ja kovaksi, hän yhä uudisti: "Sinun on mentävä naimisiin, Mattsson".

Vanha Mattsson pyysi äitiä ottamaan huomionsa, millaisessa yhteiskunnassa he elivät. —

Kaikki kalastajakylän sadat talot olivat jyrkkäkattoisia ja valkeaksi rapatuita. Kaikki veneet olivat samaa kuosia ja niillä oli samanlaiset purjeet. Siellä ei kukaan tehnyt mitään vasten tavallista. Äiti itse, jos hän olisi elänyt, olisi ollut ensimmäinen vastustamaan sellaista avioliittoa. Äiti itse oli itsepintaisesti seurannut sitä, mitä hyvä tapa ja yleinen käytäntö vaati. Ja olihan aivan kuulumatonta kalastajakylässä, että joku seitsenkymmenvuotias meni naimisiin.

Mutta nyt ojensi äidin valokuva sormuksilla koristetun kätensä ja suorastaan komensi häntä tottelemaan. Äiti oli aina ollut hänestä kovin kunnioitusta ja pelkoa herättävä, kun hän esiintyi noin monilla rimsuilla koristetussa mustassa juhlapuvussaan, suurine, kirkkaine rintaneuloineen ja kilahtelevine kultaketjuineen. Jospa hän nyt edes olisi tullut tavallisissa torivaatteissaan, ruudukas liina päässä ja vahavaate-esiliina edessä, johon oli tarttunut kalansuomuja ja silmiä, ei hän olisi ollut niin arka hänen edessään. Mutta nyt Mattsson hätäpäissään lupasi mennä naimisiin, ja silloin äidin kuva kiipesi takaisin puitteisiinsa.

Seuraavana aamuna herätessään oli vanha Mattsson äärettömän onneton. Ei juolahtanut hänen mieleensä olla tottelematon äidin valokuvalle. Se tietysti tiesi mikä hänelle oli parasta. Mutta häntä karmi ajatellessa mitä oli tulossa.

Samana päivänä kosi hän köyhimmän kalastajan rumaa tytärtä. Tyttö oli lyhyt, kyyryniskainen ja hänellä oli ulkoneva alaleuka. Vanhemmat antoivat suostumuksensa, ja päivä määrättiin, jolloin he menisivät kaupunkiin kuulutusta ottamaan.

Tuulisten rantaniittyjen ja liejuisten lietemaiden kautta käy tie kalastajakylästä kaupunkiin. Se on peninkulmia pitkä ja sanotaan kalastajakylän asukkaiden olevan niin rikkaita, että he voisivat kattaa sen kirkkailla hopearahoilla. Omituisen viehätyksen se antaisi tielle. Välkkyvänä kuin kalanvatsa valkeine somuineen mutkitteluksi se saraheinämättäiden ja lätäköiden lomitse, joissa vilisee piikkikaloja ja surkeasti kurnuttavia sammakoita. Kaunokit ja asterit, jotka kaunistavat tätä ihmisten halveksimaa tietä, kuvastuisivat kirkkaissa hopearahoissa ja ohdakkeet ojentelisivat piikkejään suojelevaisesti niiden yli, ja siitä saisi tuuli heläjävän sointupohjan puhallellessaan Hetemaan kaislojen korsissa ja puhelinlangoissa. Vanhalle Mattssonillekin kenties olisi ollut edes hiukan hauskuutta, jos olisi saanut astua raskaan merisaappaansa kilajaville hopearahoille; sillä varmaa on, että hän nyt jonkun aikaa tuli kulkemaan tätä tietä useammin kuin olisi toivonut.

"Hänen paperinsa eivät olleet selvät", kuulutuksesta ei tullut mitään, syystä että hän viime kerralla karkasi ja jätti morsiamensa. Kului aikaa, ennenkuin kirkkoherra oli kirjoittanut konsistoriin hänen asiastaan ja ehtinyt saada hänelle uuden naimaluvan.

Koko odotusajan tuli vanha Mattsson kaupunkiin joka toimituspäivä. Hän istuutui ovensuuhun pastorinkansliaan ja odotteli, kunnes kaikki olivat puhuneet asiansa. Sitten hän nousi ja kysyi, oliko lupa jo tullut. Ei, sitä ei ollut tullut.

Kirkkoherraa kummastutti, että kaikkivoipa rakkaus oli saanut niin pauloihinsa tuon vanhan miehen. Siinä hän istui paksu neulottu villanuttu yllään, korkeat merisaappaat jalassa ja merimieshattu päässä, terävine, viisaine kasvoineen ja harmaine hiuksineen, odottamassa naimalupaa. Kirkkoherran mielestä oli merkillistä tuon kalastaja-ukon kiihkeä ikävä. "Mattsson pitää kiirettä naimakaupallaan", virkkoi kirkkoherra. "Eikö Mattssonille mahtaisi olla yhdentekevää, jos luopuisi koko puuhasta? Mattsson ei ole enää nuori."

"Kirkkoherra ei huoli liioin ihmetellä." Hän kyllä tiesi olevansa aivan liian vanha, mutta hänen oli pakko mennä naimisiin. Ei ollut muuta neuvoa.

Ja niin hän tuli viikko toisensa perästä puolen vuoden ajan, kunnes lupa joutui.

Koko tämä aika ahdisteltiin Mattssonia kaikella tavalla. Kaikkialla, nurmikkokentällä, jossa ruskeat kalastuslangat riippuivat, sataman sementillä päällystettyjen muurien luona, toripöytien ääressä, jossa turskia ja rapuja kaupittiin, ja salmella, jossa sillin kutua vainottiin, kuohui ihmettelyn ja ivan virta: "Vai niin, jo aikoo naida Mattssonkin, joka läksi kypälämäkeen omista häistään."

Ei säästetty morsianta enempää kuin sulhastakaan. Mutta parasta kaikesta oli, että Mattsson itse kumminkin enimmäen nauroi koko asialle. Kukaan ei voinut pitää sitä hullunkurisempana kuin hän. Äidin valokuva oli vähällä syöstä hänet epätoivoon.

Oli ensimmäisen kuulutuspäivän iltapuoli. Vanha Mattsson oli yhä ivan ja ihmettelyn esineenä. Hän kulki pitkin satamaniemekettä valkealle majakalle saakka saadaksensa olla rauhassa. Mutta siellä hän tapasi morsiamensa, joka istui ja itki.

Hän kysyi, olisiko tyttö mieluummin ottanut jonkun toisen. Tyttö istui ja kaiverteli irti kalkkisiruja majakan seinästä ja heitteli niitä veteen. Aluksi hän ei vastannut mitään.

"Eikö ollut ketään, josta hän olisi pitänyt?"

"Ei, tietystikään ei."

Täällä majakan luona, jossa salmen kirkkaat vedet loiskivat, oli kaunista. Loivalle rannalle, kalastajakylän pienille mataloille huoneille, etäiselle kaupungille, kaikille tämä ikuinen kauneus valoi hohdettansa. Pehmeästä autereesta, jota usein laskeutuu läntiselle taivaalle, ilmestyy silloin tällöin kalastajan venhe. Se luovii rohkeasti satamaa kohti. Kuohahtaa iloisesti kokassa, kun se syöksyy satamaväylään. Purjeet lasketaan ja samassa liukuu vene aivan hiljaa. Kalastaja heilauttaa hattuaan iloisesti tervehtien ja saatu saalis kimaltelee veneen pohjalta.

Vanhan Mattssonin seisoessa majakan luona solahti vene satamaan. Nuori mies, joka hoiti peräsintä, kohotti hattuaan ja nyökkäsi päätään työlle. Ukko näki, miten tytön silmät loistivat.

"Vai niin, sinä oletkin rakastunut kalastajakylän komeimpaan mieheen. Häntä et tule koskaan saamaan. Yhtä hyvin voit ottaa sitten minut kuin odottaa häntä."

Mattsson huomasi, ettei hän voinut kiertää äitinsä kuvan neuvoa. Jos tyttö olisi pitänyt jostakin toisesta, jonka hän mahdollisesti olisi voinut saada, niin olisi hänellä ollut hyvä syy peräytyä koko asiasta. Näin ollen ei maksanut vaivaa jättää häntä vapaaksi.

* * * * *

Neljäntoista päivän kuluttua sitten vietettiin häät ja parin päivän perästä tuli suuri marraskuun myrsky.

Yksi kalastajakylän venheistä joutui tuuliajolle salmella. Peräsin ja mastot menivät poikki, joten venheessä oltiin aivan avuttomia. Vanha Mattsson ja viisi muuta miestä olivat väestönä ja he ajalehtivät ruoatta pari päivää. Kun heidät pelastettiin, olivat he aivan nääntymäisillään pakkasesta ja ponnistuksista. Koko vene oli jäähilseessä ja heidän märät vaatteensa alkoivat jäykistyä kovassa pakkasessa. Vanha Mattsson kylmettyi silloin niin, ettei hän koskaan enää saanut entistä terveyttään. Hän makasi sairaana kaksi vuotta ja sitten tuli kuolema.

Moni ihmetteli sitä omituista seikkaa, että Mattssonin mieleen oli juolahtanut mennä naimisiin juuri ennen onnettomuustapausta, sillä siitä pienestä naisesta, jonka hän sai vaimokseen, tuli hyvä hoitajatar hänelle. Miten hänen olisi käynytään, jos hän vain olisi jäänyt noin yksin, avutonna sairastamaan? Koko kalastajakylä tunnusti, ettei hän ollut eläissään tehnyt viisaampaa tekoa kuin naimisensa, ja hänen pientä vaimoansa pidettiin suuressa arvossa, koska hän hoiti niin hellästi miestänsä. "Nyt ei hänen ole vaikea päästä toisiin naimisiin", sanottiin. Ja vanha Mattsson kertoi sairautensa aikana joka päivä vaimolleen tarinan äitinsä valokuvasta. "Ota se kuoltuani, samoinkuin muukin omaisuuteni sitten on sinun", hän sanoi.

"Ja ota vaari äitini valokuvasta, kun nuoret miehet sinua kosivat. Totta totisesti tässä kalastajakylässä ei ole ainoatakaan, joka ymmärtäisi paremmin naima-asioita kuin se kuva."

JUTELMA HALSTANÄSISTÄ.

Jossakin tien varrella oli ennenmuinoin vanha kartano, nimeltään Halstanäs. Metsän ranta yleni aivan sen matalain, punaiseksi maalattujen rakennusrivien takana. Asuinkartanon seinän vieressä kasvoi muhkea tuomi, joka ripotteli punaisen tiilikaton täpösen täyteen mustia marjojaan. Suojakattoinen ruokakello riippui ylhäällä tallinpäädystä.

Aivan keittiön oven edessä oli kyyhkyslakka, pienine, somine ristikkoineen lento-aukon kohdalla, konttorin seinään oli kiinnitetty oravahäkki, jossa oli kaksi pientä vihreää huonetta ja suuri rautalankapyörä, ja upean syreeni-aidan edessä oli pitkä rivi kaarnapeitteisiä mehiläispesäiä.

Taloon kuului lammikko, jossa vilisi leveitä ruuttanoita ja solakoita vesiliskoja. Pääportin luona oli koiran koppi, ja oli valkeita veräjiä lehtikujissa, puutarhan käytävien päissä ja ylipäänsä kaikkialla, mihin vain sellainen oli voitu laittaa.

Siellä oli avaroita ullakoita ja niissä pimeitä huonesopukoita, joiden kätköissä oli vanhankuosisia upseerin takkeja ja sadanvuoden vanhoja naisten hattuja. Siellä oli suuria kirstuja täynnä silkkisaaleja ja "morsiuskoruja". Siellä oli vanhoja klaveereja, viuluja, kitaroita ja fagotteja.

Piirongeissa ja kaapeissa virui kirjoitettuja lauluja ja kellastuneita kirjeitä. Etehisessä riippui metsästyskiväärejä, suuria pistooleja, nahkasia metsästyslaukkuja, ja latioita peitti riepumatot, jotka olivat kudotut satiinipukujen jäännöksistä ja kuluneista pumpuli-akkunaverhoista.

Talossa oli suuri kuisti, jonka seinämiä kiertoköynnökset kesän toisensa perästä kiemurtelivat pitkin harvaa riuku-aidaketta. Siinä oli suuret, keltaset eteisovet, jotka suljettiin puusalvalla ja rautakangella, siinä oli etehinen, jonka lattialle oli katajoita ripotettu, ja siinä oli matalat, monilla ruuduilla ja raskailla puusalvoilla varustetut ikkunat.

Eräänä kesänä matkasi vanha eversti Beerencrutz juuri samaseen taloon. Se taisi tapahtua joku vuosi senjälkeen kun hän oli muuttanut pois Ekebystä. Hän asui silloin täysihoidossa erään talonpojan luona Svartsjössä ja lähti vain ani harvoin matkoille. Pikku vaunut ja hevonen hänellä vielä oli, mutta enimmäkseen ne saivat levätä rauhassa vuosikaudet. Hänen oli tapana sanoa, että nyt hän todella alkoi vanhettua ja vanhojen on parasta pysyä kotosalla.

Beerencrutzin oli myös vaikea jättää työtänsä. Hän näet kutoi mattoja kahteen huoneeseensa: suuria, värikkäitä mattoja, upeine, ihmeellisen mutkikkaine kuvioineen. Tämä vei suunnattomasti aikaa, etenkin siitä syystä, että hän kutoi ihan omaan tapaansa. Hän näet ei lainkaan käyttänyt kangaspuita, vaan oli kiinnittänyt loimilangat toisen huoneensa seinästä seinään. Sen hän teki siksi, että koko matto olisi yhtäaika hänen nähtävänään. Mutta sitten kuteen pujottaminen ja lankojen lyöminen lujaksi kankaaksi, se ei ollut vähäistä työtä. Niinpä oli mallikin hänen oma keksimänsä, ja värit piti saada kokonaisuuteen sulaviksi. Ja tämä vei viljemmin aikaa everstiltä, kuin kukaan olisi voinut arvatakaan.

Istuessaan työtä tekemässä ja sovitellessaan mallia kankaaseensa ja kuteita pujotellessaan, Beerencrutz usein ajatteli Herraa Jumalaa. Hänpä varmaankin istui vielä suurempien kangaspuiden ääressä, ja varmaan hänen mallinsa oli vielä ihmeellisempi. Ja kyllä maar siihen tarvittiin sekä vaaleita että tummia värejä siihen kankaaseen, jotta se joltakin näyttäisi, niin Beerencrutz ajatteli. Ja väliin hän saattoi istua tällaista tuumien niin kauan, että viimein oli näkevinään siinä pienen pienenä osana sekä omansa että niiden ihmisten elämän, jotka hän tunsu ja joiden kohtaloja hän oli seurannut, ja sen osan hän näki niin selvästi edessään, että siitä huomasi sekä ääriiviivat että värit. Ja jospa Beerencrutzilta nyt olisi oikein juurta jaksain tiedusteltu, niin hän olisi tunnustanut kutovansa mattoon sekä oman ja ystäviensä elämänsä vähäpätöisenä jäljennöksenä siitä, jonka luuli nähneensä Jumalan kutomapuissa.

Mutta tästä työninnostaan huolimatta everstillä kuitenkin oli tapana joka vuosi juhannuksen jälkeen käydä tervehtimässä joitakuuta vanhoja ystäviään. Vanhastaan hänestä oli hauskinda matkustella tähän aikaan, kun apilas vielä tuoksui niityillä ja siniset ja keltaiset keskikesän kukkasat tien molemmin puolin kukoistivat kahtena pitkänä katkeamattomana juovana.

Tänä vuonna eversti tuskin oli ehtinyt valtamaantielle, kun jo tapasi vanhan ystävänsä vänrikki von Örnecloun. Ja vänrikki, joka vuodet umpeensa oli matkoilla ja tunsu kaikki talot Vermlannissa, antoi hänelle hyvän neuvon. "Menepä Halstanäsiin tervehtimään vanhaa lipunkantaja Vestbladial!" virkkoi hän everstille. "Tahdon sanoa sen veljelle, etten tunne koko maassa taloa, jossa viihtyisin paremmin."

"Mistä Vestbladista se veli juttelee?" kysyi eversti. "Veli ei voine tarkoittaa sitä hassua lipunkantajaa, jonka majurinrouva passitti talostaan?"

"Samaapa juuri tarkoitan", virkkoi vänrikki, "mutta Vestblad ei ole enää sama kuin ennen. Hän on joutunut naimisiin hienon neidin, oikein kunnan naisen kanssa, joka on tehnyt hänestä kelpo miehen. Oli varsin erikoinen, odottamaton sattuma ja onni Vestbladille, että niin erinomainen nainen rakastui häneen. Hän tosin ei taitanut olla vallan nuori, mutta eipä ole nuori Vestbladkaan. Mene, veli rakas, Halstanäsiin katsomaan rakkauden ihmetyötä."

Ja sitten eversti matkusti Halstanäsiin katsomaan oliko Örneclou totta puhunut. Hän kyllä oli joskus aprikoinut mikä mies Vestbladistakin lie tullut. Nuoruusvuosinaan tämä oli eläköinyt niin hurjasti, ettei edes Ekebyn majurinnakaan voinut sietää häntä. Hän ei ollut voinut kärsiä häntä Ekebyssä kahta vuotta kauempaa, ja sitten hänet oli pitänyt ajaa talosta pois. Vestblad oli niin ruti rappiolla, että tuskin yksikään kavaljeeri tahtoi seurustella hänen kanssaan. Mutta nyt Örneclou kertoi hänen omistavan kartanon ja olevan etevän naisen kanssa naimisissa.

Ja nyt eversti sitten matkusti Halstanäsiin ja älysi heti ensi näkemällä, että tämä oli todellakin vanha herraskartano. Hänen tarvitsi vain nähdä koivutie korkeine, monihaaraisine puineen, joiden kyljet olivat nimipiirroksia täynnä. Hän ei ollut nähnyt koskaan sellaisia puita muualla kuin vanhoissa, arvokkaissa kartanoissa.

Eversti ajoi hiljaksen pihaan ja hänen tyytyväisyytensä kasvoi kasvamistaan. Siellä oli aivan paraslaisia lehmusaitoja, niin tiheitä, että olisi voinut kävellä niiden päällä, siellä oli pari pengermää, joiden kivirappuset olivat aikain kuluessa ennättäneet puoleksi vajota maahan.

Lammikon ohi ajaessaan eversti näki ruuttanoiden tummien selkien vilahtelevan kellertävästä vedestä. Kyyhkyset pyrähtivät lentoon tieltä, orava seisautti pyöränsä. Kahlekoira makasi hiljaa, kuono etujalkojen päällä, heilutti häntäänsä ja hiukan murahteli.

Aivan etehisen oven luona hän näki muurahaiskeon, jonka asukkaat kaikessa rauhassa häärivät asioillaan ulos ja sisälle, edes ja takaisin. Hän silmäsi kukkasistutuksia nurmikon reunassa ja huomasi siinä kaikki tavalliset lajit, narsissit ja talvikit, kattoruusut ja asterit. Mutta ylempänä nurmikolla tuikki pieniä, valkeita bellisejä, jotka olivat sinne niin kotiutuneet, että kasvoivat kylvämättä ja niitä pidettiin rikkaruohoina.

Beerencreutz toisti yhä uudelleen yhtä samaa. Tämä oli todellakin oikea herrastalo, täällä varmaankin sekä ihmiset että eläimet mitä paraiten viihtyivät.

Kun hän vihdoinkin ajoi rappusten eteen, otettiin hänet vastaan niin hyvin kuin hän ikinä osasi toivoa, ja kohta kun hän oli harjannut päältäään matkatomut, vietiin hänet pöytään. Ja hänelle tarjottiin maukasta, hyvää vanhanajan ruokaa, ja jälkiruuaksi hän sai samanlaisia tippaleipiä kuin hänen äitinsä ennen aikaan koulusta tuliaisiksi hänelle antoi; niiden vertaisia hän ei koskaan ollut syönyt missään maailmassa.

Ja Beerencreutz tarkkasi ihmetellen Vestbladia. Täällä hän näki hänen kulkevan hiljaa, tyytyväisenä, punainen myssy päässä pitkää piippua poltellen. Hänellä oli yllään vanha arkitakki, jota oli liian vaikea edes päivällisajaksi pukeutuessaan riisua päältäään. Tämä pikkuseikka oli ainoa mikä muistutti entisestä mellastajasta. Ajankuluksi hän kuljeskeli katsomassa työväkeään, lasi päivätyöt, seurasi peltojensa ja niittyjensä kasvua, puutarhan läpi mennessään poimi ruusun vaimolleen, ei kiroillut eikä syljeksinyt.

Mutta enemmän eversti ihmetteli nähdessään hänen hoitavan kirjanpitoa. Hän vei everstin konttoriin ja näytti hänelle suuria, punanahka-selkäisiä kirjoja. Ja ne hän hoiti itse. Hän viivoitti ne punaisella ja mustalla musteella, piirsi korukirjaimilla "kontot" ja nimet ja merkitsi kirjoihinsa kaikki menot, yksin postimaksutkin.

Mutta lipunkantaja Vestbladin rouvaa, joka oli syntyään oikea neiti, kutsui Beerencreutz serkuksi, sillä he kohta huomasivat olevansa sukua ja heillä oli paljon puhelemista yhteisistä sukulaisistaan. Ja lopulta Beerencreutz tunsu sellaista luottamusta rouva Vestbladia kohtaan, että hän neuvotteli hänen kanssansa mattokankaasta.

Luonnollisesti Beerencreutzin täytyi jäädä yöksi. Hänelle laitettiin koko patjakuormalla pehmitetty tila leveään uudinsänkyyn talon parhaassa vierashuoneessa, makuukamarin vieressä.

Eversti nukahti heti makeasti, mutta myöhemmin hän heräsi. Hän nousi vuoteeltaan ja avasi akkunaluukut.

Akkunat olivat puutarhan puolella, ja nyt valoisaan kesäyönä niistä näkyivät kaikki kartanon vanhat omenapuut, jotka seisoivat kyhmyisinä, madonsyömine lehtineen ja lukemattomien tukipuiden kannattamme oksineen. Hän näki suuren metsä-omenapuun, josta syksyllä voisi korjata tynnyrittäin kelpaamattomia hedelmiä. Hän näki hyötymansikoita, jotka juuri olivat alkaneet punoittaa tuuheiden pehkojen suojassa.

Eversti seisoi ja katseli tätä, ikäänkuin ei olisi hennonut mennä nukkumaan. Oman ikkunansa edessä kotona, talonpoikaistalossa, oli hänellä kivikkoaho ja pari katajapensasta. Oikeastaanhan mies sellainen kuin Beerencreutz ennemmin kuuluikin tänne, pyöristeltyjen pensas-aitojen ja ruusupensaiden pariin.

Kun katselee puutarhaa yön hiljaisuudessa, niin usein tulee sellainen tunne kuin ei se voisi olla oikea ja todellinen. Siellä voi olla niin rauhallista, että pikemminkin voisi luulla olevansa teatterissa, luulee puiden olevan maalattuja ja ruusujen paperilaitteita. Ja jotain sentapaista everstikin tunsu siinä seisossaan. Se ei voi olla mahdollista, että kaikki tämä on todellisuutta. Varmaan tämä on vain tyhmää unta.

Mutta silloin putosi hiljaa pari ruusun terälehteä suuresta metsäruusupensaasta, joka oli aivan akkunan kohdalla, ja nyt hän taas tunsu, että kaikki oli todellista. Kaikki oli luonnollista ja oikeaa, yöt

päivät vallitsi sama tyytyväisyys ja rauha kaikkialla.

Kun hän jälleen paneusi levolle, jätti hän akkunaluukut auki. Hän loikoi korkeaksi laitetulla vuoteellaan ja silmäili yhä uudelleen ruusupensaaseen päin. Kuinka sanomattomasti se häntä miellytti! Merkillistä tosiaan, että juuri tuolla Vestbladilla piti olla moinen paratiisinlapsi akkunansa alla.

Kuta enemmän eversti ajatteli Vestbladia, sitä enemmän hän ihmetteli, että mokoma varsa oli osunut tällaiseen talliin.

Siihen aikaan, kun Vestblad karkoitettiin pois Ekebystä, ei hän ollut kovinkaan häävissä arvossa. Eikä ollut helppo arvata, että hänestäkin voi tulla varakas, vakaantunut mies.

Siinä loikoessaan eversti myhäillen aprikoi, mahtoikohan Vestblad vielä muistaa, miten hän ennenmuinoin Ekebyn aikoina huvitteli. Milloin vain sattui oikein sateinen ja pimeä yö, niin hän siveli itsensä fosforilla, ja sitten mustan hevosen selässä ratsasti kumpujen taa sinne missä oli seppien sekä myllärien asunnot. Ja jos nyt joku vanha eukko sattumalta katsoi ulos ja näki ritarin ajaa karahuttavan sivu sinivalkoiselta liekiltä välkkyen, niin hän tietysti heti kiiruhti telkeämään luukut ja uuninpellit ja hoki, että tänä yönä lukekaa hyvin rukouksenne, sillä nyt on itse paholainen sielunpyyntiretkellä.

Niin, niin, sillälaila moni ennenmuinoin huvitteli, säikyttelemällä yksinkertaista kansaa. Mutta Vestblad jatkoi leikkiä pitemmälle, kuin eversti oli kuullut kenenkään ennen tehneen.

Kuolipa sitten vanha ruotimummo Vikstan torpassa, joka kuului Ekebyyhyyn. Vestblad sattui kuulemaan sen, saipa myöskin tietää että ruumis oli yöksi pantu johonkin latoon. Keskellä yötä Vestblad silloin otti tulipukunsa, hyppäsi mustan hevosensa selkään ja lähti ratsastamaan täyttä laukkaa.

Ja ne, jotka torpassa sattuiivat olemaan valveilla ja pistäytymään ulkona, olivat nähneet tulihohteisen ratsumiehen lähenevän latoa, jossa ruumista pidettiin, kiertävän kolmasti sen ympäri ja katoavan ovesta sisään. Oli nähty hänen tulevan uloskin ja sitten taas kiertävän kolme kertaa huoneen ympäri ja häviävän.

Mutta aamulla kun mentiin latoon ruumista katsomaan, oli se poissa. Ja silloin uskottiin että pahahenki oli ottanut kuolleen haltuunsa ja vienyt sen mukanaan, eikä asiasta sen enempää huolitettu.

Mutta parin viikon kuluttua löydettiin ruumis ladosta heinäkasaa heitettyinä ja sitten tuli suuret jutut asiasta. Alettiin tutkia kuka tuliratsastaja oli ollut, ja talonpojat rupesivat väijymään Vestbladia, antaaksensa hänelle tuntevan läksytyksen, ja majurinrouva ei tahtonut nähdä häntä enää sen kauempaa pöydässään eikä talossaan, vaan täytti hänen eväsarkkunsa ja kehoitti häntä menemään tiehensä.

Ja Vestblad lähtikin maailmalle ja yhytti onnensa.

Mutta yht'äkkiä everstistä tuntui hyvin kummalliselta. Se oli vähän sentapaista kuin olisi häntä alkanut pelottaa. Eipä ollut ennen mieleen juohtunut, miten katala tuo juttu oli ollut. Oli sille tullut nauretuksikin, sillä kukapa olisi niin paljon välittänyt miten vanhalle ruotimuijalle tehtiin. Mutta Jumal' armahtakoon, kuinka olisi voinut raivostua, jos näin olisi tehty omalle äidille.

Everstille tuli niin tukahduttava olo. Hän hengitti vaikeasti. Hänestä tuntui kammottavan ilkeältä tuo Vestbladin teko. Se ahdisti häntä kuin painajainen. Hän pelkäsi saavansa nähdä kuolleen eukon kohoavan sängyn takaa. Tuntui kuin sen olisi täytynyt piillä jossakin läheisyydessä.

Ja huoneen joka nurkasta se kajahti everstille hirvittävänä varmuutena. Sitä ei Jumala anna anteeksi. Sitä ei Jumala ikinä ole unohtanut.

Eversti sulki silmänsä, mutta silloin hän yht'äkkiä näki edessään Jumalan suuret kangaspuut, joissa kudottiin ihmiskohtaloiden kangasta. Ja oli näkevinään sen neliön, joka oli lipunkantaja Vestbladille kuuluva ja sillä oli kolmella puolen mustat reunat. Ja hän, joka oli kudonnan ja mallientuntija, hän älysi että neljäskin sivu oli mustalla reunustettava. Sitä ei enää käynyt muuttaminen, ilman että kangas tärveltyisi.

Kylmä hiki kihautti everstin otsalle. Hän tunsu katselevansa sitä, mikä on kovinta ja järkähtämättömintä maailmassa. Hän näki kuinka ihmisen yllättää se kohtalo, jonka hän entisellä elämällään on luonut. Ja tätä kuitenkin jotkut luulevat voivansa välttää!

Välttää. Välttääkö! Kaikki oli kankaalle piirretty ja muistoon pantu, ja toinen väri ja kuvio vaati vierellensä toisen, ja kaikki tuli siksi kuin sen tulla piti.

Eversti Beerencrutz kohottausi yht'äkkiä makuultaan, hän tahtoi katsella kukkia ja ruusuja ulkona ja ajatella, että kenties Herra Jumala kumminkin voi unohtaa.

Silloin, samassa kun Beerencreutz nousi vuoteellansa istualleen, samassa makuuhuoneen ovi aukeni ja joku vieras mies nyökkäsi sen raosta päätänsä everstille.

Oli niin valoisa että eversti näki miehen aivan selvästi. Nämä olivat todellakin rumimmat kasvot mitä hän koskaan oli nähnyt. Hänellä oli harmaat sian silmät, latuska nenä ja ohut piikkinen parta. Ei juuri voinut sanoa, että mies olisi muistuttanut eläintä, sillä eläimet ovat useimmiten kauniita. Mutta jotain eläimellistä hänessä kumminkin oli. Hänen alaleukansa oli eteenpäin köykällään, leuka oli paksu ja otsa hupeni aivan takkuisen tukan sisään.

Hän nyökkäsi everstille kolme kertaa ja joka nyökkäyksen välillä nauraa virnisti leveästi. Sitten hän ojensi kätensä, joka oli verestä punainen ja näytti sitä ikäänkuin riemuiten.

Aina tähän asti oli eversti istunut hiljaa, jonkinlaisessa horrostilassa, mutta nyt hän hyökkäsi ylös ja harppasi parilla askeleella ovelle. Mutta hänen sinne päästessään mies jo oli poissa ja ovi lukossa.

Eversti oli ruveta huutamaan ja kolkuttamaan, mutta samassa hänen mieleensä juohtui että oven täytyi olla lukossa hänen puoleltaan, niinkuin hän itse oli iltasella sen pannut. Ja tarkastaessaan hän huomasi että se oli niin, eikä sitä oltu suinkaan aukaistu.

Ja olipa kuin eversti olisi tuntenut jonkunlaista häpeää, että hän vanhoilla päivillään oli ruvennut näkemään aaveita. Hän meni ja laskeusi levolle muitta mutkitta.

Kun yö vihdoin oli kulunut ja aamiainen syöty, oli eversti yhä enemmän häpeissään. Hän oli yöllä pelästynyt niin, että oli vavissut ja kylmä hiki oli valunut päältä. Hän ei virkkanut sanaakaan koko jutusta.

Mutta sitten päivemmällä he Vestbladin kanssa kävelivät katselemassa tiluksia. Ja kun he nyt sattuivat kulkemaan erään työmiehen ohi, joka lohkoj turpeita ojasta, niin Beerencreutz heti tunsu hänet. Siinä oli se mies, jonka hän yöllä näki. Hän tunsu hänen pienimmän piirteensäkin.

"Rakas veli, tuota miestä en pitäisi palveluksessani enää päivääkään", sanoi Beerencreutz, kun he olivat vähän ohi menneet.

Ja nyt hän kertoi Vestbladille mitä oli yöllä nähnyt. "Kerron tämän vain senvuoksi, että veli olisi varuillansa ja karkoittaisi sen ihmisen palveluksestaan", hän sanoi.

Mutta Vestblad ei sitä tahtonut, juuri sitä työmiestä hän ei tahtonut ajaa pois. Ja kun Beerencreutz oli yhä itsepäisempi, niin hän lopuksi tunnusti, että juuri sille miehelle hän ei tahtonut mitään tehdä, sillä se oli juuri saman ruotimummon poika, joka kuoli Vikstan torpassa lähellä Ekebytä. "Veli muistaa kyllä sen jutun", hän virkkoi.

"Jos asia on niin, silloin ennemmin pakenisin vaikka maailman ääreen, kuin asuisin tuon miehen läheisyydessä", sanoi Beerencreutz.

Ja tunnin päästä eversti matkusti pois. Häntä suututti niin se kun ei hänen varoituksestaan huolitettu, ettei hän halunnut viipyä sen kauempaa.

"Täällä tulee tapahtumaan onnettomuus, ennenkuin tulen tänne toisen kerran", hän hyvästiä heittäessään virkkoi Vestbladille. — — —

Seuraavana vuonna samaan aikaan eversti valmisteli matkalle Halstanäsiin. Mutta ennenkuin hän pääsi perille, kerrottiin sieltä kauheita uutisia. Juuri ummelleen vuoden kuluttua siitä yöstä, jolloin hän oli siellä nukkunut, oli lipunkantaja Vestblad ja hänen vaimonsa murhattu. Murhaaja oli muudan heidän torpparinsa, jolla oli paksu juhdan niska, latuska nenä ja sian silmät.

KUKISTUNUT KUNINGAS.

"Mitt var fantasiens rike, nu är jag en fallen kung."

Snoilsky.

[Minun oli haaveen valtakunta, nyt olen kukistunut kuningas.]

Kivikadulla lähenei kenkien kopina. Katupojat riensivät ohi. He melusivat ja viheltelivät. Se oli

pikamarssia. Talot tärisivät ja kaiku törmäsi pitkin katusolia kuin kopistaan päässyt kahlekoira.

Kasvoja pilkisteli ikkunaruuutujen takaa. Mitä oli tapahtunut? Oliko jotain tekeillä? Melu kääntyi esikaupunkiin päin. Palvelustyttöjä kiiti sinne katupoikien perästä. He löivät käsiänsä yhteen ja huusivat: "Auta ja varjele! Auta ja varjele! Onko tehty murha, onko tulipalo?" Kukaan ei vastannut. Kolina eteni.

Tyttöjen jälestä riensivät kaupungin viisaat matamit. He kysyivät: "Mitä nyt? Mikä häiritsee aamurauhaa? Onko vihkiäiset? Onko hautajaiset? Onko tulipalo? Mitä tornivahti arvelee? Antaako hän kaupungin palaa, ennenkuin hälyttää?"

Joukko seisattuu suutarin pienen talon kohdalle esikaupungin laitaan, sen pikku talon, jonka ovia ja ikkunoita kiertää viiniköynnös ja jonka edustalla on kyynäränlevyinen puutarha. Olkinen huvihuone, riittävä rotan majaksi, käytävät parhaiksi kissanpojan kävellä! Kaikki järjestetty parhaimmittain. Herneitä ja papuja, ruusuja ja lavendeleja, kolme karviaispensasta ja omenapuu.

Katupojat seisovat eturinnassa, kurkistelivat ja neuvottelivat. Kirkkaat, mustat ikkunaruuudut eivät päästäneet katseita tunkemaan valkeita rihmautumia kauemmaksi. Mutta eräs pojista kiepsahti viiniköynnökseen ja painoi kasvonsa ikkunaruuutuun. "Mitä näkyy?" kirkasivat toiset. Suutarin työhuone, penkki, nahkakääröjä, lestejä ja nauvoja, nyöriholkkeja ja hihnoja. "Eikö yhtään ihmistä?" Näkyy kisällä, joka kannoittaa kenkiä. "Eikö näy ketään muuta?" Suuria mustia kärpäsiä juoksi ruudun poikki ja häiritsi pojan näköä. "Eikö näy ketään muuta kuin sälli, eikö ketään?" Mestarin tuoli on tyhjä. Poika tarkastaa vielä yhden, kaksi, kolme kertaa, mestarin tuoli on tyhjä.

Joukko seisoi hiljaa, arvaili ja päivitteli. Se oli siis totta. Vanha suutari oli paennut. Kukaan ei sitä tahtonut uskoa. Seisottiin ja odotettiin merkkiä. Kissa kiipesi jyrkälle katolle. Se levitti kyntensä ja liukui alas räystäskourua kohti. Niin, isäntä oli poissa, kissalla oli vapaa metsästyslupa. Varpuset räpistelivät siivillään ja tirskuivat, ihan avuttomina.

Valkea kananpoika pilkisti nurkan takaa. Se oli melkein täysikasvuinen. Helтта paistoi punaiselta kuin viiniköynnöksen lehti. Se tähtäili ja etsi, kaakotti ja kutsui. Tuli jono valkeita kanoja juoksujalassa, vaappuvin ruumiin, räpyttävän siivin, keltaiset koivet kapeina kuin rummunpäristimet. Kanat hyppivät kepitetyssä hernehalmessa. Kateus puhkesi. Syntyi tappelu. Muudan kana pakeni täyden hernepalan kanssa. Kaksi kukkoa iski sen niskaan. Kissa päästi varpusensa sitä katsellakseen. Kupsis, se hyppäsi itse joukon keskeen. Kanat pakenivat pitkänä vaappuvana rivinä. Kansanjoukko ajatteli: "Kyllä se on totta, että suutari on karannut. Näkee kissasta ja kanoista, että isäntä on poissa."

Kuoppainen, syysateesta rapakkoinen katu kaikui puheen solinasta. Portit ammottivat selkollään, akkunat aukeilivat. Päitä kallistui vastatusten, ihmeteltiin ja supateltiin. "Hän on karannut." Ihmiset kuiskailivat, varpuset tirskuivat, puukengät kolisivat. "Hän on karannut. Vanha suutari on karannut. Pikkutalon omistaja, nuoren vaimon mies, kauniin lapsen isä on karannut. Onko kuultu kummempaa! Kuka sitä olisi uskonut!"

Näin lauletaan eräässä laulussa: "Vanha mies tuvassa; nuori rakastaja metsässä; vaimo karkaa, lapset itkevät; koti emäntää vailla." Laulu on vanha. Sitä on usein laulettu. Kaikki käsittävät sen.

Tämä oli uusi laulu. Vanhus oli lähtenyt. Työpöydälle oli hän jättänyt selityksensä, ettei hän koskaan aikonut palata. Sen vieressä oli ollut myös kirje. Sen oli yksin vaimo lukenut.

Nuori vaimo on keittiössä. Hän ei tee askareitaan. Naapurin muija puuhailee ja liikkuu, asettelee esille kahvikuppeja, korjaa tulta, leikkaa selvikettä, itkeä tihertää hiukan ja kuivaa kyynelensä luutturiepuun.

Seudun viisaat naiset istua jäköttävät seinävierillä. He tietävät, mikä on suruhuoneessa sopivaa. He pysyttelevät ääneti, pitävät surua voimassa. He ovat ottaneet joutopäivän lohduttaakseen hyljättyä vaimoa hänen surussaan. Karkeat kädet lepäävät sylissä, ahavoitunut iho vetäytyy syviin ryppyihin, ohuet huulet nirpistyvät yhteen hampaattomien ikenien yli.

Vaimo istui noiden punaihoisten keskessä lempeänä, vaaleana, viehättävine kyyhkyskasvoineen. Hän ei itkenyt, vaan vapisi. Hän pelkäsi niin, että pelko oli tappaa hänet. Hän puri hampaansa yhteen, jottei kukaan saisi kuulla, miten ne kalisivat. Kun kuului askeleita, kun vasaralla naputettiin, kun häntä puhuteltiin, silloin hän säpsähti.

Hän istui miehensä kirje taskussa. Hän muisti milloin yhden, milloin toisen paikan siitä. Siinä oli "En voi kauemmin nähdä teitä molempia". Ja toisessa paikassa: "Nyt olen päässyt selville, että sinä ja Eriksson aiotte karata." Ja taas: "Elä tee niin, sillä kansan pahat kielet saattavat sinut onnettomaksi! Minä pakenen, niin saat laillisen eron ja voitte mennä naimisiin. Eriksson on hyvä työmies, hän jaksaa kyllä elättää sinut." Ja loppupuolella: "Anna ihmisten sanoa mitä haluavat minusta. Olen tyytyväinen,

kunhan vain eivät usko mitään pahaa sinusta, sillä sinä et voisi sitä kärsiä."

Kuinka tämä oli mahdollista? Hän ei ollut aikonut pettää miestänsä. Joskin hän mielellään puheli nuoren sällin kanssa, mitä se miestä haittasi? Rakkaus on tauti, mutta se ei ole kuolettava. Hän oli aikonut kantaa sen kärsivällisesti. Kuinka oli mies keksinytkin hänen salaisimmat ajatuksensa?

Miten tuskallista oli ajatella häntä! Miten hän oli mahtanut vaania ja olla hädissään! Hän oli itkenyt vanhuuttansa! Hän oli raivonnut ajatellessaan nuoren voimaa jo rohkeutta. Häntä oli vavistuttanut heidän kuiskailunsa, hymynsä ja kädenlyöntinsä. Hulluuden kiihkossa, vihlovassa mustasukkaisuudessa oli hän sepittänyt karkuhistorian siitä, joka ei vielä mitään ollut.

Vaimo kuvitteli, miten vanhalta hän mahtoi näyttää yöllä lähtiessään. Selkänsä oli kyyryssä, kätensä vapisivat. Pitkien öiden tuska oli muuttanut hänet sellaiseksi. Hän oli lähtenyt päästäkseen ärsyttävän toivottomista oloista.

Hän muisteli kirjeen muita rivejä. "Ei ole tarkoitukseni saattaa sinulle häpeää. Olen aina ollut liian vanha sinulle." Ja toisessa paikassa: "Nauti aina arvontoa ja kunnioitusta! Ole vain itse vaiti, niin häpeä lankeaa minulle!"

Vaimon tuska kasvoi kasvamisestaan. Oliko mahdollista pettää ihmisiä näin? Saattoiko Jumalallekin näin valehdella! Miksi hän istui tuvassa surkuteltuna kuin sureva äiti, kunnioitettuna kuin morsian häääpäivänään? Miks' ei juuri hän ollut koditonna, ystävätönä, halveksittuna? Kuinka voi Jumala sallia niin pettää itseään?

Suuren kaapin päällä riippui kirjahylly. Ylimmällä hyllyllä oli messinkihakasilla varustettu iso kirja. Hakojen sisällä oli kertomus miehestä ja naisesta, jotka valehtelivat Jumalalle ja ihmisille. "Kenen neuvosta sinä, nainen, näin teit? Katso, nuoret miehet täällä ulkona odottavat viedäksensä sinut pois."

Nainen katsoa tuijotti kirjaa, kuunteli, kuuluiko nuorten miesten askeleita. Hän vapisi joka nakutuksesta, kauhistui joka askeleesta. Hän oli valmis nousemaan ja tunnustamaan, valmis vaipumaan maahan, kuollaksensa.

Kahvi oli valmis. Naiset siirtyivät sävyisästi pöydän luo. He kaatoivat kuppeihin, ottivat sokeripalan suuhunsa ja alkoivat särpiä kuumaa kahvia, hiljaa ja säädyllyisesti, ensin käsityöläisten vaimot, sitten päiväläismuijat. Mutta emäntä ei tietänyt mitä tapahtui. Hän oli aivan tunnotonna surusta. Hän näki näyn. Hän istui yösydännä äsken kynnetyllä pellolla. Kaikkiällä hänen ympärillään kuukki suuria, vahvasiipisiä, terävänokkaisia lintuja. Ne olivat harmaita, tuskin harmaasta maasta eroittuvia.

Ne vartioivat häntä. Ne tuomitsivat häntä. Yhtäkkiä ne lehahtivat ylös ja laskeutuivat hänen pänsä päälle. Hän näki niiden terävät kynnet, niiden suipot nokat ja laahustavat siivet yhä likempänä. Se oli kuin surmaavaa raesadetta. Hän painoi päänsä kyyryyn ja tunsi täytyvänsä kuolla. Mutta kun ne tulivat likelle, ihan hänen päälleen, niin hänen täytyi katsahtaa ylös. Silloin hän näki, että nämä eukot olivat niitä harmaita lintuja.

Muudan eukoista alkoi puhua; hän tiesi mikä suruhuoneessa sopi. Oli jo vaiettu kyllin kauan. Mutta vaimo lennähti seisalleen kuin raipan lyönnistä. Mitä, näinkö tuo vaimo aikoi sanoa: "Sinä, Matti Lahtisen vaimo Anna Lahtinen, tunnusta jo, olet kyllyiksi kauan pettänyt Jumalaa ja meitä! Me tuomitsemme ja revimme riekaleiksi sinut."

Ei niin, nainen alkoi puhua miehistä. Ja toiset säestivät samaa, kun tilaisuus tarjoutui. Puhe ei ollut miesten ylistystä. Kaikki heidän tekemänsä pahuus paljastettiin. Tämä oli hylätyn vaimon lohduttamista.

Vääryyttä kertyi vääryyden päälle. Merkillisiä olentoja nuo miehet! He lyövät meitä ja juovat meidän rahamme. He panttaavat talomme. Ihme kyllä, kaikenlaisia on Herra Jumalakin luonut!

Kielet olivat kuin lohikäärmeen pistimet, ne tihkuivat myrkyä, syöksyivät tulta. Kaikki sanoivat, mitä kunkin mielessä oli. Juttu liittyi juttuun. Vaimoja karkasi kodistaan juoppojen miestensä tähden. Vaimot olivat juoppojen miestensä orjia. Vaimoja hylättiin muiden naisten tähden. Kielet viuhuivat kuin piiskan läimäykset. Kotien kurjuus paljastettiin. Pitkiä litanioita luettiin. Miesten hirmuvallasta varjele meitä, laupias Herra Jumala!

Sairaudet ja köyhyys, lasten kuolema, talven pakkaset, vanhojen hoitamisvaivat, kaikki oli miesten syytä. Orjat kähisivät herraansa vastaan. He käänsivät otansa sitä kohti jonka jaloissa ryömivät.

Karanneen miehen vaimon korvia vihloi ja viilsi. Hän uskalsi puolustaa noita kelvottomia. "Minun mieheni", hän virkkoi, "on hyvä". Naiset hyökkäsivät pystyyn kähisten. "Hän on karannut. Hän ei ole parempi kuin kuka muu tahansa. Hänen, vanhana miehenä vähimmin olisi sopinut jättää vaimoiaan ja lastaan. Luuletko häntä muita paremmaksi?"

Vaimoa vapisutti. Tuntui kuin häntä olisi laahattu pistävän pensaikon läpi. Hänen miehensäkö syntisten joukossa! Hän punastui häpeästä, mieli puhua, mutta oli vai. Hän pelkäsi. Hän ei rohjennut. Mutta miksi Jumala vaikenä? Miksi Jumala salli sellaista tapahtua?

Jos hän ottaisi kirjeen ja lukisi ääneen, silloin tuo myrkkylvirta roiskuen kääntyisi hänen päälleen. Kuoleman kauhu valtasi hänet. Hän ei uskaltanut. Hän melkein toivoi että röyhkiä käsi tunkeutuisi hänen taskuunsa ja vetäisi kirjeen sieltä. Hänellä itsellään ei ollut siihen uskallusta. Työhuoneesta kuului suutarin vasaran koputus. Eikö kukaan kuullut, miten se nakutteli voitonriemuisena? Hän kyllä oli kuullut kolkutuksen ja se oli ärsyttänyt häntä koko päivän. Mutta ei kukaan naisista sitä älynnyt. Kaikkietävä Jumala, eikö ole sinulla yhtään palvelijaa, joka näkee sydämeen? Hän mielellään kyllä kestäisi tuomionsa, kunhan vain pääsisi tunnustamasta. Hän tahtoi kuulla jonkun sanovan: "Kenen viekoituksesta olet valehdellut Jumalalle?" Hän kuulosti nuorten miesten askelten kopsetta painautuaksensa maahan kuolemaan.

* * * * *

Monta vuotta myöhemmin joutui eräs miehestään eroitettu vaimo naimisiin suutarin kanssa, joka oli ollut kisällinä hänen miehellään. Vaimo ei ollut tahtonut ensin suostua, mutta hänen kävi kuten sen, joka vetäistään venheen laidalle, kun on kerran koukkuun tarttunut. Kalastaja antaa sen leikkiä. Hän antaa sen rimpuilla sinne tänne. Hän antaa sen luulotella olevansa vapaa. Mutta kun se on aivan väsynyt eikä enää mitään jaksaa, silloin hän sen keveästi riuhtasee veneen viereen, hinaa ylös ja kimmahuttaa veneen pohjaan, ennenkuin se älyääkään, mistä on kysymys.

Karanneen miehen vaimo oli eroittanut kisällin ja aikonut elää yksin. Hän halusi näyttää miehelleen, että hän oli viaton. Mutta missä oli mies? Eikö hän välittänyt hänen uskollisuudestaan? Hän näki puutetta. Lapset kävivät ryysyissä. Kuinka kauan luulikaan mies hänen jaksavan odottaa? Hänen oli ikävä, kun hänellä ei ollut ketään, kehen turvautua.

Eriksson edistyi hyvin. Hänellä oli puoti kaupungissa. Hänen kenkävarastonsa oli peililasihyllyillä leveiden ikkunain takana. Hänen liikkeensä suureni. Hän vuokrasi oman rakennuksen ja osti vieraskamariin shaggipäälliset huonekalut. Kaikki odotti vain vaimoa. Ja kun tämä oli tyyten tuskaantunut köyhyyteensä, niin hän tuli.

Ensi alussa hän oli hyvin arka. Mutta sen kummempia onnettomuuksia ei kohdannutkaan. Päivä päivältä hän tuli yhä levollisemmaksi ja onnellisemmaksi. Häntä kunnioitettiin kaikkialla, vaikka hän tiesi, ettei sitä ansainnut. Se piti hänen omantuntonsa valveilla ja hänestä tuli hyvä nainen.

Hänen ensimmäinen miehensä palasi muutaman vuoden perästä asuntoonsa esikaupunkiin. Se oli jätetty häntä varten, ja hän asettui uudelleen siihen asumaan ja koetti hankkia työtä. Mutta hän ei saanut sitä, eikä kukaan kunnan ihminen tahtonut seurustella hänen kanssaan. Häntä halveksittiin, sillä välin kun hänen vaimonsa arvo yhä kasvoi. Ja kumminkin hän oli tehnyt oikein ja hänen vaimonsa väärin.

Mies säilytti salaisuutensa, vaikka hän oli vähällä menehtyä. Hän tunsu joutuvansa rappiolle, kun kaikki halveksivat häntä huonona miehenä. Ei kukaan luottanut häneen eikä uskonut hänelle työtä. Hän yhtyi siihen seuraan, jota voi saada ja oppi juopottelemaan.

Hänen ollessaan ihan hunningolla tuli pelastusarmeija kaupunkiin. Se vuokrasi itselleen suuren salin ja alkoi toimintansa. Kohta ensi-illasta keräytyi kaikenkaltaista roskakansaa sen kokoukseen ilkeyttä harjoittamaan. Kun tällaista menoa oli kestänyt noin viikon ajan, lähti Matti Lahtinenkin niihin lysteihin.

Kadulla oli ahdinko ja portilla tungos. Oli tyrkkiviä kyynärpäitä ja purevia kieliä, katupoikia ja renkejä, piikoja ja työläismuijia, rauhallinen poliisi ja räyhäävää roskaväkeä. Armeija oli uusi ja ajanmukainen. Tanssiaisat kuihtuivat, kapakat lakastuivat. Hienosto ja rantajätkät, kaikki riensivät pelastusarmeijaan.

Sali oli matala. Perällä tyhjä puhujalava. Istuimina maalaamattomia penkkejä ja lainattuja tuoleja. Lattia paikkailtu, katto hiessä, lamput savusivat. Rautakamiini keskellä lattiaa levitti häkää ja kuumuutta. Kaikki paikat täyttyivät tuokiossa. Likinnä lavaa istui naisia, säädylisinä kuin kirkossa, juhlallisina kuin morsiuustuolissa, ja heidän takanaan oli renttuja ja ompelijatyttöjä, ja ovensuussa istuivat katupojat sylitysten. Mutta portilla oli tappelu sisäänpyrkivien kesken.

Lava oli tyhjä. Kello ei ollut soinnut. Yksi vihelteli, toinen hymyili. Penkit potkittiin palasiksi. "Sotahuutoja" sinkoili ilmallejoukko keskellä. Yleisö huvittelihe omin neuvoin.

Sivuovi aukeaa. Raitista ilmaa virtaa sisälle. Kamiinin tuli leimahti. Syntyi hiljaisuus. Tarkkaava odotus valtasi salin. Vihdoinkin he tulivat, kolme nuorta naista, kitarria kantaen ja kasvot melkein leveälaitteisten hattujen kätöksä. Lavan rappusille päästyään he oitis heittäisivät polvilleen.

Yksi heistä rukoili ääneen. Hän kohotti päänsä ja sulki silmänsä. Ääni viilsäi kuin veitsi. Rukouksen aikana oli hiljaista. Katupojat ja rantajätkät eivät olleet vielä päässeet alkuun. He odottivat tunnustuksia ja vilkastuttavia säveliä.

Naiset alkoivat työnsä. He lauloivat ja rukoilivat, veisasivat ja saarnasivat. He hymyilivät ja puhuivat onnestaan. Heidän edessään oli joukko rantajätkeä. Nämä alkoivat nousta seisomaan ja astuivat penkeille. Kuului pahanenteistä melua joukosta. Naiset lavalta näkivät vilahdukselta hirmuisia naamoja savun läpi. Miehillä oli märät, likaiset, pahalle haisevat vaatteet. He sylkäsivät ja kirosivat joka sanalle. Nämä naiset, joiden täytyi taistella heidän kanssaan, puhuivat onnestaan.

Kuinka rohkea tuo pikku armeija oli! Kuinka kaunista rohkeus onkaan! On kyllä ylpeyden aihetta, kun on Jumalan seurassa! Ei sopinut nauraa noille leveähattuisille. Päin vastoin oli hyvin uskottavaa, että he vielä voittaisivat nuo kamaroituneet kädet, julmat kasvot ja kiroilevat huulet.

"Yhtykäämme laulamaan!" huusivat pelastussotamiehet, "yhtykäämme laulamaan! On suloista laulaa." He näppäilivät kitaroitaan ja aloittivat useasti saman värssyn. Yksi ja toinen lähellä istuvista jo yhtyikin lauluun. Mutta nyt kaikui ovelta kevytmielinen renkutus. Sävelet taistelivat säveliä vastaan, sanat sanoja, ja kitara vihellyspilliä vastaan. Naisten voimakkaat, harjaantuneet äänet kilpailivat poikien käheiden, äänenmurroksessa olevien ja miesten mörjäjävien bassojen kanssa. Kun renkutuslaulu oli raukeamaisillaan, alettiin polkea ja viheltää ovelta. Armeijalaisten laulu, pelastuslaulu uupui kuin haavoitettu soturi. Melu oli hirmuista. Naiset heittäysivät polvilleen.

He olivat aivan masentuneina, silmät ummessa. Ruumiit huojuivat äänettömässä tuskassa. Melu vaikenä. Pelastuskapteeni alkoi yht'äkkiä: "Herra, kaikki nämä voitat Sinä itsellesi. Kiitos Herra, että tahdot sotajoukkoosi johdattaa nämä kaikki! Kiitos Herra, että me saamme tuoda ne luoksesi!"

Kansajoukko kirkui, kähisi ja ulvoi. Oli kuin kaikkia näitä kurkkuja olisi kutkuttanut terävä veitsi. Oli kuin ihmiset olisivat pelänneet tulevansa voitetuiksi, aivan kuin he olisivat unohtaneet tullessa vapaaehtoisesti.

Mutta nainen jatkoi ja lopuksi hänen terävä, leikkaava äänensä voitti. Heidän täytyi kuulla.

"Te huudatte ja meluatte. Vanha käärme teissä kiemurtelee ja raivoaa. Mutta se juuri on merkki. Siunattu olkoon vanhan käärmeen karjunta! Näkyy, että se kiusautuu, että se pelkää. Naurakaa meille! Lyökää säpäleiksi ikkunamme! Ajakaa meidät pois lavalta. Huomenna te kuulutte meille. Me valloitamme koko maan! Kuinka luulette voivanne vastustaa meitä? Kuinka voitte taistella Jumalaa vastaan!"

Kohta sen perästä komensi kapteeni yhden tovereistaan astumaan esille ja tekemään tunnustuksensa. Hän tuli hymyillen, seiso i uskaliaana, pelotonna ja suisti syntiensä ja kääntymyksensä historian pilkkaajien pariin. Missä oli tämä keittäjätyt oppinut seisomaan hymysuin kaiken tämän pilkan keskellä? Moni niistä, jotka olivat tulleet pilkkaamaan, kalpeni. Mistä nämä naiset saivat rohkeutta ja voimaa? Heitä tukemassa oli joku heitä voimakkaampi.

Kolmas naisista astui esille. Hän oli mitä ihanin lapsi, rikkaiden vanhempain tytär ja hänellä oli mitä suloisin, lempeä lauluääni. Hän ei kertonut itsestään. Hänen todistuksensa oli muuan armeijan laulu.

Oli kuin voiton varjo olisi välähtänyt. Seurakunta unohtui kuuntelemaan. Tuo lapsi oli kaunis nähdä ja herttainen kuulla. Mutta kun hän vaikenä, niin rähinä kävi yhä kauheammaksi. Ovensuussa asetettiin penkit lavaksi ja joukko nousi sinne todistamaan.

Salissa olo kävi yhä tukalammaksi. Rautauuni hehkui tulipunaisena, ahmi ilmaa ja puhkui kuumuutta. Eturivin säädyllyiset naiset etsivät tilaisuutta päästäkseen pakenemaan, mutta ei näyttänyt mahdolliselta päästä ulos. Sotilaat puhujalavalla horjuivat ja hikoilivat. He huusivat ja rukoilivat voimaa. Yhtäkkiä kävi tuulahdus läpi ilman, kuiskausta saapui heidän korviinsa. He eivät tietäneet, mistä se tuli, mutta käsittivät että muutos tapahtui. Jumala oli heidän kanssaan. Hän soti heidän puolestaan.

Uudelleen sotaan! Kapteeni astui esille ja kohotti Raamatun päänsä päälle. "Rauhoittukaa, tyyntykää! Me tunnemme Jumalan vaikutusta keskellämme. Yksi kääntyminen on tulossa. Auttakaa meitä rukouksissamme! Jumala tahtoo lahjoittaa meille yhden sielun!"

He laskeusivat polvilleen hiljaiseen rukoukseen. Muutamat salissa olijoista yhtyivät rukoilemaan. Jännittävä odotus tarttui kaikkiin. Oliko se totta? Tapahtuiko jonkun lähimäisen sydämessä jotain suurta täällä heidän joukossaan? Saivatko he nähdä semmoista? Voivatko nämä naiset jotain vaikuttaa?

Hetkiseksi oli joukko voitettu. Nyt se yhtä ahnaasti halusi ihmetyötä kuin äsken pilkkaa. Ei uskallettu hievahtaakaan. Kaikki huohottivat odotuksesta, mutta ei mitään tapahtunut. "Oi Jumala, Sinä hylkää meidät, Sinä hylkää meidät, oi Jumala!"

Kaunis pelastussotilas alkoi laulaa. Hän valitsi mitä lempeimmän sävelen, kaihon viehkeimmän lapsen: "Tuoll' on mun kultani, ain' yhä tuolla."

Sanat olivat vain hiukan muutettuja. Suomalaisen paimentytön laulu oli hellävaroin muodosteltu Jeesuksen kutsuksi sieluille. "Voi minun kultani, kun et tule jo."

Lempeästi värähdellen kuin lapsen rukous, kuin hyväily, kuin siunaus, tunki laulu sieluun.

Seurakunta oli ääneti, se vaipui säveleihin. "Vuoret ja metsät ikävöivät, taivas ja maa ovat odotuksessa. Ihminen ja kaikki mitä maailmassa on, janoovat, ettäs avajaisit valolle sielusi. Silloin kirkkaus leviää yli maan, eläimet pääsevät alennustilastaan. Luomakunnan huokaus loppuu."

"Voi minun kultani, kun et tule jo."

Ei ole totta, että olet unohtunut kuninkaan kultaisen kartanon puoleen. Synkissä metsissä, kurjissa hökkeleissä viihdyt. Ja sittenkin sinä kieltäydyt tulemasta; Minun valoisa taivaani ei sinua vedä.

"Voi minun kultani, miks' et tule jo?"

Salissa yhä useampi yhtyi lauluun. He eivät tietäneet, mitä sanoja käyttivät. Sävel oli kylliksi. He päästivät koko kaipuunsa ilmoille näissä sävelissä. Jo laulettiin ovenkin suussa. Laulu mursi sydämet, masensi tahdon. Se ei soinut enää kuin surkea valitus, vaan voimakkaana, mahtavana, käskevänä.

"Voi oma kultani, miks' et tule jo?"

Ovensuussa, pahimpien joukossa seisoivat Matti Lahtinen. Hän oli kovin rentun näköinen, vaikkei ollut juovuksissa sinä iltana. Hän seisoivat ja ajatteli; "Jospa saisin puhua, jospa saisin puhua."

Tämä oli merkillisin tilaisuus ja huone mitä hän oli nähnyt. Joku ääni puhui hänelle. "Tämä on se kaisla, jolle saat kuiskata, ne aallot, jotka kannattavat äänesi."

Laulajat hätkähtivät. Oli, kuin he olisivat kuulleet korvissaan leijonan karjuntaa. Voimakas, hirveä ääni puhui hirveitä sanoja.

Hän pilkkasi Jumalaa. Miksi ihmiset viitsivät Jumalaa palvella! Hän hylkää kumminkin kaikki, jotka häntä palvelevat. Hän petti oman poikansakin. Jumala ei auta ketään.

Ääni paisui yhä mahtavammaksi ja hetki hetkeltä yhä pauhaavammaksi. Moista voimaa ei olisi kukaan luullut lähtevän ihmiskeuhkoista. Sellaisen raivon puuskaa ei ollut kukaan ennen kuullut särjetystä, poljetusta sydäimestä puhkeavan. He painoivat päänsä kuin erämaan vaeltaja myrskyn noustessa.

Jylhän mahtavia sanoja. Ne olivat kuin välähteleviä vasaraniskuja Jumalan valtaistuinta vastaan; Häntä vastaan, joka kiusasi Jobia, antoi marttyyrien kärsiä ja tunnustajiensa palaa roviolla. "Tuo kurja, milloin hän korjaa valtakuntansa? Milloin hän lakkaa auttamasta pahuuden voittoa?"

Muutamat olivat alussa koettaneet nauraa. Toiset olivat luulleet kaiken olevan leikkiä, mutta nyt vapisten kuuluivat, että se oli täyttä totta. Jo nousi muutamia paetakseen puhujalavalle. He pakenivat pelastusarmeijan turviin, sillä tämä veti Jumalan vihan heidän päällensä.

Ääni kysyi kiukusta kähisten, mitä palkkaa he odottivat vaivastaan, kun palvelivat Jumalaa? Heidän ei huolinut odottaakaan taivasta, sillä Jumala oli tarkka taivaalleen. "Muuan mies", sanoi hän, "oli tehnyt enemmän hyvää kuin tarvitaan autuuden ansaitsemiseksi. Hän oli antanut suuremman uhrin, kuin mitä Jumala vaatii. Mutta sitten hän viekoittui syntyin. Elämä on pitkä. Hän tuhlassi ansaitsemansa armon jo tässä maailmassa. Hän joutui kadotettujen joukkoon."

Puhe oli kuin peloittava pohjoismyrsky, joka ajaa laivat satamaan. Pilkkaajan puhuessa syöksyi naisia lavalle. Tartuttiin pelastussotilaiden käsiin ja niitä suudeltiin. Herätys seurasi herätystä. Sotilaat ehtivät töin tuskin ottaa heitä kaikkia vastaan. Vanhukset ja pojat ylistivät Jumalaa.

Mutta puhuja jatkoi. Sanat hurmasivat häntä. Hän virkkoi itsekseen: "Minä puhun, minä puhun, vihdoin puhun. Minä sanon heille salaisuuteni enkä kumminkaan sano sitä." Ensi kertaa sen jälkeen kuin hän suuren uhrinsa oli tehnyt, tunsin hän itsensä surustansa päässeeksi.

* * * * *

Oli keskikesän sunnuntai-aamupäivä. Kaupunki oli kuin kivinen erämaa. Ei näkynyt edes kissaa, ei varpusta, tuskinpa karpästäkään päivänpuoleisella seinällä. Ei kohonnut savua ainoastakaan uuninpiipusta. Tuskinpa oli ilmaakaan tukahduttavilla kaduilla. Koko seutu oli kuin kivikkopelto, josta kohosi kiviseiniä.

Missä olivat koirat ja ihmiset? Missä olivat nuoret naiset kaitoine hameineen, leveine hihoineen, pitkine käsineineen ja punaisine päivänvarjoineen? Missä olivat puotipojat ja keikarit, pelastussotilaat ja katupojat?

Mihin ne riensivät tänä kasteen virkistämänä aamuna nuo kirjavat huviretkelijäjoukot vasuineen, käsihanureineen ja pulloineen, joita laivat olivat kukkurallaan? Ja miks'ei kuulunut pitkää raittiusväen kulkuetta? Liput liehuivat, rummut rämisivät, katupojat hoilivat, hyppivät, hurrasivat. Tai missä nyt viipyivät sinikuomuiset vaunut, joissa pienokaiset nukkuivat isien ja äitien juhlallisina heitä työntäessä pitkin katuja?

He kaikki olivat metsään menossa. Heidän vaikkoksensa kajahteli kaduilla. Oli kuin rakennukset olisivat ajaneet heitä jälestä. Vihdoinkin, vihdoinkin pilkoitti vihreyttä. Aivan kaupungin lähelle, missä tie kiemurtelee yli korkeiden, alavien katojen, missä leivo iloisemmin lirittelee, missä apilas tuoksuu hunajatuoksuaan, sinne olivat ensimmäiset uuvahtaneet. Hattu niskassa, nenä nurmessa kylpivät he auringonpaisteessa ja kukkaistuoksussa, sielun virkistyessä levosta ja laiskuudesta.

Mutta metsään vievä tiellä ponnistelivat eväspussien kantajat ja pyöräilijät. Pojat kulkivat lapioineen ja kirkkaine metallilaukuineen. Tytöt tanssivat tomupilvien keskellä. Taivas, lippuja, rumpuja, käsityöläisperheitä ja työmiesjoukkoja. Vaunuja vetävät pystyyn kahoilevat hevoset heittivät etujalkojaan joukkojen päällitse. Raju, juopunut kisälli hyppäsi rattaille, mutta reippaat naiset tyrkkäsivät hänet alas ja nyt hän räpisteli selällään maantien tomussa.

Satakieli metsässä soitti ja lauloi, vihelti ja raksutteli. Koivut eivät viihtyneet siellä. Ne olivat mustuneet juuriltaan. Pyökit muodostivat korkeita temppelejä, kerros kerroksen päälle poikkijuovaisesta vihreydestään. Sammakko istui pyydystellen kielellään kärpäsiä. Se sai yhden joka nykäisyllä. Siili samoili vanhoissa kahisevissa pyökinlehdissä. Sudenkorennot lensivät noron poikki välkkyvin siivin. Ihmiset painautuivat eväskoriensa ääreen. Kultakuoriaisia ryömi heidän ympärillään ruohikossa. Sirittävät, ketterät sirkat koettivat tehdä heidän sunnuntainsa hauskaksi.

Yhtäkkiä hävisi siili. Se kääriytyi piikkeihinsä. Sirkat sukelsivat ruohikkoon, aivan mykistyneinä. Satakieli oli laulaa itsensä hulluksi. Kitaransoittoa, kitaransoittoa! Pelastusarmeija kulki pyökkien alitse. Väki syöksyi ylös tylsästä levostaan puiden siimeksestä. Tanssilava ja krokettikenttä jäivät tyhjiksi. Kiikku ja karuselli saivat tunnin lepoajan. Penkit täytyivät ja kuulijoita istui joka mättäälle.

Pelastusarmeija oli nyt kasvanut mahtavaksi ja voimakkaaksi. Useita ihania kasvoja varjosti nyt pelastushattu. Moni vankka mies oli pukeutunut punaiseen takkiin. Järjestys ja rauha vallitsi joukoissa. Herjaussanoja ei uskallettu päästää ulos huulilta. Kiroukset saivat jymähdellä vahingottomina hampaiden takana. Ja Matti Lahtinen, tuo mainio Jumalan kieltäjä, seisoi nyt lavan edustalla lipunkantajana. Punaiset lipun liepeet hyväilivät ystävällisesti hänen harmaita hapsiaan.

Pelastussotilaat eivät olleet unohtaneet vanhusta. Häntä oli heidän kiittäminen ensimmäisestä voitostaan. He tulivat hänen luokseen hänen yksinäisyyteensä. He pesivät hänen lattiansa ja korjasivat hänen vaatteensa. He eivät kieltäytyneet seurustelemasta hänen kanssaan ja hän sai heidän kokouksissaan puhua.

Siitä pitäen kun hän oli rikkonut hiljaisuuden, oli hän onnellinen. Hän ei ollut enää Jumalan vihollinen. Hänessä oli kuohahtelevaa voimaa. Hän oli onnellinen saadessaan päästää sen kuuluville. Oli onnellinen, kun salit kajahtelivat hänen leijonanäänestään.

Hän puhui aina itsestään, kertoi aina oman tarinansa. Väärinymmärrettyjen kohtaloita hän kuvasi. Hän puhui veriin saakka tehdyistä uhrauksista, joista ei oltu saatu palkkaa, tunnustusta. Hän puhui peitellen, mitä puhui. Hän kertoi heille salaisuutensa, sitä kumminkaan kertomatta.

Ja hänestä tuli runoilija. Hänellä oli voima voittaa sydämiä. Hänen takiaan keräytyivät joukot pelastusarmeijan puhujalavan luo. Hän veti heitä sinne suloisilla, lennokkailta kuvauksillaan, jotka täyttivät hänen sairaat aivonsa. Hän vangitsi heidät sydäntäsärkevillä valituksensanoillaan, joita hänen sydämensä tuska oli hänelle opettanut.

Kenties hänen henkensä oli muinoin vierailut täällä muutoksien ja kuoleman maassa. Kukaties hän silloin oli ollut mahtava runoilija, joka oli tottunut soinnuttelemaan sydämen kieliä, mutta oli suuren rikoksen takia tuomittu alkamaan uudelleen maallisen vaelluksensa ja elämään käsiensä työstä, tietämättä henkensä voimista. Mutta nyt oli hänen henkensä kahleet murrettu. Hän oli juuri vapautunut vanki, joka valonarkana, sekavana, mutta kumminkin vapaudestaan riemuitsevana kulki kautta muinaisten taistelutanterien.

Raju, taitamaton laulaja, tuo mustarastas, joka oli kasvanut kottaraisten kera, kuulosti epäillen sanoja, jotka pyrkivät hänen huulilleen. Mistä hän sai voimaa pakoittaa kansan ihastuneina kuuntelemaan puheita? Millä voimalla hän pakoitti ylpeät ihmiset polvilleen käsiänsä väännelemään?

Häntä vapisutti aina, ennenkuin hän alkoi puhua. Sitten hän kävi tyyneksi ja rauhalliseksi. Hänen mittaamattoman kärsimyksensä syvyydestä kohosi lakkaamatta tuskalla täytettyjä sanojen pilviä.

Ne puheet eivät tulleet koskaan painetuiksi. Ne olivat metsämiehen huudahduksia, kumajavia torventoitotuksia, herättäviä, elvyttäviä, pelästyttäviä ja houkuttelevia. Mahdotonta on niitä koota, mahdotonta niitä kertoa. Ne olivat salamoita ja jyräjäviä ukkosenpamahduksia. Sydämen syöksivät ne synkkään tuskaan. Mutta haihtuvia ne olivat. Ei voinut niitä koskaan tavoittaa. Kosken voi mitata viime pisaraan saakka, vaahdon roiskuvaa hyökyä voi maalari kuvata, mutta ei noiden puheiden väistyvää, ryöppyävää, pikaista, paisuvan vuolasta virtaa.

Sinä päivänä metsässä hän kysyi kuulijoiltaan, tiesivätkö he, kuinka Jumalaa oli palveltava? — Niinkuin Uria palveli kuningastaan.

Nyt hän itse puhujalavalla muuttui Uriaksi. Nyt hän kautta erämaan lennätti kuninkaansa kirjettä. Hän ratsasti ypö yksin. Autius pelästytti häntä. Hänen ajatuksensa olivat synkkiä. Mutta hän hymyili ajattellessansa vaimoaan. Erämaa muuttui kukkatarhaksi häntä muistellessa. Lähteitä pulppusi maasta häntä ajatellessa.

Hänen kamelinsa kompastui. Hänen sielunsa täyttyi pahoilla aavistuksilla. Onnettomuus on korppikotka, joka rakastaa erämaata, ajatteli hän. Hän ei kääntynyt, vaan samosi eteenpäin valtiaansa kirjeen kera. Hän sai tallata ohdakkeita. Hän kulki skorpioonien ja kyykkäärmeiden keskitse. Hänellä oli nälkä ja häntä janotti. Hän näki karavaanien soluvan tummana juovana erämaan hiekassa. Hän ei mennyt niiden luo. Hän ei uskaltanut sekaantua vieraihin. Ken kantoi kuninkaan kirjettä, hänen täytyi kulkea yksin. Hän näki iltaisin paimenten valkeita teltoja. Ne houkuttelivat häntä kuin oman vaimon hymyilevä asunto. Hän luuli näkevänsä valkeita harsoja, jotka huiskuttivat hänelle. Hän siirtyi teltan luota yksinäisyyteen. Voi, jos ne varastavat hänen kuninkaansa kirjeen!

Hän käy horjuen, kun väjyvät ryövärit häntä ahdistavat. Hän ajattelee kuninkaansa kirjettä. Hän lukee sen, sitten hävittääksensä sen. Hän lukee sen ja saa uutta rohkeutta. Nouse, heräjä, Juudan sotamies. Hän ei tuhoa kirjettä. Hän ei antaudu ryöväreille. Hän taistelee ja voittaa. Ja niin edelleen ja yhä edelleen. Hän kuljettaa kuolemantuomiotaan tuhansien vaarojen kautta. — —

Niin on Jumalankin tahtoa toteltava veriin, kuolemaan saakka. — — —

Matti Lahtisen puhuessa seisoi hänen eronnut vaimonsa kuuntelemassa. Hän oli astellut metsään aamusella säteilevän iloisena uuden miehensä käsikoukussa, hyvin rouvamaisena, kiireestä kantapäähän kunnioitusta herättävänä. Tytär ja sällit kantoivat eväskoreja. Palvelijatar seurasi jäljestä nuorimman lapsen kanssa. Kaikki osoitti onnea, tyytyväisyyttä ja hauskuutta.

Sitten olivat he lepäilleet ja loikoneet viidakossa. Oli juotu ja syöty, he olivat tarjonneet ja heille oli tarjottu, oli leikitty ja naurettu. Ei ajatustakaan muinaisista ajoista! Omatunto oli vaiti kuin ravittu lapsi.

Tosin silloin, kun hän oli nähnyt entisen miehensä hutikassa hoipertelevan hänen ikkunansa ohi, oli hän tuntenut piston sydämessään.

Sittemmin oli hän kuullut miehestään tulleen pelastusarmeijan loistotähden. Siitä hän oli rauhoittunut kerrassaan. Nyt hän sai kuulla miestänsä. Hän ymmärsi hänen puheensa. Hän ei puhunut Uriasta. Hän kertoi itsestään. Hän väentelihen ajatellen, mitä oli uhrannut. Hän silpoi palasia omasta sydämestään ja viskoi ne kansanjoukon keskeen. Hän tunsu sen erämaan ratsastajan, sen ryövärien voittajan. Ja nämä sammuttamaton tuska tuijotti häntä vastaan kuin ammoittava hauta.

Tuli yö. Ihmiset läksivät metsästä. Hyvästi vihreys, hyvästi kukkaset! Hyvästi avara taivas, jääkää hyvästi! Käärmeet alkoivat madella mättäissä. Sammakot kämpivät teille. Metsä muuttui rumaksi. Kaikki ikävöivät kotiin kivierämaahan, kuutamomaisemaan. Siellä on niin hyvä oleskella. Kenties kärsivä ihmissydän siellä pikemmin käy kohti kiiruista kivettymistään.

* * * * *

Vaimo Anna Eriksson oli kutsunut luokseen entiset ystävänsä. Esikaupungin käsityöläisemännät ja köyhät apulaismujat tulivat aamupäiväkahville. Ne samat, jotka olivat olleet pakopäivänäkin, olivat nyt hänen luonaan. Yksi vain oli uusi, pelastuskapteeni Maria Andersson.

Anna Eriksson oli nyt usein käynyt pelastusarmeijassa. Hän oli kuullut miehensä puheita. Aina kertoi tämä itsestään. Vaimo tunsu aina hänen peitetyn elämäntarinansa. Hän oli Abraham. Hän oli Job. Hän oli Jeremias, jonka ihmiset upottivat kaivoon. Hän oli Elias, jota lapset tiellä häväsivät.

Tämä suru tuntui vaimosta pohjattomalta. Se näytti omistavan joka äänen, jonka hän kuuli, ja ottavan naamarikseen kaiken, mitä hän kohtasi. Hän ei ymmärtänyt, että mies puhui itsensä terveeksi, että

hänen rinnassaan iloitsi ja ailakoi riemu runoilijavoimastaan.

Hän oli kuljettanut tyttärensä myös armeijaan. Tytär ei ollut tahtonut lähteä. Hän oli ankara, hyvä ja tunnollinen. Leikkivää nuoruutta ei ollut vähääkään hänen veressään. Hän oli syntynyt vanhana.

Hän oli kasvanut häveten isäänsä. Hän kulki suorana ja karmeana ikäänkuin sanoisi: "Katsokaa, tässä on halveksitun miehen tytär. Voitteko moittia minun käytöstäni!" Hän oli äitinsä ylpeys. Kumminkin tämä huokasi joskus: "Voi, jospa tyttäreni kädet eivät olisi niin valkeat, ehkäpä hänen hyväilynsä olisivat sitten lämpimämmät!"

Tyttö istui armeijassa ylpeästi hymyillen. Hän halveksi teatterinäytäntöjä. Kun hänen isänsä nousi puhumaan, tahtoi hän lähteä. Vaimo Anna Erikssonin käsi tarttui lujasti kuin pihdit hänen käteensä. Tyttö jäi paikoilleen. Sanavirta alkoi pulputa. Mutta enemmän kuin sanat puhui hänelle hänen äitinsä käsi.

Se käsi voihi tuskissaan, suonenvetokohtaukset tärisyttivät sitä. Se lepäsi hänen kädessään hervotonna kuin kuolleena. Se tempoili raivoisasti ympärilleen polttavana kuumeesta. Äidin kasvot eivät mitään ilmaisseet, mutta hänen kätensä kärsi ja taisteli.

Vanha puhuja kuvasi vaitiolon kärsimystä. Jeesuksen ystävä makasi sairaana. Tämän sisaret lähettivät sanan mestarille. Mutta Hänen aikansa ei ollut vielä tullut. Jumalan valtakunnan tähden täytyi Latsaruksen kuolla.

Sitten hän antoi kaikenlaisen parjauksen ja panettelun tulvien tahrata Kristuksen mainetta. Ja hän kuvasi Hänen tuskiaan, jolle jo oma säälinsäkin tuotti kärsimystä ja joka taisteli kuolonkamppausta kuin Latsaruskin. Ja kumminkin täytyi Hänen vaieta.

Hänen olisi tarvinnut virkkaa vain yksi sana voittaakseen takaisin ystäviensä kunnioituksen. Mutta Hän vaiken. Hänen täytyi kuulla sisarien valitusta. Hän lausui heille totuuden sanoilla, joita he eivät ymmärtäneet. Viholliset pilkkasivat Häntä.

Ja niin edelleen yhä vaikuttavammin ja vaikuttavammin.

Anna Erikssonin käsi lepäsi tyttärensä kädessä. Se tunnusti syntinsä ja kertoi: "Tuo mies tuolla on itse vaikenemisen marttyyri. Häntä tuomitaan väärin. Yksi sana voisi hänet vapauttaa."

Äiti ja tytär kulkivat yhdessä kotiin. He astelivat ääneti. Nuoren kasvot olivat kuin kivistä. Hän mietti ja koetti johtaa muistonsa ennen kuulemiaan. Äiti katsoi tuskallisesti häneen. Mitä kaikkea hän tiesi?

Seuraavana päivänä olivat sitten Anna Erikssonin luona kahvikutsut. Puhe luisti hauskesti päivän kaupoista, puukenkien hinnoista ja näpistelevistä piioista. He kaatoivat kahvia teevateihinsa ja olivat suopeita ja huolettomia. Vaimo Anna Eriksson ei voinut ymmärtää, miksi hän ennen oli aina pelännyt heitä ja luullut aina, että nuo vielä kerran olivat häntä tuomitsevat.

Kun he olivat saaneet toisen kuppinsa ja istuivat tyytyväisinä lepattavine kahvikuppineen ja teevadit leivoksia täyteen ahdettuina, otti emäntä puhevuoron. Hänen sanansa olivat hiukan juhlallisia, mutta hänen äänensä oli levollinen.

"Nuori on aina varomaton. Tytölle, joka menee naimisiin oikein ajattelematta, mitä kaikkea hän joutuu kokemaan, saattaa tulla suuria suruja. Kenellä oli vaikeimmat olot kuin minulla?"

Sen he kaikki tiesivät. He olivat olleet hänen luonaan ja olivat ottaneet osaa hänen suruunsa.

"Nuori on ajattelematon. Hän on vaiti vain häpeän tähden sellaisesta, mitä hänen tulisi sanoa. Hän ei uskalla puhua ihmisten juurujen pelossa. Ja ken ei ole puhunut oikealla hetkellä, saa usein surra sitä koko elämänsä."

He uskoivat tämän kaiken olevan totta.

Hän oli kuullut Lahtisen puhuvan eilen kuten monta kertaa ennenkin. Nyt täytyi hänen virkkaa miehestä jotain heille. Hän kävi katkeraksi ja levottomaksi ajattellessaan, mitä kaikkea mies oli kärsinyt hänen tähtensä. Mutta sitten hän ajatteli, että Lahtisen, vanhana miehenä, kumminkin olisi pitänyt älytä olla ottamatta häntä, joka oli nuori, vaimokseen.

"En uskaltanut sanoa sitä nuorena ollessani, että armeliaisuudesta hän lähti luotani, sillä hän luuli minun tahtovan saada Erikssonin. Minulla on kirje todistukseksi."

Hän luki kirjeen heidän kuultensa. Kyynel kieri sävyisästi pitkin hänen poskeaan.

"Hän oli vain erehtynyt mustasukkaisuudessaan. Erikssonin ja minun välillä ei silloin vielä ollut

mitään. Kului neljä vuotta, ennenkuin menimme naimisiin. Mutta minä tahdoin virkkaa tämän nyt, sillä Lahtinen on liian hyvä väärin ymmärrettäväksi. Hän ei karannut vaimonsa ja lapsensa luota kevytmielisyydestä, vaan hyvässä tarkoituksessa. Tahdon, että se tulee kaikkien tiedoksi. Kapteeni Andersson kenties ottaa lukeakseen kirjeen armeijassa. Tahdon, että Lahtisen kärsimä vääritys tulee sovitetuksi. Tiedän kyllä, että olen vaiennut liian kauan. Mutta ei tee mieli panna itseänsä alttiiksi juopporentun tähden. Nyt on toinen asia."

Naiset istuivat melkein kivettyneinä. Anna Erikssonin ääni värähteli hiukan, kun hän virkkoi hieman hymyillen:

"Ja nyt, rouvat, tokkopa te koskaan enää haluatte pistäytyä luonani?"

"Kuinka niin! Rouva Erikssonhan oli silloin vielä niin nuori. Eihän rouva Eriksson voinut sitä auttaa. — Sehän oli hänen vikansa, kun antoi mielikuvituksensa pettä ä itsensä."

Hän hymyili. Siinä olivat ne kovat nokat, jotka olisivat voineet nokkia hänet palasiksi. Totuus ei ollut vaarallinen, eikä valhekaan. Nuoret miehet eivät odottaneet häntä oven takana.

Tiesikö hän, vai oliko tietämättä, että hänen vanhin tyttärensä samana aamuna oli lähtenyt kodistaan ja mennyt isänsä luo?

* * * * *

Tieto levisi kaikille siitä, minkä uhrauksen Matti Lahtinen oli tehnyt pelastaakseen vaimonsa kunnian. Häntä ihailtiin. Hänelle naurettiin. Hänen kirjeensä luettiin pelastusarmeijassa. Muutamat itkivät liikutuksesta. Monet tulivat ja pusersivat hänen kättänsä kadulla. Ja hänen tyttärensä muutti hänen luokseen.

Lähinnä seuraavana iltana näiden tapausten perästä vaikenä hän kokouksessa. Hän ei tuntenut mitään kutsumusta. Kerran pyydettiin häntä puhumaan. Hän nousi lavalle, pani kätensä ristiin ja alkoi.

Pari sanaa lausuttuansa hän pysähtyi hämillään. Hän ei tuntenut ääntään. Missä oli leijonan ääni? Missä oli pauhaava pohjatuuli? Missä sanojen kuohu? Hän ei voinut käsittää, ei voinut käsittää.

Hän hoiperteli takaperin. "Minä en voi", mumisi hän. "Jumala ei anna minulle enää voimaa puhua." Hän painautui penkille ja kätki päänsä käsiinsä. Hän keräsi koko ajatusvoimansa, aluksi mieltäksensä, mistä hän tahtoi puhua. Ikäänkuin hänellä ennen olisi ollut tapana mietiskellä. Voiko hän nytkään miettiä? Ajatukset pyörivät hänen päässään.

Kenties se onnistuisi, jos hän uudelleen nousisi, asettautuisi sinne, missä hänen oli tapansa seisoa ja alkaisi tavallisella rukouksellaan. Hän koetti. Hän kävi tuhkanharmaaksi kasvoiltaan. Katseet kääntyivät häneen. Kylmä hiki kihoili hänen otsalleen. Ei pienintäkään ääntä tullut hänen huuliltaan.

Hän istui paikallaan katkerasti nyhkyttäen. Lahja oli riistetty häneltä. Hän koetti puhua, koetti hiljaa itseksensä. Mistä hän puhuisi? Hänen surunsa oli anastettu häneltä. Hänellä ei ollut mitään sanottavaa ihmisille, jota ei olisi saanut ilmaista heille. Hänellä ei ollut enää salaisuutta, mitä peitellä. Hän ei tarvinnut runojaan. Runo karttoi häntä.

Tämä oli kuolon kamppausta. Se oli taistelua elämästä. Hän tahtoi pidättää sitä, mikä oli jo mennyttä. Hän tahtoi saada surunsa takaisin, voidakseen taaskin puhua. Hänen surunsa oli poissa. Hän ei voinut puhua.

Hän hoiperteli kuin juopunut puhujalavalle uudelleen ja yhä uudelleen. Hän sammalsi muutamia merkityksettömiä sanoja. Hän luki kuin ulkoläksyä, mitä oli kuullut muiden puhuvan. Hän koetti matkia itseään. Hän etsi ja etsi hartautta silmistä, lyhyttä hengitystä ja hiiskumatonta hiljaisuutta. Hän ei keksinyt mitään. Se, mikä oli ollut hänen ilonsa, oli viety häneltä.

Hän vaipui takaisin pimeyteen. Hän kirosi, että hän puheillaan oli kääntänyt vaimonsa ja tyttärensä. Hän oli omannut kalleimman ja oli sen kadottanut. Hänen tuskansa oli hirvittävä. — Mutta se ei ollut sellaista surua, josta nero elää.

Hän oli maalari käsiä vailla. Laulaja, joka oli menettänyt äänensä. Hän oli puhunut ainoastaan omasta surustaan. Mistä hän puhuisi nyt?

Hän rukoili: "Oi Jumala, koska kunnia on mykkä, mutta väärinymmärrys puhuu, niin anna minun uudelleen olla syyttömästi soimattuna. Koska onni on mykkä, mutta suru sanelee, niin anna minulle takaisin suruni!"

Mutta kruunu oli otettu häneltä. Hän istui siinä kurjaakin kurjempana, sillä hän oli suistunut alas

elämän kukkuloilta. Hän oli kukistunut kuningas.

RUBEN ENO.

Olipa kerran, kohta kahdeksankymmentä vuotta sitten, pieni poika, joka kulki torilla ja leikkitteli hyrrällä. Pikku palleroisen nimi oli Ruben. Hän oli vasta kolmivuotias, mutta hän huiskautti pientä ruoskaansa niin reimasti kuin kuka muu tahansa ja antoi hyrrän surista niin, että ilo ilolle tuntui.

Sinä päivänä, kahdeksankymmentä vuotta sitten, oli mainion kaunis kevätilma. Oli maaliskuu, ja kaupunki oli jaettu kahteen maailmaan, lämpimään, valoisaan päivänpaisteen maailmaan ja pimeään, kylmään varjon valtakuntaan. Koko tori kuului auringonpaisteelle, lukuunottamatta kapeaa viirua pitkin toista kartanoriviä.

Mutta tapahtuipa niin, että pikku poika, niin reipas kuin olikin, väsyi pyörittämään hyrräänsä ja etsi jotain lepopaikkaa. Sitä ei ollut vaikea löytää. Penkkejä kyllä ei ollut, mutta joka talo oli varustettu kivirappusilla. Pikku Ruben ei voinut toivoa mukavampaa.

Hän oli pieni tunnollinen naskali. Hänellä oli hämärä aavistus, ettei ollut äidin mieliksi, jos hän istuisi vieraiden ihmisten rappusilla. Äiti oli köyhä, mutta juuri sen takia ei saanut koskaan näyttää siltä, että hän tahtois ano jotain muilta. Siksi hän meni ja istuutui kotinsa kivirapuille, sillä he asuivat myös torin reunassa.

Ne raput olivat varjossa, ja siellä oli hyvin kylmä. Pienokainen nojasi päätään kaidepuuhun, ja hänen oli kerrassaan mainio olla. Hetkisen hän vielä näki auringonpaisteen ailakoivan torilla ja poikien juoksentelevan ja hyrräin pyörivän — mutta pian painuivat silmät kiinni ja hän nukahti.

Hän nukkui varmaankin tunnin ajan. Kun hän heräsi, ei hän voinut yhtä mainiosti kuin äsken nukahtaessaan, vaan kaikki tuntui kauhean ikävältä. Hän meni itkien äidin luo, ja äiti huomasi että hän oli kipeä ja pani hänet sänkyyn. Parin päivän perästä oli poika kuollut.

Mutta siihen ei hänen tarinansa lopu. Oli näet niin, että hänen äidilleen koitui tästä suru, oikea sydämen suru, joka ei välitä vuosista eikä kuolemastakaan. Äidillä oli useita muita lapsia, ja monet huolet veivät hänen ajatuksensa ja aikansa, mutta aina kumminkin oli sopukka hänen sielussaan, jossa Ruben poikansa voi asua aivan häiritsemättä. Äidistä tuntui, kuin olisi hän yhä elossa. Kun hän näki lapsiparven leikkivän torilla, niin Ruben juoksi siellä joukossa, ja kun hän puuhaili kotona, uskoi hän todella, että pienokainen vieläkin istui ja nukkui ulkona vaarallisilla kivirapuilla. Varmastikaan ei yksikään äidin elävistä lapsista ollut niin alati hänen ajatuksissaan kuin vainaja.

Muutaman vuoden kuluttua kuolemastaan sai pikku Ruben sisaren. Ja kun tämä pääsi niin vanhaksi, että voi juosta torille ja leikkiä hyrrällä, tapahtui, että hänkin lepuuttelihev kivirapuilla. Mutta äidistä tuntui samassa, kuin olisi joku nyhtänyt häntä hameesta, ja hän riensi heti ulos ja koppasi pikkusisaren sellaisella kyydillä rappusilta, että tämä muisti sen koko ikänsä.

Ja vielä vähemmän hän unohti, miten merkilliset äidin kasvot olivat ja miten ääni värisi, kun hän virkkoi: "Tiedätkö, että sinulla kerran oli pieni Ruben niminen veli, joka kuoli siitä syystä, että hän istui niillä kivirapuilla ja kylmettyi? Ethän toki, äidin Bertta, tahtone kuolla?"

Ruben veli kävi pian yhtä eläväksi siskoilleen kuin äidillensäkin. Äidillä oli sellainen vaikutus, että he kaikki katselivat asioita hänen silmillään, ja pian oli heilläkin sama kyky kuin hänellä nähdä veljen istua nypöttävän kivirapuilla. Eikä tietysti pistänyt kenenkään päähän istuutua sinne. Niin pian kuin he näkivät jonkun istuvan kivirapuilla, kiviaidalla tai kivellä tien vieressä, tunsivat he piston sydämessään ja muistivat Ruben veljeä.

Vielä oli huomattavaa Ruben veljestä, että hänet asetettiin aina etusijalle, kun sisarukset puhuivat toisistaan. Kaikki lapsethan tiesivät että he olivat vain kiusallista ja huolestuttavat joukkoa, josta oli äidille pelkkää vastusta ja vaivaa. He eivät voineet uskoa, että äiti surisi syvästi, jos kadottaisi jonkun heistä. Mutta kun äiti nyt todella suri Ruben veljeä, niin varmastikin hän lienee ollut paljoa kiltimpi kuin he.

Ei ollut harvinaista, että joku heistä ajatteli näin: "Voi, jospa voisin olla äidille yhtä suureksi iloksi kuin Ruben veli!" Ja kumminkaan ei kukaan tietänyt hänestä sen enempää kuin että hän oli leikkinyt hyrrällä, istunut kivirapuilla ja kylmettynyt. Mutta hän varmaan oli merkillinen, kun äiti häntä niin

rakasti.

Merkkillinen hän olikin, sillä hänestä oli enemmän kuin muista lapsista iloa äidille, joka oli jäänyt leskeksi ja teki työtä surussa ja puutteessa. Mutta lapset uskoivat varmasti äidin surevan niin suuresti kolmivuotiaan pienokaisensa kuolemaa, että he olivat vakuutetut siitä, että jos hän vain eläisi, ei äiti surisi kohtaloaan. Ja joka kerran, kun he näkivät äidin itkevän, luulivat he hänen surevan Ruben vainaata, tahi myöskin sitä, että he itse eivät olleet veli Rubenin kaltaisia. Ja pian heräsi heissä yhä kiihkeämpi halu kilpailla pienen vainajan kanssa äidin rakkaudesta. Ei ollut ainoatakaan asiaa, jota he eivät olisi tahtoneet tehdä äidille, jos hän vain olisi halunnut pitää heistä yhtä paljon kuin hänestä. Ja tämän kilvoittelun takia juuri, tarkoitan minä, tuli Ruben veli hyödyllisimmäksi äidin lapsista.

Aatteles, kun vanhin veli oli ansainnut ensimmäiset lanttinsa soutamalla erään vieraan joen toiselle rannalle, niin hän tuli ja antoi ne äidilleen, ottamatta ainoatakaan pyöryläistä! Silloin äiti näytti niin sanomattoman iloiselta ja poikanen paisui ylpeydestä eikä voinut olla ilmaisematta miten suunnattoman kunnianhaluinen hän oli ollut.

"Äiti, enkö nyt ole Ruben veljen veroinen?"

Äiti katsoi tarkastellen häntä, ikäänkuin vertaillen hänen terveitä, säteileviä kasvojaan pieniin, kalpeisiin kivirapuilla. Ja äiti varmaan olisi halunnut vastata myöntävästi, mutta hän ei voinut.

"Äiti pitää paljon livostansa, mutta Ruben veljen kaltaiseksi et voi tulla koskaan."

Se oli saavuttamatonta, sen kaikki lapset huomasivat, mutta kumminkaan he eivät voineet olla sitä tavoittelematta.

He kasvoivat kunnon ihmisiksi ja hankkivat työllään kunniaa ja varallisuutta, veli Rubenin vain istua nypöttäessä kivirapuillaan. Mutta hän oli etusijalla, sillä hän oli verraton.

Joka edistysaskeleesta, joka parannuspuuhasta, kun he sitten ajan tullen saattoivat tarjota äidille hyvän toimeentulon ja kodin, sai riittävä heidän kiitoksekseen, kun äiti sanoi: "Oi, jospa pikku Rubenini olisi saanut nähdä tämän!"

Ruben veli seurasi äitiä aina kuolinvuoteelle. Hän se katkaisi kuolontuskiltakin kärjen, sillä äiti tiesi, että ne veisivät heidät toistensa luo. Surkeimmin valittaessaan saattoi äiti hymyillä, ajatellen että nyt hän saisi tavata pikku Rubeninsa.

Ja niin kuoli äiti, jonka uskollinen rakkaus oli korottanut ja jumaloinut pientä kolmivuotiasta raukkaansa.

Mutta pikku Rubenin tarina ei vielä siihenkään päättynyt. Hän oli sisarusparvelle ikäänkuin vertauskuvana kaikesta kilvoittelevasta elämästä kodissa, rakkaudesta äitiin ja hellistä muistoista vaivojen ja vastoinkäymisten vuosilta. Oli aina lämmin ja kaunis väre heidän äänessään, kun he puhuivat hänestä. Pyhä ja juhlapäivä ympäröi aina pientä kolmivuotiasta.

Niinpä hän pääsi siirtymään sisaren- ja veljenlastensakin elämään. Äidin rakkaus oli tehnyt hänestä suuren henkilön, ja suurilla on aina vaikutusta ja tehoa sukupolvesta sukupolveen.

Sisar Bertalla oli poika, joka tuli paljon tekemisiin eno Rubenin kanssa.

Hän oli nelivuotias, kun hän istui ja tuijotti katuojaan. Se oli hulaisillaan sadevettä. Lastut ja korret huilasivat seikkailurikkaissa mutkissa pitkin matalaa vettä. Pienokainen istui ja katseli tätä hyvillä mielin ja tyynenä, niinkuin seurataan toisten vaiherikasta elämää, kun itse ollaan hyvässä turvassa.

Mutta hänen äitinsä keskeytti hänen rauhallisen mietiskelynsä. Samalla hetkellä kun hän näki poikansa, täytyi hänen ajatella entisen kotinsa kivirappuja ja veljeään.

"Voi, rakas palleroiseni", sanoi hän, "elä istu siinä! Tiedätkö, että sinun äidilläsi oli pieni veli, jonka nimi oli Ruben ja joka oli nelivuotias, niinkuin sinä nyt. Hän kuoli siksi, että hän istui tuollaisella kadunreunuksella ja kylmettyi."

Ei ollut pienokaisen mieleen, että hänen hauskat tuumailunsa tulivat häirityiksi, ja hän istui vain paikoillaan miettivänä vaaleiden kiharoidensa valuessa alas silmille.

Sisar Bertta ei olisi kenenkään muun, vaan ainoastaan rakkaan veljensä takia ravistanut pientä poikaansa niin epäystävällisesti. Ja niin oppi pienoinen kunnioittamaan eno Rubenia.

Erään toisen kerran oli vaalea, kiharatukka nuoriherra sattunut kompastumaan jäällä. Muuan suuri häpy poika oli ilkeydessään paiskannut hänet kumoon. Nyt jäi hän siihen istumaan, näyttääksensä, miten pahoin häntä oli pidelty, varsinkin kun hänen äitinsä ei mahtanut olla etäällä.

Mutta hän oli unohtanut, että hänen äitinsä ennen kaikkea kumminkin oli Ruben enon sisar. Kun hän näki Akselin jäällä istuvan, ei hänellä ollut yhtään tyyntä, lohduttavaa sanaa, vaan tämä ijankaikkinen:

"Elä istu siinä, pieni poikaseni! Muista Ruben enoa, joka kuoli ollessaan viisi vuotta vanha niinkuin sinäkin nyt, siksi että oli istunut lumikinoksella."

Poika nousi paikalla, kun kuuli puhuttavan Ruben enosta, häntä vilusti niin, että se karmi sydäntäkin. Miten äiti hennoikin puhua Ruben enosta, kun hänen pikku poikansa oli niin murheellinen? Akselin mielestä sai Ruben kuolla missä tahtoi, mutta nyt tuntui, kuin tuo vainaja tahtoisu ryöstää häneltä hänen äitinsä. Mutta siihen ei Akseli voinut suostua. Näin hän oppi vihaamaan Ruben enoa.

Akselin kotona, korkealla rappukäytävällä oli kivinen suoja-aita huimaavan hauska istumapaikka. Syvyydestä siinsi etehisen kivilattia, ja ken istui kahdareisin tuolla ylhäällä, voi kuvitella kulkevasa kuilun partaalla. Akseli kutsui kaidetta oivaksi Grane ratsukseen. Sen selässä hän kiiti palavien vallihautojen yli lumottuun linnaan. Siinä hän istui uhkaavana ja ylpeänä, muhkeiden hiussuortuvien heiluessa ankarasta hyökkäyksestä ja taisteli pyhän Yrjön kamppausta lohikäärmeen kanssa. Vielä toki ei ollut pistänyt Ruben enon mieleen ratsastaa täällä.

Mutta tietysti hänen taas piti tulla. Juuri kun lohikäärme väenteli kuolontuskissa ja Akseli istui ylpeänä ja voitonvarmana, kuuli hän lapsentytön huutavan: "Pikku Akseli, elä istu siellä! Ajattele eno Rubenia, joka kuoli, kun hän kahdeksanvuotiaana, niinkuin Akseli nyt on, istui ja ratsasti kivikaiteella. Siinä ei Akseli saa koskaan istua."

Moinenkin vanha kateellinen mörökölli se Ruben eno! Hän tietenkään ei kärsinyt, että Akseli tappoi lohikäärmeitä ja pelasti prinsessoja. Mutta hän voisi varoa itseään, sillä Akseli tahtoi nyt näyttää, että hänkin voi saavuttaa kunniaa. Mitäpä, jos hyppäisi alas kivilattialle ja loukkaisi itsensä kuoliaaksi, silloinpa tuo suurvalehtelija toki hämmästyisi.

Ruben eno raukka! Pikku ruinen kiltti poika poloinen, joka kulki leikkien hyrrällä päivänpaisteisella torilla! Nyt hän sai kokea, mitä merkitsi olla suuri mies. Linnunpelätiksi hän oli joutunut, jonka nykyaika pystytti tulevaisuuden varalle.

Seuraava tapahtui maalla Iivo enon luona. Koko joukko serkkuja oli koolla herttaisessa talossa. Akselikin kulki siellä mieli kuohuen vihaa mahtavaa Ruben enoa kohtaan. Hän tahtoi vain tietää, vainosiko tämä muitakin. Mutta jostain syystä ei hän uskaltanut kysyä. Tuntui, kuin tekisi hän silloin jotain häpeällistä.

Vihdoinkin olivat lapset yksikseen, niin ettei ketään aikuista ollut läsnä. Silloin Akseli kysyi, olivatko he kuulleet puhuttavan Ruben enosta?

Hän huomasi miten monen silmissä leimahti ja että moni pikku nyrkki pusertui, mutta näkyi, että pikku sukkoset olivat saaneet oppia kunnioittamaan Ruben enoa. "Hiljaa, herran tähden", sanoivat kaikki.

"Ei", sanoi Akseli, "nyt tahdon tietää, vainooko hän muitakin, sillä minun mielestäni on hän kiusallisin kaikista enoista".

Tämä ainoa rohkea sana särki sen sulun, joka oli teljennyt harmia vainottujen lasten sydämiin. Syntyi suuri melu ja huuto.

Samanlaiselta mahtanee näyttää nihilistiparvi, kun se itsevaltiasta parjaa.

Nyt kerrottiin tuon kurjan suurmiehen syntiluettelo. Ruben eno vainosi kaikkia sisarenlapsiaan, Ruben eno kuoli juuri missä häntä halutti. Eno Ruben oli aina saman ikäinen kuin se, jonka rauhaa häntä halutti häiritä.

Ja häntä piti pitää arvossa ja kunniaassa, vaikka hän aivan selvästi oli valehtelija. Vihata sydämensä syvimmissä komerossa sai kyllä häntä, mutta jos hänestä ei välittänyt tai jos näytti hänelle halveksumistaan, niin auta ja varjele!

Ja tuota ilmettä, jonka ikäihmiset ottivat puhuessaan hänestä! Oliko hän sitten tehnyt mitään merkillistä? Se että istuutui kuolemaan, ei totisesti ollut mitään varsin merkillistä. Ja minkä suurtyön hän lienee suorittanutkin, varmaa vain oli, että hän nyt käytti vaikutustansa väärin. Hän, tuo vanha linnunpelätti, vastusti lapsia kaikessa, mihin heillä oli halua. Hän ajoi heidät ruokalevoilta ruohikosta. Hän oli keksinyt heidän parhaat piilopaikkansa puistosta ja kielsi niitä käyttämästä. Ja nyt viimehyväksi oli hän alkanut ratsastaa satulatta hevosen selässä ja ajaa heinäkuormilla.

He olivat kaikki varmoja siitäkin, ettei hän koskaan ollut päässyt kolmea vuotta vanhemmaksi. Ja sittenkin hän hätyytti suuria, neljätoistavuotiaitakin, selittäen että hän oli heidän ikäisensä. Sehän se juuri oli kaikkein harmillisinta.

Uskomattomia asioita paljastettiin nyt hänestä. Hän oli kalastanut silakoita siltavahdilta, hän oli soutanut pikku ruuhessa, hän oli kiivennyt tuohon salavaan, joka riippuu järven yllä ja joka on niin hauska istumapaikka. Niin, olipa hän muun muassa nukkunut ja loikonut ruutitynnyrilläkin.

Mutta he olivat kaikki varmoja siitä, ettei ollut pelastusta hänen hirmuvallastaan. Oli kyllä helpotus, kun oli saanut puhua suunsa puhtaaksi, mutta ei siitä muuta apua ollut. Ei voitu tehdä kapinaa Ruben enoa vastaan.

Se kuuluu kyllä uskomattomalta, mutta kun nämä lapset kasvoivat suuriksi ja saivat omia lapsia, alkoivat he kohta käyttää hyväkseen Ruben enoa, kuten heidän isänsä olivat tehneet ennen heitä.

Ja heidän lapsensa taas, se on, se nuoriso, joka nyt kasvaa, on oppinut läksyn niin hyvin, kuten tapahtui eräänä kesänä maalla, — että pieni viisivuotias pallero tuli vanhan Bertta iso-äidin luo, joka istui rapuilla, odotellen vaunua, ja sanoi:

"Iso-äidillä oli kerran Ruben niminen eno."

"Olet oikeassa, pikku poikaseni", virkkoi isoäiti ja nousi paikalla.

Tämä näyttää nuorisojoukosta samalta, kuin olisi nähnyt vanhan kaarlolaisen kumartavan Kaarlo-kuninkaan kuvaa. He aavistavat, että Ruben eno tulisi aina säilyttämään suuruutensa, kuinka häntä väärin käytettiin, siksi että häntä oli niin paljon rakastettu.

Nykypäivinä, kun niin tarkasti tutkitaan kaikki suuruus, täytyy häntä käyttää kohtuullisemmin kuin ennen. Hänen ikäraajansa on alempi, puut, venheet ja ruutitynnyrin saavat olla rauhassa häneltä, mutta ei pieninkään istumapaikaksi kelpaava kivi voi häntä välttää.

Ja lapset, nykyajan lapset, käyttäytyvät häntä kohtaan toisin kuin ennen vanhaan. He arvostelevat häntä peittelemättä ja vapaasti. Heidän vanhempansa eivät enää osaa istuttaa raskasta, pelokasta tottelevaisuutta. Pienet koulutyöt keskustelevat Ruben enosta ja tuumivat ja arvailevat, mahtaneeko hän ollakaan muuta kuin taru. Ja kuusivuotias pienokainen ehdottaa, että pitäisi kokeella näyttää, että on mahdotonta vilustua kuolettavasti kivirapuilla.

Mutta tämä on vain päivän muoti. Tämä sukupolvi on pääasiassa yhtä varma Ruben enon suuruudesta kuin edellisinkin ja tottelee häntä niinkuin hekin.

Se päivä on koittava, jolloin nuo ilkkujat vaeltavat isiensä kotiin, etsivät ne vanhat kiviraput ja pystyttävät ne jalustalle ja kirjoittavat siihen kultakirjaimilla:

"Oli kerran eno, nimeltä Ruben. Hän kuoli ollessaan pieni lapsi, siksi että lepuuttelihen näillä kivirapuilla. Oi pikku palleroiset, pysykää poikessa niiltä!"

Sillä niin pian kun nämä pienokaiset ovat ehtineet täysikasvuiseksi ja ovat saaneet omia lapsia kasvatettavikseen, tulevat he vakuutetuiksi tuon suurmiehen hyödyistä ja välttämättömyydestä.

Ja niin käy yhä, niinkauan kuin maailma on olemassa.

HENKIPATOT.

Muudan talonpoika, joka oli murhannut munkin, pakeni metsään ja hänet julistettiin henkipatoksi. Erämaassa hän tapasi toisen henkipaton, erään ulkosaariston kalastajan, jota oli syytetty silliverkon varkaudesta.

Miehet rupesivat kumppanuksiksi, asuivat maakuopassa, virittivät ansoja, vuolivat nuolensia, leipoivat leipää kalliolla ja vartioivat toistensa henkeä. Talonpoika ei koskaan lähtenyt metsästä, mutta kalastaja, joka ei ollut tehnyt niin kammottavaa rikosta, sälytti väliin hartioillensa metsänriistakuorman ja hiipi ihmisten ilmoille. Heiltä hän mustalla metsolla, sinihoitoisella teerellä, pitkäkorvaisella jäniksellä ja sirojäsenisellä metsäkauriilla vaihtoi maitoa ja voita, nuolenkärkiä ja vaatteita. Näin neuvoin nuo turvattomat voivatkin tulla toimeen.

Luola, jossa he asuivat, oli kaivettu mäen rinteeseen. Leveät kalliot ja piikkiset orapihlajapensaat kaihtivat sisäänkäytävää. Katolla kasvoi tuuheaoksainen kuusi. Sen juurella oli maakuopan räppänä. Ylös kohoava savu tuprusi puun tuuheiden oksien lomitse ja haihtui huomaamatta avaruuteen. Miehet kulkiessaan kotiin ja sieltä pois kahlasivat tavallisesti metsäpuron poikki, joka hyppelähti vuoren notkossa. Ei kukaan arvannut etsiä vainottujen jälkiä iloisesti lirisevästä vedestä.

Alussa heitä etsittiin kuin petoeläimiä. Talonpojat keräytyivät kuin karhun tai suden ajoon. Jousimiehet saartivat metsän. Keihäsniekat samoilivat siellä eivätkä jättäneet ainoatakaan pimeää rotkoa eikä tiheää viidakkoa tutkimatta. Sillä aikaa kun heitä meluten etsittiin kautta metsän, nuo vainotut makasivat pimeässä luolassaan kauhusta läähättäen, henkeä vetämättä kuunnellen. Kalastaja jaksoi kestää tätä kokonaisen päivän, mutta murhamiehelle se oli sietämätöntä. Hänen tuskansa ajoi hänet ulkoilmaan, jotta hän saisi edes nähdä vihollisensa. Silloin hänet huomattiin ja lähdettiin häntä takaa-ajamaan, mutta se oli hänestä sittenkin monta vertaa parempaa kuin lojua toimetonna raukkana luolassaan. Hän pakeni kiinniottajiaan, hyppien virtojen poikki, liukui kuilujen rinteitä, kapusi äkkijyrkkiä vuoren seiniä. Vaaran viehätys herätti kaiken hänessä piilevän voiman ja taidon. Hänen ruumiinsa nuortui norjaksi kuin teräsjousi, jalka ei horjahtanut, käsi ei luiskahtanut, silmät ja korvat älyivät toista vertaa nopeammin kuin ennen. Hän ymmärsi mitä lehdet kuiskivat ja kivet varoittivat. Ja kuilun toiselle puolelle päästyään hän kääntyi vainoojiinsa päin, singauttaen heille pistäviä pilkkasäkeitä. Kun heidän keihäänsä tulla suhisivat, hän salaman nopeudella kaappasi ne ja heitti takaisin vihollisiinsa päin. Kun hän sitten sakean metsän läpi tunkeutui, soi hänen sielussaan ylistysruno hänen kulkunsa kunniaksi.

Auhto vuorenselänne kohosi siellä metsän sisässä ja yksinäisenä sen harjanteella yleni pilviä tavoitteleva honka. Sen punaruskea runko oli paljas, mutta tiheäoksisessa latvassa huojui petolinnun pesä. Niin vallattoman rohkeaksi pakolainen nyt oli tullut, että hän kiipesi puuhun sillä välin kun hänen ahdistajansa häntä metsäisiltä kunnailta etsivät. Siinä hän nyt istui haukanpojilta niskoja taitellen, ajomiesten hääriessä alhaalla vuoren rinteillä. Haukkapariskunta syöksyi kostonhaluisena ryöväriä kohti. Ne leijailivat hänen päänsä kohdalla, tavoittelivat nokillaan hänen silmiänsä, löivät häntä siivillään ja raapivat kynsillään hänen ahavoituneen ihonsa verinaarmuihin. Hän puolusteli itseään nauraen. Seisten suorana huojuvassa puussa hän tavoitteli lintuja terävällä puukollaan ja unohti tässä hausassa leikissä hengenvaaransa ja vainoojansa. Kun hän viimein ehti tarkastaa heitä, olivat he kääntyneet jo toiselle suunnalle. Kukaan ei ollut tullut ajatelleeksi etsiä metsänotusta auhdolta vuoren selänteeltä. Kukaan ei ollut kohottanut silmiänsä pilviä kohti eikä nähnyt hänen kujeilevan poikien tavalla ja tekevän unissakävijän urhotöitä keskellä suurinta hengenvaaraa.

Mies hätkähti, kun havaitsi pelastuneensa. Tutisevin käsin hän tavotteli tukea; hirvitellen hän silmäili korkeutta, mihin oli kiivennyt. Ja ähkyen putoamisen pelosta, peläten lintuja, peläten tulewansa huomatuksi, kaikkea peläten luisui hän pitkin runkoa alas. Hän painautui pitkäkseen vuorelle, jottei häntä keksittäisi, ja konttasi kalliota myöten, kunnes pääsi viidakon suojaan. Siellä hän piiloutui nuorien näreiden yhteensikertyneiden oksien alle. Heikkona ja voimatonna vaipui hän sammalille. Yksinäinen mies olisi voinut saada hänet kiinni.

* * * * *

Tord oli kalastajan nimi. Hän oli vasta kuudentoista vuoden vanha, mutta rohkea ja voimakas. Hän oli elänyt jo kokonaisen vuoden metsässä.

Talonpoika oli nimeltään Berg ja sukunimeltä Rese. Hän oli kihlakunnan kookkain ja väkevin mies ja sitä paitsi kaunis ja ryhdikäs. Hänellä oli leveät hartiat ja hoikka vyötäry. Hänen kätensä olivat niin siromuotoiset kuin eivät koskaan olisi koskettaneet kovaa työtä. Hiukset olivat ruskeat ja kasvot vaaleaveriset. Kun hän oli jonkun ajan oleskellut metsässä, muuttui koko hänen ulkomuotonsa peloittavan näköiseksi. Hänen katseensa tuli teräväksi, kulmakarvat tuuhenevat ja niitä rypistävät lihakset nenän juurella paisuivat sormenpaksuisiksi. Entistä selvemmin nyt näkyi, kuinka ulkoneva hänen otsansa yläosa oli. Huulet olivat tiukempaan puserrettuina kuin ennen, koko kasvot olivat laihtuneet, kuoppa ohimoilla oli paljon syventynyt ja poskipielet näyttivät valtavan suurilta. Hän oli laihtunut, mutta ruumiin lihakset olivat käyneet raudan koviksi. Hiukset harmenivat pikaisesti.

Tätä miestä ei nuori Tord saanut kyllickensä katselluksi, yhtään niin komeaa ja muhkeata ei hän ollut koskaan ennen nähnyt. Berg Rese kuvastui hänen mielessään ylväänä kuin metsä, mahtavana kuin meren tyrsky. Tord palveli häntä isäntänään, kunnioitti jumalanaan. Olihan siis luonnollista, että hän kantoi metsästyskeihäät, toi kotiin metsänsaaliit, nouti veden ja viritti tulen. Berg Rese tosin huomasi hänen alttiutensa, mutta lausui tuskin koskaan ystävällistä sanaa. Hän halveksi Tordia, kun tämä oli varas.

Henkipatot eivät viettäneet metsärosvon elämää, vaan elivät kalastuksesta ja metsästyksestä. Ellei Berg Rese olisi surmannut pyhää miestä, olisivat talonpojat pian lakanneet häntä vainoomasta ja jättäneet hänet rauhaan tuntureille. Mutta nyt he pelkäsivät suurta yhteistä onnettomuutta, kun

sellainen, joka oli saastuttanut kätensä Jumalan palvelijaan, vielä kulki rankaisematta.

Kun Tord metsänriistoinen laskeutui laaksoon, tarjosivat he hänelle suuria omaisuuksia ja armahduksen hänen omasta rikoksestaan, jos hän vain opastaisi heidät Berg Resen luolalle, että he voisivat siepata hänet hänen nukkuessaan. Mutta poika ei suostunut heidän viekoituksiinsa ja jos joku yrittikin hiipiä hänen jäljestään metsään, niin Tord eksytti hänet niin viekkaasti harhateille, että hän luopui vainotuumistaan.

Berg tiedusteli häneltä kerran, eivätkö talonpojat koettaneet houkutella häntä petokseen, ja kun hän kuuli, mitä he hänelle palkaksi tarjosivat, niin hän pilkallisesti virkkoi, että Tord oli hölmö, kun ei suostunut sellaiseen tarjoukseen.

Tord loi häneen katseen, jonka vertaa Berg Rese ei ollut ikänään nähnyt. Ei ollut kukaan kaunis nainen hänen nuoruudessaan, ei hänen vaimonsa eikä lapsensa katsoneet häneen sillä lailla. "Sinä olet herrani, minun itseoikeutettu valtiaani", se katse sanoi. "Tiedä siis, että saat lyödä ja pilkata minua minkä haluat. Olen sittenkin uskollinen."

Berg Rese alkoi siitä päivin tarkata poikaa enemmän ja huomasi, että tämä oli rohkea toimessa, mutta ujo puheessa. Kuolemaa ei hän ensinkään pelännyt. Kun järvet juuri olivat jäätyneet tai kun suot keväisin olivat vaarallisimmillaan, muuramen ja tiheän niittyvillan peittäessä niiden hyllyviä hetteikköjä, silloin hän mieluummin kulki juuri niiden yli. Hänellä näkyi olevan tarve antautua alttiiksi vaaroille ikäänkuin niillä korvatakseen meren kauhut ja myrskyt, joita vastaan hän ei saanut uhmailla. Yöllä hän pelkäsi metsässä ja keskipäivälläkin saattoivat pimeimmät viidakot tahi kumoonkaatuneen hongan juuret pelästyttää häntä. Mutta kun Berg Rese häneltä tästä kysyi, oli hän niin ujo, ettei edes rohjennut vastata.

Tord ei nukkunut tavallisella makuupaikalla, joka oli luolan perällä tulisijan vieressä ja joka oli tehty pehmeistä sammalista ja lämpimistä taljoista, vaan hän hiipi joka yö Bergin nukuttua oviaukon kohdalle ja makasi kalliolla. Berg huomasi sen ja vaikka hän kyllä ymmärsi syyn, kysyi hän, mitä Tord tällä tarkoitti. Tord ei sitä selittänyt. Päästäkseen kysymyksistä ei hän pariin yöhön maannut ovella, mutta sitten hän taas alkoi vartiavirkansa.

Eräänä yönä, kun lumi pyrysi puiden latvoissa ja ryöppysi sakeimpiinkin viidakkoihin, tunkeutui lumihutaleita vainottujenkin luolaan. Tord, joka makasi juuri kallion suojaaman ovisolan suulla, heräsi aamulla hautautuneena sulavaan lumikinokseen. Muutaman päivän perästä hän sairastui. Rinta röhi ja kun keuhkot laajenivat ottaaksensa ilmaa, tunsikin hän särkevää kipua. Hän pysytteli pystyssä niin kauan kuin voimia riitti, mutta eräänä iltana kumartuessaan tulta laittamaan hän kaatui selälleen ja jäi siihen.

Berg Rese tuli hänen luokseen ja kehoitti häntä menemään vuoteellensa. Tord voihki tuskissaan eikä kyennyt nousemaan. Silloin Berg nosti hänet käsivarsilleen ja kantoi sinne. Mutta hänestä tuntui, kuin olisi koskettanut niljakkata käärmettä, hänen kielellään oli maku, kuin olisi syönyt saastaista hevosen lihaa, niin inhoittavaa oli hänestä koskea tähän kurjaan varkaaseen.

Hän levitti sentään oman suuren karhunnahkansa Tordin peitoksi ja antoi hänelle vettä. Enempää hän ei voinut tehdä. Tauti ei ollutkaan vaarallista. Tord parani pian. Mutta sen kautta että Bergin täytyi tehdä hänen askareensa ja olla hänen palvelijansa olivat heidän välinsä tulleet läheisemmiksi. Tord rohkeni puhua hänelle, kun hän iltapuhteella istui ja vuoli nuolenvarsia luolassa.

"Sinä olet arvokasta sukua, Berg", virkkoi Tord. "Laakson varakkaimmat ovat heimolaisiasi. Sinun sukusi miehet ovat olleet kuninkaiden palvelijoina ja taistelleet heidän riveissään."

"Useimmiten ovat he sotineet kapinallisten joukoissa ja tehneet kuninkaalle kaikenlaista vahinkoa", vastasi Berg Rese.

"Isäsi pitivät isoja joulukestejä ja niin teit sinäkin, kun olit talosi haltia. Sadoille miehille ja naisille riitti istumapaikkoja avarassa pirtissäsi, joka oli rakennettu jo ennenkuin Pyhä Olavi kasto i näillä seuduin. Sinä omistit vanhanaikuisia hopeakaluja ja suuria juomasarvia, jotka simalla täytettyinä kiertelivät miehestä mieheen."

Taaskin täytyi Berg Resen katsahtaa poikaa. Tämä istui jalat riipuksissa vuoteen laidalla, nojaten päätä käsiinsä, joilla hän samalla hallitsi tuuheita, silmille työntäviä hiuksiaan. Kasvot olivat kalvenneet ja hienostuneet taudin kourissa. Silmistä kiului vielä kuume. Hän hymyili kuville, joita hänen mielikuvituksensa loihti esiin: koristetulle tuvalle, hopea-astioille, juhlapukuisille vieraille ja Berg Reselle, joka istui kunniasijalla isänsä salissa. Talonpoika ajatteli, ettei kukaan vielä ollut katsellut häntä sellaisilla ihastusta säteilevillä silmillä. Ei kukaan ollut pitänyt häntä juhlapuvussa niin kauniina, kuin hän oli tuon pojan mielestä näissä kuluneissa nahkavaatteissaankin.

Se samalla sekä ärsytti että liikutti häntä. Tuolla kurjalla varkaalla ei ollut oikeutta häntä ihailia.

"Eikö sinun kodissasi sitten pidetty pitoja?"

Tord nauroi. "Tuolla luodollako, isän ja äidin luona? Isäni on laivahylkyjen ryöstäjä ja äitini on noita. Kukapa meille olisi kehdannut tulla."

"Onko äitisi noita?"

"Niin on", vastasi Tord aivan kainostelematta. "Myrskyilmalla hän ratsastaa hylkeen selässä hyökyaaltojen huuhtelemien laivojen luo, ja kuka silloin mereen joutuu, sen hän tempaa omakseen."

"Mitä hän niillä tekee?" Berg kysyi.

"Ka, noidat kyllä ruumiita tarvitsevat. Hän kai keittelee niistä voiteita ja kukaties hän syö niitä. Kuutamoinä hän istuu siellä, missä myrsky vaikeimpana kuohuu ja pärskyttää vaahtoa hänen päälleen. Sanotaan hänen hakevan hukuneiden lasten sormia ja silmiä."

"Tuo on inhoittavaa", virkkoi Berg.

Poika vastasi hyvin varmasti. "Muista se kyllä olisi inhoittavaa, mutta ei noidista. Heidän täytyy niin tehdä."

Berg Rese huomasi, että tässä hän kohtasi aivan uuden käsitystavan.

"Täytyykö varkaidenkin varastaa, samoin kuin noitien tehdä taikoja?" kysäsi hän purevasti.

"Tietenkin", vastasi poika, "kunkin on tehtävä, mitä hänelle on määrätty." Mutta sitten hän lisäsi salaperäisesti hymyillen: "Mutta on olemassa varkaita, jotka eivät ole koskaan varastaneet."

"Sanoppa suoraan mitä tarkoitat", virkkoi Berg.

Poika jatkoi salaperäistä hymyään, ylpeänä saadessaan olla selittämätön arvoitus. "Puhua varkaista, jotka eivät varasta, on samaa kuin puhua linnuista, jotka eivät lennä."

Berg Rese tekeytyi tyhmäksi saadaksensa tietää enemmän. "Mutta ei suinkaan ketään voitane nimittää varkaaksi, ellei hän ole varastanut."

"Eipä ei, mutta", lausui poika ja puristi huulensa ikäänkuin estäen sanoja tulemasta. "Entäpä jos jollakin olisi isä, joka varastaisi", virkahti hän hetken perästä.

"Maat ja mannut peritään", jatkoi Berg Rese, "mutta rosvon nimeä ei kannata kenkään, joka ei ole sitä itse ansainnut."

Tord myhäili hiljaa. "Entäpä jos jollakulla olisi äiti, joka ruikuttaisi ja rukoilisi ottamaan isän rikoksen omakseen. Entäpä jos joku sitten pettäisi pyövelin hänen työssään ja livistäisi metsään. Entäpä jos joku tuomitaan henkipatoksi kalaverkon takia, jota hän ei ole koskaan nähnyt."

Berg Rese iski nyrkillään kivipöytään. Hänen vihansa kuohahti. Täällä oli tuo soma nuorukainen piillyt ja pilannut koko elämänsä. Ei lempeä, ei omaisuutta, ei miesten arvonantoa voinut hän enää saavuttaa tämän perästä. Kurja huolehtiminen elatuksesta ja vaatteista oli oleva hänen kaikki kaikkensa. Ja tuo hupsu oli antanut hänen, Berg Resen, kaiken aikaa halveksia viatonta. Hän nuhteli häntä ankarin sanoin, mutta Tord ei pelännyt häntä edes senkään vertaa kuin sairas lapsi äitiään, joka toruu häntä siitä, että hän on kylmettänyt itsensä kahlaamalla kevätpurossa.

* * * * *

Avaralla metsäpeitteisellä tunturilla oli tumma lammikko. Se oli neliskulmainen ja niin suorarantainen ja terävänurkkainen, että olisi luullut sitä ihmisten kaivamaksi. Kolmella puolella ympäröivät sitä jyrkät vuorensenät, joissa kuuset pysyttelivät kiinni käsivarren paksuisilla juurillaan. Veden tasalla, missä maaperä aikojen kuluessa oli huuhtoutunut pois, pongottivat juuret veden pinnan yläpuolella käyrinä ja kummallisesti toisiinsa kiertyneinä. Siinä oli kuin suunnaton joukko käärmeitä, jotka olivat luikertaneet lammikosta, mutta olivat takertuneet toisiinsa ja jääneet siihen, eli kuin joukko hukuneiden jättiläisten mustuneita luurankoja, jotka lammikko tahtoi hylkiä maalle. Käsivarret ja jalat olivat kiertyneet toistensa ympärille, pitkät sormet olivat iskeytyneet tukea etsien kallioiseina ja suunnattomista kylkiluista muodostui holvikaaria, jotka kannattivat iänikuisia puita. Mutta sattui kerran niin, että navakka pohjanen luiskahutti rautakäsivarret ja teräskovat jättiläissormet vuorensenästä irti ja sinkautti kuusen kaarena lammikkoon. Latva edellä oli se suistunut syvälle liejuun ja jäänyt siihen. Kalanpoikasille oli sen oksien lomassa hyviä piilopaikkoja; mutta mustat juuret, jotka kohosivat vedenpinnan yläpuolella, muistuttivat hirviötä, joka ojentelee monia käsivarsiaan. Tämä lisäsi vain

lammikon kaameutta ja pelottavaisuutta.

Lammen neljännellä sivulla vuoret alenivat. Siitä alkoi pieni kohiseva puro. Mutta ennenkuin se ehti löytää ainoan mahdollisen kulkuväylän, täytyi sen raivata tiensä kivien ja mättäiden lomitse ja niin muodostui siihen pienoinen saariryhmä, jossa toiset olivat vain yhden mättään kokoisia ja toisilla kasvoi parisen kymmentä puuta.

Tällä puolella missä ympäröivät vuoret eivät estäneet auringon valoa, viihtyivät myöskin lehtipuut. Siinä kohosi janoisia, harmaanviherväisiä leppiä ja kiiltotehtisiä salavia. Koivu oli löytänyt tiensä tänne, niinkuin se ehtiikin kaikkialle, missä on kysymys havumetsän karkoittamisesta; oli siellä myös tuomia ja pihlajia, noita molempia, jotka tavallisesti reunustavat metsäniittyjä, täyttäen ne tuoksullaan ja seppelöiden ihanuudellaan.

Täällä joen suun tienoilla kohosi myöskin miehenkorkuinen kaislikko, jonka läpi auringonvalo laskeusi vihreänä vedenpinnalle, samanlaisena kuin se leviää metsän sammalpeitteelle. Kaislikossa oli aukkopaiikkoja, pieniä pyöreitä lampareita joissa keinui lummekukkia. Korkeat kaislat katselivat lempeän totisina näitä hentoja kaunottaria, jotka tyytymättöminä, kun aurinko ei vain näyttäytynyt, heti sulkiivat valkeat teränsä ja keltaiset heteensä nahkeiden verhojensa sisälle.

Eräänä päiväpaisteisena päivänä tulivat pakolaisemme tälle lammikolle onkimaan. He kahlasivat istumaan parille kivellet kaislikkoon ja viskasivat syöttejä suurille viheriäjuovaisille hauille, jotka liikkumattomina makasivat veden kalvossa.

Miehet, jotka alati samoilivat metsissä ja tuntureilla, olivat itse tietämättään joutuneet kokonaan luonnon voimien valtaan, aivankuin kasvit ja eläimet. Päiväpaisteessa he kävivät avomielisiksi ja rohkeiksi, mutta iltasin, heti auringon mentyä mailleen, muuttuivat vaiteliaksi ja yöllä, joka tuntui heistä päivää paljoa suuremmalta ja mahtavammalta, herpasi heidät tuskallinen voimattomuus. Nyt tämä kaislikon läpi leviävä vihreä valo, joka väritti veden ruskean kultakirjaiseksi ja mustanvihreäksi, loihiti heidät merkilliseen ihmeitä odottavaan tunnelmaan. Näköala oli joka puolelta suljettu. Väliin huojutti kaislikkoa tuskin huomattava tuuli, korret kahisivat, suikeat, nauhamaiset lehdet huiskivat heidän kasvojansa vasten. He istuivat harmaissa nahkapuvuissaan harmailla kivillä. Puvun vivahdukset muistuttivat jäkäläpeitteistä rapautuvaa kiveä. Kumpaisenkin mielestä näytti toverinsa liikkumattomuudessaan ja äänettömyydessään muuttuneen kivikuvaksi. Kaislikossa sujahteli jättiläiskaloja sateenkaarenkarvaisine selkineen. Miehet viskasivat ongenkoukkunsa ja näkivät aaltorenkaiden leviävän kaislikossa. Mutta väreily alkoi kasvaa kasvamistaan, ja vihdoin he huomasivat, ettei se riippunut yksinomaan heidän onkensa heitosta. Vellamon neito, puoleksi ihminen, puoleksi välkkyvä kala, nukkui keinuen veden kalvossa. Hän makasi selällään koko ruumis veden peitossa. Laine lipui niin hänen ruumiinsa mukaan, etteivät he ennemmin olleet huomanneet häntä. Tytön hengitys se oli pitänyt laineet vireillä. Että se siinä loikoi ei tosin ollut mitään ihmeellistä, mutta kun se seuraavana hetkenä oli kadonnut, eivät he olleet varmoja siitä, olivatko nähneetkin vain harhanään.

Viheriä valo, joka tunkeutui silmien kautta aivoihin, vaikutti kuin lievä päihtymys. Miehet istuivat tuijottaen tylsinä kaislikkoon ja näkivät näkyjä, joita eivät uskaltaneet toisilleen ilmaista. Saalis oli niukka. Tämä päivä olikin omistettu unelmille ja haaveille.

Kuului aironloisketta kaislikosta, ja he kavahtivat ylös kuin unesta. Samassa näkyikin raskas ruuhi. Se oli koverrettu ilman vähintäkään taitavuutta, oli sammaltunut saumoiltaan ja sen airot olivat kapeat kuin kepit. Nuori, lummekukkia keräilevä tyttö souti sitä. Hänen tummanruskeat hiuksensa olivat kootut paksuihin palmikkoihin ja hänellä oli suuret ruskeat silmät; muuten hän oli omituisen kalpea. Vaan hänen kalpeutensa oli kuulakkaa eikä harmaata. Hänen poskiensa väri ei ollut voimakkaampi kasvojen väriä yleensä, tuskinpa huuletkaan siitä eroittuivat. Hän oli puettu valkeaan liinapuseroon, jota kiinnitti kultasolkinen nahkavyö. Hame oli sininen, punapäärmeinen. Hän souti aivan lähelle miehiä huomaamatta heitä. He pysyttelivät hiljaa, hengittämättä, ei kumminkaan pelosta tulla huomatuksi, vaan saadaksensa paremmin katsella tyttöä. Niin pian kuin hän oli kadonnut, olivat he ikäänkuin muuttuneet kivikuvista ihmisiksi. He katsoivat hymyillen toisiinsa.

"Hän oli valkea kuin lummekukka", virkkoi toinen. "Hän oli tummasilmäinen kuin vesi tuolla kuusenjuuren alla."

He olivat niin vallattomalla päällä, että heidän olisi tehnyt mieli nauraa, nauraa oikein, nauraa kuten ei oltu koskaan naurettu sillä lammikolla, niin että kaiku olisi jyrähdellyt vuorensainissa ja kuusen juuret kauhistuen kimmonneet siitä irti.

"Oliko hän sinun mielestäsi kaunis?" kysyi Berg Rese.

"No, enpä tiedä, näin häntä vain hetkisen. Taisipa olla."

"Tuskinpa taisit uskaltaa katsoa häntä. Luulit varmaan häntä Vellamon neidoksi."

Ja taaskin he nauroivat saman äärettömän iloisuuden vallassa.

* * * * *

Tord oli kerran lapsena nähnyt hukkuneen miehen. Hän oli löytänyt ruumiin rannalta ilmipäivällä eikä ollut silloin pelännyt sitä ensinkään, mutta yöllä hän oli nähnyt kauheita unia. Hän näki unissaan meren, jonka joka aalto vyörytteli miehen ruumiin hänen jalkoihinsa. Hän uneksui myös, että kaikki saariston saaret ja luodot olivat täynnä hukkuneita, jotka olivat kuolleita ja siis meren omaisuutta, mutta voivat kumminkin puhua ja liikkua, ja uhata häntä valkeilla käsillään.

Samoin kävi nytkin. Tyttö, jonka hän oli nähnyt kaislistossa, palasi jälleen hänen unissaan. Tord näki hänet lammen pohjalta, mihin auringon valo kimmelsi vieläkin vihreämpänä kuin kaislikkoon, ja hänellä oli aikaa huomata, että tyttö oli kaunis. Hän uneksi ryömineensä tumman lammen keskellä olevalle kuusen juurelle, mutta kuusi tutisi ja keinui niin, että hän väliin oli aivan umpisukkelossa. Silloin ilmaantui neito pikku saarille. Hän seisoi punaisten pihlajien juurella ja nauroi hänelle. Viimein meni kehitys niin pitkälle, että tyttö suuteli häntä. Oli aamu ja hän kuuli Berg Resen olevan valkeilla, mutta hän ei välittänyt siitä, vaan sulki silmänsä saadaksensa jatkaa uniaan. Herätessään oli hän väsynyt ja aivan kuin hämmennyksissä yöllisistä tapauksista. Hän ajatteli nyt tyttöä paljon enemmän kuin edellisenä päivänä.

Illan suussa hän kysäsi Berg Reseltä, tiesikö tämä tytön nimeä?

Berg katsoi häneen tutkivaisesti. "Kenties on parasta, että saat sen paikalla tietää", virkkoi hän. "Hänen nimensä on Unn. Olemme sukua."

Tord tiesi silloin, että tämän kalpean neidon takia Berg lainsuojattomana metsissä ja tuntureilla samoili. Tord koetti muistella, mitä hän oli kuullut hänestä.

Unn oli suurtilallisen tytär. Vanhempainsa kuoltua hän oli itse ottanut talonsa ohjat käsiinsä, sillä hän oli luonteeltaan vallanhimoinen, eikä hänellä ollut vähintäkään halua mennä naimisiin.

Unn ja Berg Rese olivat sisarusten lapset, ja kauvan oli hoettu, että Berg mieluummin istui Unnin ja hänen neitojensa joukossa lavertelemassa kuin teki työtä kotonaan. Kerran kun suuria joulupitoja vietettiin Bergin talossa, oli hänen vaimonsa kutsunut niihin erään munkin Draksmarkista, nuhtelemaan Bergiä siitä, että hän unohti oman vaimonsa toisen naisen tähden. Munkkia ei Berg eikä moni muukaan voinut sietää hänen ulkonäkönsä takia. Hän oli hyvin lihava ja ihka valkea. Hiuskiehkura kaljun pääläen ympärillä, kulmakarvat kovin vetisten silmiensä yläpuolella, kasvojen hipiä, kädet ja kaapu, kaikki oli valkeaa. Oli ihan suututtavaa nähdä häntä.

Pitopöydässä kaikkien vieraiden kuullen lausui nyt munkki, sillä hän oli häikäilemätön ja arveli sanojensa tepsivän paremmin, kun oli monta kuulijaa: "On tapana sanoa käestä, että se on kehnoin kaikista linnuista, koska se ei elätä poikasiaan omassa pesässään, mutta täällä istuu mies, joka ei pidä huolta kodistaan ja lapsistaan, vaan hakee huviaan vieraan naisen luota. Hänestä tahtoisin minä sanoa, että hän on miehistä kaikkein kehnoin." Unn nousi paikalla. "Berg", hän virkkoi, "tämä oli sanottu sinulle ja minulle. Ei koskaan ole minua solvaistu näin, mutta eipä olekaan isäni mukana pidoissa." Hän oli aikonut mennä, mutta Berg oli juossut hänen jälkeensä. "Pysy paikoillasi!" sanoi Unn. "En tahdo koskaan enää nähdä sinua." Berg seurasi häntä etehiseen ja kysyi, mitä hänen pitäisi tehdä, ettei Unn menisi. Sähkyvin silmin oli tyttö vastannut, että se hänen itsensä pitäisi parhaiten tietää. Silloin Berg syöksyi sisälle ja tappoi munkin.

Nyt olivat Bergin ja Tordin ajatukset johtuneet samaan asiaan, sillä kotvasen kuluttua Berg lausui: "Olisitpa nähnyt vain Unnin, sittenkuin valkea munkki oli kuollut! Emäntäni keräsi kaikki pienet lapsemme ympärilleen ja kirosi häntä. Hän käänsi heidän kasvonsa Unniin, että he iät kaikki muistaisivat sen naisen kuvan, joka oli tehnyt heidän isästään murhaajan. Mutta Unn seisoi tyynenä ja niin kauniina, että miehet vavahelivat. Hän kiitti minua urhotyöstäni ja kehoitti minua pakenemaan metsään. Hän varoitti minua rupeamasta ryöväreiksi ja käyttämästä veistä, ennenkuin voisin tehdä sen yhtä oikeutetun asian edestä."

"Sinun urhotyösi oli jalostanut häntä", virkkoi Tord.

Taaskin Berg Rese ihmetteli sitä, jota hän oli ennenkin kummastellut pojassa. Hän oli kuin pakana, pakanaakin pahempi, hän ei koskaan tuominnut sitä, mikä oli väärää. Hän ei tiennyt mistään vastuunalaisuudesta. Sen, mikä tapahtui, piti tapahtua. Jumalan ja Kristuksen ja pyhimykset hän tunsu, mutta vain nimeltään, niinkuin tunnetaan vieraiden maiden jumalia. Saariston paikat olivat hänen jumaliansa. Kuolleiden henkiin oli hänen velho äitinsä opettanut häntä uskomaan.

Silloin Berg Rese ryhtyi työhön, joka oli yhtä hullua kuin punoa hirttonuoraa omaan kaulaansa. Hän antoi tämän tietämättömän tutustua suureen Jumalaan, vanhurskauden herraan, pahojen tekojen

kostajaan, joka syöksee rikolliset iäisiin piinan paikkoihin. Ja hän opetti häntä rakastamaan Kristusta ja hänen äitiään ja pyhiä miehiä ja naisia, jotka kohotetuin käsin polvistuivat Jumalan valtaistuimen eteen anoen armoa suurelta kostajalta syntisraukoille. Hän opetti hänelle kaikkea, mitä ihmiset tekevät sovittaaksensa Jumalan vihaa. Hän näytti hänelle pyhiinvaeltajain joukot, toivoretket pyhiin paikkoihin, itseään kiduttavat parannuksentekijät ja munkkien paon maailmallisesta elämästä.

Aina sen mukaan kuin hän puhui, kalpeni poika ja kiihtyi, hänen silmänsä laajenivat, kuin pelästyttäviä, hirveitä näkyjä nähdessä. Berg Rese tahtoi lakata, mutta ajatusten virta tulvehti ja hän jatkoi puhettaan. Yö peitti heidät, metsän musta yö, jossa kuului vain susien ulvontaa. Jumala tuli heitä niin likelle, että he näkivät hänen valtaistuimensa pilkoittavan tähtien takaa ja koston enkelien laskeutuvan kohti metsän latvoja. Mutta heidän allaan liekehtivät maanalaisen tulen leimut, ahnaasti nuollen tuskanpainaman ihmissuvun vavahtelevaa pakopaikkaa.

* * * * *

Syksy oli tullut, oli kova myrsky. Tord käveli yksin metsässä kokemassa ansojaan ja pyydyksiään. Berg Rese istui kotona korjaillen vaatteitaan. Tordin matka kävi metsäiselle vaaralle. Sinne johti leveä polku.

Myrskyn puuskat, jotka pääsivät tunkeutumaan huokuvaan metsään, kiidätelivät kuivia lehtiä kahisevissa pyörteissä pitkin tietä. Tordista tuntui vähä väliä, että joku kulki hänen jäljessään. Hän katsoi usein taaksensa. Väliin hän seisautti kuuntelemaan, mutta päätteli, että se oli tuulen ja lehtien humua, ja matkasi edelleen. Niin pian kuin hän taas oli liikkeellä, kuuli hän jonkun pehmeästi tanssia sipsuttelevan ylös vuoren rinnettä. Kuului lapsen jalkojen tepsutusta. Haltiat ja keijut kisailivat hänen kintereillään. Kun hän käännähti katsomaan, ei siellä milloinkaan ollut ketään, ei ketään. Hän pui nyrkkiä kohiseville lehdille ja jatkoi matkaansa.

Äänet eivät siltä vaienneet, vaan ottivat uuden sävelen. Nyt alkoi kuulua kihinää ja kähinää hänen takaansa. Suuri kyykkäärme luikerteli kiemurrellen. Myrkyä tihkuva kieli riippui suusta ja kiiltävä ruumis välkkyi käpertyneiden lehtien lomasta. Käärmeen kumppalina hiiviskeli susi, tuollainen suuri, laiha, harmaasääri. Samalla kun se valmisteli hyökkäämään hänen niskaansa, mateli kyykkäärme hänen jalkoihinsa ja pisti häntä kantapäähän. Väliin olivat molemmat ääneti ikäänkuin olisivat koettaneet päästä hänen luoksensa huomaamatta, mutta tuossa tuokiossa taas kähinä ja läähätys ilmaisivat heidät ja joskus suden kynnet rasahtivat kiviin. Tord kiiruhti vaistomaisesti kulkuaan, mutta eläimet ehättivät perästä. Kun hän luuli niiden olevan parin askeleen päässä ja valmistautuvan hyökkäämään, kääntyi hän katsomaan. Nytkään ei ollut mitään, ja sen hän oli kaiken aikaa tietänyt.

Hän istahti kivelle lepäämään. Silloin alkoivat kuivat lehdet leikkiä hänen jaloissaan ikäänkuin häntä huvittaakseen. Siinä oli nyt kaikkia metsän lehtiä: kirkkaan keltaisia pieniä koivun lehtiä, punakirjavia pihlajan lehtiä, jalavan kuivia, tummanruskeita, haavan nahkeita helakan punaisia ja salavan kellanvihreitä lehtiä. Muuttuneita, käpertyneitä, repalereunaisia ja arpisia ne olivat, nyt aivan toisenlaisia kuin pari kuukautta sitten untuvan pehmeinä, helakanvihreinä ja hienomuotoisina silmuistansa puhjetessaan.

"Syntisiä, syntisiä", sanoi poika, "ei ole mikään puhdasta Jumalan edessä. Hänen vihansa liekit ovat saavuttaneet jo teidätkin."

Kun hän taaskin lähti liikkeelle, näki metsän notkuvan allansa kuin aaltoavan meren. Tiellä oli rauhaisaa ja tyyntä, mutta hän kuuli, vaikka ei mitään nähnyt, että metsä oli täynnä ääniä.

Kuului kuin kuiskutuksia, kuin valituslauluja, karkeita uhkauksia ja jyrähteleviä kirouksia. Kuului naurun hohotusta ja valitusta ja suuren ihmisjoukon hälinää. Tämä kihinä ja kähinä, joka tuntui olevan jotain eikä kumminkaan ollut mitään, ärsytti sekä kiihoitti häntä. Se saattoi hänet raivostumaan. Hän tunsu taas samallaista kuolon tuskaa kuin maatessansa luolansa lattialla silloin kun heitä ajettiin kautta metsän. Hän kuuli taas oksien ryskettä, väkijoukon raskaita askeleita, aseiden kalsketta ja jyräjäviä huutoja ja melua, joka raivoisaa verenjanoista joukkoa seurasi.

Mutta metsän myrskyssä ei ollut yksin tätä. Siinä oli vielä jotain muutakin, jotain paljon hirveämpää, ääniä, joita hän ei osannut selittää, äänten sekasortoa, joka tuntui hänestä vieraskieliseltä puheelta. Hän oli kuullut kauheampien myrskyjen kuin tämän mylvivän mastoissa ja köysissä, mutta koskaan ei ollut hän kuullut tuulen niin monisävelistä harppua soittavan. Joka puulla oli oma äänensä, haapa ei suhissut samaa kuin kuusi, ei poppeli pihlajan lailla. Joka rotkolla oli oma äänensä, joka vuorensenästä kajahtelevalla kaiulla oma omituinen sointunsa. Purojen pulpatus, kettujen räyhtä yhtyi samaan metsämyrskyn eriskummalliseen pauhuun. Tämän kaiken hän saattoi ymmärtää, mutta kuului vieläkin kummallisempia ääniä. Ja ne ne vaikuttivat, että hänen sisällään alkoi huutaa, hohottaa pilkkanaurua ja uikuttaa kilvan myrskyn kanssa.

Häntä oli aina pelottanut ollessaan yksin metsän pimennossa. Hän rakasti aavaa merta ja alastomia

luotoja. Henget ja varjot vaanivat puiden lomista.

Yhtäkkiä hän käsittää, ken se oli joka myrskyssä puhui. Se oli Jumala, suuri kostaja, vanhurskauden Jumala. Hän se ahdisti häntä hänen toverinsa takia. Hän vaati häneltä munkin murhaajaa kostettavakseen.

Silloin Tord kävi puhumaan myrskyn keskellä. Hän puhui Jumalalle, mitä hän oli tahtonut tehdä, mutta ei ollut voinut. Hän olisi mielellään puhunut Berg Reselle ja pyytänyt häntä tekemään sovinnon Jumalan kanssa, mutta hän oli ollut liian arka. Ujous oli tehnyt hänet mykäksi. "Kun sain tietää, että vanhurskas Jumala hallitsee maailmaa", huusi hän, "ymmärsin minä, että hän oli mennyt miestä. Olen valvonut monia pitkiä öitä ystävääni itkien. Minähän tiesin, että Jumala hänet löytää, vaikka hän kuinka lymyäisi. Mutta minulta puuttui voimaa puhuakseni ja opettaakseni häntä ymmärtämään. Jäin sanattomaksi, sillä minä rakastin häntä niin äärettömästi. Elä vaadi, että minun tulisi puhua hänen kanssaan, elä pyydä, että meren tulisi nousta vuoren tasalle!" Hän vaiken ja samassa tyyntyi.

Yht'äkkiä tuli tyven ja kirkas päiväpaiste ja kuului ikäänkuin aironloisketta ja jäykkien kaislanlehtien hiljaista kahinaa. Nämä lempeät äänet toivat Unnin kuvan hänen mieleensä. — Henkipatoksi julistettu ei voi mitään saavuttaa, ei omaisuutta, ei naisen lempeä, ei arvoa miesten joukossa. — Jos hän ilmiantaisi Bergin, pääsisi hän lain turvaan. — Mutta Unnin varmaan täytyi rakastaa Bergiä kaiken sen takia, mitä Berg oli tehnyt hänen tähtensä. Muuten ei asia voinut olla.

Kun myrsky uudelleen kiihtyi, kuuli hän taas askeleita takanansa ja väliin hengästynyttä läähätystä. Nyt hän ei uskaltanut kääntyä katsomaan, sillä hän tiesi, että hänen takanansa oli valkea munkki, joka palasi pidoista Berg Resen talosta verellä tahrattuna, ammottava kirveen haava otsassa. Ja hän kuiskaili: "Ilmianna hänet, ilmianna hänet, sillä vaikkapa hänen ruumiinsa polttoroviolla tuhottaisiinkin, niin hänen sielunsa tulisi kumminkin pelastetuksi!"

Tord alkoi juosta. Kaikki tämä peloittava, joka itsessään ei ollut mitään, mutta joka lakkaamatta soi hänen sielussaan, kasvoi hirveäksi kauhuksi. Hän tahtoi päästä siitä. Mutta hänen juostessaan alkoi taas kuulua tuo syvä kauhistava ääni, joka oli Jumalan ääni. Jumala itse säikäytti häntä ja ahdisti häntä luovuttamaan hänelle murhaajan. Berg Resen rikos näytti hänestä kammoittavammalta kuin ennen koskaan. Mies aseeton oli murhattu, Jumalan mieheen oli kirkas teräs isketty. Tämä oli uhkaa maailman valtiasta vastaan. Ja murhamies kumminkin vielä uskalsi elää ja nauttia auringonpaisteesta ja maan hedelmästä, ikäänkuin Kaikkivaltiaan käsivarsi olisi liian lyhyt häntä tavoittamaan.

Hän seisattui, pui nyrkkiä ja ulvahti uhkauksen. Sitten hän mielipuolenlailla läksi livistämään metsästä, kauhunvaltakunnasta alas laaksoon.

* * * * *

Tordin tarvitsi vain virkkaa asiansa, niin pian oli kymmenkunta talonpoikaa, valmiina häntä seuraamaan. Sovittiin, että Tord astuisi yksin luolaan, jottei Bergissä heräisi epäluuloa, mutta hänen tuli kylvää herneitä pitkin matkaa, niin että talonpoikien olisi helppo löytää tie.

Kun Tord astui luolaan istui Berg Rese ompelemassa. Nuotion valo oli niukka ja työ tuntui käyvän huonosti. Pojan sydän täyttyi säälistä. Kaunis Berg Rese näytti köyhältä ja onnettomalta. Ja elämä, se ainoa, mitä hän omisti, riistettäisiin nyt häneltä. Tord pullahti itkemään.

"Mikä nyt?" tiedusteli silloin Berg. "Oletko kipeä? Oletko pelästynyt?"

Ensi kerran Tord silloin puhui pelostansa. "Oli kamalaa metsässä. Kuulin kummituksia ja näin aaveita. Minä näin valkeita munkkeja."

"Herran nimessä, poika!"

"He messusivat minulle koko matkan tunturille mennessä. Koetin kyllä paeta mutta ne kiitivät perästä ja lauloivat. Enkö koskaan voi päästä erilleni tuosta melusta? Mitä tekemistä minulla on heidän kanssaan? Minä tarkoitan, että he saisivat messuta jollekin toiselle, joka sitä paremmin tarvitsee."

"Oletko tullut hulluksi, Tord, tänä iltana?"

Tord puhui paljon, mutta tiesi tuskin mitä. Hän oli päässyt kaikesta ujoudestaan. Puhe tulvi esteettömästi hänen huuliltaan.

"Kaikki ovat valkeita munkkeja, valkeita, kuolonkalpeita. Kaikkien kaavuilla on verta. He painavat päähineensä alas otsalle, mutta haava ammottaa kumminkin sen alta, suuri, punainen, ammottava kirveen haava."

"Suuri, punainen, ammottava kirveen haavako, niinkö?"

"Minäkö sen kenties olen iskenyt? Miksi minä sen näen?"

"Kautta pyhimysten, Tord", sanoi Berg Rese kalpeana ja hirveän totisena, "mitä se merkitsee, että näet kirveen iskun haavan? Minä murhasin munkin parilla puukon pistolla."

Tord seiso ja vapisi Bergin edessä ja väänteli käsiään. "He pyytävät sinua minulta. He koettavat pakottaa minua ilmiantamaan sinut."

"Ketkä! Munkitko?"

"Niin, tietysti munkit. He näyttävät minulle näkyjä. He näyttävät minulle hänet, Unnin. He näyttävät minulle välkkyvän, päiväpaisteessa heloittavan meren. He näyttävät minulle kalastajain leiripaikan tansseineen ja iloineen. Vaikka minä ummistan silmäni, näen kumminkin. Antakaa minun olla rauhassa, sanon minä. Minun ystäväni on tehnyt murhan, mutta hän ei ole paha. Jättäkää minut, minä puhun hänelle, niin hän katuu ja tekee parannuksen. Hän tunnustaa syntinsä ja vaeltaa Kristuksen haudalle. Me lähdemme yhdessä niille paikoille, jotka ovat niin pyhät, että kaikki synnit pyyhitään pois niiltä, jotka sinne tulevat."

"Mitä munkit silloin vastaavat?" tiedusteli Berg. "He tuomitsevat minut kadotukseen. He tahtovat asettaa minut kidutuspenkille ja polttoroviolle."

"Pitäisikö minun kavaltaa rakkain ystäväni? kysyn minä heiltä", jatkoi Tord. "Hän on minulle kaikki kaikessa maan päällä. Hän on pelastanut minut karhun kynsistä, jonka kämmen jo painoi kurkkuani. Me olemme vilussa värisseet ja kärsineet kaikenlaista kurjuutta yhdessä, hän on levittänyt oman karhunnahkansa peitteekseni, kun olin sairas, ja minä olen kantanut vettä ja halkoja hänelle. Olen vartioinut hänen untansa, että hän on saanut rauhassa nukkua, olen eksytellyt hänen vihollisensa. Miksi he minua luulevat sellaiseksi, joka ilmiannan ystäväni? — Minun ystäväni menee kohta omasta halustaan papin luo tunnustamaan ja sitten me lähdemme yhdessä sovinnon maahan."

Berg kuunteli totisena, tarkasti tutkien Tordin kasvoja. "Sinun itsesi on mentävä papin luo ja sanottava totuus", virkkoi hän. "Sinun täytyy päästä takaisin ihmisten ilmoille."

"Auttaako se sinua, jos minä yksinäni menen? Sinun syntisi tähden vainoo kuollut ja kaikki varjot minua. Etkö näe, miten kammottava sinä olet minusta? Sinä olet satuttanut kätesi Jumalaan itseensä. Ei mikään rikos ole niinkuin sinun. Melkeinpä luulen, että iloitsen nähdessäni sinua pyöriteltävän piinaustelineillä. Onnellinen se, joka tässä maailmassa saapi rangaistuksensa ja välttää tulevaisen vihan. Miksi puhuitkaan minulle vanhurskaasta Jumalasta? Sinä pakotat minut ilmiantamaan sinut. Pelasta minut siitä synnistä! Lähde papin luo!" Ja hän lankesi polvilleen Bergin eteen.

Murhaaja laski kätensä hänen päänsä päälle. Hän tuli mitanneeksi toverinsa tuskalla omaa syntiänsä ja se kasvoi suureksi ja sai hänet sielussansa kauhistumaan. Hän näki itsensä riidassa maailmaa johtavan tahdon kanssa. Katumus teki tuloa hänen sydämeensä.

"Voi minua; miksi tein sen, mitä olen tehnyt?" sanoi hän. "Se, mikä minua odottaa, on liian raskasta antautuakseni vapaaehtoisesti siihen. Jos menen ilmoittamaan itseni papeille, niin he kiduttavat minua tuntimääriä. He paistavat minut miedolla tulella. Eikö jo tämä kurja elämä, jota pelossa ja tuskassa olemme viettäneet, riitä minulle rangaistukseksi? Olenhan menettänyt maat ja mannut! Olenhan elänyt erotettuna ystäväistä ja kaikesta, joka on miehen iloa. Mitä vielä vaaditaan?"

Kun hän näin puhui, niin Tord aivan kauhistuneena hypähti seisaalleen: "Voitko sinä katua", huusi hän. "Voivatko minun sanani järkyttää sydäntäsi? Joudu sitten pian. Kuinka olisin voinut uskoa tätä? Tule, joudu, vielä ehdimme paeta."

Berg Rese hyökkäsi ylös hänkin. "Sinä siis olet tehnyt sen —."

"Olen, olen, olen! Minä olen ilmiantanut sinut. Mutta kiiruhda nyt pian! Tule, koska kerran voit katua! He antavat meidän mennä. Me pääsemme heidän käsistään!"

Murhamies kumartui lattiaan, jossa hänen isiltä peritty sotakirveensä oli hänen jaloissaan. "Sinua, varkaan poikaa", kähisi hän. "Sinua minä olen uskonut ja rakkaana pitänyt!"

Kun Tord näki hänen kumartuvan kirvestä ottamaan, niin hän tiesi, että nyt oli kysymys hänen omasta hengestään. Hän sai siepatuksi vyöltään oman kirveensä ja sivalsi Bergiä sillä, ennenkuin tämä ehti kohottautua. Terä viilsi vinhuen läpi ilman ja upposi kumarrettuun päähän. Berg Rese suistui maahan pää edellä, koko ruumis retkahtaen jälessä. Verta ja aivoja purskahti haavasta ja kirves kirposi lattialle. Tord näki tuuhean tukan välistä ammottavan punaisen kirveen haavan.

Nyt hyökkäsivät talonpojat esille. He ilostuivat ja ylistivät tekoa.

"Nyt ei ole sinulla hätäpäivää", he sanoivat Tordille.

Tord silmäili käsiään, ikäänkuin hän niissä olisi nähnyt kahleet, jotka häntä olivat kietoneet murhaamaan sen, jota hän rakasti. Ne olivat kuin Fenris-suden, tyhjästä taotut. Kaislikon vihreästä valosta, metsän haamujen kisoista, myrskyn soitosta, lehtien kahinasta, unelmien suloisuudesta ne olivat valetut. Ja hän lausui ääneen: "Jumala on suuri."

Mutta hän johtui taas äskeisiin ajatuksiinsa. Hän painautui polvilleen ruumiin viereen ja laski kätensä sen päälle.

"Elkää tehkö hänelle mitään pahaa!" hän virkkoi. "Hän katuu, hän tahtoo lähteä pyhille haudoille. Hän ei ole kuollut, mutta älkää vangitko häntä! Me olimme juuri valmiina lähtemään kun hän sortui. Valkea munkki se varmaan ei tahtonut, että hän katuisi, mutta Jumala, vanhurskauden Jumala, rakastaa katumusta."

Hän viipyi ruumiin ääressä, puheli sille, itki ja rukoili kuollutta heräämään. Talonpojat kyhäivät muutamista keihäistä jonkinlaisen parin. He tahtoivat kantaa suurtilallisen ruumiin hänen talollensa. He kunnioittivat kuollutta ja puhuivat hiljaa hänen läheisyydessään. Kun he nostivat hänet paarelle, niin Tord nousi, ravisti hiukset kasvoiltaan ja puhui äänellä, joka vavahteli nyyhkytyksistä:

"Sanokaa sitten Unnille, joka teki Berg Resestä murhaajan, että Tord kalastaja, jonka isä on laivahylkyjen ryöstäjä ja äiti noita, tappoi hänet, koska Berg oli opettanut hänelle, että tämä maa on vanhurskaudelle perustettu."

JUMALAN RAUHA.

Oli kerran vanha talonpoikaistalo, ja oli jouluaatto. Pilvet riippuivat raskaina kuin suuren lumipyryn edellä ja oli kipakka pohjoistuuli. Oli paraillaan se aika iltapäivällä, kun väki kiireellä lopetteli töitään joutuakseen saunaan kylpemään. Sitä lämmittää poruutettiin niin, että lieska leimusi taivaalle savupiipusta ja kipunasuihkut ja nokihiutaleet tuulen kantamina putoilivat ulkokuonerakennusten lumipeitteisille katoille.

Samalla kuin liekit hulmusivat saunan piipusta, kohoten tulipatsaana kattojen tasalle, alkoivat kaikki ihmiset tuntea, että nyt oli jouluaatto tullut. Palvelustyttö joka kuukotti etehisessä ja pesi lattiaa, alkoi hyräillä, vaikkakin vesi karahti jäähän punkassa hänen kupeellaan. Rengit, jotka seisovivat liiterissä jouluhalkoja hakkaamassa, alkoivat pilkkoa puita kaksi kerrallaan ja heilauttelivat kirveitään niin lystisti, kuin työ olisi vain ollut leikin tekoa.

Aitasta asteli vanha nainen vierreleipäkasa käsivarrellaan. Hän käveli hitaasti pihan poikki muhkeaan, punaiseksi maalattuun asuinrakennukseen, nousi varovaisesti etehiseen ja laski leivät seinäpenkille. Sitten hän levitti liinan pöydälle ja asetteli leivät kokoon, suuren ja pienen aina päällekkäin. Hän oli harvinaisen ruma vanha ihminen, hänellä oli punertava tukka, lupattavat silmäluomet ja omituisen kireä piirre suun ja leuan seutuvilla, ikäänkuin kaulajanteet olisivat olleet liian lyhyet. Mutta nyt jouluaattona oli hänen olennossaan sellainen rauha ja ilo, että tuskinpa huomasi hänen rumuuttaan.

Vaan yksi talonväestä ei ollut iloinen ja se oli tyttö, joka satoi vastoja joulusaunaa varten. Hän istui lieden luona ja hänen edessään lattialla oli koko syyliä hienoja koivun virpiä, mutta häneltä puuttui kestäviä pantavitsoja. Isossa pirtissä oli suuri ja matala, pikkuruutuinen ikkuna, ja sen läpi loimotti valo saunasta sisälle, liehui lattialla ja kultasi koivunvarvut. Mutta tyttö kävi yhä onnettomammaksi, kuta korkeammalle tuli leiskui. Hän tiesi että vastat hajosivat niinpian kuin niihin tartutaan ja että hän saa siitä kärsiä häpeätä ainakin siksi, kunnes uudet joulutulet tuosta savutorvesta roihuavat.

Siinä kun hän istui ja tunsu itsensä onnettomaksi, tuli tupaan se, jota hän pelkäsi kaikista enimmäin. Se oli itse isäntä, Ingmar Ingmarinpoika. Hän varmaan oli ollut saunassa katsomassa, että kiuas tulisi kyllin kuumaksi, ja nyt tahtoi tarkastaa millaisia vastat tulivat. Ingmar Ingmarinpoika oli vanha ja piti siitä mikä oli vanhanaikuista. Ja juuri sentähden, että kansa alkoi hyljätä saunassa kylpemisen ja koivuvastojen käyttämisen, siksi juuri hän piti tarkasti vaaria siitä, että hänen talossaan se kumminkin tehtäisiin ja tehtäisiin kunnollisesti.

Ingmar Ingmarinpoika käytti vanhaa lammasnahkaturkkia, hänellä oli nahkahousut ja lapikkasaappaat. Hän oli likainen ja parroittunut ja tuli sisälle niin sävyisänä ja hiljaisena, että yhtä

hyvin olisi voinut luulla häntä kerjäläiseksi. Hänellä oli jotenkin samat kasvonjuonteet, ja oli yhtä ruma kuin vaimonsakin, sillä he olivat sukua keskenään, ja tyttö oli jo ammoisista ajoista oppinut tuntemaan pyhää kunnioitusta jokaista sen näköistä kohtaan. Sillä olihan jotain erinomaista kuulua Ingmarinpoikien vanhaan sukuun; joka aina oli ollut seudun arvokkain, mutta korkeinta mitä ihminen voi saavuttaa, oli olla itse Ingmar Ingmarinpoika, koko pitäjän rikkain, viisain ja mahtavin mies.

Ingmar Ingmarinpoika tuli tytön luo, kumartui ottamaan yhden valmiista vastoista ja huiskautti sitä ilmassa. Samassa jo varvut kirposivat hajalleen. Yksi osui joulupöydälle ja toinen uudinsänkyyn.

"Hohoi tyttöni", sanoi ukko ja nauroi, "luuletko tällaisten vastojen kelpaavan Ingmarilan saunassa? Vai oletko itse noin arka ihostasi, tyttö?"

Kosk'ei isäntä siitä sen pahempaa ääntä pitänyt, sai tyttö rohkeutta ja vastasi, että kyllä hän sitoisi vastoja jotka kestävät, jos hänelle vain annettaisiin kunnan vitsaksia.

"Kai niitä sitten on sinulle hankittava, tyttöseni", virkkoi vanha Ingmar, sillä hän oli oikealla joulutuulella.

Hän läksi isosta pirtistä, harppasi lattian pesijän ylitse ja seisautti kynnykselle katsomaan, näkyisikö ketään jonka voisi lähettää koivuhaasta vitsaksia hakemaan. Rengit puuhailivat jouluhalkojen hakkuussa ja poika tuli ladosta jouluolkia ottamasta, molemmat vävyt korjailivat työkapineita vajaan, jotta kartanolla alkaisi olla pyhäsiivo. Kukaan ei joutanut lähtemään metsään.

Silloin ukko päätti kaikessa hiljaisuudessa mennä itse. Hän kulki pihan poikki, ikäänkuin olisi navettaan menossa, katsahti taaksensa ikäänkuin tarkatakseen, huomasi kukaan häntä, ja pyörähti navetan nurkan taa, mistä kohtalaisen hyvä tie vei metsään päin. Ukko ei katsonut tarpeelliseksi virkkaa kenellekään siitä mihin hän meni, sillä silloin olisi poika tai vävy saattanut kielillä häntä jäämään kotiin. Ja vanhukset tahtovat mieluummin pitää oman päänsä.

Hän pysytteli tiellä aitojen yli ja pienen kuusikon läpi kulkiessaan ja painausi koivuhakaan. Täällä hän poikkosi tieltä ja kahlas lumessa, etsien parin vuoden vanhoja koivun oksia.

Mutta nyt oli tuuli päättänyt koko päivän kestäneet valmistuksensa. Se oli riistänyt lumen irti pilvestä, ja nyt se lentää kiidätti metsää kohti, jälessään pitkä lumihudelaahos.

Ingmar Ingmarinpoika oli juuri kuuristunut vuolasemaan koivunvitsasta, kun tuuli lumikuormineen ennätti paikalle. Kun ukko ojensihen suoraksi, silloin uusi tuulenpuuska tuprautti koko hiutalekasan hänen kasvoilleensa. Hän sai silmänsä lunta täyteen ja tuuli ryöppysi niin rajusti hänen ympärillään, että hänen oli pakko pyörähtää ympäri pari kertaa.

Koko onnettomuus itse asiassa lienee kumminkin aiheutunut siitä, että Ingmar Ingmarinpoika oli käynyt vanhaksi. Nuoruuden päivinä ei kaiketikaan hänen päänsä olisi mennyt pyörälle lumituiskusta. Mutta nyt viepotti häntä niin, kuin olisi hypähdellyt joulupolskassa. Ja kun hän tahtoi kääntyä kotiin, niin hän läksikin aivan väärälle suunnalle. Sen sijaan että hänen olisi tullut kääntyä aidoille päin, hän taivalsi etäämmä suureen kuusimetsään, joka alkoi koivuhaan takaa.

Ilma pimeni tuossa tuokiassa, ja nuorien puiden tienoilla metsän reunassa pyry yhä ryöppysi ja vonkui hänen ympärillään. Ukko älysi kyllä, että hän nyt kulki kuusikossa, mutta ei ymmärtänyt kulkevana päinmäntyyn, sillä kasvoihan kuusia koivuhaan molemmin puolin. Mutta viimein hän urkeni niin etäälle metsän syvyyteen, että siellä oli aivan tyyntä ja rauhaisaa, tuuli ei sinne tuntunut ja puut kohosivat siellä korkeina ja paksurunkoisina. Silloin hän älysi joutuneensa eksyksiin ja tahtoi kääntyä takaisin.

Hän oli perin ymmällä ja ärtyneenä siitä että oli voinut joutua eksyksiin, ja tuossa seisoessaan jäljettömässä metsässä, ei hänen päänsä enää kyennyt arvaamaan mihin päin kääntyä. Hän yritti ensin yhdelle sitten toiselle suunnalle. Viimein hän älysi ruveta seuraamaan omia askeleitaan, mutta pimeä yllätti hänet, eikä hän voinut niitä eroittaa. Ja puut vain kasvamistaan kasvoivat hänen ympärillään. Kulkipa hän miten tahansa, sen hän kumminkin ymmärsi, että hän loittoni yhä etäämmä metsän reunasta.

Olipa kuin noiduttua, että hänen uhallakin piti kahlia kahakäteen metsässä ja myöhästyä saunasta.

Hän käänsi lakin päässään, tiukkasi sukkanauhaansa, mutta hänen päänsä oli sittenkin yhtä sekaisin. Tuli jo pilkkopimeä ja hän alkoi jo uskoa olevansa pakotettu jäämään koko yöksi metsään.

Hän nojauti kuusen runkoon ja seisoi hiljaa ikäänkuin selvitellessä ajatuksiaan. Tämän metsän hän tunsu vallan mainiosti, hän oli kulkenut siellä niin paljon että tunsu jok'ikisen puun. Hän oli poikana kulkenut täällä lampaita paimentamassa. Hän oli viritellyt tänne pauloja metsälinnuille. Nuorena oli hän ollut täällä mukana tukin hakkuussa. Hän oli nähnyt koko metsän viruvan kannokkona ja oli nähnyt

sen siitä uudelleen ylenevän.

Vihdoinkin hän luuli alkavansa käsittää missä oli ja päätteli että jos hän kulkisi sitä ja sitä suuntaa, niin osuisi oikeaan. Mutta kuinka hän kulkikin, häipyi hän yhä syvemmä ja syvemmä salolle.

Kerran hän tunki kovan sileän maan jalkainsa alla ja silloin hän ymmärsi viimeinkin päässeensä tielle. Sitä hän sitten koki seurata, sillä tiehän aina kumminkin vie jonnekin. Mutta se osui pian jollekin metsäniitylle, missä pyryilma vapaasti peuhasi; siellä ei ollut enää pahaistakaan polkua, oli vain kinoksia ja syvää hankea. Silloin ukon mieli masentui ja hän tunki itsensä kurjaksi vaivaiseksi, jonka täytyi jäädä korpeen kuolemaan.

Hän alkoi väsyä lumessa kahlimiseen ja istahti kerta toisensa perästä kivelle lepäämään. Mutta niinpiankuin hän istahti oli hän nukkua ja hän tiesi, että jos hän nukkuisi, niin hän paleltuisi kuoliaaksi. Hän koetti siis astua astumistaan, sillä ainoastaan sillä tavalla hän saattoi pelastua.

Mutta kesken kaikkea ei hän voinut vastustaa haluaan istua. Tuntui, että kunhan vain saisi levätä, ei hän siitä paljonkaan välittäisi, vaikka se maksaisi hänen henkensä.

Hänestä tuntui niin suloiselta istua hiljaa, ettei kuoleman ajatus häntä ensinkään kammottanut. Hän tunki melkeinpä iloa ajatellessaan, että kun hän on kuollut, niin hänestä kirkossa luetaan pitkiä elämäkerrallisia tietoja. Hän muisti miten kauniisti rovastivanhus oli puhunut hänen isävainajastaan ja varmaan sanottaisiin nyt jotain kaunista hänestäkin, mainittaisiin että hän oli seudun vanhimman talon omistaja ja puhuttaisiin siitä, mikä kunnia on kuulua seudun arvokkaimpaan sukuun. Ja huomautettaisiin siitäkin mihin se velvoittaa.

Niin, niin, kyllä vastuunalaisuutta on elämässä, sen hän aina oli tiennyt. Joka kuului Ingmarinpoikien sukuun, sen tuli ponnistaa viime tinkaankin.

Hätkähtäen tunki hän, etteipä suinkaan olisi kunniakasta hänelle, jos hänet löydettäisiin metsästä kuoliaaksi paleltuneena. Hän ei tahtonut tätä kuolonsanomaansa liitettävän. Ja niin hän taas kohosi seisolleen ja alkoi vaelttaa. Hän olikin jo viivähtänyt istumassa niin kauan, että lumi mähkäleinä vierähteli hänen turkkiansa pitkin, hänen liikkeelle lähtiessään.

Mutta kotvasen kuluttua hän uudelleen istahti uneksimaan.

Nyt hiipi kuolon ajatus yhä suloisempana hänen luoksensa. Hän kuvaili mielessään hautajaisia alusta loppuun ja kaikkea sitä kunniaa, jota hänen kuolleenlelle ruumiilleen osotettaisiin.

Hän näki suuren pitopöydän katettuna yläkerran juhlasalissa, rovastin ja ruustinnan kunniasijalla, kaitarintaisen laamannin istumassa valkea pitsiröyhelö kaulassaan, majurinrouvan mustassa silkissä kuhisten ja paksu kultaketju moneen kertaan kaulan ympäri kierrettynä.

Hän näki kaikki vierashuoneet valkealla verhottuina. Valkeat lakanat ikkunoissa, valkea kangas huonekalujen yllä. Tie havutettuna etehisestä kirkkoon asti!

Pesua, leipomista ja teurastusta, pari viikkokautta maahanpaniaisten edellä. Kaksikymmentä syltä halkoja poltettuna neljässätoista päivässä.

Ruumis paareilla pirtin karsinassa, häkää kylmiltään lämmitetyissä huoneissa. Laulua ruumiin ääressä kun arkun kansi kiinni väännetään, hopealaatat kirstun päädysssä. Koko talo vilisee vieraista.

Koko kyläkunta liikkeellä "saattajaisiin" lähtemässä, kaikki kirkkohatut harjattuina, koko syysviinavarastot hautajaisissa tyhjennettynä, kaikki tiet kuhisten kansaa kuin markkinoilla.

Taaskin ukko kavahti pystyyn. Hän oli kuullut heidän istuvan ja puhelevan hänestä peijaisissa. "Mutta miten hän nyt tuolla tavoin lähti kuoliaaksi paleltumaan?" virkkoi laamanni. "Mitähän tekemistä hänellä mahtoi korvessa olla?"

Ja kapteeni vastasi: "eikö lie ollut jouluoluvien ja viinojen ansiota".

Tämä herätti hänet uudelleen. Ingmarinpojat olivat raitista väkeä. Ei saisi sanoa hänestä, ettei hän ollut selvällä päällä viime hetkellään. Ja niin hän taaskin alkoi kävellä kävelemistään. Mutta hän oli niin uupunut, että tuskin jaksoi astua. Hän oli nyt jo joutunut korven perukalle, sen hän huomasi siitä kun maa oli siellä louhikkoista ja täynnä kallioita, jollaisia ei alkutaipaleella ollut. Hänen jalkansa tarttui parin kiven väliin, niin että hän töin tuskin pääsi pälkähästä ja kaiken aikaa hän seisoj ja vaikerтели. Hän oli kerrassaan lopussa.

Yhtäkkiä hän kaatui nurinniskoin suureen risukkaan. Hän kupsahti pehmeästi lumisten risujen päälle, eikä hänelle tullut pienintäkään vahinkoa, ja nyt hän ei viitsinyt enää nousta. Hän ei halunnut

kerrassaan mitään muuta kuin saada nukkua. Hän kouhotteli hiukan risuja ja kömpi sinne sisälle kuin nahkasten alle. Mutta työntäytyessään oksien alle hän tunsu että risukossa oli jotakin lämmintä ja pehmeää. Täällä makaa varmaan karhu talviuntaan; hän ajatteli.

Hän tunsu karhun kääntelevän ja hengittävän. Hän makasi hiljaa siitä huolimatta. Hän ei ajatellutkaan muuta, kuin että karhu kernaasti saikin syödä hänet. Hän ei jaksanut ottaa askeltakaan poistuaakseen.

Mutta karhun varmaan ei tehnyt mieli tehdä mitään pahaa sille, joka tällaisella rajuilmalla etsi suojaa hänen kattonsa alla. Se painausi vaan jonkun verran peremmäs pesäänsä, ikäänkuin antaaksensa tilaa vieraalleen, ja sitten taas pian veteli unta tasaisin sihnuttavin huokauksin.

* * * * *

Tällä välin ei ollut paljonkaan jouluiloa vanhassa Ingmarilassa. Siellä oli etsitty Ingmar Ingmarinpoikaa koko aattoilta.

Ensin häntä oli haettu kaikkialta asuin- ja ulkokuoneista. Oli etsitty luhdit ja kellarit. Sitten oli kuljettu kaikki naapuritalot kyselemässä Ingmar Ingmarinpoikaa.

Kun ei väki ollut löytänyt häntä naapuritaloista, oli se lähtenyt etsimään pelloilta ja kujasilta. Soihdut, joiden piti valaista joulukirkkoon kulkijoita, sytytettiin ja niitä kuletettiin riehuvassa pyryssä pitkin teitä ja polkuja. Mutta tuuli oli tasoitellut kaikki jäljet ja sen viuhina voitti äänet, kun koettiin huutaa ja hoihia. Väki valvoi ja oli ulkona paljonkin yli puolen yön, mutta silloin huomattiin selvästi, että oli parasta odottaa päivän nousua, voidaksensa kadonnutta löytää.

Aamunkoiton kalpeasti sarastaessa olivat kaikki Ingmarilassa jo jalahteella ja miehet seisoivat pihalla valmiina metsään lähtemään. Mutta ennenkuin he olivat ehtineet lähteä, tuli vanha emäntä ja kutsui heitä kaikkia isoon pirttiin. Hän pyysi heitä istumaan penkeille ja itse hän istuutui joulupöydän ääreen raamattu edessään ja alkoi lukea. Ja koeteltuaan kykynsä mukaan etsiä jotain paikkaa, mikä olisi sopivaa lukea tällaisena hetkenä, oli hän vihdoinkin löytänyt kertomuksen miehestä, joka matkusti Jerikoon ja joutui ryövärien käsiin.

Hän luki hitaasti ja laulavasti hätääntyneestä, jota laupias samarialainen auttoi. Pojat ja vävyt, tyttäret ja lastenlapset istuivat hänen ympärillään penkeillä. He olivat kaikki äitinsä ja toistensa näköisiä, kookkaita ja kömpelöitä, ja kaikilla oli rumat, vanhanviisaat kasvot, sillä he olivat Ingmarien vanhaa sukujuurta. Kaikilla oli punertavat hiukset, kesakoinen iho, vaaleansiniset silmät ja valkeat silmäripset. Muuten heidät kuitenkin voi toisistaan erottaa, mutta kaikilla heillä oli ankara piirre suun seutuvilla, raukeat silmät ja kankeat liikkeet, niinkuin kaikki olisi heistä kovin vaikeata. Mutta kaikista heistä voi kumminkin havaita että he kuuluivat kylän arvokkaimpiin, ja että he olivat tietoisia siitä, että olivat muita parempia.

Kaikki Ingmarin jälkeläiset, pojat ja tytöt huokailivat syviä huokauksia emännän lukiessa. He kysyivät mielessään, oliko joku samarialainen löytänyt isännän ja hoitanut häntä. Sillä kaikista Ingmarinpojista tuntui kuin olisivat kadottaneet jotain omasta sielustaan, kun jotakuta sukuun kuuluvaa oli kohdannut onnettomuus.

Vanha nainen luki lukemistaan ja tuli kysymykseen: "Kuka oli hänen lähimmäisensä, sen, joka ryövärien käsiin oli joutunut?" Mutta ennenkuin hän ehti lukea vastauksen, kiskaistiin ovi auki ja vanha Ingmar astui sisään.

"Äiti, isä on täällä", sanoi yksi tyttäristä, eikä koskaan tullut luetuksi että miehen lähimmäinen oli se, joka teki hänelle laupeuden.

* * * * *

Sitten päivemmällä, emäntä jälleen istui taas samalla paikalla ja luki raamattuansa. Hän oli yksin, naiset olivat menneet kirkkoon ja miehet olivat karhunammunnassa salolla. Niin pian kuin Ingmar Ingmarinpoika oli syönyt ja juonut, oli hän ottanut poikansa mukaan ja he olivat lähteneet metsälle karhunajoon. Sillä niinhän se on, että jokaisen velvollisuus on kaataa karhu, missä ja milloin sen näkeekin. Ei sovi säästää karhun henkeä, sillä ennemmin tai myöhemmin se kumminkin pääsee lihan makuun eikä silloin anna armoa enemmän ihmisille kuin eläimillekään.

Mutta heidän mentyään metsään oli vanha emäntä joutunut suuren tuskan valtaan ja ottanut uudelleen kirjan eteensä. Nyt hän ryhtyi lukemaan samaa mitä jouluna saarnattiin kirkossa, mutta ei ehtinyt pitemmälle kuin näihin sanoihin: "Maassa rauha, ihmisille hyvä tahto!" Hän jäi istumaan sammuvilla katseillaan tuijottaen näihin sanoihin ja aina väliin huokaisten syvään. Hän ei lukenut enempää, vaan toisti vähä väliä hitaasti ja väsyneesti "rauha maassa, ihmisille hyvä tahto".

Silloin astui vanhin pojista pirttiin, juuri äitinsä uudelleen lausuesssa näitä sanoja.

"Äiti", hän virkkoi aivan hiljaa.

Emäntä kuuli sen, mutta ei kääntänyt katsettaan kirjasta kun kysyi: "Etkö ole mukana metsässä?" "Kyllä", sanoi hän vieläkin hiljemmin, "olen minäkin siellä ollut."

"Tule tänne pöydän luo", virkkoi äiti, "että saan nähdä sinut." Poika astui likemmä, mutta katsahtaessaan häneen äiti huomasi, että hän vapisi niin että hänen täytyi tarttua pöydän reunaan, voidaksensa pitää kättänsä yhdessä kohdin. "Oletteko kaataneet karhun?" kysyi äiti taas. Nyt ei poika enää voinut vastata, pudisti vain päätään.

Eukko nousi ja nyt hän teki sellaista, jota ei ollut tehnyt siitä päivin kuin poika oli lapsi. Hän meni pojan luo, laski hyväillen kätensä hänen käsivarrelleen, taputti häntä poskelle ja veti hänet penkille istumaan. Sitten hän istuutui poikansa viereen ja piti hänen kättänsä omassaan. "Sano minulle nyt, poikani, mitä on tapahtunut?"

Mies tunsu hyväilyn samaksi, joka oli lohduttanut häntä lapsena, kun hän oli ollut avuton ja onneton ja hän tuli niin liikutetuksi, että alkoi itkeä. "Arvaan jo, että isälle on jotain tapahtunut", virkkoi äiti. — "Niin on, mutta siinä on pahempaakin", nyyhki poika. — "Onko pahempaakin?" Mies itki yhä rajummin tuskin kyeten ääntänsä hallitsemaan. Vihdoin hän nosti karkean kätensä ja paksulla sormellaan osoitti äidin juuri lukemaa kohtaa "Rauha maassa!"

"Kuuluuko se jotenkin tähän?" kysyi äiti. — "Kuuluu", oli vastaus. — "Kuuluuko se jotenkin joulurauhaan?" "Kuuluu." — "Te tahdoitte tehdä pahan työn tänä aamuna." — "Niin." — "Ja onko Jumala rangaissut meitä?" — "Jumala on rangaissut meitä."

Hän sai nyt vihdoinkin kuulla, kuinka kaikki oli tapahtunut. He olivat viho viimein osuneet karhun pesälle ja saatuaan risukon näkyviinsä, olivat he pysähtyneet pyssyjänsä lataamaan. Mutta ennenkuin he olivat valmiit, porhalsi karhu ulos pesästään suoraan heidän päällensä. Silmäilemättä vasempaan tai oikeaan, hyökkäsi se oitis Ingmar Ingmarinpojan kimppuun ja iski häntä päälakeen, niin että hän lysähti maahan kuin salaman lyömänä. Ketään muita ahdistamatta karhu sitten ryntäsi hänen ylitsensä ja riensi tiehensä metsän kätköön.

* * * * *

Ingmar Ingmarinpojan vaimo ja poika ajoivat iltapäivällä pappilaan ilmoittamaan kuolontapausta. Poika esitti asian. Vanha emäntä istui ja kuunteli vain, kasvot värähtämättöminä kuin kivikuvalla.

Rovasti istui nojatuolissaan kirjoituspöydän ääressä. Kirjat olivat olleet auki ja hän oli merkinnyt kuolontapauksen. Hän teki sen hitaasti, saadakseen kotvasen mieltä mitä sanoisi leskelle ja pojalle, sillä tämän oli harvinainen tapaus. Poika oli aivan avomielisesti jutellut miten kaikki oli käynyt, mutta rovastia halutti tietää mitä he itse arvelivat. Ingmarilaiset olivat aina niin omituista väkeä.

Kun nyt rovasti painoi kirjan kiinni, virkkoi poika.

"Tahtoisimme myöskin sanoa rovastille, ettemme halua mitään muistosoanoja isästä."

Rovasti työnsi silmälasit otsalleen ja katsoi tiukasti vanhaa vaimoa. Tämä istui yhtä liikkumattomana, kuten äskenkin. Hän hiukan vain hypisteli kädessään olevaa nenäliinaa.

"Me hautaamme hänet arkipäivänä", poika jatkoi.

"Vai niin, vai niin", virkkoi rovasti. Hänen päätänsä kerrassaan huimasi.

"Vanha Ingmar Ingmarinpoika viedään hautaan kenenkään siitä tietämättä! Kirkkoväki ei siis kiviaidalla seisten katsele komeutta, kun hänet hautaan kannetaan."

"Hautajaisia ei tule ollenkaan. Olemme antaneet naapureille tiedoksi, ettei heidän tarvitse valmistautua saattueeseen."

"Vai niin, vai niin", uudisti rovasti taas. Ei osannut muutakaan sanoa. Hän tiesi kyllä mitä sellaisille ihmisille merkitsi hautajaisten pidosta luopuminen. Hän oli nähnyt kuinka se oli ollut lohdutukseksi leskille ja orvoille, että olivat saaneet pitää upeat maahanpanijaiset.

"Ruumissaattoon ei tule muita kuin minä ja veljeni."

Rovasti katsoi ikäänkuin vedoten emäntään. Voiko hän todellakin suostua tähän? Puhuikohan poika todellakin äitinsä tahdosta? Hänhän istui siinä ja antoi riistää itseltään kaiken sen, mikä oli hänelle kultaa ja hopeaakin kalliimpi.

"Emme aio soitattaa sielukelloja emmekä paneta hopealaattoja arkkuun. Me tahdomme sen niin, äiti ja minä, mutta me puhumme siitä vain teille, rovasti, saadaksemme kuulla, katsotteko sen olevan väärin isää kohtaan?"

Nyt puuttui nainenkin puhumaan. "Niin se on, että me tahdomme tietää, onko se väärin isää kohtaan?"

Rovasti vaikenen yhä, mutta nainen jatkoi innokkaammin. "Sanon sen rovastille, että jos mieheni olisi rikkonut kuningasta tai voutia vastaan, tai jospa olisi minun täytynyt katkaista hänet irti hirttonuorasta, olisi hän kumminkin saanut kunniallisen hautuun, kuten hänen isänsä ennen häntä, sillä Ingmarinpojat eivät pelkää ketään, eikä tarvitse väistyä ketään. Mutta jouluna on Jumala pannut rauhan ihmisten ja eläinten välille ja eläin parka piti Jumalan käskyn, mutta me rikoiimme sen, ja siksi Jumala meitä nyt rankaisee. Eikä sovi meidän siis loistolla ja upeillen esiintyä."

Rovasti nousi ja astui eukon luo.

"On oikein mitä sanotte", hän virkkoi, "ja tehkää niinkuin itse tahdotte." Ja hän jatkoi, ehdottomasti ikäänkuin itseksensä: "Ne Ingmarilaiset ovat suurenmoisia."

Eukko oikasihen hiukan sanat kuultuaan. Rovastin mielestä hän tällä hetkellä oli kuin koko suvun vertauskuva. Hän ymmärsi mikä se vuossadat toisensa perästä oli antanut näille raskasliikkeisille ja harvasanaisille ihmisille mahdin olla koko pitäjän johtajina.

"Ingmarinsuvun on oltava hyvänä esikuvana kansalle", sanoi vaimo. "Meidän on näytettävä että me nöyryymme Jumalan edessä."

KIVIKUMPU.

Oli se vuodenaika, jolloin kanervikko punoittaa. Hiekkakankaalla kasvoi sitä tuuheina päivinä. Mataloista, puisevista rungoista levisi tiheään vihreitä varsia kaarnankovine, kestävine lehtineen ja myöhään kuihtuvine kukkineen. Ne kukat eivät tuntuneet olevan tavallista mehevää kukkaiskudosta, vaan kuivia, kovia suomuja. Varsin vähäpätöisiä ne olivat myös sekä kooltaan että muodoltaan, eikä hajustakaan paljon mihinkään ollut. Aavikon lapsina eivät ne olleet saaneet kehittyä tynnessä, missä liljat levittävät kukkalehtensä, eivätkä rehevässä maaperässä, mistä ruusut ottavat ravintoa upeille kukkalehdilleen. Väripä se oikeastaan ne kukkasiksi tekikin, sillä heloittavan punaisia ne olivat. Värejä muodostavaa auringonpaistetta oli niillä ollut yllin kyllin. Ne eivät olleet kalpeita kellarikasveja, eivät siimestä suosivia sisälläistujia. Terveuden siunattua iloisuutta ja voimaa ylisti koko laaja, kukoistava nummi.

Kanervikko kattoi punaisella vaipallaan karun kedon aina metsän reunaan asti. Siellä kohosi loivalla vuorenharjanteella muutamia ikivanhoja, melkein rappeutuneita kivisiä hautakumpuja. Korkealle kyllä oli kanervikko koettanut hiipiä, mutta oli kumminkin paljaaksi jäänyt halkeamia, joista laajoja, litteitä paasia, särmiä vuoren roukkoisesta pinnasta, tunki esiin. Suurimman kummun alla lepäsi vanha kuningas, nimeltä Atle. Toisien alla lepäilivät ne hänen sotilaansa, jotka olivat kaatuneet suuressa tappelussa tällä kankaalla. Nyt he olivat jo maanneet täällä niin kauan, että kuoleman pelko ja kunnioitus oli jo haihtunut heidän haudoiltaan. Tie kävi heidän lepopaikkojensa lomitse. Yöllä kulkijan päähän ei koskaan pälkähtänyt ruveta tarkastelemaan, istuisiko kummun harjalla puoliyön aikana usvavaippaisia haamuja, jotka äänettöminä odotellen tuijottaen katseleisivat taivaan tähtiä.

Oli säteilevä aamu, kasteraikas ja lämmin. Metsämies, joka päivänkoitosta asti oli kulkenut metsällä, oli heittäytynyt selällensä kanervikkoon Atle kuninkaan kummun taa. Hän nukkui. Hattunsa oli hän painanut silmilleen ja nahkalaukku, josta jäniksen pitkät korvat ja teeren käyrät pyrstöhöyhenet näkyivät, oli hänen päänaluksenaan. Jousi nuolineen oli hänen kupeellaan.

Salolta astelee tyttö eväsnyytti kädessä. Kun hän ehti kumpujen väliselle litteälle kalliolle, ajatteli hän: tässäpä olisi mainio tanssipaiikka. Hänessä syttyi palava halu koettaa ja niin lasi hän nyytin kädestään kanervikkoon ja alkoi tanssia ypö yksin. Hän ei tietänyt, että kuninkaan kummun takana makasi mies.

Helakan punaisena heloitti kanervikko kirkkaan sinistä taivasta vasten. Muurahaiskorento oli penkonut pesänsä aivan nukkujan kupeelle. Siitä päilyi kissankultakappale säteillen, ikäänkuin se olisi tahtonut sytyttää tuleen kaikki hiekkakankaan vanhat kannot. Metsästäjän päänpohjissa levisivät

teerenhöyhenet töyhdön tavoin, niiden metallihohteen välähdellessä tummimmasti purppurasta terässiniseen. Hänen kasvojensa varjottomaan osaan hellitti polttava auringonpaiste, mutta hän ei aukaissut silmiään katsellaksensa aamupäivän loistoa.

Tällä välin jatkoi tyttö tanssimistaan ja pyörähteli niin innokkaasti, että kallion rosoihin keräytynyt musta sammal tuprusi hänen ympärillään. Kuiva, vanhanharmaa ja kiiltävä honganjuuri kellotti kanervikossa. Sen hän otti ja pyörähteli sen kanssa. Sälöt sinkoivat lahoavasta puusta. Tuhattajalkaiset ja pihtihäntäiset, joilla oli pesänsä rakoloissa, viskautuivat pyörälläpäin päivänvaloon, ja kaivausivat kanervikon juuriin.

Kun hulmuilevat helmat heilahtelivat kanervikossa, lehahti sieltä lentoon parvittain pieniä harmaita perhosia. Nämä, joiden siipien sisäpuolet ovat valkeat ja hopeanhoitoiset, kieppuivat kuin kuivat lehdet pyörretuulesa. Silloin välähtelivät ne aitovalkeilta ja oli kuin punainen kanervikkomeri olisi räiskynyt valkoista vaahtoa. Perhoset pysyttelivät hetkisen ilmassa. Niiden hauraat siivet lepattivat niin kiivaasti, että värisuomut irtaantuivat ja kanervikkoon ohuena hopeavalkeana nukkana karisivat. Silloin näytti kuin ilman olisi täyttänyt auringon valaisema tiikusade.

Kaikkialla kanervikossa hyppi heinäsirkoja, jotka hankasivat takajaloillaan siipiään, niin että ne harpunkielten lailla helähtelivät. Ne pysyttelivät hyvässä tahdissa ja olivat niin hyvin harjoitetut, että kankaan poikki kulkija luuli pitkin matkaa kuulevansa saman sirkan sirtystä, vaikka se väliin oli oikealla, väliin vasemmalla puolella, väliin edessä, väliin takana.

Mutta tanssija ei tyytynyt heidän soittoonsa, vaan hetkisen kuluttua alkoi itse hyräillä jotain tanssitahtia. Hänen äänensä oli kimakka ja käheä. Metsästäjä heräsi lauluun ja käännähti kyljelleen, kohottausi kyynärvarsilleen ja katseli kummun yli tanssijaa.

Hän oli uneksinut, että jänis, jonka hän juuri oli ampunut, oli lähtenyt kypälämäkeen hänen laukustaan ja anastanut hänen nuolensa ampuakseen häntä. Puoli hereillä, unimielissään tähysteli hän tyttöä ja hänen päätään poltti, kun oli maannut auringonpaisteessa.

Tyttö oli roteva ja vahvajäseninen, hän ei ollut kaunis kasvoiltaan, ei kevyt tanssissaan eikä tarkkakorvainen laulussaan. Hänen poskensa olivat pulleat, huulensa paksut ja nenänsä litteä. Mutta hän oli poskiltaan hyvin punakka, hiuksiltaan tuiki tumma, ja hän oli upeavartaloineen sekä voimakasliikkeinen. Hänen vaatteensa, vaikka kehnot, olivat ylen loistavat. Juovikasta hametta koristi punainen päärmie ja kirjavat villalankapunoukset seurasivat liivin ompeleita. Muut nuoret neitokset muistuttavat liljoja ja ruusuja, mutta tämä oli kuin kankaan kanerva, voimakas, hilpeä ja kukoistava.

Ilomielin katseli metsämies tuon kookkaan, korean naisen karkeloa punaisella nummella sirittävien sirkojen ja liehuvien perhosten parissa. Katsellessaan tyttöä nauroi hän niin, että suu levisi korviin asti. Mutta yht'äkkiä tyttö älysi hänet ja jäi hievahtamatta seisomaan.

"Luuletpa kai minua hulluksi", sai hän sanoneeksi. Mutta samalla hän mietti, miten saisi miehen olemaan vaiti näkemästään. Häntä ei haluttanut kuulla kylällä jaariteltavan tanssistaan honganjuuren kanssa.

Metsästäjä oli vähäpuheinen mies. Ei sanaakaan hellinnyt hänen huuliltaan. Hän oli sitä paitsi niin ujo, ettei rohjennut muuta kuin paeta, vaikka hän mielellään olisi viipynyt. Kiireesti sieppasi hän hatun päähänsä ja nahkalaukun selkäänsä ja alkoi laukata pitkin kanervikkoa.

Tyttö tempasi eväsnyyttinsä ja juoksi perästä. Mies oli pieni, kömpelöliikkeinen ja nähtävästi vähäväkinen. Tyttö tavoitti hänet pian ja saadaksensa hänet pysähtymään sivalsi hatun hänen päästään. Oikeastaan miestä olisi haluttanut seisattua, mutta hän oli ujoudesta aivan ymmällä ja siksi hän pakeni kahta kiireemmin. Tyttö kiiti jälestä ja alkoi kiskoa hänen laukkuaan, jota puolustamaan miehen täytyi nyt pysähtyä. Mutta silloin hyökkäsi nainen koko voimallaan hänen kimppuunsa. He painivat ja lopuksi mies kaatui. "Nyt ei hän juorua asiasta", ajatteli tyttö iloissaan.

Mutta samalla hän säikähtyi aika lailla, sillä hänen voitettunsa kalpeni kalpenemistaan ja hänen silmänsä kääntyivät nurin. Hän ei ollut kumminkaan millään tavoin vahingoittunut. Hän vain ei ollut kestänyt mielenliikutusta. Ei ollut konsaan ennen niin ristiriitaisia ja voimakkaita tunteita riehunut tämän yksinäisen metsäläisen rinnassa. Hän iloitsi työstä, oli vihainen ja häpeissään, mutta kumminkin ylpeä tytön väkevyydestä. Hän oli melkein kuin sekaisin.

Roteva, voimakas nainen laski käsivartensa hänen allensa ja nosti hänet ylös. Sitten hän taittoi jäykkiä varpuja kanervikosta ja vitsoi niillä pyörtyneen kasvoja, kunnes veri alkoi vilkkaammin kiertää. Kun miehen silmät kääntyivät päivän valoon, loistivat ne tyytyväisyydestä nähdessään tytön. Hän oli yhä vaiti, mutta käden, jonka tyttö oli kiertänyt hänen ympärilleen veti hän esiin ja hyväili sitä hiljaa.

Nuorukainen oli nälän ja aikaisten vaivojen lapsi. Kuiva, kellahko, laiha ja veretön oli hän. Tyttöä

liikutti nähdä häntä niin arkana, miestä, joka kumminkin näytti olevan kolmenkymmenen vaiheilla. Hän ajatteli, että mies varmaankin mahtoi eellä ypä yksin metsässä, koska hän oli niin sääliittävä ja kehnosti puettu. Hänellä varmaan ei ollut ketään, joka olisi hänestä huolehtinut, ei äitiä, ei siskoja, ei omaa armasta.

* * * * *

Laaja, armahtavainen metsä levisi kautta korven. Peittäen ja suojaten sulki se syliinsä kaikki, jotka sieltä apua etsivät. Uljaat puunsa pani se pitämään vahtia karhun pesällä ja tiheään pensaikon hämärään sijoitteli se pikkulintusten munilla täytetyt pesät.

Siihen aikaan, jolloin kansa vielä piti orjia, pakeni moni niistä metsään ja he löysivät turvan sen vihreiden muurien sisällä. Se muuttui heille suureksi vankilaksi, jota he eivät uskaltaneet jättää. Metsä piti nämä vankinsa kovassa kurissa. Se pakotti typerät ajattelemaan ja kasvatti orjuudessa tylsistyneet järjestykseen ja rehellisyyteen. Ahkera ainoastaan sai armon elää.

Ne molemmat, jotka toisensa tapasivat nummella, olivat sellaisten metsävankien jälkeläisiä. He kävivät joskus asutuissa, viljellyissä laaksoissa, sillä he eivät pelänneet enää joutuvansa orjuuteen, josta heidän isänsä olivat karanneet, mutta mieluummin he vaeltelivat salon siimeksessä. Metsämiehen nimi oli Tönne. Vakituksena ammattinaan teki hän perkkaustöitä, mutta hän oli osava muussakin. Hän kokoili tervaksia, poltti tervaa, kuivasi tauloja ja metsästeli usein. Tanssija-tyttö oli nimeltä Jofrid. Hänen isänsä oli sydenpolttaja. Tyttö laittoi vastoja, poimi katajanmarjoja, teki olutta valkokukkaisesta suopursusta. Molemmat olivat hyvin köyhiä.

Ennen eivät he olleet koskaan tavanneet toisiaan laajassa metsässä. Nyt tuntuivat kaikki metsäpolut kietoutuneen verkoksi, jossa he risteilivät edes takaisin, voimatta mitenkään välttää toisiaan. Nyt eivät he koskaan osanneet valita tietä, mikä ei olisi vienyt heitä yhteen.

Tönnellä oli kerran ollut suuri suru. Hän oli äitinsä kanssa asunut kauan kurjassa risuhökelissä, mutta heti mieheksi päästyään hän oli päättänyt rakentaa hänelle lämpimän pirtin. Vapaahetkinään kulki hän metsän hakkuussa, kaatoi puita ja hakkasi ne määrän pituisiksi hirsiksi. Sitten piiloitti hän hirsivarastonsa pimeihin louhikkoihin sammalien ja risujen alle. Hänen tarkoituksensa oli, ettei hänen äitinsä saisi ollenkaan tietää tästä työstä, ennenkuin hän olisi valmis pirtin pystyttämään. Mutta äiti kuoli ennenkuin hän ehti näyttää hänelle työnsä hedelmää, ennenkuin hän ehti näyttää hänelle, mitä oli aikonut tehdä. Hän, joka oli tehnyt työtä samanlaisella innolla kuin David, Israelin kuningas, kerätessään aarteita herran temppeliä varten, suri nyt ylenmäärin katkerasti. Hän menetti koko halunsa uutisrakennukseen. Risumaja oli hänelle kyllin hyvä, vaikka se oli tuskin eläimen luolaa parempi.

Kun nyt tässä mieheessä, joka näihin asti oli oleskellut aina yksin, heräsi halu hakea Jofridin seuraa, merkitsi se ilmeisesti sitä, että hän mieli tyttöä armaakseen ja morsiamekseen. Jofridkin odotteli joka päivä, että hän puhuisi hänen isälleen tahi hänelle itselleen asiasta. Mutta siihen ei Tönnellä ollut kykyä. Sekin todisti hänen kuuluvan orjasukuun. Ajatukset kulkivat hitaasti hänen aivoissaan, niinkuin aurinko kiertää taivaan kantta. Ja hänen oli vaikeampi muodostaa ajatuksiansa sujuvaksi puheeksi kuin sepän takoa rannerengas vierivistä hiekkajyväsistä.

Eräänä päivänä kuljetti Tönne Jofridin muutamalle louhikolle, johon oli kätkenyt rakennusvaransa. Hän penkoi oksat ja sammalet pois ja nyytti hänelle hakatut hirret. "Nämä olivat äitiä varten", virkkoi hän.

Hän katsahti odottavaisesti Jofridiin. "Näistä piti tulla äidille tupa", hän uudisti. Merkillisen hidas oli tuo neitonen älyämään nuoren miehen ajatuksia. Kun hän näytti äidillensä varatut hirret, niin olisipa hänen jo pitänyt ymmärtää, mutta tyttö ei vain tajunnut.

Silloin hän päätti vielä selvemmin näyttää hänelle tarkoituksensa. Parin päivän perästä alkoi hän kuljettaa tukkeja hautakumpujen väliselle aukealle, jossa hän ensi kerran oli nähnyt Jofridin. Tyttö kulki, kuten hänen tapansa oli, tavallista tietään ja näki Tönnen työn touhussa, mutta jatkoi kumminkin matkaansa virkkamatta mitään. Heidän tultuaan ystäviksi oli Jofrid usein auttanut häntä, mutta tässä raskaassa työssä ei hän tuntunut tahtovan ruveta hänelle apulaiseksi. Tönne päätteli kumminkin, että tytön täytyi ymmärtää, että hänelle tässä tupaa nyt rakennettaisiin. Jofrid käsittikin sen kyllä, mutta häntä ei haluttanut lahjoittaa itseään Tönnen kaltaiselle miehelle. Hän tahtoi terveen ja voimakkaan miehen. Hänen mielestään ei olisi lyönyt leiville mennä naimisiin niin heikon ja vähälahjaisen miehen kanssa. Mutta sittenkin oli tuossa hiljaisessa mieheessä paljo puoleensa vetävää. Sitä miespoloista, kuinka hän olikaan ahertanut ilahduttaakseen äitiänsä, saamatta edes nauttia sitä onnea, että olisi ajoissa saanut valmiiksi. Häntä melkein itketti Tönnen surkeus. Ja nyt tämä rakensi tupaa juuri sille kohdalle, jossa oli nähnyt hänen tanssivan. Miehellä oli hyvä sydän, se houkutteli häntä ja kiinnitti hänen ajatuksensa häneen, mutta mennä naimisiin hänen kanssaan, ei hän suinkaan tahtonut.

Jofrid kulki joka päivä kanervikkokankaan poikki ja näki pirtin kohoavan yksitoikkoisena ja ikkunattomana päiväpaisteen pilkistellessä väljistä saumoista sisälle.

Tönnen työ edistyi tavattoman joutuisasti, mutta se ei ollut huolellista. Hänen hirtensä eivät olleet veistettyjä, tuskinpa kolottujakaan. Permannon hän pani halkaistuista nuorista puista. Siitä tuli hyvin rosainen ja notkuva. Sillan alla rehoittavat kanervat pistivät kiellettyjä, punaisia kukkaterttujaan lattian raoista sisään, sillä vuosi oli jo kulunut siitä, kun Tönne makasi Atle kuninkaan kummun takana, ja muurahaiset puursivat ulos ja sisälle tarkastellen tätä hataraa ihmistyötä.

Mutta Jofridin mielessä pyöri alati näinä päivinä, meni hän minne tahansa ajatus, että hänelle siellä pirttiä pystytettiin, hänelle tuonne kanervakankaalle omaa kotia laadittiin. Ja hän tiesi, että ellei hän sinne emännäksi lähtisi, niin hukat ja revot saisivat siellä asustella. Niin paljon hän kumminkin Tönneä tunsu, että kun tämä huomaisi turhaan työtä tehneensä, ei hän ikinä muuttaisi uuteen pirttiin. Hän, raukka, itkisi kuullessaan, ettei Jofrid tahtonut sinne tulla. Siitä sukeutuisi taas hänelle suru, yhtä suuri kuin hänen äitinsä kuolema. Mutta itseänsäpä hän siitä saisi syyttää, kun ei ollut ajoissa häneltä kysynyt.

Hän mielestään kyllä oli antanut Tönnelle viittauksia sillä, ettei auttanut tätä tuvan rakentamisessa, vaikka hänen mielensä kumminkin siihen paloi. Aina kun hän näki pehmeää, valkeaa sammalta, halutti häntä keräillä sitä harvojen seinien tukkimiseksi. Mielellään olisi hän auttanut Tönneä takan muuraamisessa, sillä niin kuin tämä siinä menetteli, tulisi kaikki savu salpautumaan pirttiin. Mutta oli yhdentekevää, millaista jälkeä tuli, sillä eipähän siellä kumminkaan koskaan ruokapadat kiehuisi eikä juomapanos kuohuisi. Harmillista kumminkin oli, ettei se tupa milloinkaan tahtonut unehtua mielestä.

Tönne teki työtä hehkuvalla innolla, varmana siitä, että Jofrid ymmärtäisi tarkoituksen, kunhan pirtti vain valmistuisi. Hän ei ajatellut paljon tyttöä. Hänellä oli yllinkyllin tekemistä hakkaamisessa ja rakentamisessa. Aika kiiti hänestä joutuisasti.

Eräänä iltapäivänä, kun Jofrid kulki kankaan poikki, huomasi hän, että tupaan oli tehty ovi ja oli pantu paasi kynnyksen eteen. Silloin hän arvasi, että kaikki mahtoi olla nyt valmista, ja hän tuli hyvin liikutetuksi. Tönne oli kattanut tuvan kukkivilla kanervamättäillä, ja tytön valtasi voimakas halu astua tuon punaisen katon alle. Tönne itse ei ollut uutistalollaan ja Jofrid päätti pistäytyä sisälle. Tupahan oli rakennettu hänelle. Se oli hänen kotinsa. Oli mahdotonta vastustaa halua nähdä sitä.

Sisällä oli haus Kempaa, kuin mitä oli odottanut. Lattialle oli kylvetty katajaita. Raikas pihkan ja havun tuoksu tuulahti siellä. Päivänpaiste, joka rosoista ja saumoista pujoittelihen sisälle, levisi valokujuvina pirtin poikki. Seinärakoihin oli pistelty vihantia lehtiä ja liedellä oli vasta hakattu kuusi, Tönne ei ollut muuttanut tupaan vanhoja taloustavaroitaan. Siellä oli vain yksi uusi pöytä ja penkki, jonka päälle oli heitetty hirvennahka.

Niin pian kuin Jofrid oli astunut kynnyksen yli, tunsu hän kodin iloisen hauskuuden ympäröivän itseään. Hän oli tyyni ja rauhallinen seisoessaan siellä, mutta sieltä lähteminen tuntui vaikealta kuin vieraisissa palveleminen. Seikka oli se, että Jofrid oli ollut hyvin ahkera hankkiakseen itselleen jonkun verran myötäjäisiä. Taitavin käsin oli hän kutonut koristekankaita, jollaisia käytetään huoneen kaunistamiseksi, ja ne hän aikoi asettaa omaan kotiinsa, kun joskus sellaisen saisi. Nyt rupesi hän arvelemaan, miltähän ne täällä näyttäisivät. Mielellään olisi koettanut niitä tähän uuteen pirttiin.

Hän lähti reippaasti kotona käväsemään, nouti kangaskäärönsä ja alkoi kiinnittää sitä katon rajaan. Hän aukaisi oven, niin että ilta-aurinko paistoi juuri häneen ja hänen töihinsä. Hän liikkui innokkaasti tuvassa rallatellen jotain marssia. Hän oli sydämellisen tyytyväinen. Tupa tuli oikein sieväksi. Kudotut ruusut ja tähdet loistivat kirkaammin kuin koskaan ennen.

Kaiken aikaa hääriessään tähysteli hän tarkkaavaisesti kanervakankaalle ja hautakummulle, sillä hänestä tuntui, että Tönne nytkin saattoi loikoa piilossa jonkun kummun suojassa ja nauraa hänelle. Kuninkaan kumpu oli juuri oven kohdalla ja sen taa näkyi aurinko parhaillaan laskevan. Kerran toisensa perästä silmäsi hän sinne. Tuntui kuin joku siellä istuisi ja katselisi häntä.

Auringon päästyä juuri niin alhaalle, että ainoastaan muutama veripunainen säde valahti vanhalle kiviröykkiölle, älysi Jofrid, kuka se häntä katseli. Koko hautakumpu ei ollut enää mikään kumpu, vaan suuri vanha sotaurho, joka istui siinä arpisena ja harmenneena ja tuijotti häneen. Sen pään ympärille kiertyivät auringonsäteet kruunuksi ja punainen vaippa oli niin avara, että se levisi yli koko kankaan. Pää oli suuri ja raskas, kasvot harmaat kuin kivi. Vaatteet ja aseet olivat myös kivenkarvaiset ja jäljittelivät kiven vivahduksia ja jäkäläpeitettä, niin että täytyi tarkasti katsoa huomatakseen, että siinä oli urho, eikä vain kiviröykkiö. Se oli samallaista kuin toukassa puunoksan näköisyys. Saattaa parikymmentä kertaa kulkea niiden ohi, huomaamatta, että se, mitä on luullut kovaksi puuksi, onkin pehmeä eläinruumis.

Mutta Jofrid kumminkaan ei enää voinut erehtyä siitä, että itse vanha Atle kuningas se siinä istui. Hän seisoi ovella, varjosti kädellään silmiään ja katsoi suoraan ukon kivikasvoja. Ja hän näki pienen pienet, vinot silmät korkean otsan alla, leveän nenän ja suorrukkeisen parran. Ja tuo kivimies eli. Se hymyili ja iski silmää hänelle. Jofrid pelästyi, mutta eniten kumminkin kauhistuttivat häntä miehen paksut, tukevalihaksiset käsivarret ja karvaiset kädet. Kuta kauemmin hän katseli miestä, sitä leveämmäksi tämän hymy kävi ja vihdoin se nosti toisen lyijynraskaan käsivartensa ja viittasi häntä luokseen. Silloin Jofrid pyyhkäsi pakoon kotia kohti.

Kun Tönne palasi pirtilleen, näki hän sen tähdikkäillä koristekankailla kaunistetuksi. Tämä rohkaisi häntä niin, että hän lähetti puhemiehen Jofridin isän luo, tiedustamaan tytön mieltä. Jofrid myöntyi ja oli mielissään, että asia oli näin kääntynyt, vaikkakin hän lahjoitti kätensä puoliväkisin. Eihän hän voinut hylätä miestä, jonka tupaan oli jo kantanut myötäjaisensä. Kumminkin otti hän ensin selon siitä, oliko vanha Atle kuningas muuttunut jälleen kivikummuksi.

* * * * *

Tönne ja Jofrid elelivät onnellisina monta vuotta. He olivat hyvässä maineessa. "He ovat hyviä ihmisiä", sanottiin. "Katsokaa, kuinka he auttavat toisiaan, katsokaa, kuinka he tekevät työtä yhdessä ja miten he eivät voi elää erillään toisistaan."

Tönne kävi päivä päivältä voimakkaammaksi, eikä ollut enää niin hidasajatuksinen. Jofrid näkyi tehneen hänestä kelpo miehen. Enimmäkseen antoi hän vaimonsa hallita, vaikka hän myöskin ymmärsi sitkeällä itsepäisyydellä ajaa oman tahtonsa perille.

Jofridin mukana seurasi aina iloa ja leikkiä, minne hän tulikin. Hänen pukunsa kävi yhä kirjavammaksi hänen vanhetessaan. Koko hänen naamansa oli punanen. Mutta Tönnestä hän oli kaunis.

He eivät olleet niin köyhiä kuin monet muut heidän säädystään. He söivät voita puuron kanssa, eivätkä sekoittaneet pottua eikä liiseitä leipäänsä. Pursuolut vaahtosi heidän haarikassaan. Heidän lammas- ja vuohilaumansa lisääntyivät niin sukkelaan, että he voivat suoda itselleen liharuokaakin.

Kerran toimitti Tönne jonkin perkkauustyön eräälle talonpojalle laaksossa. Tämä kun silloin näki, miten Tönne ja hänen vaimonsa hilpeinä ja iloisina työskentelivät yhdessä, ajatteli kuten moni muukin: "Nuo mahtavat olla hyviä ihmisiä."

Talonpojan vaimo oli äskettäin kuollut jättäen jälkeensä puolen vuoden vanhan lapsen. Mies pyysi Tönneä ja Jofridia ottamaan lapsen kasvatikseen. "Lapsi on minulle hyvin rakas", virkkoi hän, "ja koska te olette niin hyviä ihmisiä, uskon minä hänet teille."

Lapsettomia kun olivat, näytti hyvin sopivalta, että he lapsen ottaisivat, ja ilman epäilyjä suostuivatkin he siihen. He arvelivat olevan edullista kasvattaa talollisen lasta ja toivoivat kasvatuspojasta sitten itselleen vanhuuden iloa.

Mutta lapsi ei elänyt vanhaksi heidän luonaan. Ennenkuin vuosi vierähti, oli se jo kuollut. Moni syytti siitä kasvatusvanhempia, sillä lapsi ennen heille tuloaan oli ollut erittäin terve. Tällä ei kukaan kumminkaan tarkoittanut, että he tahallaan olisivat lapsen tappaneet, vaan että he olivat ottaneet sellaisen tehtävän, johon he eivät kyenneet. Heiltä oli puuttunut ymmärrystä ja rakkautta antaakseen sille sellaista hoitoa, jota se tarvitsi. He olivat tottuneet ajattelemaan ainoastaan itseään ja huolehtimaan vain omastaan. Lapsen vaalimiseen heillä ei ollut ensinkään aikaa. He tahtoivat päiväksi mennä yhdessä työhön ja nukkua yönsä rauhassa. Heidän mielestään pienokainen joi liian paljon hyvää maitoa eivätkä he suoneet hänelle samaa hyvää kuin itselleen. Mutta heillä ei ollut aavistustakaan siitä, että hoitivat lasta huonosti, päinvastoin he luulivat olevansa sille juuri niin helliä kuin vanhemmat tavallisesti. Heidän mielestään lapsi oli ollut heille taakkana ja vastuksena, eivätkä he surreet sen kuolemaa.

Naiset tavallisesti hartaalla halulla ja ilolla hoitelevat lapsia, mutta Jofridilla oli mies, josta hänen monessa suhteessa tuli pitää äidillistä huolta, ja siksi hän ei kaivannut muuta hoidettavaa. Muille on rakasta seurata pienokaisten pikaista kehitystä; mutta Jofridilla oli kylliksi iloa nähdessään Tönnen varttuvan ymmärryksessä ja miehistyvän, sievistellessään ja siistiellässään tupaansa ja kun näki karjalaumansa lisääntyvän ja katseli uutisviljelyksiä, joita he olivat alkaneet kanervakankaalla.

Jofrid lähti talonpojan talolle ilmoittamaan lapsen kuolemaa. Isä lausui silloin: "Minun on käynyt kuten sen, joka panee niin pehmeitä tyynyjä sänkyynsä, että itse vajoo kovalle pohjalle. Liian hyvin tahdoin suojella poikaani, ja nähkääs, nyt on hän kuollut!" Ja hän oli hyvin murheellinen.

Hänen puhuessaan pullahti Jofrid katkerasti itkemään. "Jumalan tähden, ettet olisi poikaasi jättänyt meille", virkkoi hän. "Olimme liian köyhiä. Ei ollut hänen kylliksi hyvä meidän luonamme."

"En minä sitä tarkoittanut", vastasi talonpoika. "Päinvastoin luulen teidän liiaksikin hemmoitelleen lasta, vaikka en kumminkaan tahdo syyttää ketään, sillä elämä ja kuolema on yksin Jumalan vallassa. On aikomukseni nyt pitää ainoalle pojalleni maahanpaniaiset, yhtä upeat kuin jos hän olisi ollut täysikasvuinen, ja pitoihin kutsun sekä Tönne että sinut. Voitte huomata siitä, etten kannan vihaa teille."

Tönne sekä Jofrid olivat sitten hautajaisissa. Heitä kestittiin hyvin eikä kukaan virkkanut epäystävällistä sanaakaan. Tiedettiin kyllä, että naiset, jotka olivat verhonneet ruumiin, olivat sanoneet sen olleen surkean laiha ja että siinä oli huomannut kerrassaan kehnon hoidon merkkejä. Mutta neidän olivat kyllä voineet tulla sairaudestakin. Kukaan ei tahtonut uskoa mitään pahaa kasvatustavasta, sillä tiedettiin heidän olevan hyviä ihmisiä.

Jofrid itki paljon niinä päivinä, varsinkin kun kuuli naisten juttelevan, miten heidän täytyi valvoa ja nähdä vaivaa pikkusistaan. Hän huomasi myös, että naisten joukossa siellä hautajaisissa yhä puhuttiin lapsista. Toiset olivat niihin niin ihastuneet, etteivät voineet lakata puhumasta lapsiensa leikeistä ja kysymyksistä. Jofrid olisi tahtonut puhua Tönnestä, mutta useimmat eivät koskaan puhuneet miehistä.

Tönne ja Jofrid palasivat vasta myöhään illalla hautajaisista. He panivat paikalla levolle. Mutta tuskin ehtivät he nukkua, kun heitä häiritsi vieroitus. Se on lapsi ajattelivat he unimielissään ja vihastuivat, kun tulivat häirityiksi. Mutta äkkiä he molemmat kavahtivat ylös vuoteeltaan. Lapsihan oli kuollut. Mistä sitten tämä vieroitus kuului? Kun he olivat ilmi hereillä, eivät he mitään kuulleet, mutta kyllä heti paikalla, kun olivat nukkumaisillaan. Pienten horjuvien jalkojen kopsetta kuului rappukiveltä, pieni käsi hapuili ovea, mutta kun se ei ollut auki, kulki lapsi vieroituksen, pitkin seinäviertä ja seisahtui heidän sänkyjensä kohdalle. Kun he puhelivat tahi istuivat, eivät he mitään eroittaneet, mutta samassa kun he olivat uneen vaipua, kuulivat he selvästi taas samat epävarmat askeleet ja tukahdutetut nyyhkytykset.

Nyt selveni heille varmuudeksi se, mitä he eivät olisi tahtoneet uskoa, mutta joka viime päivinä oli tuntunut heistä mahdolliselta. He huomasivat tappaneensa lapsen. Miksipä se muutoin olisi kummitellut!

Siitä yöstä alkaen katosi onni heiltä. He elivät alituisessa kummittelijan pelossa. Päivillä saivat he olla jonkun verran rauhassa, mutta öisin häiritsi heitä lapsen itku ja tukahdutetut nyyhkytykset, niin että he eivät uskaltaneet yksin nukkua. Jofrid kulki usein pitkiä matkoja hakemassa jotakuta, joka voisi jäädä heidän pirttiinsä yöksi. Jos oli joku vieras, oli rauhallista, mutta niin pian kun he olivat yksin, kuulivat he lapsen äänen.

Eräänä yönä kun he eivät olleet saaneet ketään kumppanikseen ja heidän oli aivan mahdotonta nukkua lapsen vuoksi, nousi Jofrid vuoteeltaan.

"Nukutko, Tönne?" virkkoi hän. "Jos minä pysyttelen valveilla, ei kai mitään kuulune."

Hän läksi ulos, istuutui rappukivelle ja mietti, mitä heidän pitäisi tehdä päästäksensä rauhaan, sillä tällaista elämää he eivät voineet kestää. Hän arveli, mahtaisiko rippi, nöyrytys, katumus ja parannus heitä auttaa tästä vaikeasta vitsauksesta.

Kun hän kohotti silmänsä, näki hän saman näyn kuin kerran ennen tältä samalta paikalta. Hautakumpu oli muuttunut sotaurhoksi. Oli jotenkin pimeä yö, mutta kumminkin saattoi hän selvästi erottaa, että vanha Atle kuningas istui siinä ja katseli häntä. Jofrid näki hänet niin selvästi, että hän huomasi sammaltuneet renkaat hänen rannenivelissään ja hänen sääriensä ympäri ristiin käärityt siteet, joiden välistä pohjelihakset pullistelivat.

Tällä kertaa ei hän pelästynyt vanhusta, vaan tuntui se hänestä ystävältä, lohduttajalta tässä onnettomuudessa. Se katsoi häntä sääliäisesti, ikäänkuin olisi tahtonut rohkaista häntä. Ja Jofridin mieleen juontui, että oli ollut kerran päivä, jolloin tuo mahtava sotaurho oli kasoittain kaatanut vihollisia tällä kanervakankaalla ja oli kahlannut verivirrassa, joka ryöppysi mättäiden välissä. Välittikö hän siitä, kuoliko yksi mies enempi tahi vähempi! Liikuttavatko hänen kivikova sydäntään paljonkin lasten huokaukset, joiden isät hän oli kaatanut! Höyhönen keveänä olisi yhden lapsen kuolema painanut hänen omaatuntoaan.

Ja hän kuuli tämän kuiskutuksen, saman äänen, jota vanha kivikova pakanuus oli kuiskailut kautta aikojen:

"Miksipä katuisin! Jumalat ne säätävät. Kohtalottaret kehäävät elämän langan. Miksipä maan lapset surisivat, että ovat tehneet, mitä kuolemattomat ovat pakoittaneet heidät tekemään!"

Silloin Jofrid rohkaisi ja virkkoi itsekseen: "Mitäpä minä sille voin, että lapsi kuoli? Jumala yksin

säätää. Ei tapahdu mitään ilman hänen tahtoaan." Ja hän arveli, että hän parhaiten saisi kummittelijan vaikenemaan, jos luopuisi kerrassaan kaikista katumustuumista.

Mutta silloin aukeni pirtin ovi ja Tönne astui ulos hänen luokseen. "Jofrid", sanoi tämä, "nyt se on tuvassa. Se tuli luokseni ja koputti sängyn laitaan ja herätti minut. Mitä meidän pitää tehdä, Jofrid?"

"Lapsihan on kuollut", vastasi Jofrid. "Sinä tiedät, että se makaa syvällä maan povessa. Tämä kaikki on vain unta ja mielikuvitusta. Hän puhui tyyliä ja tarkoittavasti, sillä hän pelkäsi Tönneä tässä asiassa olevan liian araan ja saattavan sillä heille onnettomuutta."

"Mutta tästä täytyy tulla loppu", sanoi Tönne.

Jofrid naurahti kamalasti. "Mitä tahtoisit tehdä? Jumala on meille tämän lähettänyt. Eikö hän olisi voinut jos olisi tahtonut, pitää lasta elossa? Hän ei sitä tahtonut ja nyt hän vainoo meitä sen kuoleman tähden. Vastaa, millä oikeudella hän meitä vainoo?"

Hän sai sanansa vanhalta kiviurholta, joka kovana ja synkkänä istui kummullaan. Tuntui, kuin tämä olisi neuvonut hänelle kaikki, mitä hän Tönnele vastasi.

"Meidän täytyy tunnustaa, että olemme huonosti hoitaneet lasta, ja tehdä parannus", lausui Tönne.

"En koskaan rupea kärsimään sen tähden, mihin en ole syyppää", väitti Jofrid. "Kenen tahto oli, että lapsen piti kuolla? Ei ainakaan minun. Ei ainakaan minun. No, minkäkaltaisen katumuksen aikoisit sitten tehdä? Rupeatko ruoskimaan itseäsi ja paastomaan kuten munkit? Minun mielestäni tarvitset kyllä voimasi työhön."

"Olen koettanut ruoskimista", sanoi Tönne. "Ei ole siitä apua".

"Näetkös", huudahti vaimo ja nauraa hohotti.

"Meidän täytyy tunnustaa päästöksemme rauhaan", jatkoi Tönne sitkeän päättäväisesti.

"Mitä on sinulla sanomista Jumalalle, jota hän ei tiedä?" pilkkasi Jofrid. "Eikö hän ohjaa ajatuksiasi, Tönne? Mitä tahdot sanoa hänelle?" Hän huomasi nyt, että Tönne oli tyhmä ja itsepäinen. Sellaisena oli hän häntä pitänyt heidän tuttavuutensa alkuaikoina, mutta sittemmin ei hän ollut sitä ajatellut, vaan oli pitänyt miehestään hänen hyvän sydämensä tähden.

"Meidän täytyy tunnustaa lapsen isälle, Jofrid, ja tarjota hänelle sovintoja."

"Mitä antaisit hänelle?" kysyi vaimo.

"Vuohet ja pirtin."

"Varmasti hän vaatii täyden miehentapposakon ainoasta pojastaan. Siihen ei riitä koko meidän omaisuutemme."

"Me antaudumme hänelle orjiksi, hänen vallittavikseen, ellei hän tyydy vähempään."

Tällä hetkellä valtasi Jofridin kylmä epätoivo ja hän vihasi Tönneä sielunsa syvyydestä. Hän näki edessään kaikki, mitä hän tulisi menettämään: vapauden, jonka edestä hänen esi-isänsä olivat panneet henkensä alttiiksi, tuvan, hyvän toimeentulon, onnen ja kunnian.

"Ota vaari sanoistani, Tönne!" kähisi hän melkein surun tukahduttamana, "se päivä, jona jotain teet, on minun kuolinpäiväni."

Sitten ei vaihdettu ainoatakaan sanaa heidän välillään, vaikka he istuivat paikoillaan kivirapuilla päivän koittoon asti. Kumpikaan ei löytänyt pienintäkään lauhduttavaa, sovittavaa sanaa. Molemmat ajattelivat peläten ja halveksien toisiaan. Toinen arvosteli toistaan vihansa mitalla ja he pitivät toisiaan ahdasmielisinä ja ilkeinä.

Sen yön perästä ei Jofrid voinut olla antamatta Tönneä tuntee, että hän oli vaimoan huonompi. Hän antoi hänelle vierasten ihmisten läsnäollessa viittauksia, että hän oli tyhmä, ja työssä auttoi hän miestänsä niin, että tämän täytyi huomata hänen väkevyytensä. Hän nähtävästi tahtoi anastaa häneltä isännöitsijyyden. Väliin hän tekeytyi hyvin iloiseksi huvittaakseen miestänsä ja estääkseen tätä vaipumasta synkkiin ajatuksiin. Tönne ei ollut tehnyt mitään pannaakseen tuumansa täytäntöön, mutta Jofrid ei uskonut hänen siitä luopuneen.

Tönne muuttui näinä aikoina yhä enemmän samallaiseksi kuin ennen naimistaan. Hän kalpeni ja laihtui, muuttui jöröksi ja hidastuumaiseksi. Jofridin epätoivo kasvoi päivä päivältä, sillä tuntui, että kaikki häneltä nyt riistettäisiin. Hänen rakkautensa Tönneen palasi kumminkin kun hän näki hänet

onnettomana. Minkä arvoista on kaikki minulle, jos se on Tönnen turmioksi, ajatteli hän. On ehempi orjuudessa kulkea hänen kanssaan kuin nähdä hänen vapaana kuolevan.

* * * * *

Mutta Jofrid ei kumminkaan voinut yhtäkkiä pakottautua tottelemaan Tönneä. Hän taisteli pitkän ja vaikean taistelun. Vaan eräänä aamuna hän heräsi harvinaisen tyynenä ja lempeämielisenä. Silloin tuntui hänestä, että nyt hän voisi suostua miehensä vaatimukseen. Hän herätti Tönnen ja sanoi, että nyt tehtäisiin, niinkuin tämä oli toivonut, jos hän vain soisi hänelle tämän ainoan päivän sanoakseen hyvästit kaikelle, mikä oli ollut hänen omaansa.

Hän kierteli koko aamupäivän joka paikassa omituisen leppeänä. Kyynelet kiertyivät itsestään hänen silmiinsä niinkuin sen, joka jäähyväisiä jättelee. Hänestä tuntui kuin olisi kanerva tänään hänen kunniaukseen niin kauniina helottanut. Pakkanen oli jo käynyt ja karistanut kukat ja koko kangas oli muuttunut ruskeaksi. Mutta kun syysaurinko valahutti vinot säteensä sen yli, näytti kuin se uudelleen olisi punaisena hehkunut. Hänen mieleensä muistui päivä, jolloin hän ensi kerran Tönnen tapasi.

Hän halusi vielä kerran saada nähdä vanhan kivikuninkaankin, joka oli ollut osallisena hänen onnensa syntyyn. Hän tosin oli pelännyt urhoa viime aikoina. Tuntui, kuin se olisi väjynyt häntä ottaakseen hänet kiinni. Mutta nyt ei ukko enää saisi häntä valtaansa. Hän koettaisi saada nähdä kivikunikaan illan suussa kuun valossa.

Sattuipa sitten päivällisaikaan tulemaan pari kiertelevää soittoniekkaa. Silloin pälkähti Jofridin päähän pyytää heitä jäämään heille koko iltapäiväksi, sillä nyt hän tahtoi pitää pidot. Tönnen täytyi kiireimmän kautta lähteä Jofridin vanhempia kutsumaan ja sitten lähetettiin Jofridin pikkusisaret pitkin kylää vieraita keräämään. Pian oli paljo väkeä koolla.

Syntyivätkin kunnan kemut. Tönne pysyttelihen piilossa tuvan nurkassa, kuten hänen tapansa oli, kun oli vieraita, mutta Jofrid oli melkein raivona ilosta. Kimakalla äänellä johti hän tanssileikkejä ja oli innokas vaahtoavaa olutta vieraille tarjoamaan. Ahdasta tosin oli tuvassa, mutta soittajat olivat vikkeliä ja tanssi kävi ilolla ja riemulla. Kun oli tukahduttavan kuuma sisällä, lennätettiin ovi auki. Jofrid näki että oli tullut yö ja kuu nousut. Hän meni pirtin ovelle ja katseli kuunvalon valkeaa maailmaa.

Oli runsas kaste maassa. Koko kanervakangas hohti valkeana kuunvalon välkkyessä joka varteen kertyneissä tuhansissa pisaroissa. Kaikkialla kivillä ja kallioilla kasvava lyhyt sammal oli jäässä ja huurteen peitossa. Jofrid astui sille, herttaisen hyllyvää oli sitä tallata.

Hän kulki pari askelta kylälle vievää tietä ikäänkuin olisi tahtonut koetella miltä tuntui kulkea sitä. Tönnen ja hänen oli asteltava huomenna sitä tietä hirmuisinta häpeää vastaanottamaan. Sillä kuinka kohtaus talonpojan kanssa päättyisikään, vaikkapa hän heiltä jotain ottaisi ja jotain heille jättäisikin, olisi siitä häpeää kumminkin heille. Heitä, jotka tänä iltana omistivat hyvän tuvan ja joilla oli monta ystävää, heitä seuraavana päivänä kaikki hylkisivät, kukaties heiltä riistettäisiin kaikki mitä olivat hankkineet, kukaties he olisivat kunniantomia orjia. Hän sanoi itsekseen: "Tämä on kuoleman polku." Ja hän ei voinut käsittää nyt, kuinka jaksaisi kulkea sitä. Hän tunsii olevansa kuin kivistä, raskas kivikuva niinkuin vanha Atle kuningas. Vaikka hän eli, tuntui hänestä, ettei hän jaksaisi nostaa raskaita jäseniään kulkeakseen tätä tietä.

Hän kääntyi katsomaan kunikaan kumpua ja näki selvään vanhan urhon istuvan siellä. Mutta tänä yönä hän oli kuin juhlaan koristettuna. Hänen yllään ei ollut enää sammaltunut, harmaa kiverho, vaan välkkyvää valkeata hopeaa. Hänen päässään oli taas sädekruunu, niinkuin silloinkin, kun Jofrid hänet ensi kerran näki, mutta nyt se oli valkea. Valkeilta loistivat rannerenkaat ja haarniska, valkeilta säteilivät miekan kahva ja kilpi. Hän istui äänetönnä, välinpitämättömänä katsellen Jofridia. Häneen oli tullut nyt jotain outoa, selittämätöntä, sitä, mikä on omituista suurissa kivikasvoissa. Hän istui siinä synkkänä, mahtavana, ja Jofridilla oli himmeä käsitys, että jotain tämän kuvan kaltaista asui hänessä ja kaikissa ihmisissä. Mies oli ollut vuosisatoja haudattuna, kiviröykkiön alle peitettynä, mutta ei ollut kumminkaan kuollut. Jofrid näki tuon vanhan kivikunikaan istumassa keskellä ihmissydäntä. Sen karulla kankaalla hän levitteli laajaa kuningasvaippaansa. Siellä tanssi nautinnon himo, riemasteli loiston halu. Hän, tuo upea urho, voi katsella hädän ja kurjuuden kulkua ohitsensa kivisydämensä helytmättä. "Se on jumalien tahto", hän vain sanoi. Hän, tuo kivikuningas, voi kantaa sovittamatonta syntiä, sillä hän sanoi aina: "Miksi surisit sitä, mitä olet kuolemattomien pakottamana tehnyt?"

Jofridin rinnasta kohosi huokaus, syvä kuin nyyhkytys. Hänellä oli jonkunlainen himmeä aavistus siitä, että hänen, jos mieli tulla onnelliseksi, olisi taisteltava kiviurhoa vastaan. Mutta samalla hän tunsii itsensä niin avuttoman heikoksi.

Hänen katumaton mielensä ja kiviurho kankaalla tuntuivat olevan yksi ja sama asia, ja hän tunsii, että ellei hän voisi voittaa mieltänsä, saisi tuo urho hänet tavalla taikka toisella valtaansa. Mutta kun hän

kääntyi katselemaan tupaan päin, mistä kattohirsien alta koristekankaat loistivat, missä soittoniekat iloa levittivät ja missä oli kaikkea sitä, mitä hän rakasti, niin hän tunsikin, ettei hänellä ollut voimaa lähteä orjuuteen. Ei hän edes Tönnenkään tähden sitä voinut. Sieltä häämöttivät hänen kalpeat kasvonsa tuvasta, ja Jofrid kysyi itseltään kouristuvien sydämin, oliko Tönne sen arvoinen, että hänen tuli uhrata kaikki hänen tähtensä?

Väki tuvassa valmisteli tanssimaan juoksutanssia. He asettuivat pitkäksi riviksi, ottivat toisiaan kädestä ja rajun, vankan poikaviikarin johtamina alkoivat hyökätä huimaa vauhtia. Johtaja veti heidät avoimesta ovesta kuunvalossa kimaltelevalle kanervakankaalle. He ryntäsivät läähättäen, rajusti Jofridin ohi, kompastuen kivikkoon, kaatuillen kanervikkoon, lennättäytyen laajoissa piireissä pirtin ympärillä ja rajuissa käänöksissä kivikumpua kiertäen. Jonon viimeinen huusi Jofridia ja ojensi kätensä hänelle. Hän tarttui siihen ja juoksi mukana.

Tämä ei ollut mitään tanssia, vaan rajua riehumista, mutta siinä oli iloa, elämänhalua ja vallattomuutta. Kiepahdukset kävivät yhä rohkeammiksi, huudot raikuivat kovemmin ja nauru räjähteli yhä myrskyisemmin. Kummulta kummulle, joita oli sirotettuna sinne tänne kankaalle, kiemurteli tanssijoiden jono. Ken kiivaissa käänöksissä kaatuili, riuhtaistiin ylös, kuhailijaa työnnettiin eteenpäin ja soittoniekka seisoivat pirtin ovella ja lisäsi vauhtia. Ei ollut aikaa lepäillä, ei ajatella, eikä katsoa eteensä. Tanssi riehui yhä hurjemmin yli hyllyvän sammalen ja sileiden kallioiden.

Jofrid tunsikin kaiken aikaa yhä selvemmin, että hänen täytyi saada pysyä vapaana, että hän mieluummin kuolisi kuin vapautensa kadottaisi. Hän huomasi, että oli hänelle mahdotonta seurata Tönneä, hän ennen vaikka pakenisi metsään eikä koskaan sieltä palajaisi.

He olivat risteilleet jo kaikkien muiden paitsi Atle kuninkaan kummun ympärillä. Nyt Jofrid näki, että mentiin sitä kohti, hän piti tarkasti silmällä urhoa. Hän älysi, miten tämän jättiläiskäsivarret ojentuivat ohikiitäviä kohti. Hän kirkui kauhusta, mutta naurun hohotus jäi hänelle vastaukseksi. Hän koetti pysähtyä, mutta väkevä nyrkki riuhtaisi häntä eteenpäin. Hän näki urhon tavoittelevan ohikiitäviä, mutta ne olivat niin nopsia, etteivät hänen raskaat käsivartensa ehtineet siepata ainoatakaan. Jofrid ei voinut käsittää, miks'ei kukaan muu keksinyt kuningasta. Hänet valtaa kuolon kauhu. Hän pelkää; että hänet urho ylettäisi ja riistäisi valtaansa. Häntä se oli väijynytkin monta vuotta. Muiden suhteen oli se vain leikkiä.

Tuli hänen vuoronsa kiittää Atle kuninkaan ohi. Hän näki, miten ukko nousi ja kyyristäytyi juoksuun tehdäkseenä tuumastansa toden ja vangitaksensa hänet. Nyt viime hädässä tunsikin hän, että jos hän voisi tehdä päätöksen lähteä huomiseksi matkalle, ei urholla olisi voimaa vangita häntä, mutta hän ei voinut.

Jofrid oli viimeinen jonossa ja kiepahdukset hänen kohdallaan olivat niin rajut, että hän itse tuskin ollenkaan juoksi, vaan häntä laahattiin ja riuhdottiin eteenpäin, niin että oli vaikea pystyssä pysyä. Mutta vaikka hän kiiti huiminta vauhtia, oli vanha urho häntä sukkelampi. Raskas käsivarsi laskeusi hänen päälleen, kivikädet kouristivat häntä ja pusersivat häntä hopeankirkkaalla haarniskalla peitettyä rintaa vasten. Kuoleman tuska kasvoi yhä, mutta vielä viime hetkellään hän tiesi, että sentähden kun hän ei ollut voinut kukistaa kivikuningasta omassa sydämessään, oli Atle hänet voittanut.

Loppuivat tanssit ja hypyt. Jofrid makasi kuolemaisillaan. Vinhimmassa vauhdissa oli hän singonnut kuninkaan kumpua vasten ja sen kiviin kuoliaaksi iskeytynyt.

LEGENDA LINNUNPESÄSTÄ.

Hatto-erakko seisoivat erämaassa ja rukoili Jumalaa. Oli myrsky ja hänen pitkä partansa ja takkuinen tukkansa liehuivat ympäri häntä kuin tuulenriuhdot turvemättäät vanhan raunion harjalla.

Kumminkaan ei hän pyyhkäissyt hiuksia silmistään eikä pistänyt partaansa vyön alle, sillä hänen kätensä olivat kohotetut rukoukseen. Niinkuin puu, joka ojentelee oksiansa korkeuteen, oli hän seissut väsymätönnä aina auringon noususta asti kädet taivasta kohti ja näin aikoi hän seistä iltaan asti. Hänellä oli suuri asia rukoiltavana.

Hän oli mies, joka oli kokenut paljon maailman pahuutta. Hän oli itse kiusannut ja vainonnut, ja tuskaa ja vainoa oli hän muilta osakseen saanut enemmän kuin hänen sydämensä oli jaksanut kestää. Sitten oli hän vetäytynyt pois, kauas aavalle nummelle, kaivanut itsellensä luolan joen äyrääseen, ja hänestä oli tullut pyhä mies, jonka rukoukset tulivat kuulluiksi Jumalan valta-istuimella.

Hatto-erakko seiso joenrannalla, luolansa edessä ja rukoili elämänsä suurta rukousta. Hän rukoili Jumalaa, että hän sallisi tämän pahan maailman tuomiopäivän tulla. Hän kutsui pasuunaapuhaltavia enkelejä julistamaan synnin vallan loppuneeksi. Hän huusi verimeren hyökyjä jumalattomia hukuttamaan ja ruttoa täyttämään ruumisläjillä hautausmaita.

Kaikkialla hänen ympärillään oli autio nummi. Mutta ainoastaan vähän matkan päässä, ylempänä joen äyräällä kasvoi vanha, lyhyt salava, jonka rungon ylin osa oli paisunut päänmuotoiseksi kyhmyksi, josta rehoittavan vihantia oksakimppuja kasvoi. Joka syksy ryöstivät tämän polttoaineista köyhän tasangon asukkaat sen tuoreet vuosikasvaimet, mutta joka kevät versoi puu uusia, notkeita virpiä, joiden myrskysäällä nähtiin liehuvan ja kieppuvan puun ympäri samoin kuin parta ja hiukset hulmuten Hatto-erakkoa kiertivät.

Västäräkkipari, jonka tapana oli laatia pesänsä salavan latvaan, sen kukoistavien oksien väliin, oli aikonut alkaa rakennuspuuhansa juuri sinä päivänä. Mutta oksien näin rajusti riehussa eivät he löytäneet rauhaisaa paikkaa. Ne lensivät kuljettaen kaislan kappaleita, juuren huiskaleita ja kuloheinää, mutta heidän täytyi kääntyä takaisin saamatta aiettansa toimeen. Samassa huomasivat he vanhan Hatto-erakon, joka huusi Jumalalta seitsemän kertaa kovempaa myrskyä, joka pyyhkäisisi pois pikkulintusten pesät ja karkottaisi kotkanpoikueet.

Tietysti nykyajan ihmisen on vaikea käsittää miten musta, sammaltunut, kuivettunut, kamaroitunut ja outo ihmiseksi tuollainen vanha aron asukas voipi olla. Otsalla ja poskilla oli iho niin tiukalla, että hän oli melkein pääkallon näköinen, ainoastaan heikko tuike silmäkuoppien pohjasta ilmaisi, että hän eli. Ruumiin lihakset olivat niin kuihtuneet ja laihat, että paljas kohotettu käsivarsi näytti muutamilta luupuikoilta, joita peitti ryppyinen, kova, kaarnoittunut nahka. Pukuna oli hänellä vanha tiukasti ruumiinmukainen, musta viitta. Aurinko oli paahtanut hänet ruskeaksi ja hän oli musta liasta. Ainoastaan parta ja hiukset olivat vaaleat ja nekin päivän ja sateen vaikutuksesta vähitellen muuttuneet harmaan vihertäväksi kuin salavan lehtien alapuoli.

Linnut, jotka liitelivät etsien pesäpaikkaa, luulivat Hatto-erakkoa toiseksi taivasta tavoittelevaksi vanhaksi salavaksi, jonka kirves ja saha oli lyhennellyt samoin kuin sen vierustoverinkin. Ne kaartelivat monet kerrat hänen ympärillään, lensivät pois ja tulivat taas, panivat muistiin tien hänen luokseen, punnitsivat hänen asemaansa myrskyjenkin ja petolintujen suhteen, huomasivat hänet sangen epäedulliseksi, mutta päättivät kumminkin tyytyä häneen, koska hän oli likellä jokea ja saraheinämättäitä, likellä varastohuonetta ja ruoka-aittaa. Toinen linnuista puikahti nuolennopeudella hänen kohotettuun käteensä ja asetti siihen juuren suikaleensa.

Myrsky oli hetkiseksi tauonnut, niin ettei juurenkorsi kohta lennähtänyt pois kädestä, mutta erakon rukouksissa ei ollut lomaa. "Herra, tule pian tuhoamaan tämä turhuuden maailma, etteivät ihmiset ehdi yhä lisätä syntitaakkaansa! Pelastaos syntymättömät elämästä! Eläville ei ole armahdusta!"

Myrsky alkoi taas riehuntansa ja juuren hapsi lennähti pois erakon suuresta, ryppisestä kädestä. Mutta linnut palasivat pian ja koettivat pujottaa sormien lomaan uuden kodin peruspylväitä. Samassa painui likainen, paksu peukalo korsien päälle ja neljä sormeaa koukistui kämmenen yli, niin että siihen tuli tyyni komero niiden rakentaa. Mutta erakko jatkoi yhä rukouksiaan.

"Herra, missä ovat tulipilvesi, jotka hävittivät Sodomian? Milloin avaat sinä taivaan lähteet, jotka kohottivat arkin Araratin huipulle? Eivätkö kärsivällisyytesi maljat ole loppuun ammennetut ja armosi astiat tyhjät? Herra, milloin astut sinä ulos halkeavasta taivaasta?"

Ja Hatto-erakko näki näkyjä tuomiopäivästä. Maa järjisi, taivas hehkui. Punaisen pilven alla kiiti sankkoja mustia parvia pakenevia lintuja ja maassa vyöryyli ulisevia kiljuvia eläinlaumoja.

Mutta hänen sielunsa kiintyessä näihin tulinäkyihin alkoivat hänen silmänsä seurata pikkulintusten lentelyä, jotka salamannopeudella kiitelivät edestakaisin ja tyytyväisyydestä hiukan piipittäin kuljettivat aina uuden korren pesänsä.

Vanhus ei aikonut liikahtakaan, sillä hän oli tehnyt lupauksen rukoilla paikoillaan koko päivän kätet ylhäällä, siten pakoittaakseen Herraa kuulemaan hänen rukouksensa. Mutta mitä enemmän hänen ruumiinsa uupui, sitä vilkkaammin tulvi näkyjä hänen aivoihinsa. Hän kuuli kaupunkien murien murtuvan ja näki asuntojen hajoavan. Kauhusta parkuvia ihmisjoukkoja syöksyi hänen sivuitsensa ja niitä ajoivat korkeavartaloiset, ankara- ja kauniskasvoiset koston ja hävityksen enkelit, jotka hopeavarustuksissa ratsastivat mustilla hevosilla ja heiluttelivat salamoista solmituita ruoskia.

Pikku västäräkit rakentelivat ahkerasti päiväkauden ja työ edistyi ripeästi. Tällä jäykistä saraheinämättäistä rikkaalla nummella, tämän ruohoisen, kaislaisen joen rannalla ei puuttunut rakennustarpeita. Heillä ei ollut aikaa päivällis- eikä illallislepoihin. Innosta ja mielihyvystä hehkuen liitelivät he edestakaisin ja ennen iltaa olivat he ehtineet melkein katon harjaan.

Mutta ennen iltaa olivat erakonkin silmät sattuneet viivähtämään yhä useammin heissä. Hän seurasi heidän matkojaan, torui heitä, kun he menettelivät tyhmästi, pahoitteli, kun tuuli teki heille kiusaa eikä kärsinyt ensinkään, että ne joskus vähän lepäilivät.

Sitten laske aurinko ja linnut läksivät kaislikkoon levolle tutuille nukkumapaikoilleen.

Ken iltaisin kulkee nummen poikki, hän kumartakoon kasvonsa mättäiden tasalle, niin saa hän nähdä omituisen näyn vasten valoisaa länsitaivasta. On kuin joka mätäs olisi alkanut elää. Pöllöjä, seisaalla olijalle näkymättömiä, liitelee suurine pyöreine siipineen nummen yli. Notkeita, sukkelia kyykäärmeitä kiemurtelee siellä kurotellen joutsenen tavoin kaarrutettuja kaukalojaan ja puikeita päitään. Suuria sammakoita hypähtelee kömpelösti, jäniksiä ja päästäisiä pakenee petoeläinten edestä, ja kettu tähtää joesta hyttysiä pyydystelevää lepakkoa. Mutta sillä välin uinuvat pikkulintuset keinuvilla ruohonkorsillaan, turvassa kaikelta pahalta, noilla lepopaikoillaan, joita ei mikään vihollinen voi lähettää läiskyttämättä, ruohikkoa vavahuttamatta ja niin heitä herättämättä.

Aamun koittaessa västäräkit ensin luulivat eilisiä tapahtumia ihanaksi unelmaksi.

Tarkaten merkkejään lensivät he suoraan pesälleen, mutta se oli poissa. He lentelivät etsien pitkin nummea ja kohosivat suoraan ilmaan tähystelläkseen. Ei näkynyt jälkeäkään puusta eikä pesästä. Vihdoin laskeusivat he parille kivellet joen rannalle ja tuumivat. He heiluttelivat pyrstöjään ja kääntelivät päitään. Mihin olivat puu ja pesä joutuneet?

Mutta tuskin oli aurinko ehtinyt kohota kämmenen leveyttä joen toisella puolella olevan metsän reunasta, kun jo astuskeli heidän puunsa ja asettui eiliselle paikalleen. Yhtä musta ja ryppyinen se oli kuin silloinkin ja kannatti heidän pesäänsä jonkin latvassa, joka lienee ollut kuiva, suoraan ylöspäin töröttävä oksa.

Silloin alkoivat västäräkit jatkaa rakentamistaan sen enempää miettimättä luonnon monia ihmeitä.

Hatto-erakko, joka aina ajeli pois pienet lapset luolaltaan ja sanoi, että heille olisi parempi, jos eivät koskaan olisi nähneetkään päivänvaloa, hän joka hyökkäsi liejukkoon kirosanoilla sättimään nuoria ihmisiä, jotka liputelluilla veneillä soutelivat jokea pitkin; hän, jonka pahoilta silmiltä tasangon paimenet vartioivat laumojaan, hän ei palannutkaan nyt luolaansa joen rannalle, noiden pikkulintusten vuoksi, sillä hän tiesi, ettei ainoastaan pyhien kirjojen joka kirjaimella, vaan myöskin kaikella, minkä Jumala antaa luonnossa tapahtua, on oma salaperäinen merkityksensä. Nyt oli selvinnyt hänelle, mitä se, että västäräkit rakensivat pesänsä hänen käteensä, merkitsi. Jumalan tahto oli, että hän seisoi paikoillaan rukoillen korotetuin käsivarsin siksi, kunnes linnut olisivat ehtineet kasvattaa poikasensa. Jos hän sen jaksaisi, tulisivat hänen rukouksensa kuulluiksi.

Mutta tänäpäivänä näki hän vähemmin tuomiopäivänäkyjä. Sen sijaan seurasi hän katseillaan yhä innokkaammin lintuja. Hän näki pesän pian valmistuvan. Pienet rakennusmestarit liitelivät sen ympärillä ja tarkastelivat sitä. He toivat joitakuuta naavahiutaleita oikeasta salavasta ja kiinnittivät ne pesän ulkoseinille. Se oli heidän talonsa rappaus ja maalaaminen. He hakivat hienointa niittyvillaa ja västäräkkirouva nykki untuvia omasta rinnastaan ja puki niillä pesän sisältä, siinä oli sisustus ja huonekalusto.

Talonpojat, jotka epäilivät, mikä turmiota tuottava voima tämän aron asukkaan rukouksilla saattoi olla Jumalan valtaistuimella, olivat ottaneet tavakseen kuljettaa hänelle leipää ja maitoa lepyttääkseen hänen vihaansa. He tulivat nytkin ja tapasivat hänet liikkumatta seisomassa linnunpesä kädessään. "Kas vain, miten tuo hurskas mies rakastaa noita elukoita", sanoivat he, eivätkä enää pelänneet häntä, vaan kohottivat maitoastian hänen suunsa eteen ja pistivät leivän hänen huuliensa väliin. Kun hän oli syönyt ja juonut, ajoi hän sadatellen ihmiset luotaan, mutta he vain nauroivat hänen kirouksilleen.

Hänen ruumiinsa oli jo aikoja sitten taipunut hänen tahtonsa palvelijaksi. Nälällä ja lyönneillä, päiväkaulisilla polvistumisilla ja viikkoja kestävillä valvomisilla oli hän opettanut sen tottelemaan. Nyt kannattivat rautakovat lihakset hänen käsivarsiansa kohotettuina päiviä ja viikkoja, ja kun västäräkki-äiti hautoi munia eikä enää lähtenyt pesästä, ei erakko yöksikään mennyt luolaansa. Hän oppi nukkumaan istuallaan kohotetuin käsivarsin. Erämaan ystävien joukossa on kyllä sellaisia, jotka ovat saaneet suurempiakin aikaan.

Hän tottui noihin kahteen pieneen levottomaan linnunsilmään, jotka katselivat häntä pesän reunalta. Hän piti silmällä rae- ja vesisateita ja suojeli pesää niin hyvin kuin voi.

Pääseepä sitten naaras eräänä päivänä vapaaksi haudonnastaan. Molemmat västäräkit istuvat pesän reunalla, keikuttelevat pyrstöjään, neuvottelevat ja näyttävät sydämellisen tyytyväisiltä, vaikka koko pesä tuntuu olevan täynnä hätäistä piipitystä. Hetkisen kuluttua pyrähtävät ne mitä kiihkeimpään hytтын pyyntiin.

Niin vangitaan hyttynen toisensa perästä ja kuljetetaan noille hänen kädessään piipittäjöille. Ja kun ruokaa tulee, silloin juuri siellä yhä äänekkäämmin sirkutetaan. Hurskaan miehen rukoukset häiriytyvät vihdoin tästä.

Ja hiljaa, hiljaa laskeutuu hänen käsivartensa, jotka jo melkein olivat menettäneet liikuntakykynsä, ja hänen pienet tulisilmänsä tuijottavat pesään.

Ei koskaan ollut hän nähnyt mitään niin avuttoman kurjaa ja rumaa. Siinä oli paljaita ruumiita, joissa ainoastaan siellä täällä oli joku untuvahiven, silmittömiä lentoon kykenemättömiä, oikeastaan vain kuusi suurta, ammottavaa suuta.

Hänestä tuntui se kyllä omituiselta, mutta hän piti kumminkin niistä juuri sellaisina, kuin ne olivat. Heidän isäänsä ja äitiänsä ei hän koskaan ollut tahtonut pelastaa suuresta perikadosta, mutta kun hän tästälähin rukoili Jumalaa pyytäen häneltä maailmaa vapahtavaa hävitystä, tahtoi hänen sydämensä säästää nämä kuusi turvatonta olentoa.

Kun talonpoikaisnaiset toivat hänelle nyt ruokaa, ei hän kiitokseksi toivottanut heidän turmiotaan. Hän oli iloinen, että he eivät antaneet hänen kuolla nälkään, koska nuo pienet olennot tarvitsivat häntä.

Pian näkyi kuusi pyöreätä päätä kurottavan pesän reunalta. Vanhan erakon käsivarsi laskeusi yhä useammin hänen silmiensä tasalle. Hän näki höyhenten pilkistävän punaisesta ihosta, silmien aukeavan ja ruumiin muotojen pyöristyvän. Luonnon ilman liiteleville asujamille lahjoittaman kauneuden onnellisia perijöitä ollen, kehittyivät ne nopeasti kukoistuksessaan.

Mutta tällä välin kohosivat suuren perikadon pyynnöt yhä epäröivämmin vanhan erakon huuilta. Hän päätteli Jumalan antaneen hänelle lupauksen, että se tulisi tapahtumaan silloin, kun lintuset olivat kehittyneet lentokykäisiksi. Nyt seisoi hän ja tuumiskeli, millä itseään Jumalalle, Isälle puolustaisi, sillä näitä kuutta, hoitamaansa, vaalimaansa pienoista ei hän hennonut menettää.

Toisin oli ollut ennen, kun ei hänellä ollut mitään omaa. Mutta nyt hänessä heräsi rakkaus noihin pieniin avuttomiin olennoihin, rakkaus, jonka opettaminen suurille, itsekkäille ihmisille maailmassa on tullut jokaisen pienen lapsen osaksi, ja se saattoi hänet epävarmaksi.

Joskus halutti häntä paiskata koko pesä jokeen, sillä hänen mielestään olivat onnellisia ne, jotka saivat kuolla vapaina suruista ja synneistä. Eikö hän sitte pelastaisikaan noita pieniä petoeläinten kynsistä, pakkasesta, nälästä ja elämän moninaisista rasituksista? Hänen näitä juuri ajatellessa lentää suhahti varpushaukka suoraan pesälle tuhotakseen poikaset. Silloin kaappasi Hatto-erakko julkean vasemmalla kädellään, pyörähytti sitä päänsä ympäri ja paiskasi sen vihan vimmassa etäälle jokeen.

Joutuipa sitten päivä, jolloin linnut olivat lentoon valmiit. Toinen västäräkeistä puuhaili pesässä, työnnellen poikasia pesän reunalle, toinen lenteli lähistöllä, näyttäen, miten helppo lento olisi, jos he vain uskaltaisivat koettaa. Kun poikaset yhä vain pelkäsivät, pyrähtivät molemmat täysikasvuiset lentoon ja näyttivät heille kaikki kauneimmat temppunsa. Lehahuttaen siipiään lensivät ne kaikenmoisisissa kaarroksissa, tahi kiitivät leivon lailla suoraan ylös tai pysyttelivät paikoillaan ilmassa kiivaasti värisyttäen siipiään.

Mutta kun poikaset yhä vain pelkäsivät, ei Hatto-erakko voinut olla puuttumatta asiaan. Hän lykkäsi niitä hellävaroen sormellaan ja niin oli pulasta päästy. Epäröiden ja vaappuen lentävät ne pesästä, lepakon lailla läpyttävät ilmaa, painuvat, kohoavat taas ja kun heille selvenee taidon salaisuudet, käyttävät he niitä mahdollisimman pian pesään päästäkseen. Ylpeinä ja riemuitsevina rientävät vanhemmat heitä vastaan ja vanha Hatto hymyilee.

Hän se kumminkin oli pannut asian alulle.

Nyt mielti hän totisena, millä keinoin meidän Herramme kumminkin voisi luopua lupauksestaan.

Kukaties olikin niin, että Isä Jumala kannatti tätä maailmaa oikealla kädellään niinkuin suurta linnunpesää, ja kenties hän oli oppinut rakastamaan kaikkia niitä, jotka täällä rakensivat ja asuivat, kaikkia maan turvattomia lapsia. Kenties hän armahti niitä, jotka hän oli aikonut hukuttaa samoin kuin aronasukas armahti linnunpoikasia.

Kaiketikin olivat erakon linnut paljon parempia kuin meidän Herramme ihmiset, mutta hän saattoi kyllä käsittää, että Isä Jumala sittenkin sääli heitä.

Huomispäivänä oli linnunpesä tyhjä ja yksinäisyyden katkeruus täytti erakon mielen. Hitaasti laskeusi käsivarsi hänen kupeelleen ja hänestä tuntui, kuin koko luonto henkeä pidättäen odottaisi kuulevansa tuomiopasuunan toivotusta. Mutta silloin palasivat kaikki nuo västäräkit ja laskeusivat hänen olkapäilleen ja päälaelleen, sillä ne eivät ensinkään pelänneet häntä. Nyt välähti valonsäde vanhan

Haton harhaan joutuneissa aivoissa. Hänhän oli koukistanut käsivarttansa, oli koukistanut sitä joka päivä katsoaksensa lintuja.

Ja seisoessaan tuossa kuuden linnunpojan keskessä, jotka leikkien liehuivat hänen ympärillään, nyökkäsi hän tyytyväisenä päätään jollekin, jota hän ei nähnyt. "Sinun ei tarvitse", sanoi hän, "sinun ei tarvitse. En ole pitänyt sanaani, ei sinunkaan tarvitse siinä pysyä."

Ja hänestä näytti kuin vuoret lakkaisivat vapisemasta ja virta vetäytyisi levollisena, tyyneä uomaansa.

TALE THOTT.

Olipa kerran mies, joka löysi myrkkypalan. Hän otti sen huostaansa ja kuletteli sitä uskollisesti muassaan, mihin menikin, vaikkei hänellä ollut vähintäkään aikomusta käyttää sitä. Mutta kun hän oli piiloitellut myrkkyharkkoa viisitoista vuotta, tapasi hän ihmisen, jonka kanssa yhdessä eläminen oli hänelle kerrassaan sietämätöntä, ja silloin hän käytti sen. Sitten hän ajatteli, että jollei hänellä juuri silloin olisi ollut myrkkysikarettä saatavilla, ei hänestä koskaan olisi tullut murhaajaa.

Jotenkin samankaltaista oli Arild Urupin koira-juttu. Hänkin hankki koiran ja opetti sen jo aikoja ennen kuin sen taito oikeastaan tuli käytäntöön.

Tämä Arild Urup oli kookas, voimakas mies, mutta hyvin hidas. Hänellä oli vahvat hammasrivit ja suuret välkkyvät silmänvalkuaiset. Hän oli hurjan näköinen, mutta hänestä ei tiedetty mitään pahaa. Mutta asianlaita on niin, että se joka hankkii itselleen myrkkyä ja sitä säilyttelee, hän varmaan tuntee itsessään, että hän voi joskus joutua kiusaukseen käyttää sitä, ja se, joka pitää sellaista koiraakin kuin Arild Urup...

Oltiin kerran Kööpenhaminassa, vanhan Kristian kuninkaan hovissa. Siellä kuuli Arild muutamana päivänä Ranskan lähetin kertovan, että Ranskassa ja Burgundissa oli ritareilla tapana totuttaa koiriansa ajamaan sala-ampujia.

Kuningas itse ja useat neuvonantajansa kyselivät lähetiltä tarkkaan näistä koirista ja niiden harjoittamisesta. He saivat tietää että niitä totutettiin heittämään sala-ampuja kumoon ja pitämään häntä vankina allaan, kunnes heidän herransa tuli. He eivät saaneet käyttää hampaitaan, ellei varas koettanut paeta.

Tanskalaiset herrat huomasivat tavan oivalliseksi, mutta eivät luulleet sitä voitavan saada käytäntöön Tanskassa. Kuningas oli vanha, hän ei pitänyt uusista ulkomaalaisista tavoista. Puuttui myös koirarotua, jota olisi katsottu sopivaksi.

Herra Arild oli ollut samaa mieltä kuin toisetkin, niin kauan kuin hän oli Kööpenhaminassa, mutta tuskin oli hän päässyt kotiin Ugerupiin, kun hän muutti mieltä. Tämä muuten olikin hänen tapansa mukaista. Hänen täytyi päästä kotikurkikirren kuuluville, saadaksensa oikein selville mitä hän itse tahtoi.

Hän kaipasi juuri moista koiraakin paremmin kuin kukaan aavistikaan. Ensiksikin oli hänellä Ugerupin eläintarhassa kallisarvoinen ja oiva eläinrotu, toiseksi hän ei kyennyt sitä suojelemaan. Hän ei voinut herättää sellaista kunnioitusta ja pelkoa kuin toiset herrat. Hän oli liian hidas ollakseen pelätty, eikä häneltä tullut rangaistuksi. Toisia ihmisiä seuraa tottelevaisuus, toisia tottelemattomuus.

Hänellä oli juuri opetettavanaan suden ja karhunajoon muudan tavattoman suuri koira. Sen nimi oli Kark, ja se oli niin viisas, että Arild herra päätti totuttaa sitä varkaita kiinniottamaan. Yritys onnistui niin mainiosti, että näytti kuin se olisi koiralla ollut jo veressä.

Kun Kark oli oppinut tempunsa valmiiksi koiratarhassa, vei Arild Urup sen mukanaan eläintarhaan. Lioittelematta voi sanoa että Arild herra tunsikin siellä joka puun ja pensaankin, joka eläinkopin ja linnunpesän. Voipipa sanoa, että hän oli tuhlannut siihen kaiken rakkautensa. Mutta joskin hän huomasi, että joku elukka oli varastettu eläintarhasta, ei hän kumminkaan tullut ryhtyneeksi varasta vainoamaan. Siitä huolimatta se häntä hirveästi kiukutti.

Astuessansa puun siimeksessä keksi hän oitis paulan, joka ei ollut hänen eikä hänen metsästäjiensä virittämä. Hän antoi Karkin sitä haistella ja irroitti siltä kuonokopan.

Koira pyyhälsi suoraapäätä viidaksoon ja tuokion perästä Arild herra jo kuuli huutoa ja raskaan jymähdyksen. Salametsästäjä oli juuri ollut kokemassa pyydystänsä, eikä ollut vielä ehtinyt poistua eläintarhasta.

Kun Arild herra juoksi viidaksoon, näki hän miehen makaavan maahan paiskattuna ja koiran seisovan hänen päällään, kypälät rinnalla ja kita kurkulla vallan kuten ranskalainen oli sanonutkin.

Herra Arild sieppasi heti koiranruoskan ja alkoi pieksää miestä. Häntä itseäänkin vallan hämmästytti oma tekonsa, mutta hän tunsi, että tämän ainoan kerran täytyi hänen näyttää voimaansa. Mies oli sitäpaitse tuttu, eikä Arild herra tietänyt ketään lurjusta, jonka kimppuun hän mieluummin olisi halunnut käydä. Tuntuipa myöskin mieluiselta lyödä varasta, kun tämä makasi hiljaa kuin teloituspölkkyyn kytkettynä ja tarkkasi vain koiran säihkyviä silmiä ja hampaita, jotka kutittelivat hänen kurkkuaan joka kerran kun hän yritti nousta.

Kun Arild Urup oli pari kertaa iskeä läjäyttänyt, kävi hän niin merkilliseksi. Hänestä tuntui että käsi alkoi liikkua itsestään, ihan ajattelematta alkoi hän lyödä piiskan varrella, ja yks kaks hän nauraa hohotti ääneen, kun mies hänen edessään kipruili tuskissaan.

Häneen oli tullut jotain varsin uutta ja outoa, hän oli kuin vieras itselleen. Hän tunsi tavatonta iloa joka lyönnistä, sätkiessään värähtelevää, hytkävää ihmisruumista. Sen vertaista nautintoa ei hän muistanut koskaan ennen tunteneensa.

Hän pieksi sekä ihon että vaatteet riekaleiksi. Hän ikävöitsi ensimmäistä veripisaraa, ja kun sitä alkoi kihoilla, niin hän tunsi haluavansa pieksää hänet hengettömäksi.

Mies oli aluksi älissyt, mutta yht'äkkiä hän vaiken. Olisi luullut hänen jo kuolleen, ellei ruumis olisi vavahdellut ja hätkähdellut lyöntien sattuessa. Hänen vanhat vaateryysynsä olivat repaleiksi piestyt, ja ruumis pullotti verisillä mustelmilla.

Koira oli hänet jo jättänyt ja seisoi nyt Arild Urupin vieressä. Joka lyönnistä räjähti se iloisesti haukkumaan ja ikäänkuin ponnahteli heittäytyäkseen saaliinsa kimppuun. Kun Arild Urup sattui katsomaan kuinka se imeä ahmi veren tuoksua ja oli kaikkien villien halujensa vallassa, heräsi hänessä yht'äkkiä inho.

Ja kaiken lopuksi Kark sai läiskäyksen selkäänsä, niin että se suistui tuskissaan väännellen maahan. Ja Arild Urup lähti kotiin. Lintuvaras sai selviytyä kuinka häntä halutti.

Arild herrasta tuntui merkillisen ilkeältä ja vastenmieliseltä parina seuraavana päivänä. Hän olisi tahtonut elää sovussa ja levossa, hän ei sietänyt moisia kiihoituksia. Ja vaikkakin hän oli ollut sodassa ja turnausleikeissä, ja niissä suoriutunut verrattain hyvin, ei hän kumminkaan ennen ollut tuntenut itseänsä julmaksi ja hurjistuneeksi. Mieleensä hänen johtui, että tähän kenties voi koira olla syynä. Sillä julmuus oli tullut häneen, kun hän oli nähnyt Karkin silmien säihkyvän ja sen valkeiden hampaiden kutittavan miehen kurkkua. Kuolonsynnit tarttuvat pahemmin kuin rutto.

Ja totta totisesti sai hänen eläintarhansa olla kuinka tahansa, mutta rauhallisesta levostaan ei hän tahtonut tulla häirityksi. Siksi antoi hän sitoa Karkin kiinni. Se sai värjöttää koppinsa vieressä vuoden toisensa perästä, eikä sitä koskaan enää otettu mukaan metsälle.

Mutta hän ei tappanut sitä, hän ei lahjoittanut sitä kenellekään, vaan koira sai seista siinä kehitettyine taipumuksineen, valmiina sitä kaukaista päivää varten, jolloin Arild herra tarvitsi sitä.

* * * * *

Mutta sitä ennen mikä pitkä jono tapauksia, kuinka se kaartelee ja koukurtelee, kuinka se punoutuu kiertyen sinne ja tänne kautta aikojen kankaan! Se levittäytyy eteemme värikkäänä ja loistokkaana, se häipyy synkeyteen, eksyy ja katoaa.

Mikä tapausten sarja! Se vyöryy kuin aaltojen vuolas vuo, se pauhaa ja pärskyy, hajoaa kuohuksi ja vaahdoksi.

Mikä kylmä, ikävä tapausten jakso! Kuinka vähän siinä, sellaisena kuin vanhat sen ovat muistoon merkinneet, on jälkiä siitä että tämä kaikki on todella ihmisten kokemaa. Se on kuin vanha haalistunut pyhimyksen kuva. Kerran se kumminkin veistettiin terveiden jäsenten mukaan, kerran se maalattiin kukoistavien poskien väriseksi.

Anna sen liukua ohitsesi, ajattele siitä kuin varjonäytelmästä, että pinnoitetun kankaan takana on eloa ja liikettä, vaikk'ei ainoatakaan ihmistä ole näkyvissä. Salli tapausten varjokulun soljua sivuittesi, pysähtymättäsi lehdoissa ja lähteillä, kiipeämättä kukkuloille aamua tervehtimään, viivähtämättä meren rannalla päivän laskua katselemassa!

Kuule nyt, kuule, tapauksia, pelkkiä tapauksia! Siinä on herra Lave, pappi. Hän kosii Ulfstandin Erikholmassa, herra Tage Thottin leskeltä, Elsa rouvalta, Arild Urupille puolisoa. Hän pyytää nuorta Tale Thott neitoa hänelle. Mutta Tale neito ei tahdo, vaan Elsa rouva tahtoo ja suku tahtoo, sillä Arild herra on rikas.

Ja siellä on nyt herra Lave taaskin Eriksholmassa ja Arild herra hänen kanssaan, ja siellä vietetään upeita kihlajaisia. Ja niin, rakkaani, ehditkö älytä elävän olennon varjojen takana? Voitko nähdä Tale neitiä, voitko nähdä surkeat, itkettyneet lapsen kasvot, jotka ovat jähmettyneet epätoivoon? Ehditkö nähdä kuinka tämä jähmeä epätoivo, joka on pitänyt häntä kahleessa ja hervotonna, silloin kun hänet ikipäiviksi luovutettiin Arild Urupille lupauksella, joka sitoo samoin kuin vihkimys, kuinka tuo jähmeä epätoivo, sanon ma, puhkeaa raivoon, kun Arild herra laskee hänen eteensä kihlakalunsa. Varro, varro, tässä on enempi kuin tapaus, tässä on voimakkaana esiintunkeva tahto, tässä on ylpeä, kiivas sydän. Häälähjat riuhtaistaan lattialle ja pikku jalka polkee kantapäillään kultakoristeita ja silkkihiinoja. Ja nyrkkiä puidaan omaisille ja vieraille, kun ne lapsen vihaa tervehtivät nauruntyrskellä.

Anna sitten ajan kankaan kiiruhtaa uutta kudetta kiinnittämään! On häät Skabersjössä ja siellä tapaavat Tale Thott ja Anders Banner toisensa. Ja jos tämä olisi kertomus, niin mainittaisiin, kuinka he toisensa kohtasivat ja sanoinko vai katseinko he toisiinsa sitoutuivat. Mutta tämä ei ole kertomus ihmisistä. Tämä on vain varjonäytelmä, ruumiittomien, värittömien varjojen leikki.

Ja nyt seuraa se, että Arild herran täytyy lähteä sotaan, ennenkuin Elsa rouva on ehtinyt häitä valmistaa. Ja hän joutuu vangiksi sodassa. Ja tuossa Tale neito nyt kirjoittaa Anders Bannerille, että Arild herra on vankina vieraalla maalla, ja nyt hän tulkoon pyytämään häntä. Ja tuossa Anders Banner ratsastaa Eriksholmaan, ja molemmat nuoret ovat polvillaan neidon äidin edessä.

Ei maksa vaivaa etsiä ihmisiä tämän takaa. Tällaiseen ei tarvita muuta kuin varjoja. Tämän vertaista voivat varjotkin aikaan saada.

Ja tuossa varjoneitomme. Nyt hän lankee nuoren valtiaan eteen polvilleen alati ja lakkaamatta kerjäten vapauttaan. Viimeisillä elonsa rippeillä antaa hän aina väriä tapauksille, joissa on osallisena, heittäen aina voimakkaamman, varmemman varjon kuin muut.

Tuossa hän rientää kotiaan kuninkaan armahdus kerallaan, tuossa kiiruhtavat pikalähetit Eriksholmasta häihin kutsumaan, tuossa vieraat kokoontuvat. Silloin, keskellä riemua, kuningas lähettää epuun. Vielä vuosi täytyy neidon odottaa Arild Urupia, sillä kuningas ei tahdo suostua siihen, että jotain vääryyttä tapahtuisi hänen uskolliselle soturilleen, tämän ollessa hänen palvelustoimissaan.

Kuinka tapausten jono on pitkä? Nyt matkaavat skoonelaiset herrat Ruotsiin kuningas Eerikin luo, joka pitää Arild Urupia vankina, ja rukoilevat että hänet päästettäisiin vapaaksi. Mutta kuningas ei siihen suostu. Vielä varjokuninkaanakin on hänellä entinen oikukas tahtonsa. Kukaan muuten ei ymmärrä miksi hän niin haluaa pitää Arildia vankina.

Ja Arild herra istuu vankityrmässä ja odottaa vapauttaan, ja neito istuu Eriksholman yrttitarhassa. Tällä tavoin pysähtyy tapausten hurja vauhti. Onpa kuin vanhasti viiltävä juna olisi seisautettu. Me saamme pysähtyä ihailemaan näköalaa mäenrinteeltä, saamme poimia kukkasia tien viereltä.

* * * * *

Ajattele, on Tale Thottin ja Anders Bannerin häiden edellinen ilta, ajatteles, on Tale Thottin viimeinen neito-ilta!

Ja ajatteles, että onnikin voi olla jotain hirvittävää, että se melkeinpä voi ilmaantua suruna, että se ahdistaa rintaa ja vihloo jäseniä, että se lamaa ja sekaannuttaa ja järkyttää perin juurin sielua.

Että onnikin saattaa olla niin ylen täydellinen ja ihana, että voisi toivoa jotakuta naarmua sen ihanuuteen, ryppyä sen kasvoihin.

Oli kuutamoinen kesäilta. Oli oikea yö, eikä vain kalpea hämärä, jota nimitämme keskikesän yöksi, vaan oli elokuun yö, jolloin kuutamovoimaa levittää valkean hopeansa pimeyden keskelle, jolloin valo on erikseen ja pimeys erikseen, jolloin sekoittamattoman musta yö vallitsee puistikon siimeksessä ja sekoittamattoman kirkas valo heloittaa nurmikoilla.

Ja lauha hiljaisuus vallitsi seutua. Ei tuulen henkeä, joka olisi häirinnyt, ei säikyttävää ritinää, ei putoavaa lehteä. Kaikki oli täysinäistä tänä yönä, niinpä hiljaisuuskin.

Ja missä sitten vietettiin tämä yö, missä se niin iloa ja onnea uhkuen elettiin? Ei alhaalla tasangolla kiviaitojen ja seljamaurien keskellä, vaan tuolla ylhäällä nurmikkorinteellä, ylhäällä missä maa on täynnä uurteita, joiden reunamia tuuhea ruoho peittää vyöryvien laineiden lailla, ylhäällä, missä lehdot

vielä rauhassa kasvavat peltojen keskellä, ylhäällä, missä pyökkimetsä kohoaa mäen huipulla kuin tuuhea harja koukistuneella kaulalla.

Kaiken antoi yö kokonaan ja runsaasti, se ei vienyt meitä savihökkeleihin, ei mataloihin veistämättömiin majoihin, vaan ylös upeaan Eriksholmaan, uuteen hohtavaan, lipuilla koristettuun linnaan, jossa kukkaköynnökset ovipieliä reunustelevat, jossa joka sali on verhottu kallisarvoisilla kankailla.

Lahjan toisensa perästä antoi yö, se antoi hopeaa lirisevälle suihkulähteelle, se valoi välkettä linnan katolla liehuville lukemattomille lipuille, se loihiti usvaa vallihaudasta, kunnes linna sen keskellä näytti kuin pilvenharjanteelle rakennetulta, ja se heitti vienoa tuoksua ilmaan, ikäänkuin osottaakseen kaikki muistaneensa.

Mutta linnan pihalla siellä tanssittiin!

Impi seiso iimmen, nuorukainen nuorukaisen rinnalla, kahtena pitkänä jonona, ja he tanssivat hiljalleen esilaulajan nuotin mukaan. Mutta kun hän pääsi loppukertaan, niin he kaikki yhtyivät laulamaan: "täällä iloitaan ja riemuitaan, täällä häitäkin juodaan!..."

Lemmen laulu seurasi lemmen laulua, kunnes ilma värähteli kiihkoa, ja sitten lauluja peikoista, näkeistä ja keijuista, kunnes metsä ja sumu, puisto ja niitty tuntuivat kuhajavan manalan asukkaista. Ja yks' kaks' sitten uusi tahti lauluun, uusi vauhti viulunsoittoon. Pitkät tanssivien ketjut hajosivat, pareja muodostui ja polkka alkoi lietsoa huimaa iloansa sieluihin ja mieliin.

Tulisoihtuja liehui ylt'ympäri tanssitanhuan ja niiden punerva valo sopi hyvin hauskuuteen ja kaikki oli niinkuin olla pitikin. Mutta ihanin kaikista oli Tale Thott. Kaunis, komeasti puettu ja koristettu ritarin tytär hän oli. Hän kulki edestakaisin soihtujen valossa karkelokentällä käsikkäin rouva Kirsti Kaasin kanssa.

He kuljivat käytäviä edes ja takaisin. Joka kerran kun he kääntyivät niin että soihtujen valo heijasti heidän silmiinsä, tahi kun laulun sävelet voimakkaammin helkkyivät, löi Tale neito käsiänsä yhteen. "Kuuleppa, kuuleppa", hän sanoi, "nyt vietetään Eriksholmassa häitä!"

"Etkö tahtoisi tanssia?" kysäsi Kirsti rouva.

"En, Kirsti rouva, en jaksa."

"Sinun pitäisi puhua tahi laulaa."

"Olen siihen liian iloinen, Kirsti rouva."

Hän vallan vavahteli ja oli kuin hurmautunut. Olipa kuin hän olisi hengittänyt tulen hehkua, joka oli pakahduttaa hänet, tai kuin hän olisi palanut sisällisesti. Hän piti Kirsti rouvaa lujasti kädestä ikäänkuin hakien hoivaa tuskilleen.

Kirsti rouva oli miltei levoton hänen vuokseen. Tale Thott oli tavallisesti kylmä, hänellä oli jäykkä asento ja sitkeän luja tahto. Hänen tapansa oli kävellä hiljaa, puhua matalalla äänellä. Hän oli kuten ne, joiden on täytynyt murtaa tiensä kovan vastarinnan kautta.

Kirsti rouva ei muutoin ollut Tale Thottin ystävä. Itse hän oli luikerteleva ankerias ja vetreä vitsas. Hän luikahti pois voimaihmissen parista. Tänä iltana hän liittäytyi rakkaudella tyttöön.

"Mikä sinun on, Tale Thott!" virkkoi Kirsti rouva, "kuinka olet noin uuten uupunut?"

"Se on vain onnesta, pelkästä onnesta, Kirsti rouva."

Neito nosti kädet silmilleen ja nyyhkytti. Vain pari lyhyttä kiivasta nyyhkettä, sitten hän puhkesi puhumaan.

Tiesikö Kirsti rouva missä Anders Banner nyt oli? Eikö totta, hän ratsasteli ympäri maakuntaa käskemässä häihin? Kirsti rouva kaiketi kyllä tiesi, että näin häiden edellisenä päivänä oli sulhasen ratsastettava vieraita kutsumassa. Hänen piti ratsastaa aateliskartanosta toiseen. Ei voinut toivoakaan hänen palaavan ennen puolta yötä.

Ei ollut värettäkään äänessä, joka ei olisi ollut tavallista korkeampi. Joka sanasta, joka pulpahti esille, kajahti veitikkamaisuutta ja onnea pohjasävelenä.

"Jumala antakoon hänen onnellisesti kotiin saapua", virkkoi Kirsti rouva.

Tale Thott naurahti matalasti, naurahdus oli kuin itkunsa äsken, vain kevyt tyrskähdys hänen

sisäisestä suuresta onnentuntemuksestaan.

Ajatteliko Kirsti rouvakin, kuinka vaarallinen yö tämä oli? Nyt oli luonnon impien tapana koettaa tavata ritari ja viekoitella häntä lehdon läpi ratsastaessaan. Ajatteles kuinka oli käynyt Olavi herran ja monen muun! Kaikki riippui siitä, oliko sulho luja rakkaudessaan, silloin ei keijuilla ollut vähäistäkään valtaa häneen. Uskoiko Kirsti rouva, että Anders Banner oli luja rakkaudessaan?

"Ei ole viisasta ruveta laskemaan leikkiä luonnottarista", lausui Kirsti rouva.

Tale Thott älysi, että toinen kierti kysymystä ja että ääni ei tuntunut luonnolliselta. Hän nauroi taaskin, kiersi kätensä Kirsti rouvan ympärille ja syleili häntä.

Ei maar, ei hän sitä ihmetellyt, että Kirsti rouva ei tahtonut sanoa uskovansa Anders Bannerin rakkauteen. Mikähän tosiaan olisi vähemmän luotettavaa. Kas, hän, Tale Thott oli pitänyt hänestä aina siitä päivin kun oli pikkutyttö, mutta silloin ei tämä, joka oli jo aikamies, ollut katsonutkaan häneen päin. Oliko hän edes siitä välittänyt, kun he olivat kihlanneet hänet herra Arildin kanssa? Niin, Arildin, Kirsti rouva, oi että hän nyt vihdoin sai olla herra Arildista vapaana!

"Mutta kuinka sinulla, Tale, on niin paljon minun sukulaistani vastaan?" sanoi Kirsti rouva.

Neito hymyili ja puristi Kirsti rouvan kättä. Se oli suuri ystävyysosoitus että tämä, Kirsti rouva oli tullut häihin, vaikkakin Tale Thott oli niin syvästi loukannut herra Arildia. Siksi ei hän lainkaan tahtonut puhua pahaa Arildista. Eikä hänellä ollut lainkaan halua puhua hänestä. Unohtaa hänet hän tahtoi. Ja mistä he olivatkaan puhelleet? Hän tahtoi kysyä Kirsti rouvalta neuvoa Anders Bannerin suhteen. Olihan huudettu alussa että tämä ei ensinkään hänestä välittänyt.

Niin, sen Kirsti rouva kyllä oli kuullut. Niinhän se oli ollutkin, vakuutti Tale neito. Vaikein kaikista kärsimyksistä mitä hän oli kestänyt näinä vuosina, oli se, kun hän ei ollut tietänyt, tavoitteliko Anders Banner häntä muustakin syystä kuin vain vihastaan Arild Urupia kohtaan. Heistä oli tullut vihamiehet Skurupin markkinoilla härkäkaupan takia. Niin, noita härkiä, Kirsti rouva, pitikö hänen niitä rakastaa, vai vihata? Ne olivat hänen onnensa alkujuurena, ja kumminkin oli hän usein itkenyt itsensä uneen niiden tähden.

Kyllähän Kirsti rouva oli kuullut, että hän, Tale Thott muka olisi kopea ja ylpeä, mutta se ei ollut totta, kenelläkään ei ollut povessaan nöyryyttä orjansydäntä. Kukaan ei ollut saanut alentua niin tomuun kuin hän. Ja juuri rakkauden tähden oli hänen täytynyt niin nöyryä.

Oli ollut joku aika hänen kihlauksensa jälkeen, ja he olivat Arild Urupin kanssa olleet Skabersjössa häissä. Siellä oli myös ollut Anders Banner.

Oi, oi. Tale Thott painoi molemmat kädet suullensa, suuteli sormiansa ja ojensi käsivartensa tuon kuutamaisen yön muistoa syleilläkseen. "Näin tein minä muinoin, kuin huokailen ja toivotonni kuljin", hän sanoi. "Mutta ajatteles, Kirsti rouva, tänä yönä, huomenna! Nyt juomme häitä Eriksholmassa!"

Uudelleen vavahutti nyhkytys häntä, uudelleen alkoi hän puhua. Arild Urup oli petoskaupalla vienyt Anders Bannerilta pari härkää ja Anders Banner oli vannonut ottavansa häneltä sen, joka on enemmän arvoista kuin monetkin härät. Siksi hän oli alkanut mielistellä häntä, Tale Thottia, kun he tapasivat toisensa Skabersjössa. Eipä siis ollut suurtakaan ilon aihetta, vai miltä Kirsti rouvasta näytti?

Ei ollut, se oli Kirsti rouvan vilpitoiminen ajatus.

Mutta se se oli sentään saanut Anders Bannerin katsoneeksi ja puhutelleeksi häntä. Muutoin ei tuo kuninkaan läänitysherra olisi vähintäkään huolinut hänen kaltaisestaan neidosta. Ja se tapaaminen se sentään oli antanut hänelle rohkeutta ruveta toivomaan pääsöä erilleen Arild herrasta ja tämän perästä hän oli ruvennut kerjäämään äidiltänsä vapautta hänestä.

Kirsti rouva varmaan arveli että hän oli menetellyt kuin hassu. Sanottiinhan että hän Anders Bannerin takia uhmaili Jumalaa vastaan, mutta sitä hän ei luullut tehneensä. Vaan koko sukuunsa vastaan hän oli uhmailut. Ja itse hän oli Arildin sotaan lähdettyä kirjoittanut ritarille että tämä tulisi pyytämään häntä puolisoiksi. Ajatteles, hän oli ensiksi kirjoittanut! Uskoiko Kirsti rouva, että tällainen voi päätyä hyvin?

Kaikkialla hänen ympärillään oli hoettu hokemasta päästyä, että Anders Banner ei häntä rakastanut, vaan ainoastaan tahtoi ryöstää Arild Urupilta sen joka oli paria härkää arvokkaampi. Niin sanottiin vielä tänäpäivänäkin. Kirsti rouva kai uskoi sen vielä tällä hetkellä.

Ja tyttö painoi teeskennellen Kirsti rouvan poskelle kasvonsa, jotka ilmaisivat olematonta surua ja teeskennelyä levottomuutta. Sitten hän suoraan silmiin katsoen hymyili ja kiepsahutti Kirsti rouvaa tanssitanhuaa kohti. "Katsos, katsos, Kirsti rouva, nyt me juomme häitä Eriksholmassa."

Sitten hän taas alkoi. Häinkö ylpeä! Oi Kirsti rouva, häinkö ylpeä! Ajatteles, Kirsti rouva, että hänen, nuoren neidon itsensä täytyi lähteä hoviin! Ajatteles kaikkia polvistumisia, kaikkia rukouksia! Ja kaikki tämä miehen tähden, joka kenties ei hänestä välittänyt. Andershan jätti kaiken hänen huolehdittavakseen. Kukaties oli totta, että hän vaan kosti Arild Urupille härkäkaupan.

Mutta kovinta, vaikeinta mitä hänen oli täytynyt kärsiä, oli ollut odottaminen. Ajatteles, kun kuningas on määrännyt, ettei hän saisi viettää Anders Bannerin kanssa häitä, ennenkuin oli odottanut Arild Urupia vielä vuosikauden.

Se vuosi oli riistänyt hänen nuoruutensa. Se vuosi oli tuntunut vuosisadalta.

Joskin Arild Urupilla oli ollut vaikea siellä vankityrmässään, ei hänelläkään ollut sen parempi. Hän ei ollut uskaltanut tanssia eikä iloita. Hän ei ollut kyennyt istumaan hiljaa sukkulan ja kankaan ääressä.

Anders Bannerin tullessa Eriksholmaan ei hän ollut näyttäytynytkään. Hän ei ollut uskaltanut. Hänen äitinsä ei ollut saanut ommella hänen myötäjäisiään. Hän ei ollut uskaltanut ajatella ainoatakaan iloista ajatusta. Hän ei ollut uskaltanut laskea päiviä, jotka olivat kuluneet odotusvuodesta.

Hän kietoi kätensä Kirsti rouvan käsivarren ympärille. "Tule", hän sanoi ja tahtoi vetää Kirsti rouvaa mukaansa valoisalta tanssipaikalta etäämmä lehdon pimentoon.

"Elä", sanoi Kirsti rouva, ja häntä melkeinpä karmi.

"Vain tuonne kukkulalle, mistä näkyy etäälle maantielle. Siellä minä elin, Kirsti rouva, päivän toisensa perästä. Siellä minä istuin, siellä kuljin, siellä seisoin."

"Siellä minä seisoin, ja kuuntelin etäistä, etäistä kavion kopsetta. Ja joka kavion kilahdus kiveen lennätti minulle viestin, että Arild Urup oli päässyt vankeudesta, ja samoin joka töyhtö joka pilkoitti esille maantieltä ja jokainen välkkyvä keihään kärki. Pahinta oli luulla häneksi jokaista ritaria, suurta tai pientä, nuorta tai vanhaa, joka samosi taloa kohti. Oi, luulenpa että epäilin häneksi jokaista sauvan nojassa kulkijaakin ja ajattelin väliin, että hän voi tulla naiseksi puettuna. Tule, Kirsti rouva, haluan mennä sinne vielä kerran!"

Mutta Kirsti rouva ei sitä tahtonut. Se oli niin kovin kaukana puistossa, hän sanoi.

Mutta Tale Thott pyysi Kirstiä oikein sydämen pohjasta tulemaan mukaan. Juuri tänä iltana, nyt kun onni oli niin ylen ihana ja suuri, että se oli tukahduttaa hänet ja hän oli tulla hulluksi ilosta, täytyi hänen mennä tuolle kukkulalle, saadaksensa muistutella menneiden aikojen katkeruutta.

Vihdoin Kirsti rouva myöntyi ja seurasi häntä. Se on Jumalan oma tahto, hän itsekseen sanoi.

Ja Kirsti rouva, lannistuneena ja vastakkaisten velvollisuuksien tempomana, ajatteli kummallisen epäselviä ajatuksia että Jumala ei anna pilkata itseään, että hän kumminkin valvoo valojen ja lupauksien täyttämistä. Mutta kumminkin tuntui hänestä raskaalta seurata Tale neitoa pois valosta ja ihmisten ilmoilta.

He tulivat kohta puustikon tuonpuoleiseen laitaan. Siellä se muistutti enemmän tavallista metsää ja siellä oli runsaasti tiheitä viidakkoja. Siellä oli kumpu, jonka rinnettä peitti pehmeä nurmikko ja kukkulalla kasvoi yksinäinen pyökki. Kirsti rouva kuulosteli herkin korvin ja värähti pienimmästään rapinasta. Tale neito nauroi useammin kuin kerran hänelle.

He tulivat kukkulalle ja seisivat siinä kuutamossa, etäälle näkyvinä. "Tuolla on maantie", sanoi Tale Thott. Ja hän pani kätensä ristiin ja hengitti syvään. Entinen tuskansa valtasi tuokioksi hänet. Sitten hän sulki silmänsä ja muisti seisovansa tässä ja olevansa onnellinen tällä kauhun paikalla.

"Ajatteles, että kaiken tämän minä olen kärsinyt miehen tähden, jonka mielenlaatuun en voinut luottaa", hän sanoi.

"Lähtekäämme täältä!" pyysi Kirsti rouva hiljalleen.

Ei, hän ei tahtonut. Täällä juuri hän tahtoi sanoa Kirsti rouvalle sen kaiken tärkeimmän.

Tiesikö Kirsti, miten hänen oli käynyt, kun hänen hartain toivonsa oli toteutunut, kun odotusvuosi oli loppuun kulunut, Arild Urupin palaamatta? Hän oli kyllästynyt kaikkeen joksikin aikaa. Hän oli epäillyt ja aprikoinut kaiken aikaa häitä valmistettaessa. Mitä maksoi mennä naimisiin Anders Bannerin kanssa, ellei tämä rakastanut häntä. Ajatteles, hän olisi voinut jättää Anders Bannerinkin samoin kuin Arild

herrankin, ellei olisi pelännyt häpeää. Hän oli toivonut että vielä olisi luostareja maassa. Mutta nyt tänään, niin, Kirsti rouvahan tiesi, että Anders Banner ratsasti maita mantereita häävieraita kutsumassa, kuten tapana oli. Eikähän häntä siis voitu odottaa kotiin ennen puolta yötä. Mutta hänpä oli ollutkin kotona, ajatteles, hän oli ollut kotona!

Mitä se mahtoi merkitä, Kirsti rouva? Ikäänkuin hiipien hämärissä hän oli tullut ja lähettänyt hänelle terveisiä, että tahtoi nähdä häntä. Hän oli sitten etsinyt sulhonsa puutarhasta.

"Tale Thott", virkkoi Kirsti rouva, "onko nyt sekin tullut osaksesi, että sulhosi rakastaa sinua? Lähtekäämme siis jo! Miksi istut täällä? Lähtekäämme!"

Sillä huolimatta kaikesta siitä mitä Kirsti rouva tiesi Jumalan hallinnasta ja ylimielisten masentamisesta ja lupauksenrikkojain alennuksesta, oli tämä hänen mielestään liian suuri onni hukattavaksi. Ja hän pyysi pyytämistään: "Lähtekäämme täältä."

Mutta Tale neito oli onnellinen tällä etäisellä paikalla, jossa hän voi puhua vapaasti onnestansa.

Siis Kirsti rouva nyt uskoi tämän merkitsevän sitä, että Anders Banner hieman lempi häntä, koskapa oli hiipinyt kotiin saadaksensa nähdä hänet. Hän ei ollut voinut olla poissa hänen luotaan kokonaista päivää saamatta nähdä häntä. Ja tästä Kirsti rouva voi päättää, että hänen sulhonsa oli suopea hänelle. Entäpä jos hän sitten olisi kuullut hänen sanansa!

Hän oli kysynyt sulholtaan joko hän nyt oli suorittanut matkansa! Eihän toki, mutta hänen oli täytynyt palata Eriksholmaan näkemään morsiantaan, näkemään ettei hän olisi vaarassa. Ja siitkö hän sitten niin paljon välitti? Pitikö väliä? Pitikö väliä?

Anders Banner oli ottanut hänen kätensä ja puristanut sitä niin, että se oli mennä murskaksi. Miksi Tale oli niin ylpeä häntä kohtaan? Miksi hän kantoi kaikki surunsa yksin? Eikö hänellä ollut vähääkään rakkautta, koskapa ei tahtonut jakaa hänen kanssaan kuormaansa? Elköön odottakokaan, että hän, Anders Banner, antaisi itseänsä niin syrjäyttää, sittenkuin Tale oli tullut hänen omakseen. Mitä hän hänellä tekisi, ellei pitäisi häntä rakkaana? Ottiko hän hänet vain päästäksensä Arild Urupista?

Ja he olivat saaneet puhella muutamia hetkiä keskenään. Tale oli ehtinyt sanoa hänelle kuinka kauan hän oli lempinyt häntä. Ja hän oli kysynyt sulholtaan, kosiko tämä häntä vain härkien tähden. Mutta siihen toinen ei ollut tahtonut vastata. Hän oli suuttunut niin suunnattomasti.

Ja kas siksi hän nyt oli miltei pakahtua onnesta. Hän ei tiennyt kävelläkö vai seista. Hän ei voinut olla muiden parissa. Sillä ei kenenkään onni ollut kuin hänen, ei kenenkään. —

"Menkäämme kumminkin kotiin", pyysi Kirsti rouva.

Kirsti rouva oli kuullut puhuttavan keisareista ja paaveista, jotka olivat valmistaneet pitoja vihollisilleen ja myrkyttäneet heidät pöydässä keskellä iloa ja ystävydenosoituksia. Kirsti rouva luuli tuntevansa miltä tuntui istua isäntänä moisessa pöydässä.

Tale neito pyysi häntä pysymään paikoillaan. Jospa hän tietäisi miten ihanaa hänestä oli saada seista täällä kaukana kaikesta ilosta ja melusta ja ajatella että hän oli sulholleen hyvin rakas.

Kirsti rouva vaipui nurmikolle. Hänen polvensa tutisivat niin, että hän tuskin pystyssä pysyi. Jumalan käsi! Tässä varmaan oli Jumalan käsi.

"Kun Anders Banner tänä yönä ratsastaa ohi", sanoi Tale neito, "niin hän luulee meitä keijukaisiksi, jotka tahdomme houkutella häntä." Ja hän selitti Kirsti rouvalle että hänen aikomuksensa oli seista siinä, kunnes sulhonsa tulee ratsastaen.

"Jospa tietäisitte miten vähän olemme puhelleet keskenämme ja miten paljon meillä on juteltavaa ja kyseltävää. Hän on sanova minulle, Kirsti rouva, millainen onneni on oleva, kuinka me elämme ja asumme. Tuskin tunnen häntä lainkaan. Hän on kuin vuorenvaltias, joka sulkee minut vuoreensa."

Kirsti rouva ei virkkanut enempää, äänensä olisi pettänyt hänet. He istuivat ruohikossa pyökin alla ja vartioivat, sumun kiemurrellen kosteikosta kummun alta, ja uskollisin silmin katselivat kuinka keijukaiset pyrähтелиivät tanssissa, ohuvien, läpikuultavien huntujensa alla.

* * * * *

Tällä välin seisoi Arild Urup kätkeyneenä viidakossa kummun juurella. Hän itse seisoi siinä suurena ja kömpelönä, vapaana kahleista ja siteistä ja Kark koiransa vieressään.

Hänen kaksi ystävänsä, Otto Brahe ja Maurits Podebusk, olivat lunastaneet hänet vankilasta. Sitten hän oli ratsain kulkenut läpi

Ruotsin, niinkuin vielä lauluissa muistellaan, ja oli palannut Ugerupiin kolme päivää ennen häitä.

Hän oli yllyttänyt rouva Kirsti Kaas'ia houkuttelemaan morsiamen etäälle puistikoon häiden edellisenä yönä. Muita valmistuksia ei hän ollut tehnyt.

Mutta Eriksholmaan ratsastaessansa oli hän päästänyt irti Karkin, kelpo koiransa, joka nyt oli ollut kahlehdittuna kymmenen vuotta. Hän oli päässyt perille hyvissä ajoin iltasella ja kierrellyt vaanien puistossa.

Niin rauhallinen yö! Hänen vihansa ei siinä voinut pysyä vireillä. Kävi kuin hirmumyrskyn, joka tyvenen kohdatessaan vuodattaa voimansa sen rauhaan.

Hän kierteli ja kuuli karkelon riemua linnan pihalta; se houkutteli häntä. Hän olisi mieluummin seisonut tuolla soihtujen valossa ja täyttä kurkkua laulanut sotalaulua, kuin samoillut puistikon hämärässä. Hän näki viiniammeita kannettavan linnaan ja paistohuoneesta tulevan pitkiä nuorukaisjonoja ruokia kantaen. Hänen aikeensa muutti suuntaa. Vangin nälkä kaikkeen mikä on herkullista ja kaunista valtasi hänet. Tyhmä hän oli kun kierteli täällä ulkona. Miks'ei mieluummin mennä sisälle, solmia rauha Tale neidon ja Elsa rouvan kanssa ja juhlia yhdessä. Impiä oli kaiketikin useampia, mutta tällaista juhlaa ei hevillä uudistu.

Silloin juolahti hänen mieleensä, että hän kenties joutuisi naurunalaiseksi. No, siitä hän vähät välitti, hän kyllä tiesi mikä hänelle parasta oli.

Silloinpa neito tuli Kirsti rouvan kanssa käyskennellen puiston perälle ja he kääntyivät juuri siihen kolkkiaan, missä hän seisoj ja aprikoi. Hän tuli ihmeisiinsä. Hän sanoi kuten Kirsti rouva, että tämä oli Jumalan tahto.

Hän kuuli Tale Thottin sanat, ja hän oli nyt niin ystävällisellä mielellä että tuli liikutetuksi hänen onnestaan. Hänelle itselleen vain tulisi puuhaa ja harmia, jos rupeisi tyttöä pakottamaan. Hädin tuskin oli hän juuri päässyt irti vankeudesta, ja nyt hän heittäytyisi uuteen vaaraan, joka voisi viedä häneltä jäsenet sekä hengen.

Hän tarkkasi enemmän humua tanssipaikalta kuin neidon puhetta. Se nauru vasta kelpasi. Varmaan oli siellä kiertäviä kujeilijoita. Ja aivan varmasti siellä oli pukutanssijoita ja pillinpuhaltajia ja painijoita. Sinne häntä halutti. Täällä metsässä ei ollut parempi kuin Erik kuninkaan vankilassa.

Hän ei tahtonut liikahtakaan, niin kauan kuin neito istui kummulla. Häntä hävetti että tyttö saisi nähdä hänen sala-ampujan lailla hiipivän viidakosta esille. Mutta heti tytön lähdettyä hän nousi hevosen selkään, ratsastaisi tielle ja nelistäisi Eriksholmaan sellaista vauhtia, että nostosilta kumajaisi ja notkuisi. Ja hän huutaisi Elsa rouvalle ja koko joukolle, että hän luopui kaikista vaatimuksista, mutta häissä hän tahtoi olla mukana.

Hän mietiskeli mahtoiko olla tervetulleempaa vierasta.

Hänestä oli hauskaa ajatella kaikkea tätä ja siksi hän rauhassa odotteli. Kark istui levoton ja katsoi häneen, värisi kylmyydestä ja metsästyskiihkosta. Arild Urup katseli ihmeissään koira. Olipa kuin hän nyt vasta olisi havainnut, että hänellä oli koira mukanaan. Mitä kummaa hän tuolla teki? Se hänen oli sidottava heti paikalla kun taloon pääsisi. Koira oli vaarallinen vielä, se ei ollut unohtanut vanhoja temppujaan.

No, eikö neito jo kohta lähdekin, vai antaako tuo hänen seisoa täällä janoissaan koko yön?

Yhtäkkiä Tale neito kavahti pystyyn ja huusi: "Hän tulee." Hän oli kuullut kavionkopsetta ja juoksi kummun rinnettä Anders Banneria vastaan.

Mutta Kirsti rouva kuuli samassa kovaa ryskettä viidakosta kummun alta. Silloin hän lähti juoksemaan linnaan päin. Hän ei tahtonut olla näkemässä sitä mitä nyt tuli tapahtumaan.

Kark oli kavahtanut pystyyn, kun neito lähti juoksemaan. Se muisti vanhan oppinsa, hyökkäsi Tale Thottin kimppuun ja keikisti hänet maahan. Sitten se jäi seisomaan hänen päällensä, etukäpälet rinnalla, suu ammollaan kurkun päällä, niin että hampaat kutittivat kaulanahkaa. Arild Urup ei ollut usuttanut sitä. Hänellä oli ollut aivan toiset tuumat.

Neito parahti kauheasti, sitten hän jäi hievahtamatta makaamaan. Hän oli kauhusta hervoton, kukaan ihminen ei olisi voinut pelästyttää häntä niinkuin tuo hirveä peto, joka hyökkäsi hänen kimpuunsa!

Kauhu seurasi kauhua! Tuon pedon jälestä, joka oli heittänyt hänet kumoon ja tahtoi purra hänet

kuoliaaksi, tuli mies ja kumartui hänen ylitseen. Hän näki viilit, irvistävät kasvot, suuret kirkaat hammasrivit ja pullottavat silmänvalkuaiset. Arild Urup!

Mitä hän nyt tunsu, se oli enemmän kuolemaa kuin tuskaa. Jos voi sanoa että joku elävä olento on tuntenut kuolemaa, niin hän sen nyt tunsu. Hän oli herpaantunut, ei ollut mitään toivoa, ei mitään surra, ja tuska oli noussut äyräyttensä yli, tämä oli kuolemaa. Tuska teki työtänsä hänessä, mutta se ei tuntunut. Yksi ainoastaan vaivasi häntä, etäinen, tieltä kuuluva kavionkopse. Hänestä kuului kuin olisivat ne astuneet hänen ylitsensä. Siinä oli onni joka tuli ratsastaen liian myöhään. Hän kuuli sitten sen kavion kopseen kautta koko elämän-ajan.

Mutta Arild Urup näki Tale Thottin Karkin hampaissa, hän näki hänet turvatonna vallassaan ja pedon luonto hänessä heräsi. Siinä oli se joka oli pettänyt hänet, kun hän ei voinut valvoa oikeuttaan, siinä oli se joka ei tahtonut ottaa häntä aviomieheksensä, se joka oli maahan tallannut hänen lahjansa. Koston ajatus kuohahti hänessä. Ei, ei, ei, ei hän voinut anteeksi antaa.

Tämä oli juhlien juhla. Hän tahtoi tehdä hänelle kaikkea pahaa, kaikkea pahaa.

Hän kumartui tytön yli ja irvisti hänelle. Niin, hän tahtoi riistää hänet keskeltä onnen ja juhlariemun, ryöstää hänet häpeällisesti ja väkisin. Sellaiset olkoot Tale Thottin häät.

Hän näki miten Karkin hampaat kutittivat tytön kurkkua ja hän nauroi ääneen.

Hän irroitti vyönsä ja sitoi sillä tytön suun. Sitten hän laahasi hänet tiheikön kautta hevosensa luo. Hän hypähti satulaan ja ratsasti pois viidakon läpi, neito riipuksissa satulalla kuin haavoitettu eläin.

HAUTAKIRJOITUS.

Nykyään tuskin ainoakaan ihminen tulee huomanneeksi sitä pienoista ristiä, joka seisoo Svartsjön kirkkotarhan nurkassa. Nykyään kaikki kirkkoväki kulkee sen sivuitse vilkaisematta siihen. Eikä ole kummakaan, ettei kukaan sitä huomaa. Se on niin matala että apilas ja sinikellot kohoavat sen haaroihin ja puntarpäät kasvavat sen yli. Eikä kukaan välitäkään lukea siinä olevaa kirjoitusta.

Valkeat kirjaimet ovat jo melkein poiskarisseet, eikä tunnu koskaan juolahtavan kenenkään mieleen koettaa ruveta tavaamaan niitä sanoiksi.

Mutta aina ei ole ollut niin. Se pikku risti on aikoinaan herättänyt paljon ihmettelyä ja kummastelua. Yhteen aikaan ei kukaan voinut laskea jalkaansa Svartsjön kirkkomaalle, menemättä sen ristin luo. Ja kun joku vanhanajan ihmisistä näkee sen vielä tänäänkin, niin samalla kokonainen tarina juohtuu hänen mieleensä.

Hän näkee edessään koko Svartsjön pitäjän, talviuneen vaipuneena, ja puolentoista metrin korkeudelta tasaisen, valkean lumen peittämänä. Ja kummoista siellä on! Tuskin on mahdollista löytää siellä etsittävänsä. Tarvitsee kompassin kuin merellä kulkiessa. Ei ole pienintäkään eroa rannan ja järven välillä, kannokko leviää yhtä tasaisena kuin maa joka on kasvattanut satoja kaurakylvöjä. Sydenpolttajat, jotka asuvat suurten soiden liepeillä ja karuilla vuorenharjanteilla, voivat kuvitella mielessään omistavansa yhtä paljon raivattua ja viljeltyä maata kuin varakkain talonpoika.

Tiet ovat poikenneet turvallisilta uriltaan harmaiden aitojen solista ja luikertelevat seikkailen niittyjen ja jäätyneiden vesistöjen poikki. Jopa talojen välilläkin voi käydä pyörälle. Yht'äkkiä voipi älytää että tie kaivolle on poljettu aivan suoraan pienen ruusutarhan spirea-pensasaidan poikki.

Mutta missään ei ole niin mahdoton selviytyä kuin hautausmaalla. Ensiksikin on harmaa kiviäitä, joka erottaa sen pappilan maista, aivan lumen peitossa, niin ettei siinä ole vähäistäkään rajaa. Toiseksi on kirkkomaa nyt ainoana valkeana kenttänä, eikä pieninkään epätasaisuus lumipeitteessä osoita kuolonpellon monia kumpuja ja mättäitä.

Useimmilla haudoilla on pieniä rautaristejä, joissa riippuu ohuita pikku sydämiä, joiden heiluttelemisen on tuulen asia. Ne ovat kaikki nyt lumen peitossa. Nuo pienet rautasydämmet eivät voi nyt soittaa surunvoittoisia laulujaan kaipauksesta ja murheesta.

Ne jotka ovat olleet kaupungissa työnansiolla, ovat tuoneet kotiin vainajilleen suruseppeleitä, joissa on helmikukkia ja rautapeltisiä lehtiä, ja niitä pidetään niin arvokkaina, että ne säilytetään haudoilla lasilaatikoissa. Mutta nyt nekin ovat piilossa ja lumen peitossa. Nyt ei sekään hauta, jolla on moinen

koriste, ole toisia parempi.

Pari lumimarjapensaikkaa ja syreenipensaikkaa pilkoittaa esille lumen peitosta, mutta useimmat ovat kätkössä. Ne harvat oksat, jotka ylenevät lumen pinnasta, ovat tuiki toistensa näköisiä. Nekään eivät voi olla opastuksena sille, joka hakee tietä hautausmaalle. Vanhat muijat, joiden on tapana joka sunnuntai tulla katsahamaan rakkaittensa haudalle, eivät nyt lumen tähden pääse pitemmälle kuin jonkun matkaa pääkäytävää. Siihen he pysähtyvät ja koettavat arvailla missä "hauta" mahtaa olla. Onko se tuon tai tuon pensaan juurella? Ja he alkavat ikävöidä lumen sulamista. Onpa kuin nuo vainajat olisivat joutuneet suunnattoman kauaksi heistä, kun eivät he enää näe paikkaa mihin heidät on laskettu.

Joku suuri kivi kohoutuu siellä täällä lumen pinnalta. Niitä on aniharvoja ja nekin ovat niin lumen peitossa, että ovat vallan vaikeat erottaa toisistaan.

Yksi ainoa tie on lakaistu kirkkomaalla. Se johtaa pääkäytävältä pieneen parihuoneeseen. Kun on joku haudattava, niin kannetaan kirstu odotushuoneeseen ja siellä pitää pappi ruumispuheen ja toimittaa hautaamisen. Ei ole ajatustakaan, että arkku voisi päästä multiin, niin kauan kuin tällaista talvea kestää, vaan saa se olla parihuoneessa siksi kunnes Jumala sallii suojailman tulla ja maata jälleen voi lohkoa kuokalla ja kangilla.

Tapahtuipa, että talven juuri ankarimmillaan ollessa ja kun hautausmaa on aivan luopääsemätön, kuolee Lerumin tehtaalla tehtaanpatruuna Sanderin lapsi.

Lerum on suuri tehdas ja Sander mahtava mies. Hän on nyt aivan äskettäin laitattanut itselleen perhehaudan kirkkomaalle. Se kyllä muistetaan, vaikka se nyt onkin lumen peitossa. Sitä ympäröi hakattu kivireunake ja paksu rautaketju; haudan keskellä on graniittipaasi, johon nimi on kirjoitettu. Siinä on tämä ainoa sana

SANDER,

suurilla kirjaimilla, jotka loistivat yli koko hautausmaan.

Mutta kun nyt lapsi oli kuollut ja tulee puhe maahanpaniaisista, niin tehtaan patruuna sanoo vaimolleen:

"En tahdo että se lapsi lepää minun haudassani." Yhtäkkiä näkee heidät edessään. Ollaan Lerumin ruokasalissa ja siinä tehtaanpatruuna juuri istuu aamiaispöydässä, syö yksin, kuten hänen tapansa on. Hänen vaimonsa Ebba Sander istuu keinutuolissa ikkunan ääressä, mistä on näköala järvelle ja koivumetsäisille saarille.

Hän on istunut ja itkenyt, mutta kun mies on virkkanut tämän, niin hänen silmänsä yhtäkkiä käyvät kuiviksi. Koko tuo pikku vartalo vetäytyy kokoon pelosta, hän alkaa vavista ikäänkuin ankaran pakkasen kourissa.

"Mitä sanot, mitä sanot?" hän kysyy. Ja hän puhuu kuin kovassa vilussa väristen.

"Se on minulle vastenmielistä", virkkaa tehtaanpatruuna. "Isäni ja äitini lepäävät siellä ja kiveen on piirretty Sander. En tahdo että se lapsi tulee sinne."

"Vai niin, sitäkö sinä siis olet miettinyt!" virkkaa toinen yhä väristen. "Tiesin kyllä että kerran kostat."

Mies viskaa ruokaliinan syrjään, nousee pöydästä ja seisoo leveänä ja kookkaana vaimonsa edessä. Hän ei ensinkään mieli tuhlata monta sanaa tahtonsa ilmaisemiseen. Rouva Sander havaitsee kyllä miehestään, ettei tämä voi päätöstään muuttaa. Koko mies on raskasta, itsepäistä päättäväisyyttä.

"En tahdo kostaa", virkkaa hän kohottamatta ääntään. "Minä vain en voi sietää sitä."

"Sinä puhut, kuin olisi kysymyksessä vain lapsen muuttaminen sängystä toiseen", virkkaa vaimo. "Ja kuolluthan lapsi on, hänestä lienee yhdentekevää missä lepää. Mutta minähän olen sitten mennyttä ihmistä."

"Olenpa ajatellut sitäkin", mies sanoo. "Mutta minä en voi."

Ne, jotka ovat olleet naimisissa useampia vuosia, eivät tarvitse monia sanoja ymmärtääksensä toisiaan. Vaimo tietää jo, että on kerrassaan tuloksetonta koettaa taivuttaa miestänsä. "Miksi sitten annoitkaan minulle anteeksi?" hän virkkaa väännellen käsiään. "Miksi annoit minun jäädä Lerumiin vaimonasi ja lupasit antaa minulle anteeksi?"

Mies tuntee itse mielessään ettei hän tahdo vahingoittaa vaimoaan. Mutta hän ei mahda sille mitään, että tässä nyt oli raja hänen myöntäväsyydelleen. "Sano naapureille mitä tahdot!" hän virkkaa. "Minä

kyllä vaikenen. Keksi jotain, että on vettä haudassa, tai sano ettei siinä ole paikka useammille arkuille kuin isän ja äidin sekä minun ja sinun!"

"Entä sitäkö he uskoisivat!"

"Saat suoriutua niin hyvin kuin taidat", mies sanoo.

Hän ei ole vihainen, sen vaimokin hänestä näkee. On vain niinkuin hän sanookin. Hän tässä asiassa ei voi myöntyä.

Rouva kohottautuu tuolissaan, panee käsivarret pänsä taa ja istuu ja tuijottaa ulos ikkunasta sanaakaan virkkamatta. Sehän se on kauhistuttavaa, kun elämässä on niin paljon sellaista, joka on meitä voimakkaampaa. Ennen kaikkea on pelottavaa, kun meissä itsessämme nousee voimia, joita emme voi ensinkään hallita. Muutama vuosi sitten, hänen ollessaan jo vakaantunut, naimisissa oleva vaimo, joutui hän rakkauden valtaan. Ja millaisen rakkauden! Ei ollut ajatustakaan että hän olisi voinut hallita sitä.

Se joka nyt valtasi hänen miestään, oliko se kostonhalua?

Hänen miehensä ei ole koskaan suuttunut häneen. Hän antoi hänelle anteeksi paikalla kun hän tuli ja tunnusti. "Sinä olet ollut pois suunniltasi", sanoi hän ja salli hänen jäädä vaimokseen.

Mutta vaikka saattaa olla helppo sanoa antavansa anteeksi, voipi kumminkin olla raskasta sitä toteuttaa. Etenkin on se vaikea sellaiselle, joka on pitkävihainen ja raskasmielinen, joka ei koskaan unohda eikä koskaan kuohahda. Mitä hän sanookin, värjöttää sydämessä jotain, joka huutaa ja janoaa saadaksensa tyydytystä toisen kärsimyksistä. Vaimolla oli aina ollut se merkillinen tunne, että parempi olisi ollut, jos hänen miehensä sillä kertaa olisi vihastunut niin, että olisi lyönyt häntä. Silloin mies olisi voinut tulla hyväksi jälleen. Nyt hän hautoo sitä mielessään, on juonikas ja äreä, vaimo on käynyt araksi. Hän kulkee kuin hevonen aisoissa. Hän tietää, että takanaan istuu joku, pitäen piiskaa kädessään, vaikkapa ei sitä käytä. Mutta nyt hän on sitä käyttänyt ja siksi vaimo nyt on kurja, kadotettu.

Ihmiset sanovat etteivät he ole nähneet surua sellaista kuin hänen. Hän on kuin kivikuva. Näinä hautajaisten edellisinä päivinä tuskin huomaa hänessä elon merkkiä. On mahdotonta havaita, kuuleeko hän mitä hänelle sanotaan ja tietääkö hän kuka häntä puhuttelee. Hän ei näytä tuntevan nälkää, hän näyttää voivan mennä ankaraan pakkaseen, tuntematta kylmyyttä. Mutta ihmiset erehtyvät. Ei se ole suru joka kivetyttää häntä, se on pelko.

Hän ei ajattele jäädä kotiin hautajaispäivänä. Hänen täytyy seurata mukana hautausmaalle, täytyy astua ruumissaatossa ja samalla tietää että kaikki, jotka arkkua seuraavat, luulevat sitä saatettavan suureen Sanderien perhehautaun. Hän luulee lyhyistyvänsä, joutuessaan ihmisten kummastelun ja ihmettelyn alaiseksi, kun se joka saaton etunenässä kulkee papinsauva kädessä kääntyy vaatimattomalle hautakummulle. Ihmettelyn sorina kuuluu rivistä riviin, vaikka tämä onkin ruumissaatto. Miksei lapsi saa levätä Sanderien haudassa? Mieleen juohutuvat nuo hämärät, epämääräiset huhut, jotka kerran ovat olleet liikkeellä hänestä. Kai niissä jutuissa lienee jotain perää, sanotaan. Ennenkuin ruumissaatto palaa hautausmaalta, on hän oleva kadotettu ja tuomittu.

Ainoa mikä voi hänet pelastaa, on olla itse mukana. Hänen täytyy kulkea tyynikasvoisena joukossa ja näyttää siltä kuin kaikki olisi niinkuin olla pitää. Kenties he silloin uskovat mitä hän asiaa peittääksensä sanoo.

Mies ajaa myöskin kirkkoon. Hän on huolehtinut kaikesta, kutsunut hautajaisvieraat, tilannut arkun ja määrännyt kantajat. Hän on tyytyväinen ja hyvä, saatuansa oman tahtonsa ajetuksi perille.

On sunnuntai ja jumalanpalveluksen päätyttyä järjestytään ruumissaatoksi pitäjän tuvan edustalle. Kantajat laskevat valkeat kantoliinat olkapäilleen, kaikki Lerumin säätyläishenkilöt astuvat saattojoukossa ja paljon muuta kirkkoväkeä.

Saattojoukon järjestyessä ajattelee äiti, että nyt ne valmistautuu kulettamaan rikollista teloituspaijalle.

Kuinka he häntä katselisivatkaan takaisin palatessaan! Hän on tullut saapuville voidaksensa valmistaa heitä, mutta ei ole saanut sanaakaan huuliltaan. Hän ei voi puhua tyynesti ja hillitysti. Mutta valittaa hän voisi, hän voisi voivottaa kovasti ja rajusti, niin että se kuuluisi yli koko kirkon tienoon. Hän ei uskalla liikuttaa huuliaan, ettei äänekäs kauhun parahdus niiltä purskahtaisi.

Kellot alkavat kumahdella tornista ja ihmiset lähtevät liikkeelle. Ja nyt he saavat sen tietää, ilman vähintäkään valmistusta! Miksei hän ole voinut puhua? Hänen täytyy hillitä itseänsä ettei huutamalla kieltäisi heitä viemästä kuollutta hautausmaalle. Eihän se, ken jo on kuollut, mitään merkitse. Miksi

pitää hänen joutua tuomioon kuolleen tähden? He saisivat viedä vainaan mihin tahansa, kunhan vain ei kirkkomaalle. Hänellä on sekavia tuumia koettaa pelästyttää heitä pois hautausmaalta. Se on vaarallinen. Se on kerrassaan ruton saastuttama. Siellä on nähty suden jälkiä. Hän tahtoi peloitella heitä kuten lapsia peloitellaan.

Hän ei tiedä mihin lapsen hauta on kaivettu. Aikanaan sen kyllä ehtii tietää, hän arvelee. Kun nyt seurue saapuu hautausmaalle, silmäilee hän lumikenttää keksiäkseen vasta luodun haudan. Mutta hän ei näe tietä eikä hautaa. Siellä ei näy muuta kuin raivaamatonta lumilakeutta.

Ja saattojoukko menee parihuoneelle. Kuka suinkin sopii se tunkeutuu sisälle ja siellä toimitetaan hautaaminen. Ei tule kysymykseenkään että mentäisiin Sanderien haudalle. Ei kukaan aavistakaan, että pienoista, jota nyt vihitään viime lepoonsa, ei konsaan peitetä perhehaudan multiin.

Jospa Ebba Sander olisi tämän muistanut ja jollei hän olisi unohtanut kaikkea kauhunsa tähden, niin ei hänen olisi tarvinnut olla peloissaan silmänräpäystäkään.

"Keväällä", hän ajattelee, "kun arkku peitetään hautaan, niin tuskin on muita kuin haudankaivaja saapuvilla. Kukaan ei usko muuta kuin että lapsi lepää Sanderien haudassa." Ja äiti älyää olevansa pelastettu.

Hän lyyhistyy katkeraan itkuun. Ihmiset katsovat säälitellen häntä. "On kauheaa kuinka hän suree", he sanovat. Mutta hän itse parhaiten tietää itkevänsä sellaisia helpotuksen kyöneleitä, kuin se, joka on suuresta hädästä ja hengenvaarasta päässyt.

Pari päivää hautajaisten perästä hän istuu hämärissä tavallisella paikallaan ruokasalissa. Illan pimetessä hän yhtäkkiä huomaa istuvansa ikävöiden odottamassa. Hän istuu ja kuulostaa lasta. Nythän on juuri se aika, jolloin sen on tapana tulla sisälle leikkimään. Eikö se tulekaan tänään? Ja sitten hän kapsahtaa pystyyn ja ajattelee: "Sehän on jo kuollut. Sehän on jo kuollut."

Seuraavana päivänä hän jälleen istuu ja ikävöipi hämärissä. Ja ilta illalta tulee tuo kaipuu yhä uudelleen ja käy yhä valtavammaksi. Se kasvaa kuin valo keväisin, kunnes se vihdoin vallitsee kaikkia päivän ja yön hetkiä.

Onpa melkein luonnollista, että moinen lapsi kuin hänen saa enemmän rakkautta kuoltuaan kuin eläissään. Koko sen elinaikana äiti ei ole ajatellut muuta kuin miehensä uudelleen voittamista. Ja hänellehän se lapsi ei voinut olla mieluinen. Sitä ei saanut pitää näköksillä. Se sai usein tuntea olevansa vaivaksi.

Vaimo, joka oli hairahtunut velvollisuuksissaan, on tahtonut näyttää miehelleen, että hän sentään oli jonkun arvoinen. Hän aherti lakkaamatta keittiössä ja kangaskamarissa. Mitäpä sijaa pikku pojalle kaikessa tässä touhussa voi jäädä!

Mutta nyt jälkeinpäin hän muistelee, kuinka poikasen silmät usein anoivat ja kerjäsivät. Iltasin se pyysi äitiä istumaan hänen sänkynsä ääressä. Se sanoi pelkäävänsä pimeässä, mutta nyt äiti ajattelee, että kenties se ei ollutkaan totta. Hän vain niin sanoi, jotta äiti jäisi hänen luokseen. Nyt muistuu mieleen kuinka poika ponnisteli unta vastaan. Nyt äiti ymmärtää, että pienokainen pysytteli valveilla vain saadaksensa kauan tuntea äidin kättä omassaan.

Hän on ollut ovela veitikka, niin pieni kuin olikin. Hän on niin kaiken älynsä käyttänyt, saadaksensa hiukan osaa äidin rakkaudesta.

On ihmeellistä että lapset voivat niin rakastaa. Hän ei ymmärtänyt sitä koskaan ennen, pojan elossa ollessa.

Oikeastaan nyt vasta hän alkaa rakastaa lasta. Nyt vasta hän iloitsee sen kauneudesta. Hän voi istua ja uneksia noista suurista salaperäisistä silmistä. Poika koskaan ei ole ollut pullea, rusoposkinen lapsi, vaan kalpea ja hintelä. Mutta se oli ihmeellisen kaunis.

Se käy hänen mielessään yhä ihanammaksi päivä päivältä. Lapsethan lienevätkin suloisinta koko maan päällä. Ajatteles vain että on olemassa pikku olentoja, jotka ojentavat kätensä jokaista kohti ja uskovat jokaisesta hyvää! Pikku olentoja, jotka eivät kysy ovatko kasvot rumat vai kauniit, vaan suutelevat yhtä mielellään kumpaakin, jotka voivat rakastaa vanhaa ja nuorta, rikkaista ja köyhää! Ja kumminkin ne ovat todellisia pikku ihmisiä.

Päivä päivältä hän tulee lasta yhä likemmä ja likemmä. Hän kyllä toivoo, että se eläisi, mutta arvelee olisikohan hän milloinkaan tullut niin likelle sitä kuin nyt.

Toisinaan hän joutuu epätoivon valtaan, kun ei ollut tehnyt poikaa sen eläissä onnellisemmaksi. Siksi hänet varmaan minulta pois riistettiin, hän ajattelee. Mutta harvoin hän suree näin.

Hän on pelännyt surua muinoin, mutta nyt huomaa, ettei suru ole sellaista joksi hän on sitä luullut. Suru on eläytymistä pojan koko olemukseen niin että hän vihdoinkin ymmärtää hänet. Tämä suru on hänelle ääretön rikkaus.

Mutta nyt hän enimmänsä pelkää sitä että aika anastaa häneltä lapsen pois. Hänellä ei ole ainoatakaan valokuvaa lapsestaan, kenties tämän kuva haihtuu hänen muististaan. Hän istuu joka päivä ja tutkii ja koettelee: "Näenkö hänet, näenkö hänet oikein?" virkkaa hän.

Talven kuluessa viikko viikolta hän itsekin hämmästyty sitä, kuinka hän ikävöi kevättä, jolloin voi saada lapsen ulos parihuoneesta ja multiin peitetyksi, niin että hän voi päästä haudalle puhelemaan hänen kanssaan.

Hän saa lepopaikan siellä vasemmassa kolkassa, missä on kauneinta. Ja äiti koristaa kummun ruusuilla. Hän tahtoo myös saada aidan ja istuinpenkin sinne. Hän tahtoo saada istua siellä kauan, kauan.

Mutta ihmiset varmaan ihmettelevät! Hehän eivät muuta tiedä kuin että hänen lapsensa lepää perhehaudassa. Kuinka he nyt kummastuvatkaan, nähdessään hänen koristavan vierasta hautaa ja istuvan siellä tuntikausia! Mitä hän keksisikään sanoaksensa heille?

Väliin hän ajattelee, että hänen tulee menetellä näin. Ensin hän menee isolle haudalle ja laskee sinne suuren kukkavihkon ja istuu siellä kotvasen. Sitten hän kyllä pääsee puikahtamaan tuonne pikku haudalle. Vainaja kyllä on tyytyväinen siihen ainoaan pikku kukkaseen, jonka hän on voinut hänelle säästää.

Niin poika kyllä voi tyytyä tähän, jos äiti voi. Mutta tuntuu kuin ei hän voisi tulla mihinkään yhteyteen lapsensa kanssa tällä keinoin.

Ja lapsi saa silloin tietää että hänen äitinsä häpesi häntä. Se tulee ymmärtämään mikä kirveltävä häpeä hänen tulonsa oli hänen äidilleen. Hän tahtoo varjella lastaan tästä tiedosta. Lapsen tulee uskoa, että äidin onni hänet omistaessansa on arvokkaampaa kuin muu mikään.

Vihdoinkin talvi väistyy. Tuntuu että tulee kevät. Lumivaippa sulaa ja maa alkaa näkyä. Vielä viipyy kenties pari viikkoa, ennenkuin routa lähtee maasta, mutta on kumminkin toivoa että kuolleet pääsevät pian pois parihuoneesta. Ja äiti ikävöi, ikävöi!

Voiko hän vielä nähdä lapsensa? Hän koettelee joka päivä, mutta se onnistui paremmin talvella. Nyt keväällä ei se tahdo näyttäytyä hänelle. Silloin hän joutuu epätoivoon. Hänen täytyy saada istua haudalla tullaksensa häntä likelle, voidaksensa nähdä hänet, saadaksensa rakastaa häntä. Eikö lapsi jo vihdoinkin pääse multiin?

Hänellä ei ole mitään muuta rakastettavaa, hänen täytyy saada nähdä hänet, nähdä häntä kautta koko elämänsä.

Lopuksi hälvenee kaikki empiminen ja horjuminen hänen suuren kaihonsa tieltä. Hän rakastaa, hän rakastaa, eikä voi elää vainajaa vailla. Hän tuntee että hänen täytyy hyljätä kaikki muut vaikuttimet lapsensa tähden. Ja kun kevät puhkeaa täydellä todella, kun mättäät ja kummut taas paljastuvat hautausmaalla, kun rautaristien sydämet jälleen alkavat helähdellä ja helmikukkaset loistaa lasilaatikoissaan, ja kun maa vihdoin viimein voi avata sylinsä pikku arkulle, silloin hän jo on antanut valmistaa mustan ristin, jonka hän aikoo asettaa kummulle.

Poikki ristin, toisesta ristin haarasta toiseen on kirjoitettuna selvillä valkeilla kirjaimilla:

TÄSSÄ LEPÄÄ MINUN LAPSENI.

Ja sitten alempana ristin rungossa äidin nimi.

Hän ei välitä vähääkään siitä että koko maailma saapi tietää mitä hän on tehnyt. Kaikki muu on turhuutta, se ainoa on tärkeää, että hän vilpistelemättä saapi rukoilla lapsensa haudalla.

VELJEKSET.

Sääli on kuolleita, jotka haudataan kaupunkien hautausmaihin. Kun ne nostetaan ruumisvaunuihin ja

kun ajaa jyryytetään katuja pitkin, tuntuupa kuin ne valittaisivat ja nureksisivat arkuissaan. Toiset vaikertelevat sitä kun eivät ole saaneet koristetupsuja ruumisvaunun nurkkiin, toiset laskevat seppeleittensä lukua ja ovat tyytymättömiä. Ja on sellaisiakin, joita saattamassa on pari kolme hevuskuntaa, ja he tuntevat itsensä loukatuiksi.

Sellaista ei pitäisi vainajien koskaan saada kokea ja tuntea. Mutta kaupunkilaiset eivät ymmärrä lainkaan, miten heidän tulisi kunnioittaa niitä, jotka kätketään viime lepoonsa maan poveen.

Maaseudulla sitä ymmärretään paremmin, eikä missään menetellä sopivammin kuin Svartsjön pitäjässä Vermlannissa.

Jos te kuolette Svartsjön pitäjässä, niin tiedätte että saatte arkun aivan samanlaisen kuin kaikki muutkin saavat, kunnollisen, mustan arkun, juuri sellaisen, kuin herrastuomarilla ja nimismiehellä oli joku vuosi sitten heitä haudattaessa. Sama nikkari näet tekee kaikki arkut ja hänellä on yksi ainoa malli, joten toinen arkku ei tule toista paremmaksi. Ja tiedätte myös, sillä olettehan sen useasti nähneet, että teidät kuletetaan kirkolle työrattailla, jotka ovat tilaisuutta varten mustiksi maalatut. Ei huoli ajatellakaan mitään koristetupsuja, sillä sellaisia ei tunneta. Ja tiedätte senkin että hevosen luokissa tulee olla valkeat liinat, ja että on ajettava yhtä juhlallisesti ja hitaasti teidän kuin tilallisenkin saatossa.

Eikä tarvitse hätäillä siitäkään, ettette saisi kylliksi monta seppelettä, sillä ei ainoatakaan kukkasta panna arkulenne. Kuuluu asiaan että arkun tulee olla musta ja välkkyvä eikä sen kantta saa mikään kaihtia. Ei tarvitse myöskään arvella, ettei saattojoukkonne olisi kylliksi suuri, sillä kaikki kyläläisenne tulevat teitä saattamaan. Eikä ole tarvis korvianne teroittaen kuunnella, onko itkua tai valitusta ympärillänne. Ei kuolleita koskaan itketä, kun ne odottavat Svartsjön kirkkomäellä.

Yhtä vähän itketään teidän manalle menoanne kuin kukoistavan nuorukaisen, joka juuri olisi voinut alkaa pitää huolta köyhistä, ijäkkäistä vanhemmistaan. Arkkunne nostetaan parille mustalle pukille pitäjän tuvan edustalla ja joukko kansaa keräytyy vähitellen ympärillenne ja naisilla on nenäliinat käsissä. Mutta kukaan ei itke, ei ainoatakaan nenäliinaa kohoteta silmille, ne pidetään vaan tiukkaan käärittyinä. Ei huoli pelätä, etteivät ihmiset itkisi teitä yhtä katkerasti kuin muitakin kuolleita. Kyllä he vuodattaisivat kyyneleitä, jos se olisi sopivaa, mutta se ei sovi.

Ymmärrättehän sen, että jos nyt jonkun haudalla surtasiin paljon, niin se näyttäisi pahalta siitä jota ei kukaan sure. Niin, nuo Svartsjöläiset kyllä tietävät mitä tekevät. He käyttäytyvät niinkuin heillä on tapana ollut jo monta vuosisataa.

Mutta tuolla kirkkomäellä maatessanne olette kumminkin arvokas, huomattu olento, vaikkette saa kukkia ettekä kyyneleitä. Ei yksikään astu kirkkoon kysymättä ken te olette. Sitten he tulevat ääneti arkkunne luo ja asettuvat katselemaan sitä. Ei juohdu kenenkään mieleen loukata vainajaa häntä surkuttelemalla. Kukaan ei virka muuta kuin että on hyvä sen, joka on päässyt matkansa määrään.

Täällä on ihan toista kuin kaupungissa, missä teidät haudattaisiin minä päivänä tahansa. Svartsjössä haudataan teidät sunnuntaina, niin että koko pitäjä voi olla saapuvilla. Siinä seisoo arkkunne ääressä se tyttö, jonka kanssa tanssitte viime juhannuskokolla, ja se mies jonka kanssa viime markkinoilla vaihdoitte hevosia. Siinä on opettajakin, joka teitä pikku poikana ollessanne ohjaili ja joka on unohtanut teidät, vaikka te kyllä hyvin muistatte hänet, ja siinä seisoo myös vanha valtiopäivämies, joka ei koskaan viitsinyt tervehtää teitä. Toisin on täällä kuin kaupungissa; siellä tuskin ainoatakaan silmäystä sattuisi ruumissaattoon.

Kun sitten pitkät kantoliinat tuodaan ja asetetaan arkkunne alle, seuraa jokikinen toimintaa.

Ettepä voi aavistaa millainen suntio Svartsjössä on! Hän on vanha sotilas ja näöltään kuin sotamarski. Hänellä on valkea leikkotukka ja kierretyt viikset ja suippo leukaparta, hän on pitkä ja solakka, astelee keveästi suoraryhtisenä ja varmana. Sunnuntaina hän pukeutuu hyvin harjattuun, pitkään, hienoon verkatakkiin. Hän on todellakin ulkonäöltään kuin mitä hienoin vanha herra. Ja hän se astelee hautajaissaaton etunenässä. Hänen jälestään tulee surusauvankantaja.

Sitten tulette te itse arkussanne, kuuden kantajan saattamana ja teitä seuraa pappi ja lukkari ja kyläläisenne ja koko pitäjä. Kaikki kirkkoväki seuraa mukana haudalle, se on aivan varmaa.

Mutta tarkatkaapas tuota saattojoukkoanne, niin huomaatte miten köyhiltä ja pieniltä he näyttävät. Ei käy näitä vertaaminen muhkeisiin kaupunkilaisiin, näitä yksinkertaisia, puutteellisia Svartsjöläisiä. Onpa kuin koko seurueessa olisi vain yksi ainoa mahtava ja kunnioitusta herättävä henkilö, nimittäin te, joka lepäätte ikiuneen nukkuneena arkussanne.

Noiden toisten raukkojen täytyy huomispäivänä rientää kovaan, raskaaseen työhön ja he saavat istua vanhoissa, kurjissa pirteissään, kuluneet takit päällään. Köyhyys noita toisia alati ahdistaa ja painaa, heitä kiusaa ja nöyryyttää.

Jos joku vieras osuisi hautajaissaattoon, kävisi hän paljon, paljon surullisemmaksi katsellessaan noita saattajoitanne, kuin ajatellessaan teitä, joka olette kuollut. Teidän ei ole tarvis koskaan enää tarkastella, onko takkinne samettikaulus haallistunut, eikä huoli kääntää enää erityistä poimua kaulaliinaanne sen hajallista kohtaa peittääksenne. Ei tarvitse myöskään enää pyytää tavaroita velaksi maakauppiaalta, ei tarvitse tuntea työvoimienne vähenevän, eikä odotella päivää, jolloin joudutte kunnan vastuksi.

Tuossa haudallenne astuessaan miettii jokainen mielessään, että on onnellinen se, ken lepoon pääsee, ehompi on liidellä ylös taivaaseen keskipäivän valkoisten pilvien kiidättämänä, kuin yhä uudelleen kokea tämän elämän moninaisia vaivoja ja vastuksia.

Kun on päästy haudallenne, joka on tuonne aitoviereen kaivettu, otetaan kantoliinujen sijaan vahvat köydet, noustaan kuohkeille multakasoille ja lasketaan arkkunne hautaan.

Sen tehtyä astuu lukkari haudan reunalle ja alkaa laulaa: "Mä kuljen kohti kuolemaa."

Hän laulaa virren loppuun aivan yksin, ei pappi eikä kukaan seurakuntalaisistakaan auta häntä. Mutta lukkari laulaa, hänen täytyy laulaa, vaikkapa vinha pohjoinen vasten naamaa puhaltaisikin, vaikkapa aurinko poskia poltteleisikin.

Lukkari on jo ikämies, ja hänen äänensä on jo melkein mennyttä. Hän kyllä tietää itsekin, ettei hänen laulunsa haudalla kuulu juuri kauniilta, niinkuin hänen nuorra ollessaan, mutta hän laulaa kumminkin, kun se kuuluu hänen virkaansa.

Sillä, ymmärrättehän sen, sinä päivänä kun hänen äänensä pettää niin ettei hän ensinkään voi laulaa, täytyy hänen ottaa ero virastaan, ja silloin hän auttamattomasti vaipuu kurjuuteen ja puutteeseen.

Siksipä onkin, vanhan lukkarin laulaessa, koko seurakunta hädissään ja peloissaan, että kunhan ei ääni sortuisi ennen värssyn loppua. Mutta ei kukaan kannata laulua, ei ainoakaan, sillä se ei soveltuisi eikä ole tapana. Seurakuntalaiset eivät laula koskaan Svartsjössä hautausmaalla. Kirkossakin lauletaan vain Jouluaamuna ensimmäinen virsi.

Mutta kun kuuntelee oikein tarkkaan, niin huomaa ettei lukkari laula aivan yksin. Kuuluu tosiaan toinenkin ääni, vaikka se kaiultaan on niin samallinen ja sulautuu toiseen kuin laulaisi vain yksi.

Tämä toinen laulaja on myös pieni ukon nahjus, pitkä, harmaa sarkatakki päällään. Hän on lukkaria vanhempi ja ponnistaa viimeisenkin äänensä, auttaaksensa toista.

Kuten sanottu, ääni on aivan ihmeteltävästi samanlainen kuin lukkarinkin. Ja tarkemmin katsoessamme huomaamme että ukko näöltäänkin on aivan kuin lukkari, nenä, leuka ja suukin ovat yhtämaata, joskin jonkunverran vanhemmat ja kuin enemmän elämän murjomat. Ja pian käy selville, että tuo pikku mies on lukkarin veli ja tiedämme syyn, miksi hän auttaa veljeään.

Hänellä näet ei ole ollut koskaan menestystä tässä maailmassa, vaan on aina ollut huono onni. Tekipä hän kerran vararikonkin ja veti samaan nuottaan veljensäkin. Hän tietää olevansa syypää veljensä niukkoihin oloihin.

Lukkari on kyllä koettanut auttaa jaloille veljeään, mutta ei sekään ole onnistunut, sillä veljeä on yhä vaan seurannut huono onni, ja hänellä ei ole ollut oikeaa miehuutta.

Lukkari se on ollut koko suvun loistotähti. Toisen raukan asia on ollut aina vaan ottaa vastaan, eikä hänellä ole ollut mitään millä saamiensa korvata.

Herra Jumala, että olisi puhuttakaan takaisin suorittamisesta! Hänhän on niin ruti köyhä. Jospa vain näkisitte sen salotöllin, jossa hän asuu!

Ukko rukka tietääkin olleensa aina vain vaivaksi ja vastukseksi veljelleen ja muille ihmisille, ja siksi hän onkin alakuloinen ja surullinen.

Mutta katsos, vihdoinkin hän on niin varmistunut, että voi antaa jotain puolestaan. Nyt hän auttaa kuin auttaakin veljeään, lukkaria, joka on ollut kaikkina hänen päivinään hänen elämänsä, ilonsa ja valkeutensa. Nyt hän auttaa veljeään laulussa, että tämä saisi pitää ammattinsa.

Hän ei mene kirkkoon, sillä hän pelkää, että ihmiset tirkistelisivät häntä, jolla ei ole juhlavaatteita. Mutta joka sunnuntai käy hän katsomassa kirkkomäellä, onko siellä pitäjätuvan edustalla ruumisarkku mustien pukkien päällä. Ja jos niin on niin hän panee itsensä kaikelle alttiiksi ja seuraa vanhassa, harmaassa takissaan haudalle ja auttaa veljeään tuolla ääniraukallaan.

Ukko kuulee kyllä itsekin miten kurjalta hänen äänensä kuuluu, siksi hän jääkin joukon taa eikä

tunkeudu haudan reunalle. Mutta laulaa hänen vaan täytyy. Jospa nyt lukkarin ääni katkeaisi jossakin kohden, niin ei se olisi niin vaarallista, kun hänen veljensä auttaa häntä.

Ei kukaan naura kirkkomäellä laululle, mutta kotiin tultua, kun kirkkohartaudesta on päästy ja kerrotaan kuulumisia, nauretaan näiden veljesten laululle.

Lukkari ei siitä välitä, hän ei ole sen luontoinenkaan, mutta hänen veljensä siitä kärsii ja sitä miettii. Hirvitellen odottaa hän joka sunnuntaita, mutta saapuu kumminkin säntillisesti haudalle ja täyttää velvollisuutensa.

Mutta siitä, joka uinuu tuolla arkussa, ei laulu ole niinkään hullua; hän on siihen hyvin tyytyväinen. Totta tosiaan, tahtoisipa mielellään, juuri tuon laulun takia, tulla Svartsjössä haudatuksi!

Virressä mainitaan, että koko elämä on vaellusta kohti kuoloa, ja kun kuulemme nuo sanat kahden vanhuksen laulamina, jotka kaiken elämänsä ovat kärsineet toistensa tähden, niin paremmin kuin ennen koskaan älyämme, miten vaivaloista eläminen on ja tuntuupa niinkin rauhalliselta, kun on siitä päässyt.

Laulun vaiettua heittää pappi multaa arkulle ja siunaa haudan.

Lopuksi taas nuo kaksi vanhaa ääntä laulavat: "Mä kuljen kohti taivasta." Tätä värssyä ei lauleta paremmin kuin toisiakaan; äänet käyvät vain yhä käheämmiksi, kuta enemmän he laulavat.

Mutta teidän eteenne aukeaa määrätön, laaja avaruus ja te kiidätte ylös odotellen, aavistellen, ja kaikki tämä maallinen kalpenee ja katoaa. Ja keskellä teidän kiiruista pakoanne herättää tuo kurja laulu teissä muistot kaikesta, mitä olette kokenut maan päällä. Ja viimeiseksi soivat sanat jotain rakkaudesta ja uskollisuudesta. Ja ne kohottavat teitä ylös ja valokehänä säteilevät ympärillänne ja tekevät teidät ihanaksi kuin enkelin.

KÖYNNÖSRUUSUSTOSSA.

Toivoisin, että ne ihmiset, joiden kanssa oleskelin viime suvena, soisivat katseidensa sattua näihin riveihin. Nyt kun pakkanen ja pimeät yöt ovat tulleet, tahtoisin palauttaa heidän mieleensä valoisan, lämpimän vuodenajan.

Ennen kaikkea tahtoisin, että he muistaisivat köynnösruusuja, jotka verantaa reunustelivat, muistaisivat bengaalilaisen ruusun suurine, vaaleine repalereunaisine jättiläiskukkineen, hienoine, jotenkin harvoine lehvineen, jotka niin auringonpaisteessa kuin kuutamossakin heittivät tummanharmaan varjonsa vaalealle kivilattialle ja kietoivat kaikki tuolla ulkona kevyeen pitsihuntuunsa.

Muista kesistä muistuu mieleeni apilaspellot ja koivulehdot, tai astrakaanit ja marjapensaat, mutta tämä kesä on saanut sävynsä köynnösruusuista. Nuo vaaleat arat nuput, jotka eivät sietäneet tuulta eikä sadetta, keveästi huojuvat, helakan vihreät vuosivesat, pehmeästi kaartuneet rungot, tuo suunnaton kukkarikkaus, iloisesti hyräjävät hyönteiset, kaikki liitävät mieleeni ja esiintyvät upeassa loistossaan, kun muistelen mennyttä, hienon hienoa, arkaa kesää.

Nyt kun työaika on käsissä, kysytään minulta usein, kuinka olen kesäni viettänyt. Silloin soljuu muu kaikki mielestäni ja tuntuu kuin olisin istunut päivät pääksytysten verannalla köynnösruusujen parissa ja hengittänyt tuoksua ja päivänpaistetta. Mitä minä sitten tein? Oi, minä katsoin, kuinka muut tekivät työtä.

Siellä oli pieni verhojamehiläinen, joka hääri työssä aamusta iltaan ja illasta aamuun. Pehmeistä, vihreistä lehdistä sahasi se terävillä leuoillaan pienen, soman suikaleen, kääri sen kokoon, niinkuin kääritään oikea tapetti, ja kallista kuormaansa pusertaen puoleensa lihoitteli se pois puistoon ja laskihen vanhalle kannolle. Siellä se sukelsi pimeihin käytäviin ja salaperäisiin sokkeloihin, kunnes se vihdoin urkeni pystysuoran kaivoksen pohjalle. Sen tuntemattomassa syvyydessä, minne ei muurahainen eikä tuhatjalkainen ollut koskaan uskaltanut, se aukaisi vihreän lehtikäärönsä ja peitti roukkoisen permannon mitä ihanimmalla matolla. Ja kun lattia oli peitetty, palasi mehiläinen hakemaan uusia lehtisiukaleita verhotakseen kaivoksen seiniä ja teki työtä niin innokkaasti ja reippaasti, että kohta ei ollut ainoatakaan lehteä ruusupensaassa, jossa ei olisi ollut soikeaa leikkausta, joka todisti sen täytyneen olla apuna vanhan kannon kaunistamisessa.

Eräänä kauniina päivänä pikku mehiläinen muutti ammattiaan. Se kaivasi syvälle jättiläisruusujen

auki reposteltujen lehtien lomaan, imi ja joi näissä kauniissa ruoka-aitoissa, minkä jaksoi, ja kohta kun se oli saanut suun täydeltä, lenteli se oitis kiireesti takaisin vanhalle kannollensa täyttämään äsken vuoratun kamarinsa kirkkaimmalla hunajalla.

Mutta pieni verhojamehiläinen ei ollut ainoa joka työskenteli ruusupensaissa. Siellä oli myös hämähäkki, aivan verraton hämähäkki. Se oli suurin kaikista näkemistäni hämähäkeistä, se oli kirkkaan punakeltainen, selväpiirteinen risti selässä, ja sillä oli kahdeksan pitkää puna- ja valkoraitaista jalkaa, kaikki yhtä siroa tekoa. Olisittepa vain nähneet sen kutovan! Joka rihma vedettiin mitä suurimmalla tarkkuudella, aina ensimmäisistä alkaen, jotka vain olivat tukena ja kiinnipitiminä, sisempiin, hienoihin kuvioihin saakka. Ja jospa olisitte nähneet, kuinka se pysyttelihi kapeilla langoilla iskiessään kiinni karpäseen tai vaeltaessaan valtaistuimelleen verkon keskeen, istuen sitten siinä liikkumatonna, kärsivällisenä odotellen monta tuntia.

Tämä suuri punakeltainen hämähäkki voitti minun sydämeni. Se oli niin kärsivällinen ja viisas. Joka päivä oli sillä pikku kahakkansa verhojamehiläisen kanssa ja aina erkani se rettelöstä yhtä pettymättömän tyynenä. Mehiläinen, jonka matka kävi aivan hänen verkkonsa vieritse, takertui kerran toisensa perästä hänen verkkoonsa. Samassa se alkoi päristä ja potkia kuin hullu rimpuillessaan hienossa verkossa, josta luonnollisesti oli seurauksena, että se takertui yhä pahemmin ja pahemmin ja pian oli sekä jalkoineen että siipineen kietoutunut limaiseen kudokseen.

Mutta niin pian kun mehiläinen oli upi uupunut ja hervoton, ryömi hämähäkki sen luo. Se pysyttelihi aina tarpeellisen matkan päässä ja antoi punarantuisen, upean raajansa äärimmällä kärjellä pienen sysäyksen mehiläiselle, niin että se pyörähti ympäri verkossa. Ja kun mehiläinen taas oli surissut ja riehunut väsyksiin asti, sai se taaskin pienen mitä lempeimmän nykäisyn ja taas yhden, ja vielä yhden, kunnes se pyöri ympäri kuin hyrrä ja oli kiukusta aivan tunnotonna ja niin sekasin, ettei voinut puolustaa itseään. Ja tässä pyörinnän huiskeessa punoutuivat häntä kahlehtivat langat yhä kireemmälle ja kävivät viimein niin tiukalle, että katkesivat ja kimalainen kimposi maahan. Tätäpä juuri hämähäkki oli tahtonutkin. Ja tämä tempu toistettiin yhä uudelleen päivä toisensa perästä niin kauan kuin hämähäkillä riitti työtä ruusutarhassa. Pikku vuoraajamehiläinen ei oppinut koskaan karttamaan hämähäkin verkkoa, eikä hämähäkki näyttänyt kertaakaan vihaa tai kärsimättömyyttä.

— — —

Minä pidin todellakin niistä kummastakin, niin hyvin tuosta pienestä, innokkaasta, karvaisesta työmiehestä kuin suuresta, viisaasta vanhasta metsästäjästä.

Ei tapahtunut tiheään suuria sattumia talossa, jota köynnösruusut kaunistivat. Säleaidan raosta näkyi pikku järvi tyynenä ja välkkyen auringonpaisteessa. Se oli järvi, joka oli liian pikkuruinen voidakseen vyörähtää vaahtopäin aaltoamaan, mutta pienimmästäkin kosketuksesta tuikahti harmaasta pinnasta tuhansittain pieniä säkeniä, jotka kimallellen leikkivät laineilla, ikäänkuin koko syvyyden olisi täyttänyt tuli, joka ei voinut päästä esille. Ja niin oli kesän viettokin siellä, se oli tavallisesti niin hiljaista, mutta kun tuli pieninkin kevyt tuulahdus — oi kuinka se silloin saattoi säteillä ja välähdellä!

Eikä tarvittukaan suuren suuria asioita meitä ilahduttamaan. Kukka tai joku lintu voi tuottaa meille hauskuutta moneksi tunniksi, puhumattakaan verhojamehiläisestä. En voi koskaan unohtaa, miten sydämellisen iloiseksi se minut saattoi.

Mehiläinen oli ollut kuten tavallisesti takertuneena hämähäkin verkkoon, ja hämähäkki oli kuten ainakin päästänyt sen irti, mutta se varmaan oli ollut hyvin lujasti kiinni, niin että sen oli täytyntä pyöriä tavattoman kauan ja oli siksi hyvin väsynyt ja lannistunut pois lentäissään. Kumarruin katsomaan, oliko hämähäkin verkko hyvin vahingoittunut. Onneksi ei se ollut, mutta sen sijaan nökötti verkossa pieni keltainen toukka, pieni rihmanvahuinen peto, joka oli oikeastaan vain leukoja ja kynsiä, ja minä pelästyin, todellakin pelästyin nähdessäni sen.

Enkö olisi tuntenut näitä toukohärän toukkia, jotka tuhansittain kiipeävät kukkasiin ja piiloutuvat niiden terien väliin? Enkö olisi tuntenut niitä ja ihailnutkin niitä maltillisia, älykkäitä loiseläjiä, jotka istuvat piilossa ja odottavat, vaikkapa viikkokausia, kunnes sattuu tulemaan mehiläinen, jonka mustankeltaiseen turkkiin ne voivat kätkeytyä? Ja enkö tuntisi sen viekasta tapaa, että juuri kun pieni kennonrakentaja on täyttänyt huoneensa hunajalla ja sen pinnalle laskenut munan, josta oikea hunajan ja kennon omistaja olisi kasvava, että se juuri silloin ryömii munalle, istuutuen sille kuin veneeseen, innokkaasti pidätellen itseään tasapainossa, ettei putoaisi hunajaan, johon se hukkuisi. Ja mehiläisen kattaessa sormustimen muotoista pesäänsä vihreällä katolla ja varovaisesti sulkiessa sinne pienokaisensa, repii häijy keltainen toukka terävillä leuoillaan auki munan ja syö sen sisällyksen, munan kuoren ollessa edelleen aluksena häntä itseään peloittavassa hunajajärvessä.

Mutta sitten tuo kapea, keltainen levy vähitellen kasvaa suureksi ja oppii uimaan hunajassa ja juo sitä, ja ajan jouduttua sukeutuu suuri lihava kovakuoriainen mehiläiskotelosta. Mutta varmastikaan ei

tämä ollut pikkumehiläisen tarkoitus, ja kuinka näppärästi ja viisaasti kovakuoriainen oli käyttäytynytkin, ei se sittenkään ollut muuta kuin laiska loinen, joka ei sääliä ansainnut.

Voi mehiläiseni, oma ahkera pieni mehiläiseni, joka leijaillet moinen keltainen kuokkavieras turkissasi! Mutta kun hämähäkki nyt oli pyöritellyt sinua, oli toukka kirvonnut irti ja pudonnut hämähäkin verkkoon, ja nyt tulikin tuo punakeltainen jättiläinen ja antoi sille piston myrkkykoukullaan ja muutti sen silmänräpäyksessä elottomaksi, sisällyksettömäksi luurangoksi.

Mutta kun pikku mehiläinen nyt palasi, oli sen surina kuin ylistyslaulu elämälle.

"Oi kaunis elämä", se sanoi. "Kiitos suuri siitä, että olen saanut osakseni hauskan työn ruusustoissa ja päivänpaisteessa. Kiitän sinua siitä että voin nauttia elämästä ilman pelkoa ja epäilystä. Hyvin tiedän, että hämähäkit väijyvät ja kovakuoriaiset varastavat, mutta minun osani on iloinen työ ja rohkea huolettomuus. Oi sinä ihana elämä, sinä suloinen olemassa-olo!"

UNTUVAINEN.

I.

Onpa kuin näkisin heidät, siinä maantietä ajaissaan.

Ihan selvästi näen miehen jäykän, laajalierisen silkkihatun, jollaiset olivat käytännössä nelikymmenluvulla, hänen vaalean liivinsä ja solmitun kaulaliinansa. Näen myös hänen kauniit sileäksi ajetut kasvonsa, harvoine, vähäpätöisine poskipartoineen ja hänen korkean, jäykän kauluksensa ja miellyttävän arvokkaisuuden hänen pienimmässäkkin liikkeessään. Hän istuu oikealla puolella rattailta ja kokoilee ohjaksia ja hänen rinnallaan istuu sitte se pienoinen naisolento. Jumala häntä siunatkoon! Hänet näen vieläkin selvempään. Ikäänkuin taulussa näen hänen kaidat pikku kasvonsa ja hatun niiden ympärillä leuan alle kiinni solmittuna ja tummanruskeat, sileäksikammatut hiukset ja suuren saalin ommelluine silkkikukkineen. Vaan kiessit, joilla he ajavat, ovat tietystikin sellaiset vihreäksi maalatut, joissa istuimen selustan kapulat ovat sorvatut, ja majatalon hevonen, jolla he ajavat ensimmäisen peninkulman, on tietysti pieni pyylevä maalaisruuna.

Tyttöön olen ollut rakastunut ensi hetkestä. Se kuuluu kyllä kummalliselta, sillä hänhän on vain pienoinen, häilyvä hupakko, mutta minä olen joutunut hänen pauloihinsa tarkatessani katseita, jotka seuraavat häntä, hänen matkalle lähtiessään. Ensiksikin näen isän ja äidin seisovan leipuripuodin ovella ja silmäilevän häntä. Isällä on aivan kyneleet silmissä, mutta äidillä ei ole aikaa itkeä juuri nyt. Hänen täytyy käyttää silmiään katsellakseen tyttöään, niin kauan kun tämä vielä voi huiskuttaa ja nyökyttää hänelle. Ja sitten on siellä luonnollisesti pitkin syrjäkatua lapsiparvia, jotka iloisesti hyvästelevät häntä, ja akkunoiden takaa ja ovien raoista heittelevät pienet, herttaiset käsityöläisten tyttäret veitikkamaisia silmäyksiä, ja jotkut nuoret oppipojat ja sällit häntä haaveillen katselevat. Ja kaikki nyökyttävät päätään hyvässä tarkoituksessa ja toivoen heitä pian tervetulleiksi takaisin. Entäpä sitten vielä noita levottomia katseita, kun köyhät muijat tulevat ulos, niijaavat, ottavat pois silmälasinsa, voidaksensa nähdä miten hän kaikessa komeudessaan ajaa heidän ohitse. Mutta ainoankaan epäystävällisen silmäyksen en näe häntä seuraavan, en koko kadun mittaan.

Kun hän on kadonnut näkyvistä, pyyhkii isä reippaasti hihallaan kyneleet silmistään.

"Elä ole huolissasi, äiti!" virkkaa hän. "Saat nähdä, että hän kyllä suoriutuu. Untuvainen selviytyy kyllä, äiti, niin pieni kuin onkin."

"Isä", virkkoi äiti painokkaasti, "puheesi on niin merkillistä. Miksikä ei Anna Mari suoriutuisi? Hän on yhtä hyvä kuin joku muukin."

"Tietenkinpä hän on, äiti, mutta kumminkin, äiti, kumminkin. En totta totisesti tahtoisi olla hänen sijassaan matkalla sinne mihin hän nyt on menossa. En maar."

"Mihinpä sinulla vanhalla leipurimestarilla juuri olisi menoakaan", virkkaa äiti, joka näkee, että isä on kovin levoton tyttärestään ja että häntä tarvitsee hiukan leikillä piristää. Ja isä nauraa, sillä hänen on yhtä helppo nauraa kuin itkeäkin. Ja sitten vanhukset häviävät puotiin.

Sillävälin Untuvainen, tuo kaarnanhiuskale, soma silkkikukkanen oikein reippaalla mielellä ajaa hyryttelee tietä pitkin. Hän tosin pelkää, niin pelkää kylläkin hiukan sulhastaan; mutta oikeastaanhan Untuvainen pelkääkin kaikkia ihmisiä, ja se on hänelle vain eduksi, sillä siksi juuri kaikki ihmiset

tahtovatkin vain näyttää hänelle, etteivät he ole niin vaarallisia.

Koskaan ennen hän ei ole tuntenut niin kunnioittavansa Mauritsia kuin tänä päivänä. Kun he ovat jättäneet syrjäkadun ja kaikki hänen ystävänsä jällelle, on kuin Maurits kohoaisi, kasvaisi ja suurenisi. Hattu ja kaulus ja korvaparta jäykistyvät ja kaulaliinan ruusuke pöyhistyy. On kuin äänikin paksuneisi hänen kurkussaan ja pääsisi vaivoin kuuluville. Tyttönen tuntee itsensä tästä hiukan alakuloiseksi, mutta on muhkeata nähdä Mauritsia noin suurenmoisena.

Maurits on niin viisas, hänellä riittää loppumatta kehoituksia — ei sitä todellakaan uskoisi, — mutta Maurits puhuu vain järkeä koko matkan. Vaan kas, sellainen se Maurits on. Hän kysyy Untuvaiselta, käsittääkö tämä oikein mitä tämä matka hänen sulhaselleen merkitsee. Luuleeko hän tätä vain huvimatkakksi pitkin maantietä? Kuuden peninkulman matka hyvillä kieseillä, sulho rinnallansa, sehän voisi näyttääkin oikealta huviretkeltä se. Ja sitä paitse on vielä matkalla oiva määräpaikka rikkaan enon luona. Kai Untuvainen on pitänyt kaikkea tätä leikkinä vain, vai kuinka?

Jospa Maurits tietäisi, miten hän rukouksin ja kyynelin oli valmistautunut tälle matkalle ja eilen keskustellut kauan äidin kanssa maata pannessaan ja sitten nähnyt tuskallisia unia yöllä. Mutta Untuvainen tekeytyi vain tyhmäksi, sitä enemmän saadaksensa nauttia Mauritsin viisaudesta. Sitä tämä mielellään kyllä näyttölee ja sen Untuvainen niin kernaasti, niin kernaasti hänelle suo.

"Oikeastaan se se on harmillista, kun sinä olet niin herttainen", sanoo Maurits. Sillä sentähden Maurits oli kiintynyt häneen, ja se kumminkin oli häneltä aika tyhmästi. Hänen isänsä ei ollut ensinkään tästä mielissään. Entä äiti sitten. Maurits ei uskaltanut ajatella, mitä kaikkia keinoja äiti oli koettanut keksiä, kun poika oli ilmaissut kihlanteensa köyhän tytön syrjäkadulta, tytön, joka ei ollut saanut kasvatusta, eikä omannut erityisiä lahjoja, eikä edes ollut kaunis, ainoastaan herttainen.

Mauritsin silmissä oli tietysti leipurimestarin tytär yhtä hyvä kuin pormestarin poikakin, mutta kaikki eivät olleet niin vapaamielisiä kuin hän. Ja ellei Mauritsilla olisi ollut rikasta enoa, niin ei tietenkään koko asia olisi voinut tulla kysymykseenkään, sillä eihän hänellä, joka oli vain ylioppilas, ollut mitään millä perustaa kotia. Mutta jos he nyt voisivat voittaa enon puolelleen, niin he olisivat autetut.

Näen heidät niin selvästi tuossa maantietä ajaessaan. Tytöllä on hiukan onneton ilme kuunnellessaan sulhonsa viisautta. Mutta miten tyytyväinen hän on mielessään! Kuinka viisas Maurits on! Ja kun tämä puhuu siitä mitä kaikkea hän saa uhrata morsiamensa tähden, niin se on vain hänen tapansa ilmaista kuinka paljon hän pitää työstään.

Ja mitäpä siitä jos hän oli odottanut, että Maurits tällaisena päivänä, heidän ollessaan kahdenkesken, olisi ollut hiukan toisenlainen kuin istuessa kotona äidin luona, — silloinhan Maurits ei olisi tehnyt oikein. Untuvainen on vain ylpeä sulhostaan.

Maurits selittää parhaallaan hänelle millainen mies eno on. Sellainen on se mies, että jos hän vain tahtoo suosia heitä, niin he paikalla ovat onnen satamassa. Teodor eno on niin mahdollottoman rikas. Hän omistaa yksitoista sulatusuunia, sitäpaitse maatiloja ja kartanoita ja on hänellä osia kaikenlaisissa kaivannoissa. Kaiken tämän oikea perijä on Maurits. Mutta hiukan epävakavaa on olla tekemisissä enon kanssa, jos sattuu jotain, josta hän ei pidä. Ellei hän olisi tyytyväinen Mauritsin vaimoon, niin hän voi testamentata kaikki muille.

Pikku kasvot käyvät yhä väröttömämmiksi ja ohuemmiksi, mutta Maurits vain jäykkenee ja paisuu. Ei ole suuria toiveita, että Anna Mari voisi panna pyörälle enon pään, samoin kuin Mauritsin. Eno on ihan toisenluontoinen mies. Entä hänen makunsa, niin, Mauritsilla ei ole korkeita ajatuksia hänen maustaan, mutta hän luulee, että se mikä enoa ihastuttaa, olisi jotain korkeaäänistä, jotain säihkyvän punaista. Sitäpaitse hän jo on niin piintynyt vanhapoika — hänen mielestään naiset vain ovat vaivaksi. Ainoa mitä tarvitaan on ettei eno pidä häntä aivan mitättömänä. Kyllä Maurits sitten muusta huolen pitää. Mutta mikään letus Anna Mari ei saa olla. Itkeekö hän? Ohoh, ellei hän näytä reippaammalta heidän perille saapuessaan, niin eno sillä kerralla antaa kummallekin matkapassit.

Tyttönen iloitsee heidän itsensä takia, ettei eno ole niin viisas kuin Maurits. Ei varmaankaan liene synty Mauritsia vastaan ajatella, että on hyvä kun eno on aivan toisenlaatuinen ihminen kuin Maurits. Sillä ajatteleppa, jospa nyt Maurits olisi eno, ja kaksi köyhää nuorta henkilöä matkustaisi hänen luokseen saadaksensa jotain elämisapua, silloin varmaan Maurits, joka on niin järkevä, pyytäisi kummankin heistä menemään omalle taholleen ja odottamaan siksi, kunnes heillä on varoja mennä naimisiin. Vaikka kyllähän eno oli tavallaan hirmuinen. Hänhän joi ja piti sellaisia suuria kutsuja, joissa elettiin oikein hurjasti. Hän ei laisinkaan ymmärtänyt säästämistä. Hän kyllä tiesi että kaikki ihmiset häntä pettivät, mutta oli yhtä iloinen sentään. Ja huolimaton! Pormestari oli lähettänyt Mauritsin mukana erään kannattamattoman liikkeen osakkeita, mutta eno ostaisi ne kyllä häneltä, oli Maurits sanonut. Eno ei välittänyt, mihin rahansa viskasi. Hän oli seisonut kaupungin torilla ja heiteltyt hopearahoja katupojille. Hyvin tavallista enolle oli, että hän yhdessä yössä kulutti pelaamalla

parisentuhatta riksiä ja sytytti piippunsa kymmентаalarin setelillä.

Niin he matkasivat ja siten he juttelivat ajaessaan.

Illan suussa he saapuivat perille. Enon "residenssi", kuten hän sitä kutsui, ei ollut suinkaan mikään tehdas. Se sijaitsi mahtavien vuorien rinteellä, kaukana kaikesta hiilen savusta ja vasaran kalskeesta, ja sieltä avautui laajoja näköaloja yli järvien ja vuorenselänteiden. Se oli upeasti rakennettu, metsäkunnaiden ja koivikkojen keskelle, mutta siihen tuskin ollenkaan kuului peltoja, sillä se ei ollutkaan mikään maakartano, vaan huvilinna.

Nuoret ajoivat pitkin koivu- ja saarnikujaa. Lopuksi he ajoivat kahden matalan, tiheän kuusiaidan välitse, ja olivat juuri pyörähyttää hevosen pihaan.

Mutta juuri tien käännöskohtaan oli kunniaportti pystytetty, ja eno alustalaisineen seiso siinä tervehtimässä. Kas vaan, sitäpä ei Untuvainen olisi voinut uskoa Mauritsista, että hän valmisti hänelle sellaisen vastaanoton. Hänen mielensä kävi niin keveäksi. Hän tavoitti sulhonsa käden ja puristi sitä kiitokseksi. Enempää hän ei voinut sillä hetkellä tehdä, sillä he olivat juuri kunniaportin alla.

Ja siinä se nyt seiso tuo hyvin tunnettu mies, ruukin patruuna Teodor Fristedt, kookas ja mustapartainen ja hyväntahtoisuutta säteilevä. Hän heilautti hattuaan ja kohotti eläköön-huudon ja koko kansajoukko huusi eläköötä, ja Anna Mari sai kyynleet silmiinsä ja hymyili samalla kertaa. Ja tietystikin täytyi heidän kaikkein pitää hänestä heti ensi hetkestä, yksin jo sen johdosta miten hän katsoi Mauritsiin. Sillä Untuvainen ajatteli, että nuo kaikki olivat tulleet Mauritsin takia, ja hänen täytyi kääntää katseensa koko komeudesta nähdäksensä vain sulhoaan, joka laajassa kaaressa lennätti hatun päästään ja tervehti niin kuninkaallisen komeasti. Oi sitä katsetta, jonka hänen sulhonsa sai! Patruuna Teodor oli vähällä hämmentyä ja eläköön huudon sijasta päästää kirouksen, kun hän sen näki.

Ei, Untuvainen ei ainoallekaan ihmiselle pahaa toivonut, vaan sentään, jos talo olisi sattunut olemaan Mauritsin oma, silloin tuo olisi sopinut mainiosti. Se näytti kyllä juhlalliselta, kun hän seiso etehisen portailla, kääntyi joukon puoleen ja lausui kiitoksen. Patruuna Teodor oli muhkea hänkin, mutta mitä oli hänen esiintymisensä Mauritsiin verrattuna. Eno vain auttoi hänet, Anna Marin alas rattailta, otti kuin palvelija vastaan hänen saalinsa ja hattunsa, sillä välin kun Maurits kohotti hattunsa valkealta otsaltaan ja virkkoi: "Kiitos, lapsukaiseni!" Niin, Teodor patruuna ei todellakaan ymmärtänyt käyttäytymistä, sillä kun hän nyt eno-oikeudellaan sulki hänet syliinsä ja suudellaan samalla sattui huomaamaan, että Untuvainen vilkasi Mauritsiin, niin hän kirotta sätkäytti, kirosipa oikein rumasti. Untuvaisesta olivat harvoin ihmiset epämiellyttäviä, vaan kyllä kai ei olisi helppo olla Teodor patruunan mieliksi.

"Huomenna", virkkaa eno, "on täällä suuret päivälliset ja tanssiaiset, mutta tänään nuori herrasväki saa levätä matkan vaivoista. Nyt syömmme vain illallisen ja sitte panemme maata."

Heidät viedään vieraskamariin ja jätetään sinne kahdenkesken. Patruuna Teodor kiittää ulos kuin tuuli, joka pelkää tulewansa sisälle suljetuksi. Viiden minuutin päästä hän ajaa lehtikujaa pitkin suurissa vaunuissaan, kuskin hoputtaessa hevosia niin että ne ovat kuin pingoitettut remmit maata pitkin. Kuluu viisi minuuttia ja eno on taas näkyvässä, ja nyt istuu vanha rouva hänen rinnallaan vaunuissa.

Ja hän tulee sisälle, kulettaen käsikoukussaan ystävällistä, puheliasta rouvaa, jota hän nimittää "vuorineuvoksettareksi". Ja tämä sulkee Anna Marin kohta syliinsä, mutta tervehtää Mauritsia jotenkin jäykästi. Ja niin hänen täytyykin tehdä, kukaan ei tohdi liian vapaasti käyttäytyä Mauritsia kohtaan.

Kaikessa tapauksessa on Anna Mari oikein iloinen tuon puheliaan, vanhan rouvan tulosta. Tällä ja patruunalla on lystikäs tapa laskea leikkiä keskenään. Tuntuu oikein kodikkaalta vieraassa paikassa.

Mutta sittenkun he ovat sanoneet hyväyötä toisilleen ja Anna Mari on mennyt pieneen kamariinsa, tapahtuu jotain niin ikävää ja harmillista.

Eno ja Maurits kiertelevät puutarhassa, ja Untuvainen ymmärtää, että Maurits kulkee siellä selitellen tulevaisuustuumiaan. Eno ei tunnu juuri virkkavan mitään, hän vain kulkee ja sätkii heinäntähkiä kepillään. Mutta Maurits saa hänet kylläkin pian vakuutetuksi siitä, että parasta mitä hän voi tehdä on antaa Mauritsille hoitajan virka jossain rautatehtaassaan, ellei häntä oikein haluta antaa koko tehdasta. Mauritsissa on herännyt sellainen halu käytännölliselle alalle, sitten kun hän on rakastunut. Hänellä on tapana usein sanoa: "Eikö lie parasta, että minä, josta kumminkin tulee suuritilallinen, alan nyt heti tutustua niihin asioihin. Mitäpä minua oikeustutkinto hyödyttäisi?"

He kulkevat juuri Untuvaisen ikkunan alitse, eikä mikään estä heitä näkemästä että hän istuu siinä, mutta kun he eivät siitä ole millänsäkään, niin hän tietysti on oikeutettu kuuntelemaankin. Tämä asia todellakin koskee yhtä likeltä häntä kuin Mauritsiakin.

Silloin Teodor patruuna yht'äkkiä pysähtyy ja näyttää vihastuneelta. Hän on aivan raivostuneen

näköinen, ja Untuvainen on melkein huutamaisillaan Mauritsille, että tämä olisi varuillaan. Mutta se on nyt jo liian myöhäistä, sillä patruuna Teodor on tarttunut Mauritsia rintaan, rutistaa hänen kaulaliinansa ja ravistaa häntä niin, että hän luikertelee kuin ankeriainen. Sitte hän heittää hänet luotaan niin voimakkaasti, että Maurits hoipertelee takaperin ja olisi kaatunut, ellei olisi saanut tukea erästä puusta. Ja siihen hän jää seisomaan ja virkkaa: "Mitä?" Mitäpä muuta hän virkkaisikaan?

Untuvainen ei koskaan ennen ollut niin ihailut Mauritsin hillitsemiskykyä. Hän ei hyökkää Teodor patruunan kimppuun tappelemaan. Hän seisoo vain tyynenä, oman arvonsa tuntevana ja ainoastaan hämmästyneenä. Tyttö ymmärtää, että Maurits hillitsee mielensä vain siksi, ettei koko matka jäisi hyödyttömäksi. Hän ajattelee morsiantaan ja hillitsee mielensä.

Maurits raukka, näkyy, että eno on häneen vihastunut. Maurits saa nyt kärsiä morsiamensa takia. Eno kysyy, tiesikö hän, että hänen enonsa oli nuorimies ja kotinsa nuorenmiehen koti, kun oli kulettanut sinne morsiamensa ottamatta tytön äitiä mukaan.

Hänen äitiänsä! Untuvainen loukkaantuu Mauritsin puolesta. Äitihän itse oli kieltäytynyt tulemasta ja sanonut, ettei hän voinut jättää leipuria. Niin Maurits vastaakin, mutta hänen enonsa ei huoli mistään anteeksipyyntöistä. — No, entäpä pormestaritar, hänen olisi sopinut tehdä pojalleen se palvelus. Niin, jos hän siihen oli liian ylpeä, niin olisi heidän ollut parasta jäädä kotiin. Kuinka he nyt olisivat suoriutuneet, jos vuorineuvoksetar olisi ollut estetty tulemasta? Kuinka voi tulla kysymyksenkään, että sulhanen ja morsian kahdenkesken matkustavat halki maan? — Vai niin, Maurits ei ollut vaarallinen. — Eipä ei, sitä ei hän ollut koskaan luullutkaan, mutta ihmisten kielet ovat vaarallisia. Ja sitten kaiken muun lisäksi nuo kiessikärrit! Totisesti olikin hän urkinut käsiinsä koko kaupungin kaikkein hullunkurisimmat kiessikärrit! Antaa sitten tuon lapsen ajaa rytyyttää kuusi pitkää peninkulmaa kieseissä ja antaa hänen, patruuna Teodorin, pystyttää kunniaportti kieseille!

— — Oliko kumma jos häntä, patruuna Teodoria, halutti kerrassaan nujertaa hänet. Antaa patruuna Teodorin huutaa hurraata mokomillekin häkkikärrille!

Tuo mies käy aivan käsittämättömäksi. Kuinka Untuvainen ihaileekin Mauritsia, joka voi seista niin tyynenä! Hänellä oikeastaan olisi hyvä halu sekaantua leikkiin ja puolustaa Mauritsia, mutta hän arvaa, ettei Maurits siitä pitäisi.

Ja ennen nukkumistaan hän luettelee kaikki mitä olisi sanonut Mauritsin puolustukseksi. Sitten hän vaipuu uneen, mutta vavahtaa hereille taas ja kuulee korvissaan vanhan arvoituksen:

Kohosi koira vuorille
Ja haukkui koko Ruotsille,
Sen nimi on kuin sun,
Sen nimi on kuin mun,
Kuin kaikkein mailman ihmisten.
Mi nimi sen?
Se *Mikä* on.

Se arvoitus oli kiusannut häntä monta kertaa. Voi miten se koira oli tyhmä hänen mielestään! Mutta nyt unimielissään hän sekoittaa "Mikä" koiran ja Mauritsin, ja hänen mielestään on kuin koiralla olisi Mauritsin valkea otsa. Sitten hän nauraa. Hänen on yhtä helppo nauraa kuin itkeäkin. Sen hän on perinyt isältä.

II.

Kuinka "se" on tullut? "Se" minkä nimeäkään hän ei uskalla mainita?

Se varmaan on noussut kuin kaste ruohikkoon, kuin makeus marjaan, kuin väri ruusuun, huomaamatta ja suloisesti, itseään ilmaisematta.

Oikeastaan onkin yhdentekevä miten se on tullut ja mitä "se" on. Olkoonpa se sitten hyvää tai huonoa, suloista tai ikävää, kun se kumminkin on tuota kiellettyä, jota ei koskaan olisi saanut olla olemassakaan. Hän tuntee itsensä sen johdosta onnettomaksi, levottomaksi ja syntiseksi.

"Se" on sitä, jota hän ei koskaan tahdo enää ajatella. "Se" on sitä, joka tulee irti nyhdeittäväksi ja ulos heitettäväksi, olematta kumminkaan sellaista, jota voidaan vangita ja johon voisi käsin tarttua. Hän sulkee mielensä "siltä", ja sisälle se tunkee siitä huolimatta. "Se" karkoittaa veren suonista ja kiiruhtaa sen kulkua, se hajoittaa ajatukset aivoista ja hallitsee niitä, se väräjäi kautta koko hermoston ja tanssii sormenpäissäänkin. "Sitä" on kaikkialla hänessä, niin että jos hän voisi poistaa ruumiistaan kaiken muun, jättäen vain "sen", niin se olisi hänestä jättänyt tarkan jäljennöksen. Ja sittenkään se ei ollut mitään.

Hän ei tahdo koskaan "sitä" ajatella, ja alati kumminkin täytyy hänen "sitä" muistella. Miten hän onkin muuttunut näin kehnoksi? Ja sitten hän tuumailee ja miettii, miten "se" on tullut?

Oi, Untuvainen, oi niittyvillanen! Kuinka herkäät ovatkaan meidän mieleemme ja miten helposti herätetyt meidän tunteemme!

Hän oli varma ettei "se" tullut aamiaisella, aivan varmaan ei aamiaisella.

Silloin hän oli vain pelännyt ja kainostellut. Hän oli joutunut sellaiseen sieluntuskaan, kun hän aamiaispöytään tultuaan ei tavannutkaan Mauritsia, vaan ainoastaan patruuna Teodorin ja vuorineuvoksettaren.

Maurits oli tosin vain tehnyt viisaasti, kun oli lähtenyt metsälle, vaikka oli mahdotonta käsittää, mitä hän näin keskikesän aikaan metsästeli, josta myöskin vuorineuvoksetar huomautti. Mutta Maurits tiettenkin arvasi, että hänen oli viisainta pysytellä poissa enon näkyvistä muutamia tunteja, kunnes tämä ehti leppyä jälleen. Eihän hän todellakaan voinut aavistaakaan että morsiamensa olisi niin ujo, että hän melkein oli pyörtyä huomattessaan sulhonsa olevan poissa ja jääneensä yksin Teodor enon ja vuorineuvoksettaren kanssa. Maurits ei ollut koskaan ollut ujo. Hän ei tiennyt mikä kiusa siitä oli.

Sitä aamiaista, sitä aamiaista! Eno oli aluksi kysynyt vuorineuvoksettarelta, oliko tämä kuullut tarinan ihanasta Sigridistä? Hän ei kysynyt Untuvaiselta, eikä tämä olisi kyennyt vastaamaan. Vuorineuvoksetar tunsikin hyvin kertomuksen, mutta eno kertoi sen kumminkin. Silloin Anna Mari muisti Mauritsin pilkallisesti kertoneen, että enolla oli talossaan vain kaksi kirjaa, nimittäin: Afzeliuksen satuja ja tarinoita ja Nösselt'in yleinen historia naisille. "Mutta nepä eno tunteekin tarkoin", oli Maurits sitten lisännyt.

Anna Marin mielestä oli tarina soma. Hän piti siitä, että Pentti Lagman antoi helmillä kirjaella sarkahameen. Hän näki edessään Mauritsin. Kuinka kuninkaallisen ylpeältä tämä olisi näyttänytkin lohtiessaan esille helmet. Sepä juuri olisi ollut jotain, jota Mauritsin olisi sopinut tehdä.

Mutta kun eno oli päässyt siihen kohtaan kertomuksessa, jossa mainitaan Pentti Lagmanin vetäytyneen metsään, päästäkseen tapaamasta vihastunutta veljeään ja antaneen nuoren vaimonsa yksin kestää myrskyn, silloin oli selvästikin tarkoituksena se, että eno ymmärsi Mauritsin lähteneen metsälle välttääkseen hänen vihaansa, ja että hän tiesi miten Untuvainen nyt istui miettien millä hänet lepytteleisi. — — — Niin, eilen, silloin he kyllä, hän ja Maurits, olivat voineet miettiä keinoja, kuinka hän enoa mielisteleisi, mutta tänään eivät asiat olleet sinnepäinkään, että hän olisi voinut tätä toteuttaa. Voi, koskaan ennen hän ei ollut käyttäytynyt niin typerästi! Veri tulvi hänen kasvoihinsa, ja veitsi ja kahveli putoilivat kauheasti kalisten hänen käsistään lautaselle.

Mutta patruuna Teodor ei hituistakaan armahtanut, hän vain jatkoi juttuaan, kunnes tuli siihen mainioon mahtisanaan: "Jospa se olisi minun veljeltäni tekemättä, niin olisin itse sen tehnyt." Sen hän oli lausunut niin merkillisellä äänen painolla, että Anna Marin täytyi katsahtaa ylös ja kohdata katse hänen ruskeista, nauravista silmistään.

Ja kun eno silloin oli nähnyt hädän tuijottavan hänen silmistään, oli hän alkanut nauraa kuin poikaviikari. Ja sitten oli huudahtanut: "Mitä luulette, vuorineuvoksetar, mitä mahtoi Pentti Lagman kotiin tultuaan arvella kuullessaan tuon: 'Jospa se olisi minun veljeltäni'... Minä puolestani luulen, että hän seuraavalla kerralla jäi kotiin."

Untuvaiselle nousi kyynel silmiin, ja kun eno sen näki, niin hän alkoi nauraa yhä enemmän. "Niin, oivan välittäjänpä onkin veljenpoikani valinnut itselleen", tuntui hän tahtovan sanoa. "Jopa nyt lopen häiriidyit osassasi, pikku näyttelijättäreni", ja joka kerran kun Anna Mari oli katsonut enoa, olivat tämän ruskeat silmät toistaneet: "Jospa se olisi ollut minun veljeltäni tekemättä, niin olisin minä itse sen tehnyt." Oikeastaan ei Untuvainen ollut aivan varma siitä, eivätkö silmät sanoneetkin veljenpoikani. Ja ajatteles kuinka hän sitten oli käyttäytynyt! Hän oli purskahtanut ääneen itkemään ja syössyt ulos huoneesta.

Ei "se" tullut sillä kertaa, eikä aamupäiväkävelylläkään.

Silloin oli kysymys ihan muusta. Hän oli silloin ihastuksissaan tämän paikan kauneudesta, ja myöskin siitä että sai olla luontoa niin tuttavallisen likellä. Tuntui kuin hän olisi jälleen löytänyt jotakin, minkä oli kadottanut kauan, kauan sitten.

Leipurin mamseliksi, kaupunkilaisneitoseksi häntä luultiin. Mutta hän oli muuttunut maalaistytöksiksi, samassa kun hänen jalkansa kosketti hiekkakäytävää. Hän tunsikin heti, että maalla on hänen oikea olinpaikkansa.

Niin pian kuin hän oli hiukan rauhoittunut, oli hän uskaltanut lähteä ulos, ominneuvoin tarkastelemaan ympäristöä. Hän oli ollut katselemassa hiekotettua aukeaa etehisen portaitten edessä. Yht'äkkiä oli hän alkanut notkutella vartaloon. Hän sieppasi hatun päästään ja heilautti saalin käsivarrelleen. Sitten hän asetti käden kupeelleen, veti ilmaa keuhkoihin, niin että sieramet laajenivat ja vihelteli.

Oo, kuinka miehekkääksi hän tunsu itsensä!

Hän oli pariinkin kertaan koettanut tyynesti astua puutarhaan päin, mutta se ei vetänyt häntä puoleensa.

Äkkiä kääntyen läksi hän rakennusten ympäröimään takapihaan. Hän oli tavannut karjapiian ja puhellut jonkun sanan tämän kanssa. Hän hämmästyi kuullessaan, kuinka reippaalta äänensä kajahti. Sehän oli kuin joukkoa johtavan luutnantin. Ja hän tunsu itsekin, miten reippaalta se mahtoi näyttää, kun hän pää ylpeästi kohotettuna, hiukan kallellaan, vartalonsa reippaasti, huolimattomasti huojuessa, vinhuva pajuvirpa kädessä, asteli navettaan.

Se kumminkaan ei ollut sellainen kuin hän oli odottanut. Siellä ei ollutkaan pitkiä riviä sarvipäitä olentoja, joihin olisi voinut tehdä valtavan vaikutuksen, sillä ne kaikki olivat laiumella. Pieni, yksinäinen vasikka seiso karsinassaan ja näytti odottavan häneltä jotain. Hän meni sen luo, kohottausi varpailleen ja kannattaen toisella kädellään hamettaan silitteli toisella vasikan otsaa, hipasi hiukan vain sormensa kärjillä.

Mutta kun hän vasikan mielestä ei vielä kukaan tuntunut tehneen kylliksi, koska se työnsi ulos pitkän kielensä, niin hän armollisesti antoi sille pikku sormensa nuoltavaksi. Vaan hän ei voinut olla vilkasematta ympärilleen, ikäänkuin etsien jotain ihailijaa tälle sankariryölleen. Ja silloin hän oli älynnyt, että patruuna Teodor seiso läävän ovella ja nauroi hänelle.

Sitten oli eno seurannut mukana kävelyllä. Mutta "se" ei tullut silloin, ei lainkaan silloin. Silloin oli vain se merkillinen ihme tapahtunut, ettei hän enää pelännyt Teodor patruunaa. Hänhän oli samanlainen kuin äiti, hän tuntui tietävän kaikki hänen vikansa ja heikkoutensa, ja se oli niin turvallista. Hänen ei tarvinnut näyttää paremmalta kuin oli.

Patruuna Teodor oli tahtonut viedä hänet puutarhaan lammikon penkereelle, mutta se ei ollut Untuvaisen mieliin. Hän tahtoi tietää mitä kaikkea näissä suurissa rakennuksissa oli.

Sitten eno kärsivällisesti kulki hänen kanssaan maitokamariin ja jääkellariin, viini- ja perunakellariin. Hän otti järjestyksessä näytelläkseen hänelle ruoka-aitan ja halkoliiterin ja vaunuliiterin ja mankelihuoneen. Sitten hän vei hänet työhevosten ja ajohevosten talliin ja antoi hänen nähdä valjaskamarin ja palvelijain huoneen, renkien pirtin ja veistohuoneen. Untuvainen kävi aivan pyörälle näistä monen monista huoneista, jotka patruuna Teodor oli katsonut tarpeelliseksi rakennuttaa kartanoonsa, mutta hän innostui ja lämpeni ajatellessaan miten ihanata olisi olla kaiken tämän haltijana, niin ettei hän väsynyt, vaikka he kävivät katselemassa kaikki lammasnavetat, sikolätit ja vilkasivatpa kanoja ja kaniinejakin. Hän tutki tarkasti, ihastuksensa yhä kasvaessa, kutomakamarin ja maitohuoneen, hiilivajan ja pajan. Lopuksi tarkasteltiin suuret ullakot, pesunkuivaus-ullakot ja puidenkuivaus osasto, heinäluhdit ja lato jossa säilytettiin kerppuja lampaille.

Uinuva perheenemäntä heräsi hänessä kaikkea tätä täydellisyyttä nähdessä. Mutta enimmänsä hän ihastui tilavaan panimohuoneeseen ja kahteen somaan leipomapirttiin avaroine uuneineen ja laajoine pöytineen.

"Jospa äiti olisi saanut tämän nähdä!" virkkoi hän.

Siellä leipomatuovassa olivat he istuneet ja levänneet ja hän oli kertonut kodistaan. Mielellään hän saattoikin kertoa enolle. Eno oli jo kuin ystävää, vaikkakin hänen ruskeat silmänsä nauroivat kaikelle, mitä hän sanoi.

Kotona oli niin hiljaista, ei ensinkään eloa eikä vaihtelua. Hän oli ollut sairalloinen lapsena, ja siksi vanhemmat vartioivat häntä, niin ettei hän saanut mitään tehdä. Kuin leikin vuoksi hän sai olla auttamassa leipomossa ja puodissa ... Kuinka olikaan, oli hän sattunut mainitsemaan, että hänen isänsä kutsui häntä Untuvaiseksi. Siinä yhteydessä hän oli myöskin virkkanut: "Kotona kaikki hemmoittelevat minua, paitse Maurits, siksi minä pidän paljon hänestä. Hän kohtelee minua niin viisaasti. Hän ei kutsu minua koskaan Untuvaiseksi, vaan Anna Mariksi. Maurits on niin mainio."

Voi kuinka onnon silmät silloin olivat ilvehtineet ja nauraneet. Hän olisi saattanut lyödä enoa pajuvirvallaan. Hän uudisti vielä kerran melkein itku kurkussa: "Maurits on niin mainio."

"Niin, kyllä tiedän sen, kyllä tiedän. Hänhän on tuleva perijäni", oli eno vastannut. Siihen Anna Mari

huudahti: "Mutta miksette te, Teodor eno, mene naimisiin! Sillä sehän vasta olisikin onnellinen, joka saisi olla tällaisen kartanon rouva!"

"Kuinkas silloin Mauritsin perinnön kävisi?" oli eno kysynyt aivan sävyisästi.

Silloin Anna Mari oli ollut vaiti pitkän aikaa, sillä eihän hän voinut sanoa enolle, ett'ei hän eikä Maurits välittänyt perinnöstä, sillä sitäpä he juuri tavoittelivat. Hän rupesi tuumaillemaan, mahtoiko se olla hyvin rumaa, kun he niin tekivät. Hänelle tuli yht'äkkiä tunne, että hänen pitäisi pyytää enolta anteeksi sitä suurta vääryyttä, jota he olivat hänelle tehneet. Mutta sitä ei hän kumminkaan voinut.

Heidän palatessaan sisälle juoksi enon koira heitä vastaan. Se oli pienen pieni, kaitakoipi, reppakorva, gasellisilmäinen, mitätön, kimakka-ääninen koiraressu.

"Sinua varmaan ihmetyttää, että minulla on näin pieni koira?" virkkoi patruuna Teodor.

"Niin kylläkin", oli hän vastannut.

"Vaan tiedä, en minä olekkaan valinnut Jennyä koirakseni, vaan Jenny on ottanut minut isännäkseen. Varmaankin tahdot kuulla sen kaskun, Untuvainen?" Sen nimen eno oli oitis ottanut onkeensa.

Niin, kyllä Untuvainen tahtoi kuulla sen, vaikka hän heti ymmärsi, että se mitä eno aikoi sanoa, oli jotain ärsyttävää.

"Niin, näes, kun Jenny tuli tänne ensi kerran, makasi se erään hienon kaupunkilaisrouvan sylissä ja sillä oli täkki selässä ja liina päässä. Vaiti, Jenny, se on totta, että niin sinulla oli! Ja minä ajattelin, sepä oli vasta kunnoton koirarepukka. Mutta tiedäppäs, kun koirapahanen laskettiin rattailta, niin lieneekö sen mielessä herännyt joitain lapsuusmuistoja, vai mitä se nyt lie ollut, vaan se alkoi hyppiä ja potkia ja tahtoi nyhtää pois täkkinsä. Ja kohta se alkoi käyttäytyä samoin kuin nämä muutkin suuret koirat täällä, niin että me sanoimme, että Jenny varmaankin on maalla kasvanut.

"Se makasi etehisen permannolla eikä edes vilkaissutkaan vieraskamarin sohvaan, ja se häytytti kanoja ja varasti kissan maitoa ja haukuskeli kerjäläisiä ja hääräsi hevosen jaloissa, kun tänne tuli vieraita. Meistä oli kerrassaan hauskaa nähdä sen kujeita. Arvaathan sen, tuollainen nallikka, jota oli käsillä kannettu ja joka oli tottunut vasussa makaamaan. Olihan se kylläkin ihmeellistä. Mutta arvaappas, kun heidän piti matkustaa pois, ei Jenny tahtonutkaan lähteä mukaan. Se seisoi portilla ja vikisi niin surkeasti ja hyppi minua vasten ja oikein pyytämällä pyysi, että saisi jäädä tänne. Eikähän meillä ollut muuta neuvoa kuin antaa sen jäädä. Oli liikuttavaa nähdä koirakurjaa, joka oli niin vähäinen ja kumminkin halusi olla maalaiskoira. En ikinä olisi luullut, että tulisin pitämään sylikoira. Kohta kukaties saan vaimonkin."

— Oi kuinka on vaikea olla, kun on niin ujo ja kasvattamaton! Anna Mari arvaili, mahtoiko eno kovin vihastua, kun hän niin pikaisesti livisti tiehensä. Mutta hänestä oli tuntunut, kuin eno Jennystä puhuessaan olisi tarkoittanut häntä. Ja asia ei kenties ensinkään ollut niin. Mutta kaikessa tapauksessa — — niin, Untuvainen oli käynyt niin noloksi. Hän ei voinut mitenkään jäädä.

Mutta ei "se" tullut silloin, ei silloin.

Vaan se varmaan lienee tullut sitten iltasella tanssiaisissa. Hänellä ei ollut koskaan ennen ollut niin hauskaa tanssiaisissa! Mutta jospa joku olisi tiedustellut, tanssiko hän paljon, niin olisi hänen, hiukan mietittyään, täytynyt sanoa, ettei hän ollut usein tanssinut. Mutta tähän juuri, että hän ei edes ollut huomannutkaan olleensa hiukan unohdettu tanssiaisissa, oli paras todistus siitä, että hänellä oli ollut oikein hauska.

Hänestä oli ollut vain niin hauskaa katsella Mauritsia. Ja sentähden juuri kun hän oli ollut hiukan, hiukan ankara sulhoansa kohtaan aamiaisella ja oli nauranut häntä eilen, oli nyt niin suuri ilo katsella häntä tanssiaisissa.

Untuvaisen mielestä ei Mauritsin etevämyys ja kauneus ollut koskaan esiintynyt niin edukseen kuin tänä iltana. Maurits oli kyllä arvellut, että Anna Mari kenties tunsisi itsensä syrjäytetyksi, kun hän ei puhellut ja tanssinut yksin hänen kanssaan. Mutta Untuvaisen paras ilohan oli nähdä kuinka kaikki pitivät Mauritsista. Olisiko hän muka tahtonut asettaa heidän rakkautensa kaikkien katseltavaksi! Ei Untuvainen ollut lainkaan niin tyhmä.

Maurits tanssi useasti kauniin Elisabeth Westlingin kanssa. Mutta se ei vähintäkään tehnyt Anna Maria levottomaksi, sillä Maurits oli kerran toisensa perästä tullut hänen luokseen ja kuiskannut: "Sinä näet, etten pääse hänestä, olemme lapsuuden ystäviä. On niin harvinaista, että täällä maalla on kavaljeeri, joka on ollut mukana maailmassa ja osaa sekä puhella että tanssia. Sinä saat, Anna Mari, lainata minut tänä iltana patruunien tyttärille."

Mutta eno ikäänkuin väistyi Mauritsin tieltä. "Ole sinä isäntänä tänä iltana", virkkoi hän hänelle, ja Maurits oli isäntä. Hän ehti kaikkialle, hän johti tanssit sekä juomingit ja piti puheen kauniille seudulle ja naisille. Hän oli suurenmoinen. Sekä eno että Untuvainen olivat silmäilleet Mauritsia, ja sitte heidän katseensa olivat sattuneet yhteen. Silloin oli eno hymyillyt ja nyökäyttänyt hänelle päätään.

Eno varmaan oli ylpeä Mauritsista. Oli tuntunut vähän raskaalta, kun ei eno ollut oikein kunnioittanut veljenpoikaansa. Aamuyöstä eno oli käynyt kovaääniseksi ja juonikoksi. Hänkin oli tahtonut tanssia, mutta tytöt väistyivät häntä, kun hän tuli heidän luokseen, ja olivat olevinaan tanssiin pyydettyjä.

"Tanssi Anna Marin kanssa", oli Maurits sanonut Teodor patruunalle, ja se oli tietysti kuulostanut hiukan huoltapitävältä. Untuvainen pelästyivät niin, että aivan kyyristyi kokoon.

Enokin loukkaantui, pyörähti ja poistui tupakkahuoneeseen.

Mutta Maurits oli tullut morsiamensa luo ja lausunut kovalla, kuuluvalla äänellä:

"Sinä tarvelet kaikki, Anna Mari. Käypi sen näköiseksi, kun eno tahtoo tanssia kanssasi. Jospa tietäisit, mitä hän sanoi minulle sinusta eilen. Sinunkin täytyy jotain tehdä, Anna Mari. Onko mielestäsi oikein jättää kaikki minun huolekseni?"

"Mitä tahdot sitten, Maurits, minun tekemään?"

"Hm, nyt ei enää mitään. Nyt on kaikki hukassa. Ajatteles kaikkia tämäniltaisia voittojanikin! Mutta nekin ovat nyt turhat!"

"Pyydän mielelläni enolta anteeksi, Maurits, jos tahdot." Ja Untuvainen tarkoitti sitä todella, sillä hän oli kovin suruissaan siitä, että oli saattanut enolle harmia.

"Se tietysti olisi oikeus ja kohtuus, mutta eihän sinunlaiseltasi, joka olet niin naurettavan ujo, voi mitään odottaakaan."

Siihen ei Untuvainen ollut mitään vastannut, vaan mennyt suorastaan tupakkahuoneeseen, joka nyt oli melkein tyhjänä. Eno oli istahtanut lepotuoliin.

"Miks'ei eno tahdo tanssia kanssani?" oli hän kysynyt.

Patruuna Teodor oli sulkenut silmänsä. Hän aukasi ne ja katsoi kauan häneen. Surullisempaa, sydäntäsärkevämpää katsetta ei Anna Mari ollut koskaan nähnyt. Hänessä heräsi aavistus siitä, mitä vanki tuntee, ajatellessaan kahleitaan. Kävi niin sääliksi enoa. Tuntui kuin eno tarvitsisi häntä paljo paremmin kuin Maurits, sillä Maurits ei kaivannut ketään. Hän oli niin hyvä sellaisenaan kuin oli. Sitten Untuvainen laski kätensä patruuna Teodorin käsivarrelle, hiljaa vain ja hyväillen.

Yhtäkkiä enon katse elpyi ja kirkastui ja hän alkoi suurella kädellään silittää Untuvaisen tukkaa. "Pikku äiti", oli hän sanonut.

Siten "se" hänet valtasi, silloin enon silittäessä hänen tukkaansa. Kaarrellen, kiemurrellen se hiipi, ritisten ja ratisten se saapui, niinkuin tonttunjoukko samoaa kautta synkän metsän.

III.

Iltana on tyyni ja ihana. Ohuet, pehmeät pilvet peittävät taivaan ja ilmassa risteilee vilisten haapojen ja poppelien valkeita haivenia.

On jo myöhäistä, eikä ketään ole enää valveilla, paitse patruuna Teodor, joka kiertelee puutarhassaan ja miettii, miten voisi eroittaa tämän nuoren miehen ja nuoren naisen.

Ei sinä ilmoisna ikänä ole tapahtuva, että Maurits saa poistua talosta tyttö rinnallaan, patruuna Teodorin jäädessä portaille seisomaan, toivottaen heille onnellista matkaa.

Onko lainkaan mahdollista sallia tytön lähteä talosta, jota hän kolmen päivän aikana on vilkastuttanut ilonsa viserryksellä, nyt enää kun hän vaatimattomalla tavallaan on totuttanut heidät siihen, että hän ajatteli ja huolehti heistä kaikista, ja kun eno oli tottunut näkemään tämän pehmeän, notkean olennon kiertelevän kaikkialla? Teodor patruuna virkkaa itsekseen, että se on kerrassaan mahdotonta. Hän ei voi elää ilman tyttöä.

Samassa hänen jalkansa nykäsee voikukkaa, jonka siemenet ovat tuleentuneet, ja kuni ihmisten päätökset hajoaa valkea haivenpallo ja sen valkeat untuvat liitävät kiireesti ylt'ympäri ja häviävät.

Yö ei ole niin kylmä kuin yöt tavallisesti ovat tässä maankolkassa. Harmaa pilviverho pidättää lämpöä.

Tuulet ovat kerran sääliväisiä ja lepäävät.

Patruuna Teodor näkee hänet, Untuvaisen. Tämä itkee sitä kun Maurits on hänet hyljännyt, mutta eno kohottaa hänet syliinsä ja suutelee pois hänen kyyneleensä. — — Pehmeinä ja pieninä tupruavat valkeat haivenet puiden pulleista, kypsisistä riipoista. Niin keveinä, että ilma tuskin hennoisi päästää niitä putoamaan, niin pieninä ja hentoina, että ne tuskin eroittuvat maasta.

Teodor patruuna nauraa itsekseen miettiessään Mauritsia. Ajatuksissaan on hän seuraavana aamuna menevinään hänen luoksensa, hänen vielä vuoteella maatessaan. "Kuuleppa Maurits", hän aikoo sanoa. "En tahdo tukea sinun turhia toiveitasi. Jos menet naimisiin tämän tytön kanssa, niin älä huoli odottaa äyriäkään minulta. En tahdo olla osallinen tulevaisuutesi tarvelemisessä."

"Pitääkö eno häntä sitten niin kehnona?" Maurits kysyy.

"Enpä suinkaan, päinvastoin, hän on kyllä kelpo tyttö, mutta ei kumminkaan sinulle sopiva. Sinulla täytyy olla moinen loistonainen kuin Elisabeth Westling. Käytä nyt järkeäsi, Maurits; mitä sinusta tulee, jos lakkautat opintosi ja rupeat tuon lapsen tähden tehtailijaksi? Siksi et sovi, poikani. Siihen tarvitaan enemmän kuin osata lennähyttää hattu kauniisti päästään ja lausua: 'Kiitos, lapsukaiseni!' Olet kuin valettu virkamieheksi. Sinusta voi tulla ministeri."

"Jos enolla on niin hyvät ajatukset minusta", Maurits vastaa silloin, "niin auttakaa minua suorittamaan tutkintoni ja antakaa meidän sitte mennä naimisiin!"

"En laisinkaan, en laisinkaan, poikaseni. Miten luulet sitten virkaurasi käyvän, kun sinulla olisi vaimo riippana kintereilläsi? Ei leipäkuormaa vetävä hevonen kiidä. Ajattele nyt leipurin mamselia ministerin rouvana! Ei, sinun ei sovi mennä vielä kymmeneen vuoteenkaan naimisiin, ei ennen kuin olet käynyt virka-ylennykset läpi. Mikä olisi siitä tulos jos auttaisit teitä avioliittoon? Jok'ikinen vuosi tulisitte luokseni rahaa kerjäämään. Ja siihen väsyisitte niin te kuin minäkin."

"Mutta, eno, olenhan toki kunnan mies, olenhan kihloissa."

"Kuules nyt, Maurits! Kumpi on parempi? Sekö että tyttö saa kymmenkunnan vuotta odotella ja sinä sitten et enää tahdokaan mennä naimisiin hänen kanssaan, vai sekö että nyt paikalla puratte kihlauksenne? No, ole nyt päättäväinen vaan, nouse ylös, ota kiessisi ja lähde kotiin, ennenkuin hän herää. Eihän sekään kumminkaan ole soveliasta, että sulhanen ja morsian kiertelevät maita mantereita kahden kesken. Minä kyllä huolehdin työstä, kunhan vaan luovut tästä hullutuksesta. Vuorineuvoksetar saa saattaa hänet kotiinsa. Tarjoon kyllä sekä parihevosekset että umpinaiset vaunut, jos niin tahdot. Sinä saat minulta apua, niin ettet tarvitse olla levoton tulevaisuudestasi. Kas niin, ole nyt ymmärtäväinen, olet vanhemillesi iloksi, jos tottelet minua. Matkusta nyt vaan, näkemättä häntä! Minä, minä kyllä koetan puhua järkevästi tytölle. Hän kylläkään ei tahdo olla sinun onnesi esteenä. Elä vaan koeta tavata häntä ennen lähtöäsi, sillä hän on suloinen ja sinä voisit heltyä."

Ja ne sanat kuultuaan Maurits tekee sankarillisen päätöksensä ja matkustaa tiehensä.

Ja kun hän on matkustanut, mitä sitte tapahtuu?

"Roisto", huutaa huhajaa puutarhassa ankarasti ja uhkaavasti kuin varkaalle. Patruuna Teodor kääntyy katsomaan. Eikö ollutkaan ketään? Itsekkö hän vain huutaa niin itselleen?

Mitenkäs sitten käy? Niin, sitten hän valmistaa tyttöä siihen että Maurits on poissa, näyttää hänelle että Maurits ei ansainnut häntä, saa hänet halveksimaan Mauritsia. Ja kun tyttö sitten on suruansa itkenyt hänen polvellaan, niin hän hellän hellästi ja varovaisesti ilmaisee hänelle omat tunteensa, houkuttelee häntä, voittaa hänet.

Hiutaleet putoavat putoilemistaan. Patruuna Teodor ojentaa suuren kätensä ja tavottaa yhden niistä.

Niin hieno, niin ohut, niin hento! Hän pysähtyy sitä katselemaan.

Haiven toisensa perästä putoaa yhä vaan hänen ympärillään. Mikä on niiden kohtalo? Tuuli niitä tupruttelee, ne tuhrautuvat multaan ja raskaat jalat tallaavat ne!

Patruuna Teodorista alkaa tuntua, kuin nämä hennot untuvat raudanraskaina putoilisivat hänen päälleen. Kukapa tahtois olla tuuli, kuka haluaisi olla maa, ken kengän korko, kun ovat kysymyksessä nämä pienet turvattomat?

Ja hämmästyttävän hyvin perehtyneenä Nösselt'in yleiseen historiaan hän yht'äkkiä muistaa siitä tarinan, jota voi verrata hänen äskeisiin mietteisiinsä.

Oli aamunkoitto, ei laskeutuva yö kuten nyt. Meren rannalla, kallion äyränteellä istui kaunis

nuorukainen pantterinnahka hartioille heitettyä, viiniköynnös-kiehkura hartioillaan ja tyrsossaava kädessä. Kuka hän oli? Oi, Dionyysos itse!

Ja tämä oli Naxoon rannikko. Ja Kreikan merta jumala katseli. Ja Teeseus se ohjasi mustapurjeisia laivoja, jotka kiireesti pakenivat näköpiirin taa, ja luolassa, jonka aukko oli korkealla jyrkän rantavuoren murroksessa, uinui Ariadne.

Mutta yöllä oli nuori jumala ajatellut näin: "Mahtaakohan kuolevainen nuorukainen olla kyllin arvokas omistamaan taivaallisen tytön?" Ja Teeseusta koetellaksensa oli hän kerran unessa pelästyttänyt häntä, että hän menettäisi henkensä, ellei heti luopuisi Ariadnesta. Silloin tämä oli oitis noussut, rientänyt laivalle ja paennut tiposen tiehensä, herättämättä edes tyttöä hyvästit heittääkseen.

Nyt Dionyysos jumala istui siinä hymyillen, ihanimpien unelmiensa tuodittamana ja odotti Ariadne. Aurinko nousi, aamutuuli heräsi. Hän vaipui hymyileviin haaveiluihinsa. Hän osaisi kyllä lohduttaa hyljättyä, hän, itse Dionyysos jumala.

Sitten Ariadne tuli, astuen luolasta säteilevän hymyilevänä. Hänen silmänsä etsivät Teeseusta, ne harhailivat yhä etämmälle ja etämmälle, laivan ankkuripaikalle — siintävälle merelle — — mustiin purjeisiin — —

Ja nyt hän kirkaisten, hetkeäkään miettimättä, vähintäkään epäilemättä syöksyi meren syvyyteen, kuolon, unohduksen kuiluun.

Ja siinä nyt Dionyysos jumala, lohduttaja istui. Niin se kävi. Niin se tietystikin oli tapahtunut. Patruuna Teodor kyllä muistelee Nösselt'in viitanneen parilla sanalla, että sääliväiset runoilijat mainitsevat Ariadnen saaneen Dionyysolta lohdutusta. Mutta nuo säälijät aivan varmaan erehtyivät, Ariadne ei huolinut Dionyysoon lohdutuksista.

Hyvä Jumala, siksikö, että tyttö on hyvä ja herttainen, niin että häneen täytyy rakastua, niin, siksikö täytyy Untuvaisen joutua onnettomaksi!

Niiden viehättävien, pikku hymyilyjenkö palkaksi, jotka hän oli lahjoittanut enolleen, vai siksikö että oli pehmeän pikku kätensä luottamuksella laskenut hänen käteensä, vai senkötähden ettei hän ollut suuttunut, kun eno ilveili hänen kanssaan, siksikö pitäisi hänen nyt menettää sulhasensa ja joutua onnettomaksi?

Mikä näistä hänen rikoksistaan tuottaa hänelle hänen tuomionsa? Sekö että hänen kauttaan eno oli tullut huomanneeksi sielunsa sisimmässä sopukan, joka hienona, puhtaana ja asumattomana aina tähän saakka tuntuu odottaneen jotain hänen kaltaistaan pientä, hentoa, äidillistä naisolentoa, vai sekö että työllä nyt jo on vaikutusvaltaa häneen, niin että hän tuskin uskaltaa kirotakaan hänen kuullensa? Vai mistä syystä pitäisi hänet tuomita?

Oi Dionyysos parka, Teodor patruuna parka! Ei ole helppo olla tekemisissä näiden hienojen, vaaleiden, untuvapehmeiden kanssa. Ne syöksyvät mereen mustat purjeet nähdessään.

Patruuna Teodor kiroo hiljakseen sitä, ettei Untuvainen ollut mustatukkainen, punaposkinen, rotevarakenteinen.

Silloin putoaa siihen haiven ja alkaa pakista: "Minäpä juuri olisin seurannut sinua kaikkina aikoina. Olisin kuiskannut varoittavan sanan korvaasi pelipöydässä. Minä olisin siirtänyt viinilasini loitomma. Ja sinä olisit sallinut minun sen tehdä." — "Olisin kyllä, — olisin kyllä", kuiskaa eno.

Lennähtää taas hiutale ja tarinoi: "Minäpä olisin vallinnut suurta taloasi ja tehnyt sen lämpimäksi ja kodikkaaksi. Minä juuri olisin seurannut sinua kautta vanhuuden aution maan. Olisin sytyttänyt lieteesi tulen, olisin ollut silmänä ja sauvana sinulle. Enkö olisi kelvannut siihen?" — "Suloinen pikku Untuva", vastaa eno, "olisit kyllä kelvannut."

Vielä lihoittelee siinä haiven, joka puhuu: "On niin sääli minua. Sulhoni matkustaa huomenna, sanomatta edes jäähyväisiä. Huomenna minä itken, itken koko päivän, sillä se on tuntuva minusta suurelta häpeältä, etten ole kylliksi hyvä Mauritsille. Ja kun sitten tulen kotiin —. En ymmärrä, kuinka voin palatakaan kotiin, kuinka voin astua isäni kynnyksen yli, tämän tapahduttua! Pitkin koko syrjäkatua sipistään ja supistaan, kun minä näyttäydyn. Kaikki ihmettelevät, mitä pahaa minä olen tehnyt, kun minua on täytynyt näin pahoin pidellä. Mahdanko minä sille mitään, että sinä rakastat minua?" Eno vastaa silloin itku kurkussa: "Elä puhu niin, pikku Untuva! On liian aikaista puhua niin."

Eno kävelee ulkona koko yön, ja vihdoin yösydännä käy hiukan pimeäksi. Hän joutuu silloin suureen tuskaan, tämä synkeä, ahdistava ilma tuntuu pysähtyneen jonkun ilkityön pelosta, joka tulisi tapahtumaan aamulla.

Silloin hän koettaa tyynnyttää yötä lausumalla ääneen: "Minä en tee sitä."

Mutta nyt tapahtuu suurin ihme. Yö joutuu kauheaan, täriseyttävään tuskaan. Nyt ei enää vain putoile pieniä untuvia, vaan ilma täyttyy suurien ja pienien siipien pärinästä. Hän kuulee kuin jotain pakenemista, mutta ei tiedä mitä.

Pakeneva pyyhkäisee hänen sivuitseen, se koskettaa hänen poskeaan, sipaisee hänen pukuaan ja käsiään, ja nyt hän älyää mitä ne ovat. Ne ovat lehtiä, jotka putoavat puusta, kukkasia, jotka pakenevat korsistaan ja siipiä, jotka lentävät pois perhosista, se on laulu, joka hylkää linnut.

Ja hän ymmärtää, että auringon noustessa on hänen yrttitarhansa oleva kerrassaan hävitetty. Se on tyhjä ja kylmä, ja tily talvi vallitseva siellä, ei kuulu linnun laulua, ei perhosleikki liehu.

Hän viipyy ulkona, kunnes päivä valkenee ja hän melkeinpä hämmästyy nähdessään vaahteroiden tummat lehtijoukot. "Vai niin", hän silloin virkkaa, "mitä hävitystä se sitten olikaan, kun se ei ollut puutarhan? Täältä ei ole kadonnut ruohon korttakaan. Tuhat tulimmaista, minähän sitä, eikä puutarha, saan kylmän talven ja pakkasen kourissa värjötellä tästä lähtien. Onpa kuin koko elämäntarmo olisi pakosalla. Oi, vanha hupakko, tämä tunne on haihtuvaa niinkuin kaikki muukin! Tämä kaikki on jo liikaa puuhaa tuosta tyttöräpäköstä."

IV.

Kuinka "se" esiintyykään hirmuisen sopimattomana silloin lähtöpäivän aamuna! Niinä parina päivänä, jotka he olivat viipyneet täällä tanssiaisten perästä, on "se" pikemminkin tuntunut jonain kiihoittavana, jonain elvyttävänä, mutta kun nyt Untuvaisen on lähdettävä, kun "se" huomaa, että sen täytyy todella loppua, ettei sillä ole suoritettavana sen suurempaa osaa hänen elämässään, silloin "se" jäykkenee raskaaksi, kankeaksi kuolon kylmyydeksi.

Tuntuupa kuin täytyisi Anna Marin laahata kivettynttä ruumista rappuja alas aamiaishuoneeseen. Tervehtiessään hän ojentaa raskaan, kylmän kivikäden, hän puhuu kankealla kivikielellä, hymyilee kovilla kivihuulilla. Se on raskasta, raskasta työtä.

Mutta ken voisi olla iloitsematta, ajatellessaan kuinka kaikki tänä aamuna päättyy, kuten entisaikainen uskollisuus ja kunnia vaatii.

Patruuna Teodor kääntyy Untuvaiseen päin aamiaispöydässä ja selittää eriskummallisen karkealla äänellä, että hän on päättänyt antaa Mauritsille Laxåhyttan hoitajapaikan, mutta koska mainittu nuori mies, jatkoi eno, koettaen ottaa tavallisen puheluäänensä, ei ole erittäin perehtynyt käytännöllisiin tehtäviin, niin ei hän saa astua virkaansa ennenkuin hänellä on vaimo rinnallaan. Onko mamseli Untuvainen hoitanut myrttiänsä niin, että se voi antaa sekä kruunun että seppeleen syyskuussa?

Untuvainen tuntee, kuinka eno istuu ja katsoo häntä suoraan kasvoihin. Hän tietää, että eno tahtois yhden ainoan katseen kiitokseksi, vaan hän ei katso ylös.

Maurits taas lennähtää pystyyn. Hän syleilee enoa ja meluaa kauheasti. "Mutta, Anna Mari, miks'et kiitä enoa? Sinun täytyy, Anna Mari, taputtaa Teodor enoa. Laxåhytta on ihanin paikka maailmassa. Kas niin, Anna Mari!"

Nyt Untuvainen kohottaa päänsä. Silmät ovat kyyneliä täynnä ja niiden läpi kohdistuu Mauritsiin katse, täynnä nuhteita ja tuskaa. Ettei Maurits älyä sen vertaa, hänhän suorastaan tahtoo ilmivalkean kanssa mennä ruutikellariin. Sitten Untuvainen kääntyy Teodor patruunan puoleen, mutta ei kuten tähän asti, ujosti ja lapsellisesti, vaan hänen käytöksessään on nyt jotain marttyyrimaista, jotain vangitun kuningattaren kaltaista.

"Eno uhraa aivan liian paljon hyväksemme", hän vain virkkaa.

Niin muodoin on kaikki ratkaistu kunnian ja arvon vaatimusten mukaan. Ei tuhleta ainoatakaan sanaa enää asiaan. Eno ei ole ryöstänyt Anna Marilta luottamusta rakastettuunsa. Tyttö ei ole ilmaissut itseään. Hän on uskollinen sille, joka on valinnut hänet morsiamekseen, vaikkakin hän vain on köyhä tyttö syrjäkadun leipuripuodista.

Ja sitten saadaan ajaa kiessit esille, matkalaukut köytetään kiinni ja eväspussit täytetään.

Teodor patruuna nousee pöydästä. Hän menee ja asettautuu seisomaan jonnekin ikkunan luo. Aina siitä hetkestä, kun tyttö käänsi kyneleisen katseensa häneen, on hän kuin pois suunniltaan. Hän on ruti hullu, hän voisi heittäytyä tyttöön käsiksi, haluaisi puristaa hänet rintaansa vasten ja huutaa

Mauritsille: "tule irroittamaan morsiamesi, jos voit".

Eno seisoo kädet taskuissa. Puserretut nyrkit tutisevat kuin suonenvedossa. Voiko hän sallia, että tyttö panee hatun päähänsä, että hän sanoo vuorineuvoksettarelle hyvästit.

Siinä hän nyt seisoo Naksoon kalliolla ja tahtoo varastaa itselleen rakastetun. Ei, ei varastaa! Miks'ei kunniallisesti ja miehekkäästi astua esille ja sanoa: "Minä olen kilpakosijasi, Maurits. Morsiamesi saa valita meistä. Te ette ole naimisissa, ei ole mikään synty koettaa voittaa häntä sinulta. Pidä tarkka vaari hänestä! Aion käyttää kaikkia keinoja."

Silloin Maurits olisi saanut varoituksen ja tyttö tietäisi menetellä sen mukaan.

Nivelet rutisivat, kun hän pusersi nyrkkiään. Kuinka Maurits rähähtäisi nauramaan vanhaa enoansa, jos tämä astuisi esille näin puhuen. Ja mitä apua siitä olisi! Mahdollisesti hän pelästyttäisi tytön niin, ettei vast'edes enää saisikaan auttaa heitä?

Mutta kuinka nyt käy, kun tämä lähestyy enoa sanoaksensa hyvästit? Hän on vähällä huutaa tytölle, että tämä varoisi itseään, pysytteleisi kolmen askeleen päässä hänestä.

Hän seisoo yhä akkunan luona ja kääntää selkensä heille kaikille, heidän täyttäessään eväspussia ja päälle pannessaan. Eivätkö he nyt ikinä valmistu matkalle? Nyt hän jo on ehtinyt tuhanteen kertaan kokea sen kaiken. Hän on tarttunut Untuvaisen käteen, suudellut häntä ja auttanut hänet kiesseihin. Hän on tehnyt sen jo niin monta kertaa, että luulee tytön olevan jo poissa.

Hän on myös toivottanut hänelle onnea. Onnea... Voiko hän tulla onnelliseksi Mauritsin kanssa? Hän ei ole näyttänyt onnelliselta tänä aamuna. No eihän vain, tietenkin on hän ollut onnellinen. Hänhän itki ilosta.

Enon siinä seisoessa sanoo Maurits yht'äkkiä Anna Marille: "Sellainen tyhmeliini olenkin. Kerrassaan olin unohtaa puhua enolle isän osakkeista."

"Mielestäni olisi parasta, että jättäisit sen tekemättä", vastaa Untuvainen. "Se ei kenties olisi oikein."

"Lörpötystä, Anna Mari! Osakkeet eivät tuota juuri sanottavaa nyt, mutta kuka tietää, jospa tulee aika, jolloin ne kannattavat paremmin? Ja sitä paitse mitä se enolle merkitsee sellainen pikkuseikka..."

Untuvainen ei puhu tavallisella lämmöllä, vaan melkein pä kuin tuskassa. "Pyydän sinua, Maurits, elä tee sitä. Tottele nyt minua tämä ainoa kerta!"

Maurits katsoo häneen hiukan loukkaantuneena. "Tämäkö ainoa kerta, ikäänkuin minä olisin sinun hirmuvaltiaasi. Sitä nyt en voi, tiedätkö, tuon yhden ainoan sanan takia en voi noudattaa tahtoasi."

"Elä kiinny sanoihin, Maurits! Tässä on kysymys muustakin kuin vain kohteliaisuudesta ja sievistä sanoista. Minun mielestäni et tee kauniisti, koettaessasi petkuttaa enoa nyt, kun hän on ollut meille niin hyvä."

"No vaikene jo, Anna Mari, vaikene jo! Mitä sinä ymmärrät raha-asioista?" — Mauritsin koko käytös on vielä ärtyisän tyyntä ja ylpeää. Hän katselee morsiantaan kuin koulumestari parasta oppilastaan, joka lausuu tyhmyyksiä itse tutkintopäivänä.

"Ettet sinä vähääkään ymmärrä mistä on kysymys!" huudahtaa tyttö ja huitoo epätoivoisena käsillään.

"Totta tosiaan minun täytyy nyt puhua enon kanssa", virkkaa Maurits, "jos ei muun vuoksi, niin vaan näyttääkseni, ettei tässä ole mistään petoksesta kysymys. Sinä käyttäydyt niin, että eno voi luulla minun ja isäni olevan todellisia roistoja."

Ja hän astuu patruuna Teodorin luo ja tekee selkoa noista osakkeista, jotka hänen isänsä haluaisi myydä enolle. Patruuna Teodor kuuntelee häntä minkä saattaa. Hän ymmärtää oitis, että hänen veljensä, pormestari, on takertunut huonoon kauppaan ja tahtoo nyt pelastautua tappiosta. Mutta mitäpä siitä, mitäpä siitä? On varsin tavallista, että hän tekee sellaisia uhrauksia kaikille sukulaisilleen. Mutta oikeastaan ei hän ajattele sitä, vaan Untuvaista. Hän miettii mitä piilee siinä vihastuneessa katseessa, jonka tämä heittää Mauritsiin. Se ei juuri ollut rakkautta se.

Ja sitten keskellä hänen epätoivoaan tästä pakollisesta uhruksesta välähtää hänelle pieni toivon säde. Hän seisoo ja tuijottaa siihen niinkuin aavehuoneessa makaava mies tuijottaa vaaleaan sumuun, jonka hän näkee kohoavan lattiasta, tihenevän, kasvavan ja muodostuvan nähtäväksi todellisuudeksi.

"Menkäämme huoneeseeni, Maurits", hän sanoo, "niin saat samassa rahat."

Mutta puhuessaan hän kaiken aikaa tarkastaa Untuvaista, nähdäksensä voidaanko aavetta viekoitella puhumaan. Mutta vielä ei näy muuta kuin äänetöntä tuskaa tämän kasvoista.

Mutta tuskin hän on ehtinyt pulpettinsa ääreen huoneessaan, kun ovi avautuu ja Anna Mari astuu sisälle.

"Teodor eno", hän sanoo lujasti ja päättävästi, "elä osta niitä papereja!"

Kas, sitä untuvaista! Niin, kuka olisi tätä sinusta uskonut, joka näki sinut kolme päivää sitten, istuessasi Mauritsin rinnalla kieseissä ja näyttäessäsi painuvan kokoon ja pienenevän joka sanasta, jonka hän sanoi.

Mutta pian Untuvainen tarvitseekin kaiken rohkeutensa, sillä nyt Maurits todella suuttuu.

"Vaiti", kähisee tämä hänelle ja karjuu sitten, jotta pulpettinsa ääressä rahoja laskeva kuulisi tarkoin hänen puheensa: "Mitä olet saanutkaan päähäsi? Osakkeet eivät nyt anna mitään korkoa, sen olen sanonut enolle, mutta eno tietää yhtä hyvin kuin minäkin, että ne tulevat tuottaviksi. Luuletko että eno antaa minunlaiseni miehen pettää itsensä? Eno kyllä ymmärtää paremmin nämä asiat kuin kukaan meistä. Onko koskaan ollut minun tarkoituksenikaan kehua näitä osakkeita hyväksi? Olenko sanonut muuta kuin että sille, joka voi odottaa, voi tämä olla hyvä yritys."

Patruuna Teodor ei virka mitään, ojentaa vain setelitukun Mauritsille. Hän odottaa, saako tämä jo aaveen puhumaan.

"Eno", virkkaa pieni lahjomaton totuuden julistaja, sillä sehän on tunnettu asia, ettei kukaan voi olla järkähtämättömämpi kuin nämä untuvapehmeät, nämä arat, kun he ovat totuuden puolella, "nuo osakkeet eivät ole kolikonkaan arvoisia, eivätkä koskaan vastakaan sitä ole. Sen tietää jok'ikinen kotipuolellamme."

"Anna Mari, sinähän kuvaat minut petturiksi!" —

Anna Mari mittaa katseillaan Mauritsia ikäänkuin hänen silmänsä olisivat pari saksin terää, joilla hän pala palalta leikkelee rikki kaiken sen komeuden, jolla hän on sulhasensa koristanut, ja kun hän viimein näkee hänet koko hänen itsekkäisyytensä ja itserakkautensa alastomuudessa, niin nyt tuo pieni, hirmuinen kieli langettaa hänelle tuomionsa:

"Mitäpä muuta sitten oletkaan."

"Anna Mari!"

"Niin, mitäpä muuta me molemmat olemmekaan", jatkaa armahtamaton kieli, joka kerran alkuun päästyään katsoo parhaaksi selvittää kerrassaan nämä asiat, jotka olivat vaivanneet hänen omaatuntoaan siitä asti, kun hän oli alkanut ajatella, että myöskin tällä rikkaalla miehellä, joka oli tämän talon omistaja, oli sydän, joka voi kärsiä ja kaivata. Ja nyt, koskapa kieli oli jo niin oivallisesti käynnissä ja kaikki ujous kerrassaan tuntui hävinneen, jatkoi hän vielä:

"Kun istuuduimme rattaille siellä kotona, mitä ajattelimme silloin? Miten me juttelimme matkalla? Sitä, miten voisimme petkuttaa enoa täällä! 'Sinun tulee olla ylpeä, Anna Mari', sanoit sinä. 'Ja ole sinä ovela, Maurits', sanoin minä. Me ajattelimme vain kuinka mielistellä enoa. Paljon tahdoimme saada, emmekä anna muuta kuin teeskentelyä. Ei ollut aikomuksemme sanoa: 'Auta meitä, me olemme köyhiä ja pidämme toisistamme', vaan me päätimme imarrella ja hyväillä, kunnes eno ihastuisi sinuun tahi minuun, se oli tarkoituksemme. Mutta me emme aikoneet mitään antaa vastineeksi, ei rakkautta tai kunnioitusta, eikä edes kiitollisuuttakaan. Niin miksi et matkustanut yksin, miksi piti minun tulla mukaan? Tahdoit näyttää minut hänelle, tahdoit että minä, että minä..."

Patruuna Teodor nousee nähdessään Mauritsin kohottavan kätensä morsiantaan kohti. Nyt on eno jo laskenut valmiiksi ja seuraa tapausten kulkua sydän paisuen toiveista. Ja onpa kuin koko hänen sydämensä olisi lennähtänyt sepposen selälleen, ottaaksensa tytön vastaan, kun tämä kirkaisten syöksyy hänen syliinsä, lennähtäen vähääkään empimättä ja viivyttelämättä, aivan kuin hänellä ei mitään muuta pakopaikkaa olisi koko maailmassa.

"Eno, hän aikoo lyödä minua!"

Ja hän painautuu lujasti, lujasti hänen syliinsä.

Mutta Maurits on jo taas tyyni. "Suo anteeksi pikaisuuteni Anna Mari", hän, sanoo. "Koski kipeästi minuun kuulla sinun puhuvan niin lapsellisesti enon läheisyydessä. Mutta enon tulee toki ymmärtää, että sinähän vain olet lapsi. Kumminkin myönnän, ett'ei mikään, ei edes oikeutetuin närkästyskään

anna miehelle oikeutta lyödä naista. Tules nyt tänne ja suutele minua. Sinun ei tarvitse paeta kenenkään turviin minun vuokseni."

Tyttö ei liikahdakaan, ei edes katsahdakaan taakseen, puristautuu vain likemmä enoa.

"Untuvainen, annanko hänen ottaa sinut?" kuiskaa Teodor patruuna.

Vastauksena on vain vavistus, joka myöskin värähtää kautta koko enon ruumiin.

Mutta patruuna Teodor tuntee itsensä niin terveeksi, niin virkistyneeksi. Hänenkin on nyt mahdotonta niinkuin ennen katsella täydellistä veljenpoikaa koko tämän täydellisyyden kirkkaassa valaistuksessa. Hän rohkenee laskea pilaa hänestä.

"Maurits", hän sanoo, "minun täytyy ihmetellä sinua. Rakkaus tekee sinut heikoksi. Sinä voit noin vain yks' kaks' antaa anteeksi, että hän kutsuu sinua lurjukseksi. Sinun täytyy heti purkaa kihlauksenne. Kunniasi tähden, ajattele kunniaasi, Maurits! Ei mikään maailmassa anna naiselle oikeutta loukata miestä. Kiipeä kiesseihiisi, poikaseni, ja matkusta täältä ilman tätä turmeltua olentoa! Sehän on suorastaan pelkkä oikeutesi, sellaisen herjauksen kärsittyäsi."

Ja samassa kun hän on lopettanut tämän puheensa, laskee hän suuret kätensä tytön pään ympärille ja taivuttaa sitä taaksepäin, niin että voi suudella häntä otsalle.

"Hylkää tämä kadotettu olento!" lausuu eno yhä uudelleen.

Mutta nyt alkaa Mauritskin jo ymmärtää. Hän näkee kuinka Teodorin silmissä ailakoi ja kuinka hymy toisensa perästä leijuu hänen huulillaan.

"Tule, Anna Mari!"

Tyttö vavahtaa. Nyt Maurits häntä kutsuu niinkuin se, jolle hän on luvannut itsensä. Tuntuu kuin hänen pitäisi mennä. Ja hän jättää patruuna Teodorin niin äkkiä, ettei tämä ehdi estää häntä, mutta hän ei kumminkaan voi mennä Mauritsin luo, vaan soljahtaa lattialle ja jää siihen nyyhkyttäen istumaan.

"Matkusta kotiin yksin häkkikärreissäsi, Maurits", sanoo Teodor patruuna tuikeasti. "Tämä nuori nainen vierailee talossani vielä kauankin ja minä aion suojella häntä sinun hyökkäyksiltäsi."

Eikä hän sen enempää ajattele Mauritsia, vaan nostaa tytön lattialta, pyyhkii hänen kyyneleensä ja kuiskailee rakastavansa häntä.

Ja Maurits nähdessään heidät niin, toisen itkien ja toisen lohduttaen, huudahtaa: "Ahaa, siinä onkin liitto. Minut on petetty. Tämä on ilveilyä. Minulta on ryöstetty morsiameni ja minua pilkataan. Minun annetaan huutaa sitä, joka ei aio koskaan tulla. Toivotan onnea sinulle tähän kauppaan, Anna Mari."

Ja ulos syöksyessään ja paikatessaan oven kiinni hän huutaa:
"Onnenonkija!"

Patruuna Teodor tekee liikkeen kuin aikoen lähteä hänen jälkeensä kurittamaan häntä, mutta Untuvainen pidättää häntä.

"Oi, Teodor eno, anna kaiken mokomin Mauritsin virkkaa viime sana. Maurits on aina oikeassa. Onnenonkija, niin sitäpä juuri olenkin, Teodor eno."

Hän hivuttautuu uudelleen tämän puoleen epäilemättä, kysymättä. Ja patruuna Teodor on aivan pyörällä; juuri äsken Untuvainen itki ja nyt jo nauraa, äsken hän oli aikeessa mennä naimisiin yhden kanssa ja nyt jo toista hyväilee. Silloin tyttö kohottaa päänsä ja hymyilee: "Nyt olen sun pikku koirasi. Et pääse minusta."

"Untuvainen", virkkaa patruuna Teodor tuimimmalla äänellään. "Tämän olet sinä tietänyt kaiken aikaa!"

Tyttö alkoi kuiskaila: "Jos tämä olisi jäänyt veljeltäni tekemättä..."

"Ja sinä tahdoit sittenkin, Untuvainen... Maurits on onnellinen, kun pääsee sinusta. Sellainen tyhmä, valheellinen, petturi Untuvainen, väärintekijä, pieni kaarnanpalanen, sellainen, sellainen..."

Oi Untuvainen, oi silkkikukkanen! Etpä liene ollut vain onnenonkija, olitpa varmaan onnenantajakin, muutoin ei olisi jäänyt sinun herttaista rauhaasi taloon, jossa asuit. Vielä tänä päivänäkin varjostavat

taloa upeat vaahterat, ja koivunrungot ylenevät puhtaina, pilkuttomina juuresta latvaan asti. Vielä tänäpäivänäkin saa kyykäärme kaikessa rauhassa virua auringonpaisteessa kummullaan, ja puistolammikossa uiskentelee säyne, joka on niin vanha, ettei kukaan henno onkia sitä. Ja sinne tultuani tunnen, että on ilmassakin kuin juhla ja pyhäpäivä, ja tuntuupa kuin kukkaset ja linnut liverteleisivät vieläkin ihania laulujansa sinusta.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK NÄKYMÄTTÖMIÄ SITEITÄ: KERTOMUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do

copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.